ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

TC
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK MİTOLOJİSİ ÜZERİNE YAPILAN KİTAP ÇALIŞMALARININ HALKBİLİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1928-2008)

Tez Danışmanı:
Yrd.Doç.Dr.Abdulkadir EMEKSİZ

Hazırlayan:
Cansever KAYAPUNAR
2501060140

İstanbul-2009

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ÖZET

"Türk Mitolojisi Üzerine Yapılan Kitap Çalışmalarının Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışma Cansever Kayapunar tarafından hazırlanmıştır. Çalışmamızda 1928'den 2008 yılına kadar Türk Mitolojisi konusunda yapılan yayınlar biraya getirilmiştir.

Çalışmanın Giriş kısmında, kültür unsurlarının evrensel yöntemlerle incelendiği bilim dalı olan Halkbiliminin tanımı yapılmış;dünyada ve Türkiye'deki gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Milli kültürün çekirdeği olarak nitelendirdiğimiz mit ve mitolojinin Halkbilimi içindeki yerine temas edilmiştir.

İki kısımdan oluşan I. Bölüm'ün ilk kısmında, "Epos'tan Logos'a Mit ve Mitoloji" başlığı altında mit ve mitoloji konusundaki kavram ve köken tartışmalarına yer verilmiş; mitlerin sınıflandırılması yapılmıştır. İkinci kısımda ise "Türk Mitolojisinin Felsefesi" yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılarak irdelenmiştir.

II. Bölüm'de Türk mitolojisiyle ilgili eserlerin "din ve tarih" konulu olanları Halkbilimi araştırma yöntemleri açısından değerlendirilmiştir.

III. Bölüm'de "edebiyat-sanat,tabiat" konulu eserlerin analizi yapılmıştır.

Sonuçta, çalışmamız sırasındaki gözlemlerimize göre Türk mitolojisinin incelenmesi konusunda yaşanılan zorlukların tespiti yapılmış; çözüm yolları aranmıştır.

Türk mitolojisiyle ilgili "yapılan" çalışmaları bir araya toplayarak "yapılmayanları" görmek; yeni çalışmalara ışık tutmak yegane amacımızdır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABSTRACT

All the publications on the Turkish mythology since 1928 to 2008 are gathered, investigated by Cansever Kayapunar in the work “The Evuliation of the Works Upon Turkish Mythology in Terms of Folklore.”

In The introduetion it has been defined the folklore as branch of science that is studied as üniversal methods of cultural components; and it has been informed the progress of folklore in Turkey and in the world.

It has been touched the place of myth and mythology in the folklore which is considered the fundamental of the national culture.

In the first part of the two parted I. chapter is dealed with theconsept and etymon arguments on myth and mythology also dealed with the classitication of the myths under the headline of “From The Epos to Logos Myth and Mythology”. But in the second part “The Phylosophy of the Turkish Mythology “is investigated by using written and oral sources.

“The religion and historical”consepted Works on Turkish mythology is evaluated in folklore investigation methods in the II. chapter.

“Literatural-art and natural” subjected works are analyzied in the III. chapter.

Due to our observation it is determined the difficulthess on the investigating of the Turkish mythology during the works,and looked for the solution.

The primary aim of our work is to find out not done things on the Turkish mythology by gathering all the works together and to light the way for the new works.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ÖN SÖZ

Mitler; toplumların değer yargılarının, inançlarının, ortak adlandırışlarının ifadesi olarak tarihin derinliklerinden duyulan kutsal sözlerdir. Mitoloji ise bu kutsalları evrensel kurallar çerçevesinde inceleyen disiplinin adıdır. Kökeni tarihten daha kadim milletlerin sosyal, siyasi, dini tarihi olarak da nitelendirebileceğimiz mitler, esasında sosyal bilimlerin çekirdeği durumundadır.

Tarihi "söz" kadar derin olan Türklerin, sosyal belleğinin şifreleri mitlerde gizlidir. Ne yazık ki Türk milletinin dirliği için büyük önem taşıyan Türk mitolojisi, Cumhuriyet'e kadar Türk aydınından gereken ilgiyi görememiştir. Batı'da özellikle XIX. yüzyılda gerçekleşen mit bilimi atılımının sonucu olarak, Türk mitolojisi Türkiye'de ve dünyada bilim dünyasına kazandırılmıştır.

İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans tezi olarak yaptığımız çalışma Türk mitolojisiyle ilgili 1928 yılından 2008'e kadar yapılan kitap çalışmalarının açıklamalı bibliyografyasını içermektedir. Amacımız tarihi ve coğrafi yayılım açısından sınırlandırılması zor bir alanı kapsayan Türk mitolojisiyle ilgili yapılan yayınların konu ve içerik olarak tasnifini yapmak, böylece yapılacak çalışmalar için kolaylık sağlamaktır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Girişte, halkbilimi-mitoloji arasındaki ilişki bilimin evrensel kuralları ve kültürün özgün yaratmalarıyla bağlantılı olarak irdelenmiştir. Birinci bölümde, dünyada ve Türkiye'de mit biliminin doğuşu, tanımlanması ve sınıflandırılması üzerinde durulmuştur. Türk milletinin dünya görüşünü şekillendiren, milli şuurunu yönlendiren, aileden devlete kurumsal yapısına nüfuz eden Türk mitolojisinin; eldeki kaynaklar ışığında felsefesini belirlemeye çalıştık. İkinci ve Üçüncü bölümlerde Anglo-Amerikan Kataloglama kuralları 2'yi kullanarak, Türk mitolojisiyle ilgili yayınların açıklamalı bibliyografyasına yer verdik. Eserlerin konularına göre tasnifini yaptığımız çalışmamızın 2. Bölümünde, tarih ve din konulu mitolojik kitaplar incelenmiştir. 3. Bölümde edebiyat-sanat, tabiat konulu mitolojik kitaplar ele alınmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmamız süresince İstanbul Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi, Taksim Atatürk Kitaplığı katalogları taranmıştır.

Çalışmam boyunca bilimsel anlamda yolumu aydınlatan, tezimi yöneten, değerli hocam Yrd. Doç.Dr.Abdulkadir Emeksiz'e, maddi ve manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan aileme, hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Cansever Kayapunar

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ i
ABSTRACT ii
ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER v
KISALTMALAR LİSTESİ vii

GİRİŞ 1
I. BÖLÜM: 13
1. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA MİT VE MİTOLOJİNİN TARİHİ GELİŞİMİ 13
1.1. "EPOS"TAN "LOGOS"A MİT VE MİTOLOJİ TANIMLARI 13
1.2. Mitlerin Kökeniyle İlgili Görüşler 19
1.3. Mitlerin Sınıflandırılması 25
1.3.1. Ritüel Mitleri 25
1.3.2. Orijin Mitleri 26
1.3.3. Kozmogonik Mitler 26
1.3.4. Eskatoloji Mitleri 26
1.3.5. Kahramanlık (Prestij) Mitleri 26
1.2. TÜRK MİTOLOJİSİNİN FELSEFESİ 28
1.2.1. İslamiyet'ten Önceki Yazılı Ve Sözlü Kaynaklarda Türk Mitolojisinin Felsefesi 30
1.2.1.1. Türk Mitolojisinde "Yaratılış" Ve "Eskatologya" Mitlerinin Felsefesi 31
1.2.1.2. Türk Mitolojisinde "Türeyiş" Ve "Kahramanlık" Mitlerinin Felsefesi 35
1.2.1.3. Türk Mitolojisinde Tabiat (Gök/Yer-Su) Mitlerinin Felsefesi 38
1.2.1.4. Türk Mitolojisinde Tören (Ritüel) Mitlerinin Felsefesi 45

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1.2.2. İslami Dönemde Yazılı Ve Sözlü Kaynaklara Yansıyan Türk Mitolojisi.....50
1.2.2.1. Yaratılış ve Eskatologya Mitleri 51
1.2.2.2. Kahramanlık ve Türeyiş Mitleri.....55
1.2.2.3. Tabiat (Gök/Yer-Su) Mitleri 60
1.2.2.4. Tören (Ritüel) Mitleri 67
II. BÖLÜM.....72
2. TARİH VE DİN KONULU KİTAPLAR 72
2.1. Tarih Konulu Kitaplar 72
2.2. Din Konulu Kitaplar.....174
III. BÖLÜM 217
3. EDEBİYAT-SANAT, TABİAT KONULU KİTAPLAR 217
3.1. Edebiyat-Sanat Konulu Kitaplar 217
3.2. Tabiat Konulu Kitaplar.....291
SONUÇ.....302
KAYNAKÇA.....305
DİZİN 355

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

KISALTMALAR LİSTESİ

ae. : **Aynı eser**

age : **Adı geçen eser**

agm : **Adı geçen makale**

AKM : **Atatürk Kültür Merkezi**

bkz. : **Bakınız**

bs. : **Baskı**

çev. : **Çeviren**

dr : **Doktor**

doç : **Doçent**

hrt. : **Harita**

haz. : **Hazırlayan**

Hz. : **Hazreti**

ISBN : **Milletlerarası Standart Kitap Numarası**

İSAM : **İslam Araştırmaları Merkezi**

KKTC : **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**

miny. : **Minyatür**

MÖ : **Milattan Önce**

MS : **Milattan Sonra**

No. : **Numara**

Prof. : **Profesör**

Res. : **Resim**

s. : **Sayfa**

S. : **Sayı**

TDK : **Türk Dil Kurumu**

TTK : **Türk Tarih Kurumu**

t.y. :**Tarih yok**

y. : **Yaprak**

yy : **Yüzyıl**

y.y. : **Yayın yeri yok**

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

GİRİŞ

Bir milletin ortak kabullenmelerinin, sosyal davranış kalıplarının bütününe kültür adı verilir. Medeniyet ise milletler arası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtalarının bütünüdür. [1] Bu anlamda bakıldığında kültür kavramı, medeniyetin alt kümesidir. Başka bir deyişle kültür, milli bir vasıf taşırken medeniyet evrenseldir.

"Halkbilimi (folklor), bir topluluğun geleneksel ve anonim dünya görüşünü, bunun dışavurumları olarak kabul edilen söze, harekete ve nesneye dayalı olarak ifade edilen her türlü şekli ve bunların oluşumlarının konu edildiği bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır. [2] Kültür ve halkbilimi arasında kuvvetli bir bağ göze çarpmaktadır. Alex Olrik'e göre kültürün ayrılmaz bir parçası kabul edilen halkbilimi, bir toplumun veya milletin meydana getirdiği kültürel değerlerin bütününü kapsamaktadır[3]. Aslında milli bir vasıf taşıyan kültürü, evrensel kurallar çerçevesinde inceleyen bir disiplin olarak değerlendirebileceğimiz halkbilimi; insanı ele aldığı için beşeri, toplumlar arası iletişim kalıplarını ele aldığı için sosyal bilim olarak nitelendirilmiştir. Simon Bronner "halkbilimini, insan düşünce ve davranış kalıplarını içeren kuramsal açılımları nedeniyle aynı zamanda davranış bilimi olarak tanımlamıştır.[4]

Türkiye'de, "avami edebiyat", "hikmet-i avam", "halkıyat", "folklor", "halk bilgisi", "bodun bilimi" gibi şekillerde kullanılan "Folklor" terimi ilk olarak 1846 yılında İngiliz William J.Thoms tarafından icad edilmiştir.[5] Türkçe'ye Folk= halk,

[1] İbrahim, Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984, s.16.
[2] Özkul, Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s.4.
[3] a.g.e., s.99.
[4] a.g.e., s.2
[5] Dursun, Yıldırım, **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998, s.61.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

lore= bilim şeklinde tercüme edilen folklor, bir milletin hayatında yer alan sözlü kültür ürünlerinin bütününü bünyesinde taşır.

Alan Dundes tarafından, aralarında sadece bir ortak nokta bulunması yeterli olan sosyal grup olarak tanımlanan halk (folk) sözcüğünün sosyolojik tanımı, gerek halkbiliminin bir disiplin olarak ortaya çıkmasını sağlayan şartlar, gerekse incelediği kültür ürünlerinin öznelliği düşünüldüğünde irdelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa milletlerinin birçoğunun kendilerini keşfetme hatta yeniden doğma girişimi olarak halkbilimi, XIX. yüzyılın başlarından itibaren hızla ilerlemiştir. Giuseppe Cocchiara'nın (1980) tespitine göre Avrupa düşünce tarihinde halk, halkın kültürü, inançları, gelenekleri, edebiyatı, töreleri ve törenlerine ilginin temeli Amerika'nın keşfine ve burayı sömürgeleştirme isteğine bağlıdır.[6] Amerikan yerlilerinin kültürünü fark eden Avrupalı, kendi kültürünü tanımaya ve farklı kültürlerle karşılaştırmaya yönelmiştir. Bu yöneliş bir süre sonra İsviçre, Finlandiya, Almanya gibi çeşitli kültürlerin etkisi altında bulunan milletlerin zincirlerini kırmasını sağlamıştır. Bir ulusun ortak ulusal ruhunun en iyi, temiz ve bozulmamış olarak halk edebiyatında olduğunu belirten Johann Gottfred von Herder, geçmişe ve halk edebiyatına yönelişin romantik akıma dönüştüğü Almanya'da, aydınlanmacıların halk kültürünü küçümseyen yaklaşımlarına savaş açmıştır. [7] Artık Avrupa'da klasisizmin tekdüze ve akılcı yaklaşımlarıyla, romantizmin idealist-duygusal yaklaşımlarının mücadelesi başlamıştır.

Herder'in yaklaşımı, Peter Burke'nin ifadesiyle aydınlanmayı Fransız eğemenliğinin bir başka örneği olarak değerlendiren Almanya ve İspanya'da, büyük

[6] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.72.
[7] a.g.e., s.79

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ilerleme kaydetmiş; özellikle İspanya'da halk kültürünü sahiplenme Fransa'ya karşı çıkışın ifadesi olmuştur.[8]

Bununla birlikte halka yöneliş, asıl tecellisini Fin halkı üzerinde göstermiştir. XII. yüzyılda İsveç tarafından işgal edilerek bağımsızlığını kaybeden ve XX. yüzyılın başına kadar esaret altında yaşayan Finliler, bu devre içinde Fin dilinin yaşaması için çalışmalar yapsalar da bağımsızlıklarını kazanamamışlardır. Fin aydınlarının, Herder'in öğretileri ışığında Fin halk kültürünü derlemek suretiyle yaptıkları halkbilimi çalışmaları sonucunda başarı sağlanmıştır. Elias Lönnrot (1802-1884) adında bir aydının "Kalevela" adlı epik destan parçalarını derleyip yayınlaması, Fin halkını "bağımsız ve özgür ulus ruhunu" keşfetmeye yöneltmiştir.[9]

Görüldüğü gibi Avrupa'da, halkbiliminin uyanışıyla milli şuurun ortaya çıkışı aynı anda gerçekleşmiş ve sonraki dönemde dünyanın kaderini değiştiren Fransız İhtilali'ni doğurmuştur. Sosyal bilimlerle uğraşan araştırmacılar tarihi kayıtlara göz attıklarında fark edeceklerdir ki ne coğrafi keşifler, ne de ihtilalin sancısı olan aydınlanma hareketleri felsefesini halkbiliminin oluşturduğu "ulusların kendi kaderini kendilerinin tayin etmesi" kadar tarihi sarsmamıştır.

Avrupa'da halk kültürü ögelerinin ve eserlerinin yayılması, toplumlar arasındaki farkları ortaya çıkarırken bunun yanında Yunan-Latin kültürünün etkisi altındaki klasik edebiyatın "aynılaştıran" kurallarını da yıkmıştır.

İngiltere'de bir yandan Tevrat'ın şiirli dilini, diğer yandan Homer destanlarının yalın anlatımını, halk edebiyatının biçim özelliklerini, kullanarak akılcılığa karşı "şiirsel isyanı" başlatan Romantikler öncesi akım gelişmiştir.[10] Avrupa'da sözlü kültürün edebi koluyla kitleleri kuşatan bu akımın benzeri olarak,

[8] a.g.e., s.79
[9] a.g.e., s.96.
[10] a.g.e., s.76.

Türkiye'de ilk kez XIV. asrın Aşık Paşa ve Gülşehri gibi şairlerinde öz Türkçe'ye yöneliş başlayıp, Divan şiirinin dil anlayışına isyan sesleri yükselse de bu sesler geniş alana yayılamamıştır.[11]

XVIII. yüzyılda yerli ve halk tesirinde bir hareket olarak ortaya çıkan "mahallileşme cereyanı"[12] divan şairlerine halk türküleri söyletse de devrin fikri ve edebi buhranını aşamamıştır.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren, Türk medeniyetini her alanda etkisi altına almaya başlayan Batı medeniyetinin, çok uluslu bir devlet olan Osmanlı'nın zengin topraklarını elde etme ihtirasına kapılması, hakim unsur olan Türk milletini kendi özünü keşfetmeye zorlamıştır. "Halka halk diliyle hitap ederek" yeni edebiyatı ve yeni fikirleri yayma amacıyla yola çıkan Tanzimat aydınları da Batı'daki gibi ölü değerleri diriltme yoluyla eskiyi yeninin içinde yaşatmayı tercih etmişlerdir.

Yeni edebiyatın önemli ismi Şinasi (1824-1871), **Durûb-ı Emsal-i Osmaniye** adlı eserinde, halk dilini kullanmanın yanında halk felsefesi olarak tabir ettiği atasözlerine yer vermiştir.[13] Ziya Paşa (1829-1880), "Şiir ve İnşa" adlı makalesinde Türk şiirini avam şarkıları ve taşralarda çöğür şairleri arasında kayabaşı, deyiş, üçleme olarak bilinen nazımlar olarak nitelendirirken, halkın bin yıllardır çağlayan söz pınarına aydınların dikkatini çekmiştir.[14] Fransa'da eğitim gören Ahmet Vefik Paşa (1823-1891), **Lehçe-i Osmani** adlı eserinde Türk lehçelerini bütün olarak değerlendirmiş, halkın içinden topladığı kelimelere yer vermiştir. Ebulgazi Bahadır Han'ın Türk destan ve esaretirlerinden izler taşıyan **Şecere-i Türk** adlı kitabını Türkiye Türkçesine çevirmiştir.[15] Süleyman Paşa (1839-1892), Tanzimat aydınları

[11] N.Sami, Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt II, 3. bs., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 2001, s.745.
[12] a.g.e., s.145.
[13] a.g.e., s.865.
[14] a.g.e., s.872.
[15] Yıldırım, **Türk Bitiği**, s.50.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

arasında dilde başlayan öze dönüş hareketini, **Tarih-i Alem** adlı eserinde ilk çağlar Türk tarihini keşfe yöneltmiştir.[16]

XX. yüzyıla kadar Türk aydınları arasında halka yöneliş hareketleri ortaya çıksa da geniş tesir uyandıramamıştır. Esasen Türkler, tarihleri boyunca başlarına gelen felaketi ancak yıkımın acısını yaşadıktan sonra fark edip ani çözüm yolları geliştirmişlerdir. Göktürk Kitabeleri'nde, ayrıntılarıyla anlatılan tarihi sürecin sonunda Bilge Kağan'a milletini kutlu Ötüken'e çağırtan tecellinin benzerini, Türkler XX. yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı Devleti, sahip olduğu toprakları kaybetmeye başlayınca Türk milleti hem tarihi ve kültürel özüne hem de Anadolu'ya dönüşe zorlanmıştır. Yaklaşık bin yıldır divan edebiyatının yanında mütevazı bir şekilde varlığını koruyan halk deyişleri, edebiyatı hatta kültürü felsefi olarak tam anlamıyla uyanışını bu can havliyle gerçekleştirmeye başlamıştır.

1908 yılında kurulan Türk Derneği, mecmuası vasıtasıyla halkbiliminin malzemesi olan sözlü kültür ürünlerini derleme faaliyeti başlatmıştır.[17] Bunu Türk Yurdu, Türk Ocağı gibi derneklerin benzer çalışmaları izlemiştir. Alman düşünür Herder'in halk değerlerine yönelme fikrini Ziya Gökalp (1876-1924), "Halka Doğru" dergisiyle uran haline getirir. Dergide yayınladığı "Halk Medeniyeti I, Başlangıç" makalesinde medeniyet kavramını, resmi medeniyet ve halk medeniyeti olmak üzere iki başlığa ayırır. [18] "Halkıyat" adını verdiği halk medeniyetini "yazılı olmayan, ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden ananevi medeniyet" olarak tanımlar. Bu tanım halk biliminin mahiyeti olarak belirtilen; sözlü olma, anonimlik, geleneğe bağlılık ve dolayısıyla kalıplaşma özelliklerini içinde barındırmaktadır. Burada dikkati çeken önemli bir unsur da Gökalp'ın tanım içinde "soy" kelimesini kullanmasıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi halkbiliminin terim kalıbını oluşturan "halk", dünyadaki uyanışlar da göz önünde tutulduğunda görülecektir ki basit bir topluluk değil, şuurlu birlikteliğin ürünüdür.

[16] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt II, s.1071.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Mehmet Fuat Köprülü (**1880-1966**), İkdam gazetesinde "Yeni Bir Bilim: Halkıyat: Folklore" başlıklı yazısını yayınlar. (1914) Folklorun milliyetin oluşmasındaki önemini belirten ve Avrupa'daki gelişimini anlatan bu yazıyı, Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın (1868-1949) "Folklor" adlı makalesi takip eder.[19]

Cumhuriyet kurulduktan sonra kurumsal faaliyetlerin hız kazandığı, halkbiliminin devlet çatısı altına girdiği görülmektedir. 1920'de Maarif Vekaletine bağlı olarak kurulan "Hars Dairesi", 1924'te İstanbul Üniversitesi'nde kurulan Etnografya Müzesi, 1930'da M.Kemal Atatürk'ün bizzat kurdurduğu Türk Dil Kurumu (TDK) ve Türk Tarih Kurumu (TTK) ilk akla gelenlerdir.[20]

Üniversiteye ilk olarak 1938 yılında "Folklor ve Halk Edebiyatı" adıyla adım atılırken, 1980 yılında Dursun Yıldırım'ın girişimleriyle üniversitelerde Türk Halkbilimi anabilim dalı açılmıştır.[21]

Gerek evrensel kuralları olan bir bilim dalı olarak, gerekse belli bir topluluğun kolektif yaratması olan kültürel cephesi düşünüldüğünde, halkbilimi yaşanılan çağdan geçmişe, kökene, kurulan köprü olmuştur. Bilimsel derinliğe indikçe kendini ve evreni tanımlamaya başlayan insan, bu anlamda bilimin varoluş amacına da hizmet etmektedir. Amaç kökene inmektir. Madde bilimlerini ve toplum bilimlerini aynı noktada buluşturan bu ilke, özellikle malzemesi toplum olan bilim dallarında kesişme alanlarını genişletmektedir. Belli bir topluluğun ortak kabullenmeleri olan kültür unsurlarının coğrafi, sosyolojik, tarihi değişim süreçleri içinde incelendiği halkbilimi, yöntem olarak diğer disiplinlerden ayrılmaktadır. Örneğin tarih bilimi için öncelikli hedef gerçeğe ulaşmaktır. Halkbilimi için ise önemli olan var olan bir olgunun gerçekliğinden ziyade, toplumda uyandırdığı etki

---

[17] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.27.
[18] Yıldırım, **Türk Bitiği**, s.53.
[19] Sedat Veyis, Örnek, **Türk Halkbilimi**, Ankara, İş Bankası Yayınevi Kültür Yayınları, 1977, s.22.
[20] Yıldırım, **Türk Bitiği**, s.62.
[21] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.29.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve toplumun ona yüklediği anlamdır. Sosyoloji ile daha yakın bir bağ kurulsa da, incelenen malzemenin kapsamı ile sosyolojiden ayrılmaktadır. Sosyoloji; insan topluluklarının türlü kurallarını, törelerini, kültür yaratmalarını yalnız toplum açısından araştırırken, halkbilimi; dil, din, bölge birliği içinde belirlenmiş topluluğun kurallarını inceleyen bilim dalıdır.[22]

Tarih biliminin somut belgeler ışığında gerçeğe ulaşma yönündeki yolculuğunda arkeolojinin önemi büyüktür. Malzemesi kültür olan halkbilimi için de mitoloji aynı ölçüde değerlidir. Daha açık bir tabirle denilebilir ki mitler, halkbiliminin dolayısıyla halk kültürünün arkeolojisidir. Evrenin ve insanın yaratılışını kavrama gereksiniminden doğan mitoloji, insanın kendisini keşfetme macerasında girdiği derin kuyuya atılan iptir. Sözlü kültür ürünlerinin içinde kendini gizleyen mitler, maddenin ışığının ulaşamadığı karanlıkta, tarihi aydınlatabilen tek unsurdur.

Mit, dünyanın veya hayatın menşei, tabiat olayları, Tanrılar, efsanevi kahramanlar ve ruhlar hakkında insanların en eski tasavvur ve düşünceleri olarak tanımlanmıştır.[23] Teorik olarak bakıldığında tıpkı halkbilimi gibi evrensel kurallara bağlanan mitoloji, pratikte konulduğu zemine göre şekillenmektedir. Bunun en temel nedeni mitlerin, toplumların "tasavvur ve düşüncesiyle" yarattığı inanışlar olmasıdır.

Sözlü kültür ürünleri olan destan, efsane, masal gibi türlerin içinde kendisine yaşama alanı bularak, günümüzde toplumların sosyal benliğini oluşturan mitlerin, kavram ve içerik olarak tanımlanması uzun zaman almıştır. Yunanca bir sözcük olan mythos, "söylenen veya duyulan söz, masal, efsane, öykü" anlamında kullanılmıştır.[24] Yunan dilinde "epos" ve "logos" terimlerinin de söz anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Epos, estetik değeri olan "şiir, destan, ezgi" anlamında

[22] Tahir, Alangu, **Türk Folkloru Elkitabı**, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1983, s.75.
[23] Fuzuli, Bayat, **Mitolojiye Giriş**, 2. bs., İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s.31.
[24] Azra, Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, Ankara, Remzi Kitabevi, 1972, s.5.

kullanılırken; logos, gerçeğin insan sözüyle ifadesidir.[25] Araştırmacılar mitleri tanımlarken bu üç farklı kavramın arasında kalmışlardır. Esasında sosyolojik olarak bakıldığında insan yaşantısında mitlere yüklenen anlamlar da hayal ve gerçeğin düşüncede uzak ancak tasavvurda yakın görüntülerinden ibarettir. Bilimin dünya ve insan gerçeğini tam olarak aydınlatamadığı ilk çağlarda toplumların bu konulardaki tasavvurlarını bugün için "logos" terimiyle birleştirmek ne kadar zorsa; o çağ toplumları için de kendisine yakınlaşmak için kutsal ruhlar yaratılan Tanrı'ya ulaşan bugünkü teknolojiyi "mitos"tan ayırmak o kadar zordur. Burada halkbiliminin yöntem farkı devreye girmektedir: Olayın gerçekliğinden ziyade var olanın toplum üzerindeki etkisine yönelmek ve böylece sosyal bilinçaltındaki şifreleri çözmek. Türk mitolojisinde destan kahramanlarının doğuşuna vesile olarak karşımıza çıkan "ışık" tasavvurları bilim gerçeğine uymasa da Türk milletini, kendilerinin "Tanrı gibi gökte olmuş" ilahi bir kökten geldiklerine inandırmıştır. Türk tarihine "cihan hakimiyeti mefkûresi" [26] olarak geçen ve Tanrı'nın iktidarı Türklere verdiği şeklinde milli bir ülküye (kut) dönüşerek, milleti "asırlarca bir koşuya" sürükleyen bu tasavvur tarih biliminin de dikkatini çekmiştir. Tarihi geniş manasıyla ve psikolojik unsurlarıyla ele alan bilim adamlarının Türk mitolojisinden yansıyan ilahi ışığı görmemeleri mümkün değildir.

Mit sözcüğü, XVIII. yüzyıla kadar Avrupa'da "mitos", "epos", "logos" üçgenindeki yerini tam anlamıyla bulamamıştır. Başta tarihçi Heredot ve felsefeci Platon olmak üzere bilim adamları tarafından önceleri "uydurma ve tarih bakımından değeri olmayan söz" olarak tanımlanmıştır.[27] XVIII. yüzyılın sonlarında Batı'da, bilim ve tarihin rakibi değil, tamamlayıcısı olarak kabul edilmeye başlanan mitoloji hakkında ilk karşılaştırmalı çalışmayı G.V.Vico **Scienza Nuova** (1725, Nev Science) adlı eseriyle yapmıştır.[28] Vico'nun kültürün başlangıcında ve tarihi devamlılığında

[25] a.g.e., s.5.
[26] Daha geniş bilgi için bkz. Osman, Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi**, 2. bs., İstanbul, Nakışlar Yayınevi, 1978.
[27] Muharrem, Kaya, **Mitolojiden Efsaneye, Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2007, s.11.
[28] Dursun Ali, Tökel, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000, s.8.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

mitlerin önemine dikkat çekmesi, Avrupa'da mitolojiyle ilgili yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Milletlerin en eski inançlarının mitlerin içinde gizlendiği düşüncesiyle Alman edebiyatı ve tarihiyle ilgili sözlü kaynakları **Alman Mitolojisi** adıyla yayınlayan J.Grimm'in eseri, ulusal kökene dayalı mitoloji adlandırmalarına da başlangıç oldu.[29] J.Grimm'in "kültürel ortaklık" tezinden yola çıkarak Alman mitlerini açıklamak için geliştirdiği bu yöntem; mitolojinin kavram olarak değil, kuram olarak tartışıldığı bilimsel ortamı doğurmuştur. Kalevela, Nibelungen gibi mit hazinelerinin kapısını açarak "tarihi yeniden kurma" iddiasına kadar varan bu çalışmalar ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Tarihin en kadim milletlerinden biri olan Türklerin, mitolojilerine ait ilk çalışmalara XIX. yüzyılda rastlanmaktadır. Yabancı araştırmacıların yaptığı bu çalışmalar arasında ilk dikkati çeken Papaz İ.Biçurin, Çin kaynaklarından, Türk mitolojisindeki yaratılış ve türeyiş mitlerini Rusça'ya aktararak üç ciltlik eser yayınlamıştır.[30]

Raddloff'un Şaman mitolojisiyle ilgili araştırmaları ve Altay Türklerini Hristiyanlaştırmak için XIX. yüzyılın ortalarına doğru V. Verbitskiy'in, aynı konuyla ilgili yayınladığı **Altay Gelmeleri** isimli eser Türk mitolojisi araştırmaları açısından önemlidir.[31]

Türkçe'de "esatir, üstûre" gibi karşılıklar verilen mit kavramı hakkında Türkiye'de yazılan ilk kitap çalışması Şemseddin Sami'ye aittir. (1890) **Esatir** adlı eserde mitoloji kavramı üzerinde durulmuş; Yunan, Roma, Hint başta olmak üzere çeşitli milletlerin inançları ve mitolojik tasavvurları hakkında bilgi verilmiştir ancak Türk mitolojisine değinilmemiştir.[32] **Esatir** adlı ikinci eser Nabizade Nazım

[29] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.83.
[30] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.23.
[31] a.g.e., s.23.
[32] bkz. Şemseddin, Sami, (Haz. Cengiz, Batuk), **Esatir**, İstanbul, İnsan yayınları, 2004.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

tarafından yayınlanmıştır (1893).[33] Bu çalışmaların Türk mitolojisiyle doğrudan ilgisini kurmak mümkün olmasa da, kavrama Türk bilim adamlarının dikkatini çekmeleri açısından önemlidir. Mitoloji ve Türk sözcüklerinin tamlama olarak birleştirildiği ilk eser, Hilmi Ziya tarafından **Türk Tefekkürü Tarihi**[34] adıyla yayınlanan eserdir. (1933) XX. yüzyılın ilk yıllarında Avrupa'dan esen Nev-Yunanilik rüzgarları, Türk aydınlarının başını bir süre döndürse de Anadolu'da buna karşı çıkan yerli rüzgarların aksi gecikmemiştir. Türk mitolojisi, bu devre kadar halk kültürünün içinde yaşasa da, XX. yüzyıldaki bilimsel doğuşunu Milli Edebiyat'a borçludur. "Tarih ve Kavmiyat" adlı makalesinde Türk halkbiliminin tasnifini yapan Ziya Gökalp şifahi bediyyatın içine gizlenen mitleri şifahi diniyyat kapsamında ele almaktadır.[35] Türklerin asri medeniyete girmeleri için mazilerine dönüp bakmalarını yeterli bulan Ziya Gökalp, Orta Asya Türk tarihini ele aldığı eserlerinde Türk mitolojisi, tarihi ve kültürüne büyük katkıda bulunmuş, bakış açısı kazandırmıştır.

1940'lı yıllarda tercüme dergileri vasıtasıyla Yunan ve Latin eserlerine yöneliş "hümanizm" adı altında Yunan kültürün liselere kadar inmesine sebep olmuştur.[36] Halkbilimi tarihinde ilk kez Türkiye'de coğrafyaya dayalı mitoloji tanımlarının yapıldığı, Anadolu mitolojisi başlığıyla heterojen bir kültür yaratma çabalarının, milli kültürü yok sayan yaklaşımlarının "milli" eğitimin beynine girdiği bir süreç yaşanmıştır. "Anadolu uygarlıkları kanısına karşıyız, bizce söylenmesi gereken bu değil, Anadolu uygarlığıdır. Uygarlıklar sözünden anlatılmak istenen, Anadolu'da değişik toplumların yaşadığı, birbirinden bağımsız, özgün uygarlıklar kurduğu savıysa buna katılma olanağı yoktur"[37] şeklindeki ifade aslında bu akımı özetler niteliktedir. Evrensel bir içerik taşıyan "uygarlık" terimi özü reddetmek için bir araç olarak kullanılmış; var olan kültürü yok etmek için Olimpos tanrıçaları diriltilerek, Anadolu kökenli tanrılar yaratılmıştır.[38] Anadolu'da yaşayan, yaşadığı coğrafyanın taşına toprağına işlediği efsanelerle kültür ve toprak kavramını

[33] Beşir, Ayvazoğlu, **Geçmişi Yeniden Kurmak**, İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 1987, s.79.
[34] bkz. Hilmi Ziya, Ülken, **Türk Tefekkürü Tarihi**, İstanbul, Matbaai Ebüzziya, 1933.
[35] Yıldırım, **Türk Bitigi**, , s.70.
[36] Ayvazoğlu, **Geçmişi Yeniden Kurmak**, s.84.
[37] İsmet Zeki, Eyüboğlu, **Anadolu İnançları, Anadolu Mitologyası**, İstanbul, Geçit Kitabevi, s.18.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

birleştirerek "Türkiye"yi kuran Türk milletinin varlığını hiçe sayan yaklaşımın, bugün de mitoloji araştırmalarının bir kolu olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Nev-Yunanilik akımını devam ettirenlerin bu faaliyetlerinin yanında, Türk tarihi ve kültürünün bütünlüğünü savunan Türkçü araştırmacılar da çalışmalarını devam ettirmiştir. Türk mitolojisini konu alan makale ve kitap çalışmalarının yanı sıra Şamanlıkla ilgili Rus kaynaklarından tercümeler yapan Abdulkadir İnan bu alanın öncülerindendir.[39] Çin kaynaklarından faydalanarak **Türk Mitolojisi**[40] adlı iki ciltlik eser yayınlayan Bahaeddin Ögel günümüz araştırmacılarının yol göstericisi olmuştur.

Özelde Türk mitoloji araştırmalarının kendi içinde yaşadığını belirttiğimiz fikir çatışmaları, genelde ise Türk mitolojisinin yayıldığı geniş coğrafyada etkileşim sonucu sözlü kültürde meydana gelen çeşitlenmeler, Türk mitolojisinin sistemli araştırılmasını zorlaştırmaktadır. Buna rağmen son dönemlerde Türkiye'de üniversitelerin halkbilimi bölümlerinde yürütülen çalışmalarla bu alanda önemli bir aşamaya gelinmiştir.

Mitolojik devirlerden itibaren medeniyetler arası çatışmanın var olduğu ve sıcak savaşların yapıldığı bir gerçektir. Hatta milletlerarası mücadelenin milli benliğin kodları olan mitleri keskinleştirmiş olması ve korunma içgüdüsüyle içine kapanan toplumların kültürel özlerini yaratması da mümkündür. Türk mitolojisinin kaynağını oluşturan destanlarda "ötekiyle" mücadele devlet kurmaya kadar giden milli şuurun temelini oluşturmuştur. Tarihleri boyunca Çin'e karşı mücadele eden Göktürkler'in, Türk tarihine armağan ettikleri kitabelerde; dilde, fikirde, inançta "Gök-Türk" adına işlenen milli şuur abideleşmiştir.[41] Aynı şekilde Almanlar'ın Türklerle yaptığı savaşların anlatıldığı Niebelungen Destanı, Alman edebiyatının, sanatının, milli kültürünün doğuşunu sağlamıştır. Günümüzde ise bu savaş daha sinsi

[38], a.g.e., s.16.
[39] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.28.
[40] Bahaeddin, Ögel, **Türk Mitolojisi I-II**, 3.bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve öldürücü bir boyut kazanmıştır. S.P.Huntington **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması** adlı eserinde toplumların artık siyasal ideolojileriyle değil; kültürleriyle çatıştığını vurgulamıştır.[42] Ekonomik anlamda "biyolojik silah" işlevi gören "küreselleşme" yalnızca bu alanda değil, kültürel alanda da ulusları yok eden kültür erozyonlarına sebep olmaktadır. Girdikleri ülkelerde öncelikle ekonomik gücü ele geçiren emperyalist güçler, özellikle basın-yayın organları aracılığıyla kültür aşısı yaptıkları toplumları uyutarak maddi ve manevi kaynaklarına el koymaktadırlar. Köklü kültürler bu savaşta galip gelmeyi başarıp kendi ağlarını örerken, diğerleri yok olmaktadır. Nitekim dünyada bazı ülkelerdeki milli uyanış dikkati çekmektedir. "Dünya ekonomisine uyum sağlamak için yirmi yıl boyunca İngilizce eğitim veren Singapur, İngilizleştiğini fark edince, 1992 yılından itibaren "Mandarence konuşalım" kampanyası başlatmıştır."[43] Türkiye'de de artık dilden sanata, giyimden yemeğe kadar Türk kültürünü üç boyutlu olarak kuşatan yapay felakete karşı yerel savunma hareketlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Küresel tehlikenin silahı olarak, Türk aile yapısının temeline kadar inen tiyatro, sinema, internet gibi görsel kaynakların alıcısını, Türk kültürüne yönelten geniş çaplı projelere gereksinim vardır. Türk mitolojisi konusunda araştırma yapacak bilim adamlarının "mitos", "epos" ve "logos" terimlerinin yanına "vizyon" sözcüğünü ekleyip harekete geçmeleri gerekmektedir. Böylece Türk kültürünü bilim ve sanatla harmanlayarak renkli ekranlara taşımaları, Türk mitolojisini geniş kitlelere şuurlu bir şekilde yaymak adına yapılacak milli bir sorumluluk projesidir.

Kültürün kendisi olan halkbilimi ve mitoloji arasındaki ilişkiyi millilik-evrensellik çizgisinde aktarırken, bu geniş haritada mitolojinin bulunduğu noktayı da işaretlemeye çalıştık. Araştırmamızın ilerleyen kısımlarında belirlediğimiz bu noktanın içinde yaptığımız gözlemleri aktaracağız.

---

[41] Daha geniş bilgi için bkz. Muharrem, Ergin, **Orhun Abideleri,** 41. bs, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2008.
[42] Orhan, Türkdoğan, "Biz Kimiz Gerçeğine Sosyolojik Bir Yaklaşım", **Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi,** 2007, S.244, s.25.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

I.BÖLÜM

1. TÜRKİYE VE DÜNYADA MİT VE MİTOLOJİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. "Epos"tan "Logos"a Mit ve Mitoloji Tanımları

Mit, toplumların sosyal yapılarının gerektirdiği ihtiyaçları göz önünde tutarak, evreni tanımak ve ona hakim olmak için geliştirdikleri inanç ve tasavvurların bütününe verilen addır.

Yunan dilinde "söz" anlamına gelen mit (mythos) teriminin "epos"tan, "logos"a yaşadığı anlam kargaşası, mitlerin bilimsel öneminin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Mit ve epos arasındaki anlam yakınlığına dikkat çeken Azra Erhat, "mythos, söylenen sözün, anlatılan öykünün içeriği ise, epos da onun doğal olarak aldığı ölçülü, süslü, dengeli biçimidir" yorumunu yapmıştır[44]. Teşekkül bakımından değerlendirildiğinde bilim dünyasının, "destan" anlamında da kullanılan eposu mitten ayırmakta çektiği zorluk; mit ve logos terimlerinin birleştirilmesinde de yaşanmıştır. İlkçağ toplumlarının gerçeği olan mitlere yüklenen anlamların çeşitli olmasının temel sebebi budur. Avrupa dillerine Yunanca'dan geçen "mit" yayıldığı dilden "kurmaca" anlamıyla Batı dillerine katılmış ve onun gerek tarihi seyirde,

[43] Muhsin, Kadıoğlu, **Küresel Sorunlara Karşı Ulusal Tavır**, İstanbul, Yesevi Yayıncılık, 2007, s.117.
[44] Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, s.5.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

gerekse "söz"ün kilitlediği anlam üçgeninde yerini tespit etmek ancak XVIII. yüzyılda mümkün olmuştur.

Türk diline "esatir, üsture" şeklinde tercüme edilen mit; Ferit Develioğlu'nun hazırladığı **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**'ın "esatir" maddesinde "Uydurma hikayeler, yalanlar, masal nevinden şeyler" olarak tanımlanırken, üstûre için "Efsane, yalan, batıl söz" tanımı kullanılmıştır.[45]

Nurettin Albayrak tarafından hazırlanan **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**'nde de efsane ve mit aynı anlamda kullanılmıştır. Mit için "Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları ve olayları konu edinen hikaye, söylence" tanımı yapılmıştır.[46]

Afşar Timuçin, **Felsefe Sözlüğü**'nde mitleri "eski çağda tanrılar, yaratılanlar ve kahramanlarla ilgili anlatılar" olarak tanımlarken, mitolojinin "bir halkın ya da topluluğun ortaya koyduğu mitos ve efsaneler" olduğunu belirtmiştir.[47]

İslam Ansiklopedisinde de "yazı yazmak" manasındaki satr kökünden türeyen üstûre kelimesinin çoğulu olan esatir, "gerçeğe uymayan, düzensiz, asılsız ve boş sözler" şeklinde tanımlanmıştır. Esatir sözcüğünün ayrıca "Bir fikrin müessir bir şekilde ifade edilmesi veya yorumlanmasında şairlerin ve filozofların başvurduğu edebi bir türü ifade ettiği belirtilmiştir.[48]

Celal Beydilli'nin hazırlamış olduğu **Türk Mitolojisi Ansiklopedik Lûgat** adlı sözlük çalışmasında mit, "Gerçekliğin eski kültürlerde sembolik-motifli şeklinde

[45] Ferit, Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 19. bs. Ankara, Aydın Kitabevi, 2002, s.231.
[46] Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, s. 152.
[47] Afşar, Timuçin, **Felsefe Sözlüğü**, 2. bs., İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1998, s.217.
[48] **İslam Ansiklopedisi,** "Esatir Maddesi", Cilt:11, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, s.360.

bilinen tek açıklaması" olarak tanımlanırken; mitolojinin, "milli geleneksel kültürün kaynağı ve tarihsel olarak en eski şekli" olduğu belirtilmiştir.[49]

Yapılan sözlük çalışmalarında mit ve mitoloji tanımlarının genellikle masal ve efsane terimleriyle ifade edildiği dikkati çekmektedir. Mitolojiyi bu kavramlardan ayırarak halk kültürüyle birleştiren ve sembolik yönüne değinen en kapsamlı tanım, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan **Türkçe Sözlük**'te yapılmıştır. Burada mit, "Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren; Tanrı, tanrıça ve evrenin doğuşu ile ilgili hayali, alegorik bir anlatımı olan halk hikayesi" şeklinde tanımlanmıştır.[50]

Mit (mythos) teriminin efsanenin bilim dilindeki karşılığı olduğunu belirten Sedat Veyis Örnek, mitolojiyi "efsanelerin tümünü içine alan, onları sistemli bir biçimde inceleyen disiplin olarak tanımlamıştır.[51] Aslında mitlerin kutsallık, gerçeklik, olağandışılık, yaratılışla ilgili olma, sözlü bir geleneğe bağlı olma gibi temel özelliklerinin diğer türlerle örtüşen yanları olsa da bu türlerle şablon oluşturması mümkün değildir. Anlatıcı-dinleyici tarafından hayal ürünü olduğu kabul edilen masal, sadece olay değil; şahıs, zaman, mekan örgüsü açısından da "gerçeklik" ve "kutsallık" ilkeleriyle bağdaşmayan bir anlatı türüdür. Mit ve efsane arasındaki en önemli benzerlik ise her ikisinin de gerçek olduğuna inanılmasıdır. Buna rağmen efsaneler mitlere göre daha yakın bir geçmişi konu alırlar. Tanrı ve yarı tanrıları kahraman olarak kabul eden mitlere yüklenen kutsal anlam, efsaneler için her zaman söz konusu değildir.[52]

Destan, efsane, masal gibi sözlü anlatı türlerinin içlerinde mitolojik motifler barındırdığını söylemek yerinde olacaktır. Ancak bu türler, içlerindeki mitlere

[49] Celal, Beydilli, **Türk Mitolojisi Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, Yurt Kitap-Yayınları, 2005, s.373.
[50] **TDK Türkçe Sözlük**, "Mit Maddesi", Ankara, TDK Yayınları, 1975, s. 185.
[51] Örnek, **100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat ve Efsane**, s.190.
[52] Saim, Sakaoğlu, **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s.21.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

yüklenen anlamlar bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. Özellikle destanların "milli ve kutsal" unsurları olarak nitelendirebileceğimiz mitleri çıkardığımızda, destan türünü tarihten ayırmak mümkün değildir. Masallarda gizlenen mitleri ise zaman aşımına uğrayarak milli ve kutsal anlamından uzaklaşan, böylece "evrensel" tanımına yaklaşıp daha geniş bir coğrafyada kabul gören mitler olarak değerlendirebiliriz. Efsaneler ise masallara göre değerlendirdiğimizde milli unsurlar barındırmakla birlikte tarihi süreçte oluşan, sosyal alan açısından sınırlı metinlerdir. Dilbilimi çalışmalarındaki "ortak aile dili" kuramını sözlü edebiyat ürünlerine de uygulayan J.Grimm, masalların eski mitlerin parçalanmış şekilleri olduğunu belirtmiştir.[53] W.J.Gruffydd ise mitlerin zaman içinde dört aşamalı olarak masala dönüştüğünü ileri sürmüştür. 1. Aşamada mitoloji durumundadır. 2. Aşamada, mitoloji tarihe dönüşür. 3. Aşamada, mitolojik tarih folklora dönüşür. 4. Aşamadaysa, folklor edebi masalların ortaya çıkışında kullanılır ve masallar oluşur.[54] Benzer bir görüşü savunan Bilge Seyidoğlu mitlerin içinde kutsal hikayelerin olduğunu, zamanla bu hikayelerin içinde bulunan kutsal vasıfların unutulduğunu, böylece efsane ve masalların ortaya çıktığını belirtmiştir.[55]

XVIII. yüzyılın sonunda tarihi ve kültürel işlevi keşfedilen mitler, araştırmacılar tarafından diğer sözlü anlatılardan ayrılmış; "uydurma" sıfatından da kurtularak alegorik özellikleriyle algılanmıştır. Miti gerçeklik sıfatıyla birleştirerek, din tarihçisi gözüyle tanımlayan Eliade'ya göre mit, "kutsal bir öyküyü anlatır. En eski zamanda, masallara özgü bir zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, olağanüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün bir gerçeklik olsun, ister yalnızca onun bir parçası olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır."[56]

[53] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.83.
[54] a.g.e, s.153.
[55] Bilge, Seyidoğlu, **Mitoloji Üzerine Araştırmalar/Metinler ve Tahliller**, 17. bs., İstanbul, Dergah Yayınları, 2002, s.7.
[56] Mircea, Eliade, **Mitlerin Özellikleri** (Çev. Sema Rifat), İstanbul, Simavi Yayınları, 1999, s.23.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yarı medeni ve klasik eski çağın dogmatik olmayan ve açıklanamayan dinlerinde yer alan folklor malzemesini, mit olarak nitelendiren Krappe (1894-1947) mitlerin, her çeşit olayı Tanrı ve ilahlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışan açıklayıcı ve sebep belirleyici özelliğine dikkat çekmiştir.[57]

Türk mitolojisini inceleyen Ziya Gökalp, üstûre adını verdiği mitlerin iki işlevini savunur: 1. Ayinler ve törenler sırasında müzik ve dans eşliğinde okunarak dinsel etki yapması, 2. Anlatılan olayın, herhangi bir geleneğin ya da kurumun nasıl doğduğunu açıklayarak onu meşrulaştırması.[58]

Hilmi Ziya Ülken mitolojik tetkikleri, "mabutlar ailesi, onlar hakkındaki üstûreler, daha sonra yarı ilahlar ve nihayet kahramanlara ait üstûre ve destanlarla" ilişkilendirmiştir.[59]

Sanatsal yaratıcılıkla ilkel insanın yaratıcılığı arasında bağlantı kurarak mitleri sanatın temeline yerleştiren Yavuz Pekman onları "ilkel insan topluluklarının evreni, dünyayı ve doğayı kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri yaşamın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak ihtiyacından doğmuş öyküler" olarak tanımlamıştır.[60]

Minyatür, Osmanlı ve mitologya terimlerini bir araya getirerek kültür ve miti sanatla birleştiren Metin And, "İlkel ve geleneksel toplumlar için tek geçerli

[57] Alexander H. Rappe, "Folklor ve Mitoloji", (Çev.Umay Günay) **Milli Folklor**, 1992, Cilt:2, S.16, s.5.
[58] Zühre, İndirkaş, **Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İzsürümü**, Ankara, İmge Kitabevi, 2007, s.13.
[59] Hilmi Ziya, Ülken, **Türk Tefekkürü Tarihi I**, İstanbul, Matbaai Ebüzziya, 1933, s.51.
[60] Yavuz, Pekman, **Murathan Mungan'ın Oyunlarında Mitolojik Ögeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro Bölümü Dramaturji ve Tiyatro Eleştirmenliği Anabilim Dalı, İstanbul, 1996 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

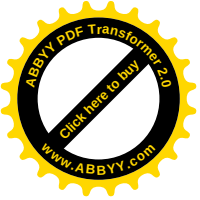
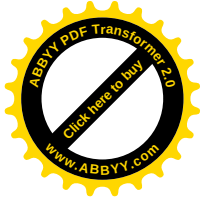

gerçek" olarak nitelendirmiş; aydınlanma ve olguculukla mitlerin değersizleşmesini, Tevrat ve İncil'de yer almayan her şeyin gerçekdışı kabul edilmesine bağlamıştır.[61]

Mitoloji ve kültür arasındaki ilişkiye dikkat çeken Fuzuli Bayat mitleri "her halkın milli tefekkürünün, milli psikolojisinin, kendine has özelliklerinin ilk ve temel kaynağı" olarak nitelendirmektedir.[62]

Gerek dil ve kültürün canlı bir yapıya sahip olması, gerekse mitlerin bilimsel tanımına araştırmacıların göreceli yaklaşması tanımların çeşitlenmesine sebep olmuştur. Sosyal bilimlere ait bir kavramın mutlak tanımını yapmak yerine, işlevini belirlemenin daha faydalı olacağı muhakkaktır. Mitlerin işlevleri konusunda genellikle Eliade'nin tespitleri doğrultusunda bir birlik sağlanmıştır.[63]

1) Mitler, doğaüstü varlıkların, eylemlerin öyküsünü anlatır.

2) Bu öykü kesinlikle gerçek ve kutsaldır.

3) Mit, her zaman bir yaratılışla ilgilidir. Bir şeyin yaşama nasıl geçtiğini, ya da bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl yaratılmış olduğunu anlatır.

4) İnsan, mitleri bilmekle nesnelerin kökenini de bilir, bu nedenle de nesnelere hakim olmayı ve onları kullanmayı başarabilir.

---

[61] Metin, And, **Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, 1998, s.21.
[62] Fuzuli, Bayat, **Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)**, Cilt:1, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s.15.
[63] Mircea, **Mitlerin Özellikleri,** s.28.

5) İnsan miti, yeniden anımsatılan ve gerçekleşme aşamasına getirilen olayların kutsal ve coşturucu gücünün etkisine girmek anlamında yaşar.

Tanımlarda vurgulanan ortak görüşlerden biri de sözlü geleneğe bağlı olarak ortaya çıkan mitlerin, belli bir topluluğun kültürüyle bütünleşmesidir. Kutsal ve milli bir olgunun millet tarafından sembolik ifadelerle yorumlanmasıyla ortaya çıkan mitler; gizlilik ilkesiyle birleştiğinde toplumların gelecek nesillere aktardığı "milli kodlar" olarak nitelendirilebilir.

Mit hazinelerinin ilkçağ toplumlarında daha zengin olduğu ve bilimin ilerlemesiyle kapladıkları alanın daraldığı bir gerçektir. Bu toplumların, hem yaşamak için tehlikelere karşı toplu tepkiler göstermek hem de iç yapılarında doğan sosyal karışıklıkları engellemek için, hatta anlaşma içinde yaşamak zorunda oldukları tabiatı korumak adına mitlere duydukları gereksinim günümüz toplumlarından daha fazladır. Mitleri ilkçağ toplumlarının varlıklarını sürdürebilmek için ürettikleri bilimsel kurallar olarak nitelendirebiliriz. Aslında burada şunu söylemek yerinde olacaktır; bilgi insan hayatını kolaylaştırma işlevine sahipken, mit, insan hayatının devamlılığı için zorunlu bir ihtiyaçtır. Bilindiği gibi bilim, insanlığa faydalı olmak için kullanıldığı takdirde medeniyetin yükselişine katkı sağlar. Bilim üretmekse, medeniyet üretileni kullanabilme yetisidir. Bu anlamda bilgiyi üreten toplumların, bugün içinde bulunduğu durum ortadadır. Bireyi toplum içinde yaşamak için gereken düzen bağına hazırlamak, böylece geleneklerin, değer yargılarının, törelerin kökleşmesini sağlayarak toplumu ayakta tutmak gibi hayati bir işlevi olan mitlerin, bu toplumsal görevi bugün de devam etmektedir. Bilimi üreten toplumların sosyalleşmesini; dolayısıyla milli veya evrensel değer yargılarıyla bilimi kullanma yetilerini pekiştirerek, medeniyetin yükselişini sağlayan güç yine mitlerin kontrolündedir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1.2. Mitlerin Kökeniyle İlgili Görüşler

Avrupa'da özellikle dini sebeplere bağlı olarak başlatılan kültürel keşif hareketleri feodal sistemin kölesi durumundaki toplumlarda "köken arayışlarına" varan sosyal bir bilincin oluşmasını sağlamıştır. Tarihin toplumun süzgecinden geçerek günümüze kadar ulaşan canlı şahidi olarak bakılan sözlü kültür ürünlerindeki benzerliklerden faydalanılarak, egemenlik altında bulunan ulusların kurtuluşu sağlanmıştır. Diğer yandan siyasal birliği sağlayan devletler sömürge hayallerini "kültürel ortaklık" teziyle Hindistan'a kadar uzatmıştır. Avrupa'da Amerikan yerlilerine ve doğululara karşı duyulan "soylu vahşi" hayranlığı zamanla yerini "esir vahşi" kavramına bırakmıştır. Özellikle Almanya, Fransa, İngiltere gibi devletler sosyo-kültürel karşılaştırmaya yönelik yaptıkları çalışmalarla bir taraftan kendi kimliklerini tanımlarken, diğer taraftan ötekinin "yabancı" yanlarını uluslarının sosyal belleğine kazımıştır. "Kültürel bağımsızlık" hareketleri zamanla "kültürel egemenlik" hareketlerine dönüşerek ideolojik halkbilimi kuramlarının ortaya çıkmasına, dolayısıyla bilimin nesnel yapıdan uzaklaştırılıp devletlerin tekeline teslim edilmesine sebep olmuştur. Almanya'da "Hint-Avrupa Dil Ailesi" kuramı ile bilimsel meşruluğa kavuşturulan "tek merkezli yaratma kuramı" geniş bir alanda "üstün Alman kültürü" anlayışını yaymak amacıyla öne sürülmüştür. XX. yüzyılda Hitler'in Nasyonal Sosyalist hükümeti dil ve kültür birliğini kan birliğiyle perçinleyerek ırka dayalı bir hakimiyet politikası izlemiştir.[64]

Kültürel sömürü altında bulunan Finlandiya gibi milletleri kökenlerine dönmek gibi kutsal bir amaca yönelten çalışmalar, daha önce de belirttiğimiz şekilde öldürücü virüse karşı yaşama direncinin panzehiri olarak halkbilimi çalışmalarını yüceltmiştir. Milletlerin tarihi, dini, kültürel özlerinin anahtarı niteliğindeki mitler, bilimsel derinliğe indikçe "kökenin kökeni" tartışmalarının da odak noktasına oturmuştur. Bu anlamda mitleri, ilkçağ toplumlarının gerçekdışı tasavvurları olarak nitelendiren görüşlerin karşısında, tarihi bir gerçekliğin yorumu olarak benimseyen

[64] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.166.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

görüşler ortaya atılmıştır. Sözlü kültür ürünlerini mitolojiyle temellendiren bakış açısı, kimi bilim adamları tarafından daraltılarak mitlerin sözlü ürünlerin düşünce yapısını oluşturduğu, başlıca bir tür olmadığı tezine dönüşmüştür.[65] Kültürün kökenini mite bağlayarak kültür ürünlerindeki benzerliği soy birliğine dayandıran, böylece milli varlığın oluşmasının temelini mitle açıklayan görüşler öne sürülmüştür. Mitlerin kökenini tarihi bir olaya bağlayan, toplumların dini ritüellerinin yansıması olarak nitelendiren, tabiat olaylarıyla ilişkilendiren, hatta mitleri bireysel arzuların simgesi olarak tanımlayan farklı görüşler yeni kuramların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Mitlerin kökeniyle ilgili görüşlerden bilimsel alanda adını en çok duyuran kuram, mitin kökenini tarihi bir olaya bağlayan, tarihsel kuramdır. Halkbilimin Avrupa'da bir bilim dalı olarak ilerlemesini hızlandıran, soy birliğine dayalı ortak bir kültürel kökenden hareket ederek toplumlarda "milletleşme" sürecinin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların ana fikrini mitlerin gerçekliği oluşturmuştur. Sözlü kültür ürünlerini tarihin canlı şahidi kabul ederek bunları incelemeden tarihin anlaşılamayacağını savunan Vico (1688-1744), mitlerin temelini tarihi bir olaya bağlayan ekolün ilk temsilcisidir.[66] Mitlerin kökenini halk edebiyatına dayandıran; tarih, kültür, dil gibi unsurları "halk" kavramında yan yana getirerek "ortak ulusal ruhu" yakalamayı hedefleyen Herder, "milli folklor kuramlarının" ortaya çıkmasına zemin hazırlayan çerçeveyi oluşturmuştur. [67] Aydınlanmacıların halk kültürünü aşağılayan yaklaşımlarına ve Alman kültürünü etki altına alan Yunan, Latin, Fransız taklitçiliğine karşı Alman ulusal ruhunun sesi olarak başlattığı öze dönüş; Finlandiya, İspanya, İsviçre gibi ülkelerde "tarihi yeniden kurma" çalışmalarını başlatmıştır. Sözlü ürünlerdeki benzerliği ortak kökene bağlayan Jacob Grimm'in, Herder'in çizdiği yolda Alman mitlerini, masallarını, efsanelerini bir

[65] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.32.
[66] a.g.e., , s.44.
[67] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.80.

araya getirerek yazdığı **Alman Mitolojisi** (1835) adlı eser "Mitolojik Kuram ve Mitolojik Okul" ekolünün de temelini oluşturmuştur. [68]

Mit türünün ele alındığı sözlü kültür ürünlerinden hareketle, kaynağın bulunmasını hedefleyen erken dönem halkbilimi kuramlarından biri de mitin kaynağını tabiat olaylarına bağlayan kuramlardır. İnsanın, kendisini tabiattan ayıramadığı, tabiatın bir parçası olarak gördüğü, tabiatta meydana gelen olayları nesnel kurallarla açıklayamadığı için mite ihtiyaç duyduğu düşünülmüştür. "Mitlerin Meteorolojik Gelişimi Teorisi" adıyla bilinen yaklaşımın kurucusu olan Adelbert Kuhn (1812-1881) mitleri tabiatla özdeşleştirenlerden biridir. Kuhn, **Mitlerin Gelişme Evreleri** adlı eserinde pek çok mitin temelini fırtına, şimşek, yıldırım gibi doğal güçlerle ilişkilendirmiştir. Kuhn'un öğrencisi olan Schwartz, **Mitlerin Kökeni** adlı eserinde gök gürlemesini mitin muhtevası olarak nitelendirmiştir.[69]

Kuhn'un mitlerin temelini meteorolojik olaylarla açıklayan yaklaşımından farklı olarak, mitlerde yer alan her türlü olguyu güneş ve güneşin faaliyetleriyle açıklayan Max Müller, (1823-1900) "Güneş Mitolojist Okul ve Güneş Mitleri Teorisi"nin kurucusu olmuştur.[70] Mitlerin oluşumunu ve kaynağını "bir dil arazı" olarak nitelendiren Müller'e göre her bir sözcüğün kökü bir tabiat olayını açıklar. İnsan düşüncesini gelişme evrelerine ayıran Müller, bu evrelerin temelini dilin kök ve gramer şekillerine bağlar. İkinci aşama dil aileleri, üçüncü aşama mitlerin oluşumu ve son aşama da ulusal dillerin oluşumu aşamasıdır.

Erken dönem halkbilimi kuramlarının kültürler arası benzerliklerin sebebini genişletilmiş bir zaman ve mekan kavramıyla tek merkeze indirgeme çabalarına karşı Teoder Benfey (1809-1881) "kültürel ödünçlenme" kavramını öne sürmüştür. Hint kökenli masallarla, Avrupalı ve Avrupalı olmayan milletlerin masallarını

[68] a.g.e., s.83.
[69] a.g.e., s.84.
[70] a.g.e., s.85.

karşılaştıran Benfey, benzerliklere dikkat çekmiştir. Ancak "Hint Avrupa Dil Ailesi" kavramını öne sürenlerin soy birliğine dayalı tek kültürel köken anlayışına karşı çıkmış; birden fazla kökenin varlığını ortaya koymuştur. Milletlerin tarihi ve kültürel ilişkileri neticesinde ortaya çıkan geçişlerin, ortak motifler oluşturduğunu savunmuştur. Benfey'in bu teorisi "Masalların Göçü ve Kültürel Ödünçlenme Teorisi" olarak adlandırılmıştır.[71]

Geleneksel anlatıların, özellikle masalların, belli bir zamanda ve yerde bilinçli bir yaratma sonucu ortaya çıktığını savunan kuramlardan biri de "Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı"dır. Bu kuramın fikir mucidi, halk ezgilerinden faydalanarak Alman ulusal ruhunu canlandırmayı hedefleyen Herder olmuştur. Herder'den sonra Grimm kardeşler, "söz"de gizlenen tarihin izini sürerek ulusal kimliğin tanınması yönünde önemli çalışmalar yürütmüştür. Bununla birlikte bu kuram asıl yükselişini Kuzey Avrupa ülkelerinde, özellikle Finlandiya'da, göstermiştir. XII. yüzyılda bağımsızlığını kaybeden Finliler, yaklaşık sekiz asır süren bir esaret döneminin ardından milli hafızalarını yitirme noktasına gelmiştir. Elias Lönnrot adında bir tıp öğrencisinin "Kalevela" adlı destanı derlemesi, Fin halkının milletleşme ve devletleşme sürecinin önünü açmış; Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı "teorik ve pratik" olarak işlevini Fin halkı üzerinde tamamlayarak bu adı almıştır.[72] Kuramın kurucusu Julius Krohn (1835-1888) **Kalevela'nın Kaynakları** adlı çalışmasında sözlü ürünlerin özgün yapısına ulaşmanın temel yöntemini, varyantları coğrafi ve kronolojik bir sıraya koymak, böylece ilk şekle ulaşmak olarak belirlemiştir.

Sözlü kaynaklardan yola çıkılarak tarihin karanlıkta kalan noktalarının aydınlatılabileceğini öne süren kuramlardan biri de "Tarihi Yeniden Kurma Kuramı"dır. Kuramın en önemli temsilcisi George Laurence Gomme **Bir Tarih Bilimi Olarak Halkbilimi** (1908) adlı eserinde tarih öncesinin yegane kayıtları olarak değerlendirdiği folklor malzemesindeki çeşitliliği, farklı ırk kökenlerinin aynı

[71] a.g.e., s.89.
[72] a.g.e., s.97.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

yere gelip yerleşmelerine bağlamış, bunları ayırarak incelemenin mümkün olduğunu savunmuştur.[73] Bu görüşün karşısında "Evrimsel Halkbilimi Teorisi"ni savunan Edward Tylor (1832-1917) sözlü kültür ürünlerindeki benzerlikleri kültürün geçirdiği gelişme evrelerinin benzerliğine dayandırarak tek kültürlü bir yaklaşımı savunmuştur. Mitlerin kültürün ilk dönemlerinde meydana gelen dini sistemler olduğunu savunan Tylor, bunun adını "animism" olarak belirlemiştir.[74] Tarihi Yeniden Kurma Kuramı, yakın geçmişin aydınlatılmasında sözlü ürünlerin önemini savunurken; Evrimsel Teori, yaşayan kalıntılar olarak değerlendirilen folklor ürünlerinin tarih öncesi devirleri de aydınlatabileceğini savunmuştur.

Mitleri tarihi bir gerçekliğin günümüze yansıyan şekli olarak tanımlayan kuramlar, halkbilimine bakışın ve halkbiliminin kültür unsurlarına bakışının temeli olmuştur. Bilim soyut olan tasavvurun değil; somut olan gerçeğin peşine düşer. İnsanı ilgilendiren her olguyu konu edinen sosyal bilimlerin, "bilim" olarak adlandırılmasının sebebi bu arayıştır.

Mitlerin tarihsel gerçekliğinin olmadığını, ilk çağ insanlarının dini tasavvurları olduğunu savunan Lord Raglan'a göre, kültür ve sanatın kaynağı dini tören ve ayinlerdir. **Mit ve Ritüel** adlı eserinde mitleri ritüelin parçası olarak tanımlayan Raglan, hayal ürünü olmadıklarını da vurgulamıştır.[75]

Miti tarihi gerçeklikten ayırmakla kalmayıp düş, rüya, imge ve hülya gibi psikolojik oluşumlarla açıklayan "Psikoanalitik Halkbilimi Kuramları" mitin kutsallık, gerçeklik, kolektif yaratı gibi temel özelliklerini reddetmiştir. Sigmund Freud, Karl Abraham, Wilhelm Wunt gibi halkbilimciler mitleri "bireyin düşü"

[73] a.g.e., s.135.
[74] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.38.
[75] Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, s.151.

olarak tanımlarken, halk kültürünü oluşturan sözlü ürünleri bireyin cinsel güdülerinin, bilinçaltının simgeleri olarak çözümlemiştir.[76]

Mitlerin ortaya çıkışıyla ilgili teoriler dört ana başlık altında toplanmıştır.[77]

a) Scriptual Teori: Bütün mitolojik anlatıların kutsal kitapların anlatılarından ortaya çıktığını savunan teoridir. Gerçek olayların kimlikleri gizlenerek onlara yeni kahramanlar, zaman ve mekan kavramları verilmiştir.

b) Tarihsel Teori: Mitolojide bahsedilen olayların gerçek olduğunu; onlara zamanla süslemelerin ve ilavelerin yapıldığını savunan görüştür.

c) Alegorik Teori: Bu teoriye göre mitlerin alegorik ve sembolik anlamları vardır. Ahlaki, felsefi ve tarihi gerçekler sembollerle ifade edilmiş, zamanla yaygınlık kazanmıştır.

d) Fiziksel Teori: Mitler; hava, ateş, su gibi tabii güçlerin kişileştirilerek, kutsallaştırılmasıyla oluşmuştur. Tabiata ruh verme sonucu mitlerin ortaya çıktığını savunan görüştür.

Mitler, tarihi bir olayın alegorik ifadesi olarak nitelendirilebileceği gibi, sosyal bir olayın tabiata yüklenmesi şeklinde olağanüstü bir anlatıya dönüştürülebilir. Miti; kutsallık yönüyle dinden, oluşum süreci yönüyle tarihten ve tabiattan ayırmak mümkün değildir. Mit, yaşama geçtiği anda bunların hepsiyle bütünleşmiştir. Burada önemli olan toplumların milli, coğrafi, dini, kültürel karakterlerinden yola çıkarak mitin kökenini, işleviyle birlikte belirlemektir. Bilindiği gibi Türk mitolojisinde kutsal yer-su ruhları mevcuttur. Türkleri milli karakterleriyle ve coğrafyayla

[76] a.g.e., s.140.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

bütünleştirmeden yer-su ruhlarını açıklamaya çalışmak; animizm, totemizm, çok tanrıcılık gibi değişik fikirleri düşündürebilir. Nitekim bazı araştırmacılar Orhun Yazıtları'nda "yağız yer" ifadesinin "mavi gök" ifadesiyle yan yana kullanılmasından yola çıkarak Gök-Tanrı'yla birlikte dişi bir "yer" tanrının varlığını savunmuştur. Ancak yine Orhun Yazıtları'nda geçen "Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir"[78] cümlesi Tanrı'nın yaratıcı üstünlüğünü kabul etmektedir. Yaşamak için korumanın gerekli olduğu yer-sular ise kutsal vasfıyla "vatan" kavramını şekillendirmektedir. Mitsel bir motif olan yer-su ruhları; sosyal bir gerçekliğin tabiata kutsiyet yüklenerek, alegorik unsurlarla milli kültüre taşınması olarak yorumlanabilir. Görüldüğü gibi bu motif, mitlerin çıkışıyla ilgili teorilerin kesişme noktasındadır. Milletlerin ilk ortak adlandırmaları olarak nitelendirebileceğimiz mitlerin kökenini, tek bir kuramla açıklamak doğru değildir. Şunu diyebiliriz ki toplumların öz benliklerinin gerektirdiği sosyal ihtiyaçlara göre zaman ve mekan içinde çeşitlenmeler gösteren mitler, içinde doğduğu toplumun temayülüne göre şekillenmişlerdir. Dünyayı Türk töresi altında yönetmeyi ilahi bir emir sayan Türkler, yaşamak ve yaşatmak adına gerçekleştirmek istedikleri amaca uygun olarak gerçekçi, tarihle bütünleşen, birleştirici kutsiyet arzeden kahramanlık mitlerine önem vermişlerdir. Diğer taraftan coğrafi ve sosyal kaygılardan uzak Yunanlılar, bireysel yaratılışı konu alan, toplumu bireyle algılamaya çalışan mitleri felsefe edinmiştir.

1.3. Mitlerin Sınıflandırılması

Mitlerin, kavram, işlev, yapı bakımından bilim dünyasında şekillenmesi, sınıflandırma ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Genellikle konu ve işlev yönüyle sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır. Ancak mitleri bu yönleriyle sınırlandırmak, işlevlerini teke indirgemekte yaşanılan zorluk, sınıflandırma işleminde de araştırmacıları zorlamıştır.

---

[77] Tökel, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, s,13.
[78] Ergin, Muharrem, **Orhun Abideleri**, 41. bs. İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2008, s.37.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

1.3.1. Ritüel Mitleri

Ritüel (tören), bir örnek üzerinde kalıplaşmış davranış ve töreler biçimidir.[79] Genellikle kutsal bir öğreti üzerine şekillenen ritler, zamanla kutsal özelliklerini kaybetseler de müzik, dans, resim gibi sanatlarda varlığını sürdürmüşlerdir. Orta Asya ve Sibirya'da özellikle av ritüellerinde dans, oyun bulunduğunu belirten Metin And; Şaman ritüellerinde yer alan "esrime" tekniklerinin soyut ve somut unsurlarıyla Türk halk oyunlarının ve tiyatrosunun temelini oluşturduğunu belirtmiştir.[80]

Belirli bir ritm eşliğinde yapılan hareketlerin "mit" adı verilen kutsal sözlerle tanrıya armağan edildiği yaratılara tören (ritüel) denir. Ritüeller "yapılan" eylem (dram) ve "söylenen" söz (mit) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.[81] Özel yetenekli kişiler tarafından tören sırasında okunarak eyleme kutsiyet kazandıran mitlere ritüel (tören) mitleri denir.

1.3.2. Orijin Mitleri

Nedenbilimsel (etiolojik) mit olarak da adlandırılan orijin mitleri bir adın, nesnenin, göreneğin nasıl doğduğunu imgesel olarak açıklayan mitlerdir.[82]

1.3.3. Kozmogonik Mitler

Türkçe'ye "evrendoğum" olarak çevrilen kozmogoni, "kosmos" ve "goneia" sözcüklerinden oluşmuştur. "Kosmos" evren, dünya anlamlarına gelirken, "goneia" doğuş, ortaya çıkış demektir. Terim olarak kozmogoni, evrendoğumla ilgili mitik

[79] Pekman, **Murathan Mungan'ın Oyunlarında Mitolojik Ögeler,** s.12.
[80] bkz. Metin, And, **Oyun ve Bügü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1974.
[81] Samuel Henry, Hooke, **Ortadoğu Mitolojisi**, (Çev: Alaeddin, Şenel), Ankara, İmge Yayınevi, 1993, s.10.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

anlatı ve öğretilerdir.[83] İlkçağ insanlarının dünyanın düzeni ve oluşumunu anlamlandırmak amacıyla oluşturduğu mitleri kapsamaktadır.

1.3.4. Eskatoloji Mitleri

Dünyanın sonu, kıyamet, onu hazırlayan sebepler ve ön belirtileri konu alan mitlerdir. [84] Geleceği ilgilendiren bir öngörü olduğu için eskatologya mitleri günümüzde de canlılığını korumaktadır.

1.3.5. Kahramanlık (Prestij) Mitleri

Halk kahramanlarının doğuşunu olağanüstü ve kutsal yönleriyle anlatan mitlerdir. Aslında tema olarak orijin mitlerinin içinde yer alan kahramanlık mitleri "özel bir doğumu" ele aldığı için ayrı sınıflandırılmıştır.

Mitleri, genel ve özel kategoriler olmak üzere iki grupta tasnif eden Fuzuli Bayat, genel kategoride bulunan mitlerin her toplumda görülebildiğini ancak özel kategorideki mitlerin tarihi-kültürel gelişim süreci, coğrafi şartlar nedeniyle dünyanın her halkında bulunmadığını belirtmiştir. Genel kategoridekiler: Dünyanın yaratılışını ele alan kozmogonik mitler; ilk insanın yaratılmasının mitleri; toplulukların, soyların, kabilelerin yaratılışını içeren türeyiş mitleri; zamanın ölçülmesini, ortaya çıkmasını sembolik bir dille anlatan takvim mitleri olarak belirtilmiştir. Özel kategoridekiler: Tanrılar hakkındaki (teogonik) mitler, köken (etiolojik) mitleri, dünyanın sonu

---

[82], a.g.e., s.11.
[83] İsmail, Taş, **İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni, Kozmoloji**, Konya, Kömen Yayınları, 2002, s.10.
[84] Hooke, **Ortadoğu Mitolojisi**, s.11.

(eskatoloji) hakkındaki mitler, totem mitleri, kahramanlık mitleri olarak sınıflandırılmıştır.[85]

Türk mitolojisinin bugüne kadar genel bir tasnifi yapılmamıştır. Hareketli bir tarihi ve kültürel yaşamı olan Türklerin mitolojik kodlarını ayrıştırarak sistemli bir tasnif yapmak uzun vadeli ve yalnızca bireylere bırakılmayan araştırmalarla mümkün olabilir. Bununla birlikte geniş bir coğrafyanın ortak sesi olan sözlü kültür ürünlerinizden yararlanarak şunu diyebiliriz ki; tarihe ilk adım attıkları anda siyasi teşkilatlarıyla adlarını duyuran Türkler, dünyayı üçlü bir algılayışla yorumlamışlardır. Gök-Tanrı, yaratan; "Tanrı gibi gökte olmuş" kutlu hakan soyu, yöneten; Tanrı'nın verdiği hükmetme kudretini töreye göre uygulayan hükümdara itaat eden, millet. Bütün beşeri normlarını bu sosyal nizamı yaşatmak için kutsallaştıran Türkler; yöneten ve yönetilen tabakaları töre önünde eşit saymışlardır. Türk mitolojisini de şekillendiren bu sosyal tasavvur ışığında, Türk mitolojisinde tasavvurun birinci basamağında yer alan yaratanla alakalı olarak evren ve insanın yaratılışını konu edinen yaratılış mitleriyle, dünyanın sonuyla ilgili inanışların bulunduğu eskatologya mitlerinin var olduğunu söyleyebiliriz. Dini veya sosyal içerikli olarak yapılan törenlerde ortaya çıkan ritüel mitleri Türklerde de mevcuttur. Yaşam tarzlarında olduğu gibi mitolojik tasavvurlarında da sosyal yapıyı ön plana çıkaran Türkler, milli kahramanlarının doğumunu ve yaşam mücadelesini konu alan kahramanlık mitlerine önem vermişlerdir. Gök-Türklerin kurttan türeyişini konu edinen Bozkurt Destanı ve Uygurların türeyişini anlatan Türeyiş Destanı'nda olduğu gibi Türk milletinin var oluşunu kutsal bir kökene bağlayan türeyiş mitleri önemlidir. Türk destanlarının geniş bir bölümünü yaşanılan coğrafyaya değer kazandırmayı ve korumayı amaçlayan gök/yer-su mitleri oluşturur. Tabiat mitleri olarak nitelendirebileceğimiz bu mitleri, doğada bulunan nesneleri "kabile tanrısı" olarak telakki eden totem mitlerinden ayırmak gerekmektedir. Türk milletinin ahlaki değerlerine, sosyal kabullenmelerine, coğrafi ve tarihi yaşam sürecine göre şekillenen; çoğu zaman bunları şekillendiren bu mitler ortak bir felsefenin ürünüdür.

[85] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.15.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bireyleri birbirine yaklaştırarak toplumu oluşturan bu felsefe milli vasıflara kaynaklık eden yegâne ölçüdür. Türk adının, tarihin, kültürünün özgünlüğü, başka milletlerde olduğu gibi, mitolojik felsefede gizlidir.

1.2. TÜRK MİTOLOJİSİNİN FELSEFESİ

Türk adının tarih sahnesine çıkışıyla ilgili çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bunlardan biri, Oğuz Kağan Destanı'nın İslami şeklinden yola çıkılarak, Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in sekiz çocuğundan biri olan Türk'ü, Türk milletinin atası sayan görüştür.[86] MÖ V-IV. yüzyıllarda Issık Gölü kıyılarındaki bir mezar taşında tespit edilen Gök-Türk harflerinin arkaik şekli ile yazılmış Türkçe yazı, Türk tarihinin sözlü değil yazılı vesikalarının da MÖ binyıllarla ifade edilmesini sağlamıştır.[87] Bahaeddin Ögel'e göre de MÖ V. Yüzyılda Çinliler Orta Asya'daki bütün kavimlere <Kaoçi> demişler, Gök-Türk çağına yaklaştıkça onları Tiele gibi yeni bir adla adlandırmışlardır.[88]

Türk yazı dilinin, Türk kültürünün, tarihinin eldeki somut deliller ışığında miladi tarihlerle sınırlandırılması mümkün değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi tarih sahnesine köklü bir devlet teşkilatıyla adım atan Türklerin, sosyolojik süreç gereği yaşaması gereken "milletleşme" dönemi hâlâ aydınlatılamamıştır. Son dönemlere kadar tarihte kurulan ilk Türk devleti kabul edilen ve kaynaklarda MÖ 318 yılında yapılan bir antlaşma vesilesiyle zikredilen Asya Hun Devleti'nin, kurulan

[86] Hikmet, Tanyu, **İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s.3.
[87] Emel, Esin, **İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978, s.3.
[88] Bahaeddin, Ögel, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 4. bs., İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2001, s.6.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ilk Türk devleti olmadığı yapılan araştırmalarla gün yüzüne çıkmıştır.[89] Türk adını tarih sayfalarında pekiştiren, "Türk milleti" terimini sosyo-kültürel anlamda şuurlu olarak kullanan ilk devlet, 552 yılında Avar idaresine son vererek sancağı ele geçiren Gök-Türk'ler olmuştur. Gök-Türk'ler, Türk adının geçtiği ilk Türkçe metin olan yazıtlarında; Türk Tanrısı, Türk kağanı, Türk ili, Türk beyleri, Türk töresi, Türk budunu, Türk yeri gibi Batı'nın XIX. Yüzyılın sonunda tanıdığı milli devlet nişanlarını VIII. yüzyılda abideleştirmişlerdir.

X. yüzyıla kadar, Batı Avrupa'dan Asya'ya geniş bir alanda iç ve dış mücadeleler yaşayan, devlet kuran, devletleri yıkılan Türkler, geniş çaplı kültürel değişim yaşamamışlardır. VIII. yüzyılda Uygur hakanı Bögü Han tarafından kabul edilen Maniheizm, Türklerin yeni bir kültür çerçevesine girerek, sosyal hayatlarında yeni şekillenmelerin oluşmasına yol açmıştır.[90] Ancak bu değişim tek bir boy üzerinde etkili olmuş, dar bir alanda kalmıştır. X. yüzyılda İslam dinini kabul eden, bunu takip eden yıllarda da Anadolu'ya yerleşen Türkler, yeni kültürel ve coğrafi iklimle milli varlıklarını bütünleştirmişlerdir.

Milletlerin teşekkülünde dil ve kültürün önemi tartışılmazdır. Din ise başta kültür olmak üzere ulusların beşeri ilişkilerini doğrudan etkileyen tapınmalar, özel törenler, kolektif kabullenmeler gerektiren inançlar yumağıdır. Dinin tek başına millet kavramının içini doldurması mümkün değildir. Ancak milletlerin yaşam tarzlarına nüfuz ederek sanat, kültür, milli şuur gibi ortak yaratmaları şekillendirdiği bir gerçektir. Ortak bir yaratma olan mitlerin de ulusların dini anlayışlarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiğini söyleyebiliriz. Türk mitolojisinin felsefesini yazarken Türk tarihinin en geniş tesirli ortak kabulü olan İslamiyetin kabulünü, sınır olarak belirlememizin temel sebebi budur. Türk mitolojisinde meydana gelen felsefi değişimleri daha anlaşılır kılmak, farklı adlandırmaları temellendirmek ve kültürün canlılığına dikkat çekmek adına "Türk Mitolojisinin

[89]Saadettin, Gömeç, **Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, s.2.
[90]Laszlo, Rasonyı, **Tarihte Türklük**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971, s.106.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Felsefesi"ni iki devre ayırdık. Ancak milletlerin hayatında değişim sürece bağlıdır ve hiçbir zaman tam anlamıyla bir kopuşu ifade etmez. Şamanın, göğe yolculuğunda ve kötü ruhları kovmada bir araç olarak kullandığı davulla birlikte yaptığı dansın, Bolu'daki iki davullu dansçının gösterisiyle bütünleştirilmesinin sebebi kültürel devamlılığın değişmez kuralıdır.[91]

1.2.1. İslamiyet'ten Önceki Yazılı ve Sözlü Kaynaklarda Türk Mitolojisinin Felsefesi

Milletlerin kültürel özlerinin çekirdeği olan mitler; toplumların yaşadığı coğrafya, sosyal faaliyetleri ve üretim tarzlarıyla yakından ilgilidir.[92] Sosyal hayata ilişkin mutlak bir ihtiyacı karşılamak üzere toplumların milli benliğinden ilham alarak şekillenmişlerdir. Yunanlıların Homeros Destanı'nda, Akhalılar'ın savaş taktiği "Batı rüzgarlarıyla sürüklenen dalgaların sahile vuruşuyla" tasvir edilmiştir.[93] Aynı şekilde destanda kullanılan sıfatların mübalağası, betimlemelerdeki uzun ve süslü cümleler derin hayaller kurmaya müsait bir coğrafyanın ürünüdür. Tanrılar arasında şahsi kavgaların yapılması, güzellik yarışmalarının düzenlenmesi sosyal kaygılardan uzak, bireyci Yunan hayat tarzının yansımasıdır. Aslında Yunan destanlarında sıradan halkın yaşam mücadelesine yer verilmeyip aristokrat bir zümrenin yaratılması da Orta Çağ Avrupa'sının kilise ve yönetenlerden oluşan "üst tabaka" anlayışının felsefi tabanı olarak nitelendirilebilir. Adalet ve ahlak gibi toplum hayatının vazgeçilmez kaideleri Yunan destanlarında bizzat tanrılar tarafından ihlal edilmekte, tanrılaştırılmış şahsi ihtiraslar (güzellik, aşk vb.) uğruna toplumlar savaşa sürüklenmektedir. Akhaio'larla Truva'lılar arasındaki Truva Savaşı'nın sebebi; büyük Tanrı Zeus'un hem karısı, hem kız kardeşi olan annelik tanrıçası Hera; Zeus'un kızı Athena ve güzellik tanrıçası Aphrodite'nin şahsi

[91] And, **Oyun ve Bügü Türk Kültüründe Oyun Kavramı**, s.87.
[92] Tökel, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi** s.14.
[93] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt:1,** s.8.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

hırslarıdır.[94] Gerek tabiatın gerektirdiği zorlu yaşam mücadelelerinden gerekse sosyal gerçekliğin var olmak için toplumları sürüklediği kaygılardan uzak bir dünya görüşüyle şekillenen Yunan mitleri, Akdeniz ikliminin yumuşak tasavvurlarıyla doludur. Birey ve bireyin kaygılarıyla şekillenen Yunan mitlerinde, bu bireyci anlayış zaman zaman toplum ahlakının önüne geçmiştir.

Türk milletinin yaşadığı coğrafya hem doğal, hem siyasi dengelerin ani değişimler gösterdiği; hayatı çabuk algılamanın ve ani kararlar almanın yaşamak için ön koşul olduğu bir coğrafyadır. Bu nedenle Türkler yaşam tarzlarında da, yaşam tarzının sözlü ifadesi olan sözlü kültür yaratmalarında da çabuk, anlaşılır, gerçekçi yaklaşımlar seçmişlerdir. Toprağı kutsallaştırarak yerleşik ve büyük devletler kuran Türklerin X. yüzyıla kadar taştan yapılmış muazzam abidelerinin, ulu mabedlerinin olmayışı tarihin ve coğrafyanın icabıdır. Öte yandan Türkler, sözlü kültür ürünlerinde şuurlu bir teşkilatlanmanın, gerçekçi bir dünya görüşünü, yüksek ahlaklı ve adil bir sosyal nizamın, çağı aşan sınırlarını belirlemişlerdir. Bireyi değil toplumu ve toplum değerlerini ön plana çıkaran bu sosyal düzen farklı toplumlarda mevcut olan "tabakalaşmanın" önüne geçmiş; hükmedeni hükmedilen karşı borçlu sayan ilahi tasavvuru şekillendirmiştir.

1.2.1.1. Türk Mitolojisinde "Yaratılış" ve "Eskatologya" Mitlerinin Felsefesi

Milletlerin fikir ve ahlak süzgecinden geçirerek yazdıkları tarihler olarak nitelendirilen destanlar, Türk mitolojisinin kaynağı durumundadır. Her milletin olduğu gibi Türklerin de cevabını aradığı oluşumlardan ilki dünya ve insanın yaradılışıdır. Bu arayış Türklerde yaratılış mitlerini meydana getirmiştir. Tanrı, yönetenler ve yönetilenler olmak üzere üçlü bir sosyal çatıyı, yaşamlarının her noktasına nüfuz eden törelerle güvence altına alarak, kutsal yer-su üzerinde icra eden

[94] Ahmet, Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, Cilt:1, 10. bs., İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2002,, s.88.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türkler; Tanrı'yı bu nizamı yaratan, düzenleyen, koruyan tek varlık olarak düşünmüşlerdir. Tek Tanrı inancının hakim olduğu Türk din sistemine verilen ad genel olarak "Gök-Tanrı inancı" olmuştur.[95] Türk mitolojisinde de Tanrı'nın "birlik" sıfatı korunmakla birlikte, çeşitli yaratılış efsanelerinde Tanrı Ülgen, Kayra Han, Ürüng-Ayıng-Toyon gibi farklı adlarla anılmıştır.[96] Tanrı'nın Maytere, Erlik, Umay gibi yardımcısı durumundaki varlıklar olmakla birlikte bunlar, "yaratma" eylemini ancak Tanrı'nın izniyle gerçekleştirebilmektedir.

Yakutlardan Altaylar'a yaratılışı konu edinen bütün Türk mitlerinde Tanrı'nın varlığı ve birliği tartışılmazdır. Bozkır Türklerinin dinini; tabiat kuvvetlerine inanma, atalar kültü ve Gök-Tanrı inancı olmak üzere üç noktada toplayan İbrahim Kafesoğlu, Türklerin Gök-Tanrı adını verdikleri tek Tanrı inancına sahip olduklarını belirtmiştir.[97] Bazı araştırmacıların Türklerin gök-kubbeyi Tanrı tanıdığı fikrine karşı çıkan Hikmet Tanyu, Gök-Tanrı ifadesinin bir sıfat tamlaması olduğunu belirterek; gök kelimesinin burada derinlik, yücelik, büyüklük anlamında kullanıldığını savunmuştur.[98]

"Daha hiçbir şey yokken Tanrı Kayra Han'la, uçsuz bucaksız su vardı" şeklinde başlayan Altay Yaratılış Efsanesi Tanrı'yı "gören", suyu ise "görünen" olarak tasavvur etmiştir. Altay ve Yakut Türklerinin yaratılış efsanelerinde "su"yun yaratılışıyla ilgili bilgi bulunmamaktadır. Su hep vardır. Tanrı insanı ve dünyayı yaratırken sudan faydalanmıştır. Bu tasvir Türk mitolojisinde evrenin yaratılışının yoktan var etme şeklinde olmadığını, bir ön varlığın ve bu ön varlığın bulunduğu mekanın Tanrıyla beraber var olduğunu göstermektedir.[99]

---

[95] Abdulkadir, İnan, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976, s.16.
[96] Taş, **İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni, Kozmoloji**, s.76.
[97] İbrahim, Kafesoğlu, **Eski Türk Dini**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1980, s.43.
[98] Hikmet, Tanyu, **İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980, s.15.
[99] Taş, **İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni, Kozmoloji,** .s.69.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Altay efsanesinde Tanrı ilk olarak kişi adını verdiği kendine benzer bir varlık yaratmıştır. Yakut Türkleri'nde ise ilk insan, gökten inen yarı at yarı insan biçimindeki bir yaratıktan türemiştir.[100] Kişi yaratıldıktan sonra dünyayı yaratan Tanrı, Kişi'nin iç dünyasında oluşan doyumsuzluğun sebep olduğu eylemler neticesinde bataklık ve tepeleri yaratarak, dünyayı şekillendirmiştir.[101]

Evreni gök ve yer; ışık ve karanlık şeklinde birbirine zıt ancak biribirini tamamlayan iki kutuptan oluşmuş kabul eden Türk mitolojisi, evrendeki ruhları da erkek-dişi, iyi-kötü, ak-kara olarak sistemlendirmiştir. Türk kozmolojisi gök ve yerin temsil ettiği iki ilkeye dayandığı için dikotomi (iki ilkeli sistem) olarak adlandırılmıştır.[102] Altay Türkleri'nin yaratılış efsanesinde de ikili evren tasavvuru yer almaktadır. Kişinin kötülüklerine dayanamayan Tanrı onu ışık aleminden kovmuş; ona Erlig (Şeytan) adını vermiştir.

Gök-Türk Abideleri'nde de asli şekliyle yer alan ikili tasavvur "üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığında ikisi arasında insanoğlu yaratılmış; insanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş" cümlesiyle özetlenmiştir.[103] Dünya ve insanın yaratılışı, milli bir teşkilatlanmayla tamamlanmıştır. Tanrı'nın Gök-Türk'ü yaratmasının sebebini "Türk milleti yok olmasın, töresi bozulmasın, Tanrı'nın yasaları korunsun" şeklinde belirleyen felsefe yaratan ve yaratılan kuvvetlerin yanında, yöneten ve yönetilen kuvvetleri de ayırmıştır. Tasavvurun en üstünde Türk Tanrısı, onun yardımcıları yer-su iyeleri, Türk hanları ve insanlar şeklinde sıralanan kuvvetler, Türk kozmogonisinde "yaratılışı" kutlu bir amaca bağlamıştır. Esasında Türk sözlü kültürünün felsefi çekirdeğini oluşturan Türk mitlerinin temelini bu amaç oluşturmaktadır. Eski Türkler'deki ikili teşkilat anlayışını da Türk kozmogonisinin "dikotomi" kuralına bağlayan Kafesoğlu'na göre; Gök-Tanrı'yı hakimiyetin sahibi ve kaynağı bilen Türklerin zihninde, iktidar gökten

[100] Ali Abbas, Çınar, **Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler**, Muğla, Muğla Üniversitesi Matbaası, 1996, s.165.
[101] a.g.e, s.148.
[102] Emel, Esin, **Türk Kozmolojisine Giriş**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001, s.19.

aşağı doğru intikal ettiği için devlet içindeki mevkiler yukarıdan aşağıya sıralanmış, sağdan sola yayılmıştır.[104] Bu nedenle Türk devlet anlayışında sağ kutsaldır ve batıdaki teşkilat doğuya tabidir. Kutsiyet, gerçeklik, sosyal bir amaca hizmet etme gibi özellikleriyle mitleri, tarihle yan yana getirip destanlara milli bir ruh kazandıran da bu kolektif tasavvurdur.

Türk mitolojisinde yaratılış mitleriyle yan yana sosyal şuuru meşgul eden konulardan biri de tufan ve dünyanın sonuyla ilgili öngörüleri içeren "eskatologya" mitleridir. Altay Türkleri'nin yaratılış efsanesinde Tanrı Kayra Han'ın emriyle kahraman Mandişere'nin, kuvvetli mızrağıyla vurarak korkunç gök gürültüleri arasında Erlig'in dünyasını yıktığı belirtilmiştir. Bu yıkımdan sonra Erlig dünyanın sonuna kadar ışıksız bir aleme sürülmüştür.[105] Kutsal kitaplarda geçen kavimlerin helakına benzer bu tasvirin bir tufan hadisesi olduğu söylenebilir.

Altay Türkleri'ne ait başka bir efsanede, Tanrı Ülgen'in dünyayı yarattıktan sonra üç balık yaratıp, bunların üzerine koyduğu, ortadaki balığın başını eğmesi halinde dünyayı su basacağı bildirilmiştir.[106]

A.V.Anohin tarafından Altay Türkleri arasında yapılan bir derlemede, yedi gün süren bir tufandan bahsedilmektedir. Buna göre yeryüzünde yedi gün zelzele olmuş, dağlar ateş püskürmüş, yağmur ve buz yağmıştır.[107]

Sümerler'e ait bir tufan efsanesinde de yedi gün yedi gece boyunca kuvvetli fırtınaların yeryüzünü kasıp kavurduğu belirtilmektedir.[108]

---

[103] Ergin, **Orhun Abideleri**, s.9.
[104] İbrahim, Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984, s.240.
[105] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**,Cilt:1, s.12.
[106] Çınar, **Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler**, s.150.
[107] a.g.e, s.162.
[108] Saim, Sakaoğlu; Ali, Duymaz, **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, 2. bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2003, s.188.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Altay Türkleri'ne ait bir kıyamet efsanesinde dünyanın bozulacağı, denizin çalkalanacağı, kara suyun kanlı akacağı, göğün ve yerin parçalanacağı belirtilmiştir.[109]

Gök-Türk Abideleri'nde de kıyamet anlayışı "üstte mavi göğün basması, altta yağız yerin delinmesi" şeklinde tek bir cümleyle ifade edilmiştir.[110]

Türk mitolojisinde, tufan ve dünyanın sonuyla ilgili mitler çok fazla yer tutmamaktadır. Bu konuyla ilgili mitlerin Altay ve Yakut Türkleri'nde kümelenmesi Hilmi Ziya Ülken'in tespitiyle Türk mitolojisinin tam şeklinin bu boylarda korunmasından kaynaklanabilir.[111] Esasında "eskatologya" mitleri toplumların öngörüleridir. Türk düşünce sisteminde gerçekçi dayanağı olmayan tasavvurlara yer verilmemesi de "sona" dair hayallerin geliştirilmemesinde etken olabilir.

1.2.1.2. Türk Mitolojisinde Türeyiş ve Kahramanlık Mitleri'nin Felsefesi

Türk mitolojisinde kutsal ataların ve onların boylarının ortaya çıkışını anlatan "türeyiş mitleri"ne rastlanmaktadır. Gök-Tanrı'yı hükümdarın atası sayan evrensel merkeziyetçi devlet dininin sahibi olan Türkler; türeyiş ve kahramanlık mitlerini bu temel üzerine oturtmuşlardır.[112] Yüksek bir topluluk bilinciyle Tanrı'nın dünya hakimiyetini kendilerine emanet ettiğine inanan Türkler, tarihlerini ve mitolojilerini bu milli felsefeyle şekillendirmişlerdir.

Türk mitolojisinde kutlu Türk boylarının bağlandığı en önemli menşe, kurttan türeyişi anlatan destan metinlerinde yer almaktadır. Kurdu Türk milletinin

---

[109] a.g.e, s.193.
[110] Ergin, **Orhun Abideleri**, s.17.
[111] Ülken, **Türk Tefekkür Tarihi I**, s.51.
[112] Esin, **Türk Kozmolojisine Giriş**, , s.19.

atası sayan ilk efsane Türk boylarının kendi aralarında yaptıkları bir savaşı anlatmaktadır. Efsaneye göre "MÖ 140 senelerinden sonra doğuda yaşayan Wu-Sun'lar batıya kaymışlar ve Tanrı Dağları bölgesine yerleşmişlerdir. Hun hükümdarı Wu-Sun hakanına taarruz etmiş ve onlardan sadece Kum-mo adındaki bir çocuğu öldürmeyerek çöle bırakmıştır. Çocuk çölde emeklerken bir dişi kurt yanaşarak çocuğu emzirmiştir. Bunu gören Hun hükümdarı çocuğun kutsal bir yavru olduğuna inanmış, himayesine alarak büyütmüştür. Daha sonra da Kum-mo'ya babasının eski devletini vermiştir."[113]

Metinde Wu-sun'ların hangi Türk boyu olduğu konusunda bilgi verilmemekle beraber, Tanrı Dağları çevresinde yaşayan bütün boyların, Çin tarihlerinde tek bir adla adlandırıldığı bilinmektedir. Burada dikkati çeken bir unsur da başka bir Türk boyu olan Hun'lar tarafından da kurttan türeyiş, kutsallık ve hükümranlık nişanı sayılmaktadır.

Çin tarihlerinde yer alan kurttan türeyiş destanlarından biri de Gök-Türkler'in atası kabul edilen Kaoçı'lara ait bir destandır. "Kaoçı kağanının iki kızı vardır. Kağan kızlarını Tanrı'yla evlendirmek için bir tepenin başına koyar. Kızlar bu tepede uzun bir süre Tanrı'yı bekler. Tepenin başında bir erkek kurt belirir. Küçük kız bu kurdun Tanrı olduğunu düşünüp onunla evlenir. Kaoçı halkı hükümdarın kızıyla bu kurttan türer." [114]

Türk mitolojisinde genel olarak "kurt ana" motifi hakimken bu metinde kurt erkektir. Türklerin Tanrı algısının genel felsefesi gereğince burada kurdun Tanrı olmasından ziyade; kutlu Türk hükümdarlarının doğum motiflerinde görülen "ışık" benzeri kurdun, kutsiyetini kuvvetlendirmek amacıyla Tanrı kabul edildiği düşünülmelidir. Kurt, Türk mitolojisinde Tanrı'nın verdiği hükümranlık nişanının timsalidir. Bu nedenle kurttan türeyen boylar devlet idare etmeye muktedir sayılmış,

[113] Ögel, **Türk Mitolojisi 1**, s.14.
[114] a.g.e, s.18.

sancakların başına altından kurt başı takılmış, Türk ordusu ve ordu komutanları kurda benzetilmiştir.[115]

Türk sözlü kültüründe önemli bir yeri olan Bozkurt Destanı da yok olma felaketine uğrayan Gök-Türk soyunun yeniden dirilip çoğalmasını anlatmaktadır. Destana göre "Türklerin ilk atası olan Aşine boyu komşu milletlerden biri tarafından yok edilir. Bu baskından bir çocuk sağ kalır. Tanrı yardımına uğrayan dişi bir kurt çocuğu Altay dağlarının ortasına getirir. Onunla evlenir ve on oğlan doğurur. Bu oğlanlardan birinin soyu Aşine boyu olur ve Türklere hükümdarlık yapar.[116]

Türk mitolojisinde kavimlerin yaratılışıyla ilgili sorunun çözümü "Yaratılış Destanı"nda verilmiştir. Buna göre dünyayı yaratan Tanrı yerden dokuz dallı bir ağaç bitirerek her dalın altında ayrı bir adam yaratmış, bunlar dünyadaki dokuz insan cinsinin ataları olmuştur.[117] Bundan sonraki türeyişi anlatan mitlerin hiçbirinde yoktan var etme şeklinde bir yaratış yoktur. İnsanın ve evrenin yaratılışının dünyadaki bir nesnenin, Türk mitolojisinde su, dönüşümüyle gerçekleştiğine inanan Türkler, kutlu Türk boylarının türeyişini de bir varlığa bağlamışlardır. Bu varlık Tanrısal gücün timsali olan bir yer iyesi şeklinde düşünülmüştür. Türeyiş mitlerinde, genel olarak dünya nizamını Gök-Tanrı, yönetenler ve yönetilenler şeklinde milli bir felsefeyle açıklayan Türkler'in, "yönetenler" olarak düşündüğü kutlu Türk hakanlarının kökeni aydınlatılmıştır. Türeyiş mitlerini, kahramanlık mitleriyle yan yana düşünmemizin temel sebebi de budur.

Uygurlar'ın Türeyiş Destanı'nda, Uygurlar'dan ziyade Uygurlar'ı idare edecek "han" sülalesinin yaratılışı anlatılmaktadır. Türk türeyiş mitleri burada kahramanlık mitleriyle birleşmektedir. "Tugla ve Selenga ırmaklarının arasında bulunan bir ağacın üstüne gökten bir ışık iner. Ağacın gövdesi zamanla büyür ve

[115] Yaşar, Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, 2. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006, s.138.
[116] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**,Cilt:1, s.24.
[117] a.g.e, s.12.

içinden beş çocuk çıkar. Çocuklar Uygur halkı tarafından büyütülür, içlerinden en küçüğü olan Bögü Han, Uygur halkına hükümdar olur.[118]

Türk milli tefekküründe önemli yeri olan ışık ve ağaç motiflerinin bir araya gelerek kahramanın ruhuna şekil verdiği görülmektedir. Burada ışık gök unsuruyken, ağaç yer unsurudur. Türk mitolojisinde daha önce bahsettiğimiz dikotomi anlayışını da gördüğümüz bu tasavvurda "ışık" halkın Tanrı'nın Türk hükümdarlarına bahşettiğine inandığı "kut"la ilişkilendirilebilir. Kahramanın doğumuna ilişkin benzer bir motif Oğuz Kağan ve onun çocukları için de geçerlidir. "Günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözleri parladı ve bir erkek çocuk doğurdu" şeklinde bir cümleyle Oğuz Kağan'ın doğuşu ışık unsuruyla birleştirilmiştir. Oğuz'un evlendiği kadınlardan biri gökten inen bir ışıktan türemiş, diğeri ise ağacın kovuğunda belirmiştir.[119] Oğuz Kağan Destanı'nı, Oğuz boylarının türeyişi efsanesi olarak kabul eden yaygın bir görüşe göre; Oğuz boyları Oğuz Kağan'ın gök ve yerin kızlarıyla evlenmesi sonucu doğan çocuklardan türemiştir.[120] Destanda Karluk, Kıpçak, Urum gibi boyların tek bir kişiyle temsil edilmesi ve bunların adlandırılış biçimi bu görüşü doğrular niteliktedir.

Gök-Türkler'e ait Ergenekon Destanı'nda, mitsel ögelerden arınmış tarihi bir türeyiş hadisesi anlatılmaktadır. Destana göre düşmanlar tarafından yok edilen Gök-Türkler'den iki aile sağ kalmıştır. Kayan ve Kayat soyu adını alan bu iki aile Ergenekon denilen yere yerleşmiş, burada çoğalmışlardır. Tanrı'nın yardımıyla buradan çıkarak düşmanlarını yenmişlerdir.[121]

Kurt, ışık, ağaç gibi iyelerin dışında kartal, şahin, doğan gibi kuşlar da Türk mitolojisinde türeyişle ilgili önemli simgesel hayvanlardır. Özellikle Yakut ve Altay

[118] Ögel, **Türk Mitolojisi 1**, s.74.
[119] Özkul, Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003, s.125.
[120] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, s.113.
[121] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1 s.26.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türkleri'nin mitolojilerinde bu hayvanların Şaman, hükümdar ve kahraman tipindeki insanların türeyişinde etkili olduğu görülür.[122]

Türk destanlarını tarihten ayırarak onlara milli bir duyuş ve düşünüş özelliği katan mitler; genellikle tarihin zor dönemeçlerinde millet vicdanında yer etmişlerdir. Esarete son verecek veya Tanrı emrini yerine getirmek adına dünyaya hükmedecek bir devletin kuruluşu; milleti güç durumdan kurtaracak bir kahramanın doğuşu, bir soyun türeyişi; savaşta orduya yol gösterecek bir kurdun gökten inişi kutsal bir mitle ifade edilmiştir. Türk tasavvurunda mitler gerçekçi ve faydalı bir amaca hizmet için doğmuşlardır. Gök-Türk yazıtlarında "Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan" Tanrı buyruğuyla Türk milleti yok olmasın, millet olsun diye tahta oturmuştur.[123]

1.2.1.3. Türk Mitolojisinde Tabiat (Gök/Yer-Su) Mitlerinin Felsefesi

İnsanlığın ilk çağlarında tabiat karşısında güçsüz olan ve onunla anlaşma içinde yaşamayı tercih eden toplumlarda, coğrafi ve sosyal şartlarla bütünleşen tabiat mitleri oluşmuştur. Mitlerin mutlak bir ihtiyaca cevap vermek amacıyla oluştuğu düşünüldüğünde tabiat mitlerinin doğayı korumak amacına hizmet ettiği de düşünülebilir. Bilginin yeterli olmadığı noktada inanmayı tercih eden bütün halk dinlerinde tabiat mitleri mevcuttur. Yunan Tanrı ve Tanrıçalarının doğa güçlerinden kaynaklandığını düşünen Yunan mitlerine göre Zeus gökler Tanrısı, Apollon güneş tanrısı, Afrodite yaz Tanrısı'dır.[124] Diğer mitleri olduğu gibi tabiat mitlerini de evrenselden milliye taşıyan ölçü, milletlerin sosyal belleğinde taşıdıkları anlam ve değerlerdir. Türk tabiat mitlerinin milli felsefesini Yunan mitlerinden ayıran, Türklerin tabiatı Tanrı kabul etmekten ziyade Tanrı kaynaklı bir ruh taşıdığına inanmalarıdır. Türkler doğaya ait her varlığın bir hakim–sahibi olduğuna

[122] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları,**, s.115.
[123] Ergin, **Orhun Abideleri**, s.37.
[124] Fuat, Bozkurt, **Türklerin Dini**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995, s.28.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

inanmışlardır.[125] Kutsal gök ve yer-sularının çocukları tarafından idare edilen Türkler, merkezi bir Tanrı inancıyla kutsallaştırdıkları teşkilatlarının kurulduğu tabiatı da Tanrı armağanı saymışlardır.

Türk mitolojisinde yer iyelerine oranla güneş, ay, yıldız gibi gök iyelerinin kutsiyet derecesinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz; gök kaynaklı bir ışıktan doğan çocukları Gün, Ay ve Yıldız'ı kutsal yön olan Doğu'ya gönderirken; yer iyesi olan ağaçtan şekillenen kadından doğan çocuklarını Batı'ya göndermiştir. Bu anlayış yukarıdan aşağıya sıralanan; doğudan batıya yayılan Tanrısal rütbenin de tezahürüdür. Gök unsurları Tanrı gücünün doğrudan yansıması olarak düşünülürken, yer-su iyeleri timsali kabul edilmiştir. Bu nedenle dağ, su, toprak gibi unsurların çoğu zaman göksel bir sıfatla kutsallığı pekiştirilmiştir. Orhun Abideleri'nde "Iduk Ötüken", "Tamıg Iduk Baş", "Mavi Öng Nehri", "Kök Öng" gibi tabirler Türk düşüncesinde kutsal vatan anlayışını şekillendiren yer-su unsurlarının, ilahi derecesini kuvvetlendirmiştir.

Türk mitolojisinde gök/yer-su mitlerinin yaratılış ve türeyişle ilgili mitlerde etken olduğunu söylemek mümkündür. Gök-Türk boyunun gök tüylü bir kurttan türeyişi, hükümdar çocuklarının annesinin gökten inen bir ışıktan yaratılması, Gün Ana ve Ay Ata'nın Tanrı Kayra Han tarafından gök katlarına yerleştirilmesi ve onlar için "ana", "ata" tabirlerinin kullanılması bu tezi doğrular niteliktedir. Türk toplumunun ortaya çıkışını anlatan bir efsaneye göre balçık haline gelen su ve toprak Karadağcı denilen bir dağda güneşin ısısıyla pişmiş ve Ay Atam oluşmuştur. Aynı işlemler bir kere daha gerçekleşmiş; o sırada güneş Sünbüle yıldızında olduğu için pişen topraktan dişi yaratılmıştır. Ay Atam'la bu dişinin evlenmesinden yirmi erkek, yirmi kız kırk çocuk dünyaya gelmiş; bunların evlenmesiyle Türk toplumu oluşmuştur.[126]

---

[125] Jean-Paul, Roux, **Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar**, (Çev.Aykut Kazancıgil, Lale Arslan), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005, s.32.
[126] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları,** s.24.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Hun hükümdarının her sabah güneşi, her akşam ayı ululadığı Çin kaynaklarında belirtilmiştir. Güneşin doğduğu yer anlamında kullanılan "tan" sözcüğü, kaynaklarda "güneşi çağıran, doğmasını sağlayan" anlamında Tangrı sözcüğüyle ilişkilendirilmiştir.[127]

Türk yaratılış mitinde Tanrı'nın görünen tek unsur olarak yarattığı suyla birlikte ezeli varlığı temsil eden bir diğer unsur gök unsurudur. "Görünmeyen" vasfıyla Tanrı'ya daha yakın olan göğün Tanrı Kayra Han ve Kişi'nin uçtuğu hava katmanı olduğunu söylemek mümkündür. Görsel olarak da gök yüzünü yansıtan su, Türk mitolojisinde mavi göğün görünen yansımasıdır. Hatta uçsuz bucaksız bozkırda Gün ve Ay'ın suya akislerinin Türk mitolojisinde Ak Ana denilen kadın hayalini canlandırması; Gün Ana, Ay Ata ve suyun yaratılış mitlerinin somut unsurları olarak var olmasını sağlamıştır denilebilir. Türkler, yer-su mitlerine gök kaynaklı bir kutsiyet yüklemişler; onları göksel sıfatlarla nitelemişlerdir.

Göğü bozkırın ortasında asılı duran bir çadıra benzeten Türkler; Kutupyıldızı'nı göğün direği saymışlardır. Bu inanış Türk hükümdarlarının otağına da yansımıştır. Gök-Türk kağanlarının VI-VIII. Yüzyıllardaki tahta çıkış törenlerinde dört beyin taşıdığı halının üzerinde yükseltilen şemsî evrensel hükümdarın, güneşin hareketine paralel olarak otağın etrafında döndürüldüğü bildirilmiştir.[128] Türkler gök alemiyle olan temaslarını çadırın içine yansıtarak çadırı dünya modelinin küçük bir şekli olarak düşünmüşlerdir. Benzer bir tasavvur Oğuz Kağan Destanı'nda da mevcuttur. Destanda gök gün doğusundan gün batısına uzanan bir yaya benzetilmiştir. "Güneş bayrak olsun, gök çadır olsun" şeklinde bir hitapla dünyayı Türk hakimiyeti altına alacak bir devletin hedefini somutlaştıran Oğuz Kağan, Türk tarihini yönlendiren cihan hakimiyeti düşüncesini destan diliyle belirtmiştir.[129] Mavi gök ve yağız yeri yaratan ve tanzim eden Tanrı'nın kuşatıcı gücünü kabul eden

[127] a.g.e, s.22.
[128] Emel, Esin, **Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2003, s.120.
[129] İbrahim, Kafesoğlu, **Türk Bozkır Kültürü**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1987, s.43.

Türkler, yer-suyun siyasi düzeninin Türk kağanlarına emanet edildiğine inanmışlardır. Türk hakan otağlarının biçimsel olarak dünya ile bütünleştirilmesinin felsefi sebebi, Türk hakimiyetinin göksel gücün dünyadaki yansıması olarak düşünülmesidir. Bu nedenle Türk dünya tasavvurunda yukarıdan-aşağıya, sağdan sola sınıflandırılan sosyal, siyasi, tabii unsurların ilahi nizamı; Türk devlet teşkilatından Türk aile yapısına kadar büyük-küçük bütün yapılanmalarda model olmuştur.

Yer-su nizamını maddesel beş unsurla açıklayan Türk mitolojisinde "gök"ün dikotomik karşıtı olan yağız yer merkez kabul edilmiş; bu kutsal merkez vatan kavramıyla bütünleştirilmiştir. Diğer dört unsurun simgesel tasavvuru şöyle yapılmıştır; [130]

Ağaç→doğu→gök

Ateş→güney→kızıl

Demir→su→ak

Su→kuzey→kara

Türklerin ikili devlet teşkilatlanmalarını şekillendiren bu unsurlar Türk boylarının adlarına ve yer-sularının adlandırılışına yansımıştır. Kara Kum-Kızıl Kum, Ak Hun-Kara Hun, Kök Öng Nehri, Ak Termil gibi renk sıfatları yön belirtmekle birlikte kut derecesi de ifade etmektedir.

[130] Esin, **Türk Kozmolojisine Giriş**, s.25.

Türk mitolojisinde, tabiat miti olarak sınıflandırdığımız ağaç canlılığın, bireysel ve toplumsal devamlılığın simgesi olmuştur. Oğuz Kağan Destanı'nda ve Uygurlar'ın Türeyiş Destanı'nda kutlu kahramanların atası olarak gördüğümüz ağaç; Türk devlet felsefesinde ebedi devletin yeri olan "doğu"nun timsalidir. Türk mitolojisinde "hayat ağacı", "dünya ağacı" gibi soyut tasavvurlar yer almakta; doğum ve çocuk ilahesi kabul edilen Umay'ın gökten yere Tanrı tarafından iki kayın ağacıyla birlikte indirildiğine inanılmaktadır. [131]

Yunan mitlerinde de yer alan ağaç, bazı mitlerde doğrudan Tanrı, bazılarında ise Tanrı'nın barınağı olarak telakki edilmiştir. Roma'da meşe ağacı Jüpiter'in, defne Apollo'nun, zeytin ağacı Minerva'nın barındığı yerken; Zeus'un kızı Helena bir ağaç tanrıçasıdır.[132] Türk mitolojisinde ağaçların Tanrı kabul edildiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Altay mitolojisinde gökyüzüne doğru yükselen hayali bir çağ ağacının tepesinde Tanrı Bay Ülgen'in oturduğu düşünülmektedir.[133] Ancak burada hayat ağacı tasavvurunda olduğu gibi Tanrı ile yer arasında bağlantı kurduğu düşünülen soyut bir ağaç söz konusudur.

Yakut Türkleri'nin Er Sogotoh Destanı'nda da Tanrı tarafından yaratılan ilk insan olan Er Sogotoh, evinin doğu tarafında bulunan "hayat ağacına" "kutsal ruh" şeklinde hitap etmiştir.[134]

Altay Türeyiş mitinde Tanrı'nın dünya ağacının dokuz dalından, dokuz insan soyu yarattığı ve bunların milletlerin atası olduğu belirtilirken; Yakut mitinde Tanrı Ülgen'in yedi insana karşılık yedi ağaç yarattığı belirtilmiştir.[135] Ağaçtan türeme mitleri Sibirya Türkleri'nden Anadolu'ya, Türk kültüründe ortak motif olarak

[131] Bayat, **Türk Mitolojik Sistemi**(Kutsal Dişi-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji), Cilt:2,s.179.
[132] Metin, And, **Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, 1998, s.32.
[133] Ögel, **Türk Mitolojisi**1,s.90.
[134] Çınar, **Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler**, s.165.
[135] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, s.181.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

yer almaktadır. Türklerde bugün "soy ağacı" kavramının oluşmasının, ağaçtan evlat isteme inancının yaşatılmasının sebebini, yaratılış mitlerindeki ağaç ana-ata tasavvuruna bağlamak mümkündür.

Türk mitolojisinde, çoğu zaman "ağaç" motifiyle yan yana türeyiş mitlerine kaynaklık eden; yaratılış mitlerinde Tanrı'yla beraber ezeli varlık olarak düşünülen kutsal tabiat unsurlarından biri de sudur. Altay yaratılış mitinde "daha hiçbir şey yokken Tanrı Kayra Han ve uçsuz bucaksız su vardı" şeklinde "görünen" alemi sudan ibaret sayan bir anlayış vardır. Aynı şekilde Tanrı'ya "yarat" ilhamını veren Ak Ana da suda bir dalga şeklinde belirmiş; dünyanın özünü oluşturan toprak sudan çıkarılmıştır.[136]

Devletlerini suya yakın olan yerlerde kuran, büyük denizleri ordularına hedef gösteren Türkler, bu su sevgisini destanlarına da yansıtmışlardır. Şu Destanı'nda hükümdarın savaşlarda bile yanında taşıdığı bir havuzun olduğu, içine su doldurup ördekleri yüzdürdüğü belirtilmiştir.[137]

Türk tarihinin Türkçe ifadesi olan Gök-Türk Abideleri'nde de iki yer-su'yun adı zikredilmektedir. Bunlardan biri "Iduk Ötüken Yış", diğeri "Tamıg Iduk Baş"tır. Su ve ağaç sevgisini belirten Gök-Türk kağanı Türk milletinin "yerinden ve suyundan" ayrılması durumunda yok olacağını belirtmiştir.[138]

Türk boylarının yapılanması, iyilik ve kötülüklerin düzenlenmesi, insan ve hayvanların türeyişi, siyasi teşkilatın işlerliği gibi sosyal hayatla ilgili birçok olayı yönlendiren tabiat mitlerinin en önemlilerinden biri dağ kültüdür. Türk mitolojisinde Tanrı'ya yakınlığın ifadesi olan yüksek dağlar, Gök-Türkler'in Bozkurt Destanı'nda olduğu gibi bazı Türk mitlerinde kahramanın Tanrı himayesinde büyüdüğü yer

[136] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.12.
[137] a.g.e, s.18.
[138] Ergin, **Orhun Abideleri**, s.41.

olarak düşünülmüştür. Destanda kutsal ruhlarla ilgisi olan bir kurt, Gök-Türkler'in son temsilcisi olan bir çocuğu düşmandan kaçırarak, Batı-Denizi doğusunda bir dağda büyütmüştür.[139]

Uygurlar'ın Türeyiş Destanı'nda kutlu, Türk hakanı Böğü Han'a "doğu'dan batı'ya kadar bütün dünyaya hakim olacağını" bildiren Tanrı ilhamı Ak-dağ denilen bir dağda gelmiştir. Aynı destanın devamı niteliğindeki "Göç Destanı"nda Böğü Han'ın torunlarından Yulun Tigin, Çinli bir prensese aşık olur. Çinliler Karakurum'da bulunan "Gök Ruhların Dağı"nın güneyinde Kutlu Dağ denilen kayalık bir dağın Uygurlar'ın kudret ve zenginliğinin kaynağı olduğunu düşünmektedirler. Prensesin karşılığında Kutlu Dağ'ı almak için Türk hakanıyla anlaşırlar. Kayaları parçalayarak Çin'e götürürler. Bu taşların götürülmesinden sonra Uygur ülkesinde felaketler baş gösterir. Yulun Tigin ölür ve Uygur Türkleri göç etmek zorunda kalır.[140]

Türk mitolojisinde, yer-su mitlerinin "vatan" kavramıyla birleştiği en önemli motif "Kutlu Dağ" motifidir. Siyasi ve sosyal birçok mesaj içeren bu mit, aslında Türk tabiat mitlerinin ana fikrini taşımaktadır. Yaşamak için doğrudan gerekli olan ateş, su, demir, ağaç gibi ögeler Türk mitleriyle hem tabii unsurlar olarak hem de siyasi varlık gereği koruma altına alınmışlardır. Bozkırda yaşamak için gerekli olan demiri işleyen Türkler; Ay Ata'nın yönü olan batı'yı demirle simgelemiş; demir üzerine yemin etmişlerdir. Böylece maddesel bir unsuru maneviyatla birleştirerek bir yandan Türk tarihine gerçekçi hisseler bırakırken, diğer yandan teşkilatlarının ebedi teminatı olarak inançla kuvvetlendirilen ortak bir topluluk şuuru ve kültürü oluşturmuşlardır. Yaşadıkları coğrafyanın hayati simgelerine manevi değerler ifade eden adlar takmışlar; bu somut varlıkları sözle birleştirerek tabiat mitlerini oluşturmuşlardır. Toplumu ayakta tutan töre, devlet, hükümdarlık, vatan, annelik gibi değerlerdeki "yaratıcı ve koruyucu güç" mitlerle

[139] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.129.
[140] a.g.e, s.129.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

pekiştirilmiştir. Türk mitlerinde anneliği temsil eden kadınların doğrudan gök kaynaklı oluşu, devleti idare eden çocukların bu annelerden doğuşu, dünya-çadır timsalinde olduğu gibi devlet-aile yapısını da şekil ve mana olarak yakınlaştırmıştır. Türk mitlerinde ve devlet felsefesinde yer-suyun güney yönünü temsil eden ateş, ailenin ve soyun sürekliliğini ifade etmektedir. "Ocağın yansın", "ocağın sönsün" şeklideki dua ve beddualarda göze çarpan bu izdüşüm gereğince, Anadolu'da ateşin su ile söndürülmemesi gerektiğine inanılır.[141] Ateşi kutsal sayan ve aile dirliğiyle simgeleyen inanış birçok Türk boyunda yer alır. Saka Türkleri'nde düğün günü kız evinden biri damda çakmak taşı parlatıp "kız verdim insan olsun, hayvan verdim dirlik olsun, mukaddes od (ateş) verdim yurt aydınlansın" der.[142] Aile birliğini milletin dirliğiyle eş tutan Türklerin; ana ve yurt kavramlarını sözlü ürünlerinde yan yana kullanmaları tesadüf değildir.

1.2.1.4. Türk Mitolojisinde Tören (Ritüel) Mitleri'nin Felsefesi

Toplumların, özel seçilmiş zaman ve mekanda bir olayı yeniden yaşamak, Tanrı'ya şükretmek ya da sosyal bir görevi yerine getirmek amacıyla söz, ritim vb. unsurları bir araya getirerek gerçekleştirdikleri davranışların bütününe tören (ritüel) denir. İçeriği ne olursa olsun törenler toplum bağlarını güçlendirmek, bireyler üzerinde törelerin tesirini ve mensubiyet şuurunu pekiştirmek açısından işlevi önemli olan sosyal yaratılardır. Törenlerin mitin canlı tarafı olup, onun sürekliliğini koruduğu belirtilmiştir.[143] Mitlerdeki söz unsurunun ritüellerde harekete dönüştüğü, bu anlamda yapısal ve işlevsel olarak mit ve ritüelin bütünlük arzettiğini söyleyebiliriz. Bu bütünlük mitolojiyle ilgili araştırmalarda mitlerin kökenini ritüellere bağlayan görüşleri ortaya çıkarmıştır. Mitolojik araştırmaların bugün geldiği noktada bunu kabul etmek mümkün görünmemektedir. Mitlerin felsefesinin ritüellere kaynaklık ettiğini söylemek daha doğrudur.

---

[141] Mehmet Ali,Öz, **Bütün Yönleriyle Gürün**, y.y., 1997, s.438.
[142] M.Ziya, Binler, "Sakalar'da Evlenme", **Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi**, 2004, S.210, s.21.
[143] Bayat, **Mitolojiye Giriş**, s.77.

Fuat Köprülü, Türk sosyal hayatında üç önemli törenden bahsetmiştir.[144] Bunlardan ilki Oğuz boylarının siyasi birliklerinin, hakana bağlılıklarının, devletin gücünün ifadesi olarak senede bir kere yaptıkları "şölenler"dir. İkinci tören şölen kadar siyasi ağırlığı olmasa da Türk boy teşkilatlanmasında, beylerin eğitiminde, sosyal nizamın güçlenmesinde ehemmiyeti olduğu anlaşılan Av (sığır) törenleridir. Üçüncü tören ise dini mahiyeti daha yüksek olan Yuğ (matem) törenidir. Türklerin bir bilgiye göre dini olmayan toplantı ve eğlencelerine toy; dini olanlarına şölen dediklerini belirten Banarlı; Türk boylarının özel totemlerini kurban ettikleri, yılda bir kere yapılan törenlere "şölen" dendiğini belirtmiştir. Sığır töreni ise "dini sürgün avı" olarak nitelendirilmiş; şölende kurban edilecek totemi yakalamak için yapılan av olarak tanımlanmıştır.[145] Bu törenlerin resmi kurallar içinde yapılan, hakan ve beylerin halkla beraber kutladığı devlet törenleri olduğunu söyleyebiliriz. Bunların dışında bayramları, Şaman ayinlerini, felaketlerden kurtulma kutlamalarını, mevsim dönümleriyle ilgili temsilleri tören kapsamında değerlendirebiliriz.

Köken olarak mitolojik bir inanca dayanan bu devlet törenlerinin Türk destanlarında yer aldığı görülmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda "ulu kurultay" olarak adlandırılan bir şölen mevcuttur. Oğuz büyük ordugâhının sağ yanına kırk kulaç ağaç diktirir; onun başına bir altın tavuk koyar, ayağına ak koyun bağlar. Sol yanına kırk kulaç ağaç diktirir; onun başına bir gümüş tavuk koyar, ayağına kara koyun bağlar. Sağ yanına Bozok'lar, sol yanına Üçok'lar oturur. Kırk gün, kırk gece eğlendikten sonra yurdu oğullarına paylaştırır.[146] Bu destan parçasından da anlaşıldığı gibi Türk mitleri Türk devlet felsefesiyle bütünlük içindedir. Türk mitolojisinde sağ-sol yönlerinin ikili devlet teşkilatını şekillendirdiğini belirtmiştik. Genel olarak Türklerde altın tavuk hükümdar ailesinin, gümüş tavuk ise hükümdar ailesinden olmayanların timsali kabul edilmiştir.[147] Koyun ise Gök-Tanrı'ya sunulan kurbanlar arasındadır. Sağ, ak, altın motifleri gök ışıktan doğan Bozok'ların tarafına;

---

[144] Fuat, Köprülü, **Edebiyat Araştırmaları I**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s.83.
[145] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.42-43.
[146] a.g.e, s.20.
[147] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, s.153.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

sol, kara ve gümüş motifleri Üçok'ların tarafına tanzim edilmiştir. Hakan otağın sağ ve sol yanlarına ağaç diktirmiştir.

Türk destanlarında mitlerle bütünleşen bir diğer tören de Ergenekon Destanı'nda yer alır. Demir dağları eriterek hürriyetlerine kavuşan Gök-Türkler; Ergenekon'dan çıktıkları günü, yılı, saati iyi belleyerek o günü bayram sayarlar. Her yıl bir parça demiri ateşle kızdırırlar, kıskaçla tutup örse koyar, idari sıraya göre çekiçle döverler.[148] Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan ateş ve demir motiflerinin kullanıldığı bu sahne tarihi bir olayı temsilî olarak yaşatmaktadır.

Altay Türklerinin Tanrı adına yaptıkları bayramların en büyüğü olan Ayzıt Bayramı'nın senede iki kere, yaz-kış mevsimlerinde, yapıldığı tespit edilmiştir. Yazın yapılan törende ak, kışın yapılan törende kara elbiseler giyilmektedir.[149]

Anohin tarafından tespit edilen Altay inancına göre Yerlik'e ait kötü ruhlar insanlara bela gönderirken onlardan hediye isterler. Bu nedenle Altay Türkleri ruhlara "tolu" denilen kurbanlıklar sunarlar. Kurban sunma ayinlerini yöneten Şamanlar, gök ve yer altı dünyasıyla bağ kurarlar. Bu yolculklarında onlara dağ ve göl ruhları yardım eder.[150] Kurban sunma törenlerini bahar ve güz aylarında yapan Türkler; Gök-Tanrıya ve Yer-su ruhlarına ayrı günlerde kurban kesmekte; canlı hayvan kurban etmenin yanında "saçı" dedikleri yiyecekler de sunmaktadırlar.[151]

Radloff tarafından Altay Türkleri arasında derlenen, Bay Ülgen için düzenlenen kurban töreninde, kurulan bir çadırın ortasına kayın ağacı yerleştirilir. Ağacın dallarından birine bayrak benzeri bir bez asılır; gövdesine göğün dokuz katını

[148] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1,s.26.
[149] Murat, Uraz, **Türk Mitolojisi**, İstanbul, Mitologya Yayınları, 1992, s.239.
[150] Engin, Akgün, **Türk Dünyasında Din ve Gelenek Üzerine**, İstanbul, Doğu Kütüphanesi, 2008, s.47.
[151] Fuzuli, Bayat, **Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)**, Cilt:2, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007, s.17.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

simgeleyen dokuz basamak yapılır. Şaman ateş, davul gibi nesneleri kullanarak kötü ruhlarla savaşır; kurbanı kestikten sonra dağıtır. Mitolojik bir ongunu temsil eden kıyafetiyle, çoğu zaman kartal, gök katlarına yükselir.[152]

Dünyanın timsali olan çadırın ortasındaki kayın ağacı "dünya ağacı"dır. Aynı şekilde Şamanların kurt, kartal, ayı gibi mitolojik hayvan figürlerine bürünerek göğe çıktıkları görülür. Ateş de Türk mitinin Şaman ayininde somut bir temsile dönüşen öğesidir.

Hemen hemen bütün Türk dünyasında bir tören havasında kutlanan; Türk yaratılış ve tabiat mitlerinin felsefesiyle temellendirebileceğimiz Yeni Yıl (Nevruz) Bayramı bugün de Türk coğrafyasında bahar canlılığında kutlanmaktadır. Gök Türkler'in Ergenekon Destanı'nda, dört tarafı dağlarla çevrili olan Ergenekon'dan çıktıkları "ışıklı gün"ün, bugün Nevruz olarak yaşadığı; bahar aylarında gerçekleşen bu kurtuluşun milli bir dirilişle tabii canlanışı bütünleştirdiği düşünülmüştür. Türk mitolojik düşüncesinde yeniden doğuşun ve dirilişin sembolü olan Yeni Yıl Türk milli takviminde ilkbaharın birinci ayı olan Oğlak ayında başlamaktadır.[153] Hun Türklerinin ve Gök-Türkler'in bu ayda atalar mağarasına çıkıp Tanrı'ya kurban sundukları belirtilmiştir.[154] Gök-Türklerde de tespit edilen ateşten geçme adetinin yanında, Nahçıvan'daki bir geleneğe göre Yeni Yıl'ın son günü kızlar akar suyun yanına giderek ona selam verir, suyun üzerinden atlar; sıkıntıların bitmesi ve bereket için eve su serperler.[155] Demir, ateş, su, mağara gibi mitolojik unsurların yanında gök rengi isnad edilen ilkbaharın ilk ayında kutlanan Yeni Yıl kozmik başlangıcın temsili canlandırmasıdır.

---

[152] Erhan, Tuna, **Şamanlık ve Oyunculuk**, İstanbul, Okyanus Yayıncılık, 2000, s.229-233.
[153] Bkz. Osman, Turan, **Oniki Hayvanlı Türk Takvimi**, İstanbul, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1941.
[154] Jean-Paul,Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev.Aykut Kazancıgil) İstanbul, İşaret Yayınları, 1994, s.199.
[155] Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, s.184.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Sosyal hayatta Türklerin düzenledikleri törenlerin gerek mana gerek şekil olarak Türk mitolojisiyle derin bağlar içinde olduğu görülmektedir. Türk tarihinde ölen kişilerin ardından düzenlenen Yuğ törenleri için de aynı görüşü savunabiliriz. "Kişi oğlu ölür, Tanrı yaşar" diyerek ölümü kabullenen; edebi varlığın Tanrı olduğuna inanan Türkler, ölümü "uçmağa varmak" şeklinde güzel adlandırırken, aynı zamanda iyi ruhlar için yeni bir hayatın başlangıcı saymışlardır. Ad bırakarak ölen kahramanlarını beyaz elbiselerle uğurlamış, mezarlarına beyaz bayrak asmışlardır.[156]

Türklerin ölü gömme gelenekleriyle ilgili çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Mançurya Tunguzları'nın, cesedin büyük bir uzaklığa taşınması durumunda cesedi yaktıkları veya sadece kemikleri gömdükleri belirtilmiştir.[157] Tunguzların, Yakut ve Altay Türkleri'nin cesedi gömmeyip ağaca asarak sergiledikleri muhtelif tabakalar görülmüştür.[158]

Türk boylarında yaygın olarak ölünün yıkanıp, temizlendikten sonra kefenlenerek gömüldüğü; ölü yıkayanların kamu yükümlülüklerinden muaf tutulduğu belirtilmiştir.[159]

Yuğ törenlerinin genel tarifine göre; kahraman öldükten sonra bir çadıra konur, kurban kesilir ve çadırın önüne dizilirdi. Ağıtçılarla birlikte beyler atlara biner, çadırın etrafında 7 defa dönerdi. Bu törenden sonra ölüyü gömmek için uygun bir gün beklenirdi.[160] Matem törenini benzer şekilde açıklayan Ögel, çadırın etrafında dokuz defa dönüldüğünü, bu dönüşün, kahramanın ruhunu "dokuz kat" göğe çıkardığını belirtmiştir.[161] Törenlerde ölen kahramanın atının kurban edildiği, kuyruk

[156] Bahaeddin, Ögel, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 4. bs., İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2001, s.759.
[157] Jean-Paul,Roux, **Eskiçağ ve Ortaçağ'da Altay Türklerinde Ölüm**, (Çev.Aykut Kazancıgil), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999, s.218.
[158] a.g.e., s.223.
[159] a.g.e, s.240-241.
[160] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.45.
[161] Ögel, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 4s.761.

ve derisinin sırıklara asıldığı, etinin yemek olarak ikram edildiği, mezarın başında ateş yakıldığı verilen bilgiler arasındadır.

Gök-Türk Yazıtları'nda da yuğ töreninde milletin saçını, kulağını kestiği; komşu devletlerin yas töreni kokusu gönderdiği, sandal ağacı getirildiği ve beylerin katıldığı bir tören düzenlendiği belirtilmiştir.[162]

Altay Türkleri'ne göre insanda süne ve aldaçı adında iki ruh bulunur. Kişi öldükten yedi gün sonra süne ölü evini terk eder; Yerlik denilen karanlık ruhların temsilcisine bağlı olan aldaçı ise kırk gün dünyada kalır. Bu zaman diliminde ölü evine yasaklar konur. Kırk gün sonra "Üzüt Bayramı" denilen törenle aldaçı uğurlanır.[163] Yaratılış mitlerinde karşımıza çıkan Erlig yas törenlerinde de karşımıza çıkmıştır. Türk kültüründe hala devam eden yedi ve kırk çıkarma adetinin mitolojik temeli burada karşımıza çıkmıştır.

Türklerde tören kültürünün kurgusu mitlere dayanmaktadır. Törenlerde önem arzeden mekan, Türk mitolojisinin ikili zıtlık kuralıyla ilişkilidir. Türk devlet törenlerinde hükümdarın kut mertebesine göre boyları yerleştirdiği sağ-sol mekan anlayışı, Şaman ayinlerinde ak-kara motifleriyle temsil edilmiştir. Işık ve karanlık alem tasavvurları da yaz-kış, Yerlik-Ülgen gibi ikilemelerle yaşatılmıştır. Bu kozmik sınıflandırmanın yanında ateş, ağaç, maden gibi somut mitsel unsurlar; Şaman kostümlerine, kurban seçimlerine, çadırlara dikilen hayvan figürlerine yansıyan ongun anlayışı temsillerin görsel yönünü oluşturmaktadır. Kötü ruhları uzaklaştırmak, Tanrı'ya şükretmek, tabi olayları dengelemek gibi amaçlarla yapılan Şaman ayinlerinde yüksek bir dini coşku ve mitsel bir zaman-mekan algısı dikkati çekmektedir. Bunun yanında hükümdar ve beylerin mutlak surette katıldığı şölen, av gibi resmi törenlerde semavi alemi simgeleyen tasarımlar olsa da gerçek alemden kopuş yoktur. Bu devlet törenlerinde siyasi gücün temsilcilerinin töreni icra

[162] Ergin, **Orhun Abideleri**, , s.55.
[163] Akgün, **Türk Dünyasında Din ve Gelenek Üzerine**, s.36-37.

biçimlerinde bugün “protokol” dediğimiz bilinçli bir dizgi yer almaktadır. Manevi felsefesini Türk mitlerinin oluşturduğu törenlerde “din adamı” vasfı olan Şamanların protokolde yer almadığı görülmektedir. Merkeziyetçi bir “Türk Tanrısı” algısı olan Türklerin devlet yapısında, ilahiyatla bütünleşen maneviyat olmakla birlikte, dini kurumlaştıran, tabulaştıran somut imtiyazlar veya teokratik yapılanmalar yoktur. Sosyal yaşamla bütünleşmiş, özümsenmiş bir din anlayışı, Türk mitlerinin de kutsiyet anlayışına yerleşmiştir.

1.2.2. İslami Dönemde Yazılı ve Sözlü Kaynaklara Yansıyan Türk Mitoloji Felsefesi

Onuncu yüzyılın başında, İslamiyet’i kitleler halinde kabullenen Türkler; bu “yeni” dinin gereği olarak inançlarında, hayallerinde ve yaşama yansıyan somut alışkanlıklarında “yeni” yapılanmalar içine girmişlerdir. Ahlaki ve kültürel değerlerinin bazıları hiç değişmezken, bazıları mana yönüyle değişmiş, bazıları da imanın tartışmasız itaat kuralı gereğince erimiştir. Özellikle yine aynı yüzyılda Anadolu’ya taşınabilir kültürel değerleriyle birlikte gelen Türkler; Ata-Yurt’ta “Gök Dağların Ruhu, Tanrı Dağları, Issık Göl” gibi Gök-Tanrı’nın timsali gördükleri tabiat unsurlarını bırakmışlardır. Tabiat varlıklarına yükledikleri kutsal sıfatları arkalarında bıraksalar da yeni vatanda dört tarafı dağlarla çevrili düzlüklere yerleşmiş; tekkelerini, türbelerini yüksek dağ başlarına kurmuş; Umay Ana’nın timsali olan ağaçlara annelik umutlarını bağlamışlardır. Milli devamlılığın ve kültürel canlılığın gereği olarak yeni adlandırmalarının altında eskiyi yaşatmışlardır.

1.2.2.1. Yaratılış ve Eskatologya Mitleri

İslamiyet’ten önce Gök-Tanrı adı verilen Tanrı’yı yaratan, diğer varlıkları ise yaratılan olarak tasavvur eden Türkler; Yaratılış Destanı’nda “yaratılan” sıfatını canlılık ve etkenlik belirtisi olan “gören” sözcüğüyle ifade etmişlerdir. “Tanrı Kayra

Han'dan başka gören, sudan başka görünen yoktu" cümlesiyle Tanrı'yı "görünen" sudan ayırmışlardır.[164] Destanda Tanrı Kayra Han ve ilk insan olarak yarattığı "Kişi"nin uçtuğu bir "sema" yer almaktadır. Türk kozmogonisinde insanın ve dünyanın yaratılışıyla ilgili çeşitli tasavvurlar olmakla birlikte kozmik felsefeyi en çok etkileyen bu mittir. İslamiyeti kabul eden Türkler ise dini inançlarının gereği olarak dünyayı algılamanın tek kaynağı olan Kur'-an-ı Kerim'in "başlangıç" ve "son" hakkındaki açıklamalarını kabullenmişlerdir. "Tek yaratıcı Allah'tır, her şeyi yoktan var etmiştir. Ondan başka ilah yoktur. Gökleri ve yeryüzünü, insanı, hayvanları, suyu, geceyi-gündüzü, güneşi, ayı, yıldızları, denizi O yarattı" şeklindeki ayet bu hususstaki soruları yanıtlamıştır. (Nahl Sûresi, Ayet: 1-15) Göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yarattığı evrene ölçü ve düzen verdiğini bildiren bu ayetler birçok yönüyle Türkler'in yaratılış mitleriyle örtüşmektedir. Ancak Türk mitolojisinde su ve semayı ezeli bilen anlayış hükmünü yitirmiş görünmektedir. Kur'an'da mavi gök ve yağız yer'in yaratılışı şöyledir: "Önce yeryüzünü, sonra da göğe yönelerek göğü yedi gök olarak yarattı." (Bakara Sûresi, Ayet: 29) Göğün yaratılışıyla ilgili başka bir ayette "Duman halinde bulunan göğe yöneldi, iki günde yedi gök yaptı" denilmektedir. (Secde Sûresi, Ayet: 9-12) Türk mitlerinde ezelden beri yedi ve dokuz rakamlarının gök katlarını simgelediğini belirtmiştik. Özellikle Şaman ayinlerinde ve Yuğ törenlerinde karşımıza çıkmıştır. Yaratılış Destanı'nda gök katlarının on yedi kat olduğu, Tanrı Kayra Han'ın dünyayı yarattıktan sonra oraya çekildiği belirtilmiştir.[165] Türeyiş mitlerinde önemli yeri olan Gün Ana yedinci katta, Ay Ata altıncı katta oturmaktadır. Kur'an'da ise Allah'ın yeri ve gökleri yarattıktan sonra "arş"a çekildiği bildirilmiştir (Secde Sûresi, Ayet: 4). Arş kelimesinin İslam bilginleri tarafından çeşitli tanım ve benzetmelerle açıklandığını göz önünde tutarsak, Türkler'in Yaratılış Destanı'nın özünde semavî bir dinin olduğunu düşünebiliriz. Türkler Gök-Tanrı dedikleri bu inancı koruduğu için İslam diniyle eski Türk inancı maddi-manevi unsurlarıyla bu kadar örtüşmektedir. İslamiyeti kabul eden ilk Türk hakanı olarak bilinen Satuk Buğra Han Destanı'nda "Yücelerden yücesin, sen anadan doğmadın. Sen babadan olmadın. Her yerde

[164] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.12.
[165] a.g.e, , s.12.

birsin." şeklinde ezeli ve ebedi varlığın bir iman tasavvuru olarak kısa sürede millileşmesinin temel sebebi budur.[166]

Oğuz Kağan Destanı'nın ilk emri olan "bolsın kıl" (olsun dediler) cümlesini İslamiyet'teki "kün" emriyle bütünleyen araştırmacılar, aynı şekilde Yaratılış Destanı'nda geçen "yer olsun" emrinin de özdeş olduğunu belirtmektedir. Oğuz Kağan Destanı'nda bu emirden sonra gelen "boğa" resmi de Türk mitolojisinde, mitolojik anayla, yani yağız yer ile bütünleştirilmiştir.[167]

Gök-Türk Abideleri'nde "Gök-Tanrı bahşettiği için, kuvvet verdiği için" gibi cümlelerle iktidar ve zafer kaynağı Tanrı'ya bağlanırken; yükünmek (secde etmek), yarlıkamak (bağışlamak), kılınmak (yaratılmak) kelimeleri Tanrı kaynaklı eylemler olarak yer almaktadır.

İslami dönemde de yeni inanç ve coğrafi konuma göre şekillenen sözlü ürünlerde Tanrı, "gök ve yerin" sahibi olma vasfını devam ettirmiştir. İslam öncesi Türk mitlerinde Kayra Han, Bay Ülgen gibi isimlerle anılan Tanrı; İslami dönemde Kur'an kaynaklı sıfatlarla zikredilmiştir. Oğuz boylarının Deli Dumrul'u, "Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister; sen bizzat müminlerin gönlündesin" cümleleriyle övdüğü Tanrı'yı "Cebbar Tanrı, Settar Tanrı" şeklinde isimlendirmiştir.[168]

Kahramanlarının güzelliğini Cebrail'e benzeten, Hızır'ı onlara yoldaş kılan Türkler, bu dini karakterleri "boz atlı, gök sakallı" gibi sıfatlarla mitolojik renklerine boyamışlardır. Kur'an-ı Kerim'de geçen bir kıssaya göre Allah tarafından kendisine ölümsüzlük ilmi öğretilen Hızır, Türk tasavvurunda da ölümsüzlüğün sembolüdür. (Kehf Sûresi, Ayet: 73-83) Satuk Buğra Han Destanı'nda kahraman ormanda av

[166] **Satuk Buğra Han Destanı**, (Haz. İsmail Bilgin), İstanbul, Damla Yayınevi, 2003, s.52.
[167] Fuzuli, Bayat, **Oğuz Destan Dünyası**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2006, s.56-58.
[168] Muharrem, Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, 27. bs. İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2003, s.117.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

avlarken tavşanın yanında beliren Hızır, onu İslamiyet'e çağırmıştır.[169] Dede Korkut Destanı'nda ise boz atlı Hızır, kahramanın yarasını sıvazlayarak onu ölümden kurtarmıştır.[170]

Köroğlu Destanı'nda karşımıza çıkan ölümsüzlük motifi ise İslam öncesi tasavvura daha yakındır. Destanın Türkmen versiyonunda, kahraman Rövşen rüyasında kendisine bade içiren kırk eren görür. Hz. Ali kahramanın tayını verir. Erenlere üç dilek bildiren Rövşen'in son dileği adını yaşatacak bir evlattır. Dilek hakkı biter ancak Şir Huda'nın verdiği nefesle adı kıyamete kadar yaşar.[171]

İslami dönemde karşımıza çıkan, Allah'la kahraman arasında bağ kuran yardımcı kuvvetlere İslam öncesi Türk mitolojisinde de rastlanmaktadır. Kişi, Mandeşere gibi adlarla anılan bu ilahi varlıklar eylemlerini Tanrı buyruğuyla gerçekleştirmektedir. Yaratılış Destanı'nda Kişi Tanrı katından kovulduktan sonra karanlık alemde kendisi için kurduğu dünyanın "yaratma" iznini Kayra Han'dan alır. Aynı durum ölümsüzlük ilmini Tanrı'nın öğrettiği Hızır, mucize sergileyen peygamber ve Allah'ın emrini yerine getiren Cebrail için de geçerlidir. Ancak İslami dönemde karşımıza çıkan "evliya" inancını Türk kültüründe "Atalar Kültü" inancıyla bağdaştırmak daha doğrudur. Kutsal mağaraların önünde atalarına kurban sunan, onlara ait mezarları kutlu sayan Türkler; bu nedenle Türk mezarlarına yapılan saldırılara savaşla karşılık vermişlerdir.[172] İslami Türk kültüründe de önemli olan türbe ziyaretlerinde, bu inanış hâlâ yaşatılmaktadır. İslami döneme ait köken inancına göre, Hz. Nuh'un oğlu Türk ve su perisinin çocuğu olarak dünyaya gelen Dede Korkut için Gök Tanrı Dini'ne inananlarda "ata", Müslüman Türklerde "evliya" değerlendirmesi yapılmıştır.[173]

---

[169] M.F., Grenard, "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarihi", (Çev.Osman Turan), **Ülkü**, 1939, s.146.
[170] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.31.
[171] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.270.
[172] Kafesoğlu, **Türk Bozkır Kültürü**, s.92-95.
[173] Fuzuli, Bayat, **Korkut Ata**, **Mitolojiden Gerçekliğe Dede Korkut**, Ankara, Karam Yayınları, 2003, s.6.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Oğuz Kağan Destanı'nda hükümdarı yönlendiren, Tanrı ilhamını hükümdara bildiren kişi olarak karşımıza çıkan Uluğ Türük, Dede Korkut ile aynı vasfa haizdir. Hatta Türk tarihinde, Türk töresinin, Türk bilgeliğinin, Türk zekasının, Türk imanının birleştiği insanlar olarak gördüğümüz Şeyh Edebali, Akşemseddin gibi Ata'ları, Tanrı'ya ve hükümdara yakınlık yönüyle bu destan kahramanlarından ayırmak mümkün değildir. Mitin toplumun hareket ve davranışlarını yönlendiren, millet tarafından özümsenmiş ahlaki ve sosyal değerlerin şifresi olduğunu düşündüğümüzde Türk destanlarındaki "ata, dede, uluğ" kişilerin Türk mitinin kendisi olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Kıyamet, tufan, dünyanın sonuyla ilgili tasavvurları içeren mitlere "eskatoloğya" mitleri dendiğini biliyoruz. Türk mitolojisinde çok fazla yer etmemekle birlikte Türkler'in kıyamet anlayışının olduğunu bildiren mitler yer alır. Buna göre Türkler kıyameti "uluğ gün" olarak adlandırmışlardır.[174]Altay Türkleri "gelecek olan çağ" olarak adlandırdıkları bu günde insanların azalacağına, günahların çoğalacağına, iyi Tanrı Ülgen'in uzaklaşıp karanlık dünyadaki Erlik'in yeryüzüne çıkacağına inanmışlardır.[175] İslamiyeti kabul eden Türkler Kur'an'da benzer motiflerle işlenen kıyamet inancına iman etmişlerdir. Terim farkları olmakla birlikte Altay Türkleri'nin "gelecek olan çağları" bugünkü Türkler için de aynıdır.

1.2.2.2. Kahramanlık ve Türeyiş Mitleri

İslam öncesi Türk düşüncesinde türeyiş ve kahramanlık mitlerinin felsefesi "kut" anlayışına göre şekillenmiştir. Yer-su'yu Türk milletinin tuttuğuna, bunu da Türk Tanrısı'nın tanzim ettiğine inanan Türkler; daha önce de belirttiğimiz gibi dünyayı çadır olarak tasavvur etmiş, üstünde "alaca gölgelik" yükseltmiştir.

---

[174] Osman, Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, 2. bs., İstanbul, Nakışlar Yayınevi, 1978, s.11.
[175] Mualla, Uydu, **Türk-İslam Bütünleşmesi**, İstanbul, Hamle Yayınevi, 1995, s.78.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İslam devrinde de bu anlayış devam etmiştir. XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divanü Lûgati't Türk'ün önsözünde, İslami dönemde de Türk cihan hakimiyeti düşüncesinin unutulmadığı görülmektedir. "Gördüm ki yüce Tanrı devlet güneşini Türkler'in üzerine doğurmuş; göklerdeki daireleri onların devletleri çerçevesinde döndürmüştür. Onlara Türk adını Tanrı vermiştir. Onları yeryüzünün hakanı kılmış, her halka üstün eylemiştir."[176] Türk mitolojik düşüncesinde yer alan "Tanrı gibi gökte olmuş Türk" anlayışı İslami döneme de taşınmıştır. Oğuz Kağan Destanı'nın İslami versiyonunda Türk milletinin soyu, Nuh Peygamberin doğuya gönderdiği oğlu Yafes'in soyuna bağlanmıştır.[177] Yine Kaşgarlı Mahmud'un eserinde yer alan, İbni Ebid Dünya'dan aktarılan bir hadiste Tanrı'nın, "Benim bir ordum var, ona Türk adını verdim. Hangi kavme kızarsam Türkleri o kavmin üzerine yollarım" dediği bildirilmiştir.[178] Mitolojik ögelerde önemli olan, gerçeklikten ziyade onun halk üzerinde yarattığı tesirdir. Hadisin Türk mitlerini İslamiyetle bütünleştirdiği muhakkaktır. Ancak bundan daha önemli olan "kut" inancının Türk devlet anlayışını şekillendirmeye devam etmesidir.

İslamiyet'ten önce gök ve yerin kutsal çocukları olarak dünyaya gelen Türk kahramanları, cömertlik, alplik, bilgelik gibi sıfatlarla övülmüşlerdir. İslami dönemde bu vasıflar korunmakla birlikte gazi, eren, melik gibi unvanlar eklenmiştir. İslam büyüklerini temsil eden isimlerle anılmışlardır. Kahramanın doğuşuyla ilgili mitler bazı destanlarda İslam öncesi şekillerini korurken; bazılarında peygamber soyuna bağlanan, doğuşu Cebrail tarafından müjdelenen, ulu erenlerin duasıyla doğan vb. yeni şekiller ortaya çıkmıştır. İnsani ilişkilerin de özellikle ekonomik ve sosyal hayatın etkisiyle destanlarda daha geniş tasvirlerle anlatılması bir yandan hatunları "gökten" "yere" indirirken, bir yandan şahsi kavgalara yol açan duyguları han otağının içine kadar sokmuştur. Manas Destanı'nda Tanrı kaynaklı bir alametle doğan Kan Çora'nın, Semetey'in eşlerinden biriyle evlenmek isteyip ona tuzak

[176] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.251.
[177] Ögel, **Türk Mitolojisi 1**, s.145.
[178] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.252.

kurduğu görülür.[179] Türk mitlerinde toplum ahlakına göre "ak" olarak şekillenen ve daima "kara"dan üstün tutulan yönlendirici örnek kutsiyetin değişmesi, destandan hikayeye doğru kayan hayat felsefesinin, sözlü kültüre yansımasından kaynaklanmaktadır. İnancın, yaşam tarzının Türk mitlerinde yarattığı farklılıkların yanında, coğrafya ve iklim şartları da yeni adlandırmalara sebep olmuştur. Bu değişim kahramanın doğuşundan, ad alıp evlenmesine kadar hayatının birçok alanına yansımıştır. Türk mitolojisinin bireyde toplumu yansıtma anlayışı gereğince, esasında bu değişimleri kişisel değil toplumsal algılamak; toplumun ruhsal ve fiziksel yapısındaki değişmeler olarak değerlendirmek gerekir.

İslami dönemde teşekkül eden Türk destanlarından biri olan Dede Korkut Destanı'nda, destan kahramanı Basat'ın doğumunda yeniliği yansıtan bazı farklar olsa da geçmişle halin felsefi ortaklığını devam ettirmektedir. Dış Oğuz beylerinden Aruz Koca'nın oğlu düşman baskınından kaçarken düşer ve bir aslan onu götürüp besler. Oğlan büyüdükten sonra Aruz onu bulup evine götürür. Dede Korkut ona Basat adını verir. Ancak oğlan evde durmaz, kaçıp aslan yatağına döner. Bununla birlikte soyunu unutmayan Basat, Oğuz ilini Tepegöz felaketinden kurtarır.[180] Kahramanın bir aslan tarafından büyütülmesine rağmen Oğuz töresini bilmesi, töresiz doğan Tepegöz'ün hilelerinden Müslüman Oğuzlar'ın inancıyla salavat getirerek kurtulması, İslam öncesi Türk destanlarında ilahi güç, ilim, akıl sahibi olarak dünyaya gelen kahramanları hatırlatmaktadır.

İslam öncesi Türk mitlerinde kahramanın doğuşuna vesile olan ışık ve kurtla ilgili mitlerin açıkça yaşatıldığı destanlardan biri XIII. Asırda teşekkül eden Cengizname'dir.[181] Bu destanda Altın Han'ın kızı Ülemelik güneş ışığından hamile kalır. Altın Han'la hatunu bu halden utanırlar. Kızın yanına kırk kız verip bir altın gemiye bindirir; ilden uzaklaştırırlar. Oğuz Han'ın soyundan Tumavul Mergen adında bir yiğit gemiye ok atar, kızla evlenir. Gün ışığından hamile kalan Ülemelik

[179] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.265.
[180] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.152-163.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Dubun Bayan adında bir çocuk doğurur. Dubun Bayan büyüyünce Alanguva adında bir kızla evlenir. Dubun ölür, bir nur şeklinde dünyaya gelir. Alanguva'nın ışık halinde gelip, bozkurt şeklinde uzaklaşan Dubun Bayan'dan, bir erkek çocuğu olur. Adı Cengiz olan bu çocuk millet tarafından han seçilir.

İslam öncesi Türk mitolojisinin birçok unsurunu taşıyan bu destanda özellikle kurt ve ışıktan türeyiş miti aynen yaşamaktadır. Dede Korkut Destanı'nda da "kurt yüzü mübarektir" sözüyle kurdun ilahi işlevi devam etmiştir.[182] Ancak Cengizname'de "Gün Ana" motifinin "Gün Ata" motifine dönüştüğü, aynı şekilde genellikle anne kurt olan Bozkurt'un da değiştiği görülmektedir. Türk mitolojisinde gök kaynaklı unsurlarla temsil edilen anne kadın birçok mitte kutsiyet yönüyle babanın önüne geçmiştir. Orhun Yazıtları'nda ise "Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye Tanrı, kağan ve hatunu birlikte yükseltmiş, kadın-erkek iktidarda eşit hakka sahip kılınmıştır.[183] Benzer bir düşünceyle İslami dönem Türk destanlarından Satuk Buğra Han Destanı'nda Kaşgar hükümdarı öldükten sonra tahtta söz sahibi hatunu olmuştur.[184] Aynı şekilde Dede Korkut Destanları'nda da Türk kadınları beylerin akıl danıştığı, beylerle beraber at binen, silah kuşanan, yeri geldiğinde beyden önce savaş meydanına varan tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak İslami dönemde kadın toplumsal saygınlığını ve idari gücünü korusa da ilahi vasfını kaybetmiştir.

İslam öncesi dönemde mitolojilerinin temelini "Türk Tanrısı" anlayışıyla bütünleştirerek, doğal ve siyasi güç arasında iç içe bir denge kuran Türkler; bu inanç gereği baki ad kazanan kahramanlarının doğumunu ve gelişimini fani insanlardan ayırmışlardır. Tanrı buyruğuyla kurulan devleti, onu yöneteni, kurulduğu yağız yeri, kutsal saymışlardır. İslami dönemde de bu düşünce Kur'an'ın emirleriyle birleşerek Türk fetih anlayışını şekillendirmeye devam etmiştir. Dede Korkut Destanı'nda

---

[181] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.274.
[182] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.43.
[183] Ergin, **Orhun Abideleri**, s.43.
[184] Bilgin, **Satık Buğra Han Destanı**, s.33.

Begil'in Oğuz'a asi olmak istediğini duyan hatun onu "Padişahlar Tanrı'nın gölgesidir, padişahına asi olanın işi rast gelmez" sözleriyle uyarmıştır.[185] Aynı inanç Yusuf Has Hacib'in sembolik kavramlarla devlet idaresini anlattığı Kutadgu Bilig'de "Hükümdar iktidarı Tanrı'dan alır" şeklinde ifade edilmiştir.[186] (K.B. 5947) Oğuz Kağan Destanı'nın İslami şeklinde, kut sembolü olan yayı bulan üç oğlunu "Bozok" olarak adlandıran Oğuz, en büyük oğlu olan Gün Han'ı Tanrı buyruğuyla hakan seçtikten sonra sağına Bozoklar'ı oturtmuştur. Ok bulan oğullarına Üçok'lar demiş, onları sola oturtmuştur.[187]

İslami dönemde de "yukarıdaki Tanrı gibi" kuvvetli olan kahramanların doğuşu bazen Cebrail tarafından müjdelenmiştir. Satuk Buğra Han Destanı'nda Hz. Muhammed, kanatlı Burak'a bindiği gece göklerde şanlı peygamber simaları arasında tanımadığı bir sima görür. Cebrail'e bunun hangi peygamber olduğunu sorduğunda melek ona, bu peygamber değil, sizden 333 yıl sonra dünyaya inecek ve Türkistan'ı İslam'a sokacak olan Satuk Buğra Han cevabını verir.[188] Kahramanın doğumunu İslam inancıyla birleştiren Türk düşüncesi, burada "doğmak" yerine "inmek" kelimesini kullanmaktadır. Destanın ilerleyen kısmında Hz. Muhammed bir mucizeyle ashabına. başlarında Türk takkesi olan silahlarını giyinmiş kırk atlı gösterir. Bunlar Buğra Han ve arkadaşlarıdır.

İslami devirde kahramanın doğuşuyla ilgili inançla bütünleşen unsurlar sözlü kültüre yansıtılmıştır. Bunlardan en önemlisi Dede Korkut Destanları'nda sıkça karşımıza çıkan çocuğu olmayan han için Allah'a yakarmadır. İslam öncesi Türk mitlerinde Tanrı bağını vurgulamak için kahramanın doğuşunda etkin rol alan ışık, bozkurt, ağaç gibi kutsalların İslami dönemde "mezar yerini ziyaret, aç olanı doyurup çıplak olanı giydirme, bilge kişilerin duasını alma" gibi sosyal bir karaktere

[185] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.167.
[186] Uydu, **Türk-İslam Bütünleşmesi,** s.183.
[187] Ögel, **Türk Mitolojisi I,**, s.206.
[188] M.F., Grenard., **"**Satuk Buğra Han Menkıbesi Tarihi", s.145.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

büründüğünü söyleyebiliriz. Bu anlamda han çocuğunun doğumunu Tanrı'ya bağlayan ve onu özel kılan inanış sosyal gerçeklikle bütünleşerek yaşatılmıştır.

Dede Korkut Destanı'nda Dirse Han'ın çocuğu olmadığı için, Bayındır Han şöleninde "ak" değil "kara" otağa oturtulması, altına "kara" keçe serilmesi, "kara" koyun yahnisi ikram edilmesi istenmiştir.[189] Çocuğu olmayan hanı "kutsuz" gören halk inancı, töresiz çocuğu da kutsuz olarak nitelendirmiştir. Manas Destanı'nda da çocuksuzluk sorunu yer alır. Destanda çocuğu olmayan Cakıp Han karısına "dağılan saçını taramadığını, Allah'a dua etmediğini, mezar yerini ziyaret etmediğini, elmalı yerde yuvarlanmadığını söyler. Bir süre sonra Tanrı ona Manas'ı verir.[190]

Dede Korkut Destanı'nda ise Kazan Han Oğuz beylerini başına toplamış, aç görse doyurmuş, çıplak görse giydirmiş, bir ağzı dualının duasıyla çocuk sahibi olmuştur. İslami döneme ait her iki destanda da kahramanı Tanrı'yla bütünleştiren inanç vurgulanmıştır. Manas Destanı'nda atalar kültü inancının bir yansıması olan mezar ziyareti, bugün de aynı felsefeyle yaşatılmaktadır. Bayındır Han şöleninde ise Türk mitolojisinin mekana indirgenmiş ak-kara kümelenmeleri dünya timsali olan çadır tasvirlerinde somutlaştırılmıştır.

İslami dönemde türeyiş ve kahramanlık mitlerinde, felsefi açıdan bakıldığında kültürel temeli sarsacak derinlikte değişmeler yoktur. Millet vicdanında Osmanlı Hanedanlığı'na Aşine boyu gibi ilahi bir anlam yükleyen Osman Gazi'nin rüyasında, devleti temsil eden çınar ağacı yer-su yüzeyinde dikilmiş; Altay mitlerindeki hayat ağacı gibi dünyayı sarmıştır.[191] Türk devlet meşalesini Malhun Hatun'la kurduğu ocak ateşiyle yakarak yer-su'yun üzerinde bulunan ırmak, dağ gibi kutsal unsurları "dünya ağacıyla" gölgeleyen Osman Gazi'nin rüyası birçok yönüyle Türk mitoloji felsefesiyle tarihi bütünlemekte; Osmanlı tarihini geçmişe

[189] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.21.
[190] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.259.
[191] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt: I, s.511.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

bağlamaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda da Uluğ Türük rüyasında doğudan batıya dünyayı saran kut alameti altın yay ile fetih alameti olarak kuzeye giden üç gümüş ok görmüştür.[192] Biri tarih sayfalarında yazılan, diğeri Türk sözlü geleneğinden yayılan bu iki rüya, büyük devletlerini büyük rüyalarla kuran Türkler'in cihan hakimiyeti düşüncesinin ilahi şifresidir. Bu ilahi şifre Türk mitleridir. Daha önce de belirttiğimiz gibi mitler, milletlerin zor dönemeçlerinde milli hafızanın yazdığı tarihlerdir. Bu milli hafıza bazen tarih bilimini millet vicdanında gerçeklikten uzaklaştıracak kadar kuvvetli bir imanın ürünüdür. Milletlerin hayatını anlatan tarihi yazdıran da mitlerin şekillendirdiği bu imandır.

1.2.2.3. Tabiat (Gök/Yer-su) Mitleri

"Kara yer, yeşil gök, güneş, ay ile gece ve gündüzü, zaman ve zamaneyi ve bütün yaratılmışları hep o yarattı."[193] Kutadgu Bilig'de "Bayat atı birle" başlayan Methiye kısmından aldığımız beyit İslam dininin yaratan ve yaratılan varlıklar hakkında verdiği hükümdür. Eski Türk dininde de "bir Tanrı" inancı bu şekilde tasavvur edilmiştir. Bizans'tan Gök-Türkler'e gönderilen bir elçi şöyle demektedir: "Türkler ateşe saygı gösterirler ancak yer ve göğün yaratıcısı olana taparlar, O'na Tanrı derler. O'na at, sığır ve koyun kurban ederler." [194] Türk mitolojisinde tabiat kuvvetleri yaratan, varlığa eşit olmaktan ziyade O'nun bir yansıması olarak görülmüştür. Bu anlamda düşünüldüğünde İslam öncesi tabiat mitleriyle İslami dönemdeki anlayışın kültüre yansıyışında ifade olarak farklılıklar bulunsa da mana yönüyle büyük farklar yoktur.

Türkleri yaşadıkları coğrafya ve kurdukları siyasi teşkilatla bütünleştirerek ilahi kudrete bağlayan tabiat mitleri, isim veya şekil değişiklikleriyle yaşamaya devam etmiştir. Kahramanlarını Tanrı timsali varlıklara benzeten, gün ışığından

[192] Ögel, **Türk Mitolojisi** I, s.203-204.
[193] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.238.
[194] Uydu, **Türk-İslam Bütünleşmesi**, s.38.

doğan çocukları kutlu bilen Türkler; dünya timsali ak otağlarını yeryüzüne dikip alaca gölgeliği göğe yükselterek milli kültürü İslamiyet'le bütünleştirmişlerdir. Ancak Türk mitolojisinde önemli şekil özelliklerinden biri olan soyut kuvvetlerin somut varlıklarla ifadesinden doğan tabiat mitleri, bazı destanlarda soyutu yine soyutla ifadeye dönüşmüştür. Peri, dev, ejderha, huma gibi soyut varlıklar türeyiş ve kahramanlık mitlerinde etken olmaya başlamıştır. Bunlardan "devlet kuşu" olarak adlandırılan huma hükümdarlık nişanı olarak görülmüştür.[195] İslami dönem Türk kahramanlarından biri olan Er-Töştük dev anası, cadı karısı, ejderha gibi yer altı güçleriyle savaşır, yer altında yaşayan Kırım Han'ın kızıyla evlenir.[196] Sihir ve kerametle dağdan dağa uçan, Allah'ın emriyle taş kesilen kahramanlar destanlarda menkıbe-masal arası edebi bir rüzgar estirir. Destanların olay örgüsü, tasvirlerin ayrıntılı ve süslü cümleleri, alp tipinin eren tipiyle bütünleşerek kerametler sergilemesi, destandan efsaneye edebi bir evrimin gerçekleştiği izlenimini vermektedir.

İslam öncesi Türk mitolojisinde Tanrı ışığını yansıtan Gün ve Ay özellikle türeyiş mitlerindeki işlevinden dolayı "ana", "ata" adlandırmalarıyla karşımıza çıkmıştır. İslami dönem Türk destanlarının bazılarında bu işlevlerini korumuşlardır. Türk kahramanlarından biri olan Cengiz'in babası gün ışığının çocuğudur. Aynı şekilde Cengiz gün ışığı şeklinde yere inen "bozkurt ata" çocuğu olarak dünyaya gelmiş, Oğuz boyları bu kutlu çocuğu han seçmiştir.[197]

"Devlet olma bilgisi" anlamına gelen Kutadgu Bilig'de devletin zirvesi gün ve ayla simgelenmiştir. Kün Togdu (parlak güneş) eserde hükümdar olmakla beraber töreyi temsil etmektedir. Ay Toldı ise vezirdir. Eserde "kutun" timsalidir.[198]

---

[195] Bayram, Erdoğan, **Sorularla Türk Mitolojisi**, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2007, s.153-158.
[196] Ögel, **Türk Mitolojisi** 1, s.542-547.
[197] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.273-274.
[198] Hilmi, Özden, **Kutadgu Bilig'de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Etkisi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007, s.45.

Güneş ve ay Kur'an'ı Kerim'de de Tanrı'nın güç alameti olarak yer almıştır. Rüyasında on bir yıldızı, ayı ve güneşi kendisine secde ederken gören Hz. Yusuf'un babası, bunu peygamber olacağına yorumlamıştır. (Yusuf Sûresi, Ayet: 4-6).

İslam öncesi Türk düşüncesinde yer alan, gün ışığının kahramanın doğuşunda etken olduğu inancı, Satuk Buğra Han Destanı'nda İslami bir inançla birleştirilmiştir. Destanda Hz. İsa'nın annesi Meryem'in ağzına, Cebrail tarafından ışık süzüldüğü belirtilmiştir.[199]

İslami dönemde teşekkül eden efsane ve halk inançlarında da gün ve aya ruh yükleyen tasavvur devam etmiştir. Güneş ve ayın doğuşunu anlatan bir efsaneye göre; biri kız diğeri erkek olan iki çocuk kavga ettikleri için annelerinin bedduasına uğrar. Beddua tutar, kız çocuğu güneş, erkek çocuğu ay olur ve birbirlerini hiç göremezler.[200] Güneş tutulması sırasında Anadolu'nun bazı bölgelerinde görülen göğe silah atma, davul ve teneke çalma gibi eylemler, Türk mitlerinde görülen kara iyelerin gün ve ayın yüzünü kapattığı inancından kaynaklanmaktadır.[201] Ayrıca güneş ışıklarını Tanrının yeryüzüne inan nuru sayan inanış gereği Tunceli yöresinde güneşin ilk ışığının değdiği taş ve kayaların öpüldüğü belirtilmiştir.[202]

İslam öncesi dönemde vatan topraklarını çevreleyen su, ağaç, dağ gibi unsurları "söz"le birleştirerek yer-su mitlerini oluşturan Türkler; bu inançlarını İslam devrinde de sürdürmüşlerdir. Dede Korkut Destanı'nda İslam inancıyla bütünleştirilen ağaç, Kazan Bey tarafından "Mekke ve Medine'nin kapısı ağaç, Musa Kelimin asası ağaç, Erlerin şahı Ali'nin Düldülü'nün eğeri ağaç, Şah Hasan ile Hüseyin'in beşiği ağaç" cümleleriyle övülmüştür. [203] Burada ağaç kişileştirilmiş

[199] M.F., Grenard, M.F.,Satuk Buğra Han Menkıbesi Tarihi", s.147.
[200] Erman, Artun, **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, 2. bs., İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2006, s.251.
[201] Yaşar, Kalafat, , **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1990, s.31.
[202] a.g.e, s.30.
[203] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.50.

ancak İslam öncesi mitlerde olduğu gibi doğrudan "gök"ün yansıması olarak düşünülmemiştir.

Maaday-Kara Destanı'nda erkek çocuğu doğan kahraman çocuğu alıp kayın ağaçlarıyla kaplı bir dağa götürür. Burada "Bay Altay (dağı) yardımcın olsun, sık yapraklı kayın ağacı sana kut versin" diye dua eder.[204] Destanın sonunda ise sık yapraklı kayın ağacı batıya eğilir. Bu kahramanın ölümünü simgeler. Türk mitolojisinde hayat ağacının yeryüzündeki timsali olan kayın ağacı, bu Altay mitinde hayat ve kut kaynağı olarak görülmüştür. Ayrıca Türk mitolojisindeki sağ yani "ak"ın zıt yönü olan "sol", "kara" Doğu-Batı olarak yer alır. Doğu arılığın, ilahi varlığın, iyiliğin; Batı ise kötülüğün timsalidir. Devlet felsefesinde ise "Batı" Doğu'ya bağlı olanın yönüdür.[205] Er-Töştük Destanı'nda da yeraltının tam ortasında bulunan çınar ağacının zirvesinin göklere ulaştığı belirtilmiştir.[206]

İslami Türk kahramanlarından biri olan Satuk Buğra'nın da su ve orman sevgisi destanın muhtelif yerlerinde tekrarlanmıştır. Kahramanlar ilahi rüyalarını ağaç diplerinde görmüş, ak sakallı Hızır, Buğra Han'a ulu bir ormanda görünmüştür.[207]

İslamiyet'te de hurma, zeytin, nar gibi ağaçlar kutlu sayılmıştır. Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı, hurma ağacının altında, bir su kenarında dünyaya getirdiğini bildiren ayetler İslam öncesi Türk mitlerindeki ecdat ağaç tasvirlerini hatırlatmaktadır. (Meryem Sûresi, Ayet: 23-25) Aynı şekilde Dede Korkut kahramanlarından Basat "atam adın sorar isen koca ağaç, anam adın der isen

[204] Artun, **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, s.238.
[205] Ögel, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, s.442.
[206] Ögel, **Türk Mitolojisi**, Cilt:1, s.546.
[207] Bilgin, **Satuk Buğra Han Destanı,** s.40-46.

kükremiş aslan" cümleleriyle kendisini tanıtırken, menşe mitlerini hatırlatmaktadır.[208]

Türk devletlerinin simgesi olarak görülen "devletlü ağaçlar" ulu mabedlerin avlularını süslemiştir. Erzincan yöresinde anlatılan Seydi Sultan efsanesinde Hristiyanlara karşı savaşan Sultan şehit olmuş; askerleri de ardıç ağacı şeklini almıştır. Yörede bu ağaçların kesilmeyeceği inancı yaygındır.[209]

İslam öncesi Türk mitolojisinden İslami devre yansıyan unsurlardan biri de sudur. Saltukname'de Türkistan'a giden Sarı Saltuk burada düşmanla savaşır. Onları denize döker, eliyle denizin içine toprak serper. Bazı toprak parçaları büyür, kara olur.[210] Kazan Han'ın, "Çağıl çağıl kayalardan kaynayan su, ağaç gemileri oynatan su, Hasan ile Hüseyin'in hasreti su, Ayişe ile Fatıma'nın bakışı su" seslenişinde, su İslam kahramanlarıyla bütünleştirilerek övülmüştür.[211]

İslam öncesi mitlerde ezeli ve ebedi varlık kabul edilen su, İslami dönemde ölümsüzlüğün kaynağı olarak görülmüş "Ab-ı Hayat" inancı Türk destanlarına da yansımıştır. Kur'an'a göre Hz. Musa, Hz. Hızır'ı ararken ölü balık suya düşmüş ve canlanmıştır. (Kehf Sûresi, Ayet: 61) İslamî dönem destanlarından Köroğlu Destanı'nın Anadolu sahasına ait anlatılarından birinde destan kahramanı Ruşen bir dağ belinde dinlenmek ister. İki ördek vurur. Bir pınar başına gelir. Su içtikten sonra ördekleri suya bastırır. Ördekler canlanır. Atası bu suyun ab-ı hayat olduğunu söyler. Geri döndüğünde suyu bulamaz.[212]

Şavşat'ın Koyunlu Köyü'nde derlenen bir efsaneye göre, yeşillikler arasında bir gölün kenarında oturanlar her sabah bir peri kızının gölden çıkarak ışıl ışıl

[208] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.161.
[209] Albayrak, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğ**ü, s.5.
[210] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.325.
[211] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.43.
[212] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.292.

saçlarını taradığını görürler. Herkese görünmeyen peri kızını merak edenler göle dinamit atar. Bu olaydan sonra kız kaybolur.[213] Ağaç ve su ruhuyla ilgili bir başka efsane Tekirdağ yöresindeki "Kalkankavak Çeşmesi"nin adlandırılışıyla ilgilidir. Efsaneye göre yaşlı bir adam bu çeşmenin yanındaki ağacı keser. Öküzleri almak için eve gider. Geri döndüğünde ağacın hiç kesilmemiş gibi kesildiği yere dikildiğini görür. Kavağın parçalarını kim alıp yakarsa başına kötü işler geleceğine inanılan bölgede, çeşmeye adak adanır, mum yakılır.[214]

Ağaç ve su gibi doğal zenginlikleri korumak yoluyla insani görevlere de hizmet eden bu mitler; aynı zamanda yöre halkının bulunduğu bölgeye yüklediği anlamı derinleştirmektedir. Bu nedenle tabiat mitleri ve onların şekillendirdiği efsaneler vatan kavramını milli vicdanda içselleştiren yaratılardır. Türk destanlarının birçoğunda kahramanın doğduğu topraklar, bölgedeki dağ, ağaç, su gibi tabiat unsurlarıyla tanıtılmıştır. Alp Manaş'ın doğduğu Altay; yaş ağaçların yaprağının sararmadığı, yeşil görklü; yaz kuşlarının susmadığı görklü dokuz benzer dağlı; dokuz yuvarlak köşeli gölün olduğu yerdir.[215] Altın Arıg Destanı'nda da tarihin bilinmeyen çağlarında, dünyanın yaratıldığı dağların, denizlerin yer yer şekillendiği, ağaçların, çiçeklerin hayat bularak ortaya çıktığı bir dönemde Ak Deniz(Hazar Denizi) kıyısında bulunan bir köy destanda mekan unsurudur.[216]

Eski Türk mitolojisinde Gök-Tanrı'ya yakın olduğu için kutsal sayılan Kutlu dağlar, Demir dağlar, Ata ve Baba dağlar İslami devirde de önemlidir. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre Hz. Muhammed'e ilk vahiy, çevresindeki diğer dağlardan dik ve yüksek olan Hira Dağı'nda gelmiştir (Alak Sûresi, Ayet: 1-5) Aynı kaynakta Hz. Musa'ya Tevrat'ın indirildiği Tûr Dağı üç semavi dinde de kutsal sayılmıştır. (Bakara Sûresi, Ayet: 51-52) Türkler ata ruhlarının yaşadığına inandıkları

[213] Kaya, **Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri**, s.101.
[214] Artun, **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, s.254.
[215] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.347.
[216] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, 2003, s.350.

dağları, Anadolu'da da Tanrı'ya yakın insanların yaşadığı yer olarak düşünmüştür. Bey Dağ Ata, Hazar Baba, Konur Baş Evliya gibi isimlerle anmışlardır.[217]

Başkurt Türkleri'nin Kuzıykürpes Destanı'nda, insanların kendisine ok atmasına kızan bir sıra dağ yarığından yayılan bulut ateş topuna dönüşür. Ateş topunun içinde insan suretinde bir dev perisi görünür ve insanlarla savaşır.[218] Altay Türkleri'nin Maaday-Kara Destanı'nda da dağ ruhu inancı devam etmektedir. Babası dağ, anası orman olan kahraman yeni doğan çocuğunu Bay Altay dediği Altay Dağı'na götürür. Altay Dağı'nda çocuğuna yardımcı olmasını; burada bulunan kayın ağacından da çocuğuna "kut" vermesini ister.[219] Körüğlu Destanı'nın Özbek anlatısında dağ yolunda yürürken su başında iki peri kızından atını bulmak için yardım alan Goroğlu, atını dağda bir ağaca bağlı bulur. Ata sahip çıkan ihtiyarı yenemeyen Goroğlu, dağdaki kırk dervişin verdiği hükümle atına kavuşur.[220] İslami dönem Türk destanlarında dağlar; uhrevi varlıkların mekanı, ocağın direği oğulların timsali olarak yer almıştır.

Tabiat mitleri, İslam öncesi felsefede olduğu gibi İslami dönemde de kut, vatan, devlet gibi merkeziyetçi Türk Tanrısı anlayışının şekillendirdiği siyasi teşkilatlanmanın sembolü olma özelliğini korumuştur. Dede Korkut Destanı'nda "Karacuğun Kaplanı, Amid suyunun aslanı" olarak tanıtılan Han Kazan'ın gördüğü "kara kaygılı rüya"da hanın şahin kuşu ölmüş, gökten yıldırım ak otağın üstüne düşmüştür. Bu işaretler yurdun düşman tarafından yağmalanacağına yorumlanmıştır.[221] Burada kullanılan "ak-kara" sıfatları, rüyada devletle bütünleştirilen "ak otag", kut nişanlarından biri olan şahin kuşun yüklendiği anlam, Türk devletlerinin manevi temellerini oluşturan kutsal sözlerin tabiatla bütünleşerek mitleşmesinin tasviridir. Destanlarda halk bilgeliğinin, inancının, kültünün sesi olarak karşımıza çıkan Korkut Ata'nın beyler için yaptığı duada da bu anlayış

[217] Ögel, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, s.424.
[218] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.300.
[219] Artun, **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, s.238.
[220] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.286.

hakimdir. Kara kara dağların yıkılmasın, gölgeli büyük ağacın kesilmesin, taşkın akan güzel suyun kurumasın." Dağ, ağaç, su devletin bekasını işaretlerken, esir düşen beylerin "kanlı kanlı suları çekilmiş, koca ağaçları kurumuş, halka, kara dağları yıkılmıştır.[222]

İslam öncesi Türk devletlerinin, ay-yıldız, bozkurt, dokuz dallı ağaç, kartal, ok-yay gibi gök/yer-su unsurlarını bayraklarına taşıdığı görünmektedir. Bunun yanında devletin kurulduğu merkezin dört yönünü temsil eden ak, kara, gök, kızıl renkler Türk bayraklarının zeminini süslemekte; özellikle "gök" rengi olan mavi bayraklarda ağırlık kazanmaktadır.

Türk düşünce tarihini etkileyen önemli rüzgarlardan biri de İslam'ın milli yorumu olarak nitelendirebileceğimiz tasavvuf anlayışıdır. XIII. Yüzyıldan itibaren edebiyattan sanata, hatta ahi teşkilatlanmasıyla birlikte ekonomiye kadar Türk toplum hayatının birçok noktasına nüfuz eden tasavvufta, İslam inancıyla Türk mitoloji felsefesinin bütünleştiğini söylemek mümkündür. Allah'ın varlık, güzellik, iyilik vasıflarını tanımamız için bunların zıddı olan hiçlik, çirkinlik, kötülük gibi olguların olması gerektiğini savunan tasavvuf anlayışı; Türk mitolojisinin kozmik tasavvuru olan ışıklı-karanlık dünya; ak-kara ruhlar, Kayra Han-Erlig gibi ikili zıtlık kuramından farksızdır. Tasavvuf inancına göre dokuz gökler denilen "misal alemi"nden geçen ruh önce dört tabiata girmiştir. Bunlar; sıcaklık, soğukluk, yaşlık, kuruluktur. Sonra hava, su, ateş, toprak denilen dört unsura giren ruh başlangıçta Tanrı nurudur.[223] İslam öncesi gök/yer-su mitlerinin temelinde daha önce belirttiğimiz gibi tabiat unsurlarının, Tanrı kaynaklı bir ruh taşıdığı inancı yer alır. Tanrı gücünün yukarıdan aşağı sıralanıp, sağdan sola yayılarak tabiat unsurlarına yerleştiğine inanan Türkler, siyasi ve sosyal düzenlerini bu inanca göre şekillendirmişlerdir. Allah'ın nurunun, Allah'ın bilgi aleminden 'misal alemi'ne kadar yolculuk edip tabiat unsurlarına yerleştiğine inanılan Türk tasavvuf anlayışı,

[221] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.42.
[222] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.87.

aslında Türk mitolojisindeki "gök/yer-su ruhu" kavramının İslami şeklini oluşturmaktadır. Türk mitolojisinde de yer-su 5 unsurla simgelenmiştir. Bunlar; toprak (merkez), ağaç (doğu), demir (batı), su (kuzey), ateş (güney).[224] Burada şunu belirtmek gerekir ki her varlığı zıt unsuruyla düşünen Türk mitolojisinde yağız yer (toprak) kavramının zıt unsuru mavi göktür. Biri Tanrı'nın diğeri devletin merkezi olan bu iki unsur birçok mitte birlikte düşünülmüştür. Türk tasavvuf felsefesi bu sosyal kuramı bireye indirgeyerek, zıtlıkları tek varlıkta toplamıştır.

1.2.2.4. Tören (Ritüel) Mitleri

Mitlerin, harekete yansıyan şekilleri olarak değerlendirebileceğimiz törenler, İslam öncesinde felsefi temelini mitlerden almıştır. İslami dönemde ise ekonomik ve sosyal düzendeki değişiklikler, dini kabullenmeler; Türk sözlü edebiyatının da icra alanı olan ve mutlaka sosyal bir amaca hizmet için doğan törenlerin bazılarını "eğlence" merkezli bir tek düzeliğe itmiştir. Köken anlamını yitirerek toplum içinde varlığını sürdüren bu törenler, şehirleşmeye ve onun getirdiği ekonomik şartlara yenik düşmüştür. Son zamanlarda, bir yirminci yüzyıl kuramı olan "Yığın Kültürü Kuramı" Türk kültürünün yakalandığı önemli bir hastalıktır.[225]

Türk kültüründe toplu kabullenmelerin, yakarışların, inanışların temsili olarak canlandırıldığı; destanların, koşukların, ağıtların milli sözler olarak ortaya çıkarak kültürel bağları güçlendirdiği törenler; İslamiyet'in ilk yıllarında kısmen de olsa şekil ve anlam olarak geçmişle bağını sürdürmüştür. Türk kültüründe bizzat hükümdar tarafından yönlendirilen, siyasi erkin siyasi kurallara riayet ederek katıldığı şölenler, bazı destanlarda ilk şekilleriyle yer alır. Satuk Buğra Han Destanı'nda Kaşgar hükümdarı attan aygır, devden buğra, koyundan koç kestirerek halka ve beylere şölen verir. Şölende Gök-Tanrı'dan hakan için bir erkek çocuk

---

[223] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.120-124.
[224] Esin, **Türk Kozmolojisine Giriş**, s.25.
[225] Çobanoğlu, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, s.175.

dilenir. Dua kabul olur ve hatun gebe kalır.[226] Dede Korkut Destanı'nda da başta hanlar hanı Bayındır Han ve Kazan Han olmak üzere beyler, destanın çeşitli bölümlerinde farklı amaçlarla törenler düzenlerler. Beylerin ad alması, ilk ava çıkışları, başarıları halk ve beylerin katıldığı törenlerle kutlanır. Bayındır Han ve Kazan Han'ın "kara yerin üstüne ak otağlarını diktirip, alaca gölgeli gökyüzüne yükselterek verdiği şölenlerde Oğuz boyları ava çıkma, savaşa gitme gibi siyasi kararlar alırlar. İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerinin katıldığı bu ulu toylarda boyların ve beylerin dizilişi siyasi tertibe göre yapılır.[227]

İslami dönem destanlarında kahramanların ava çıkması sıkça görülen bir motiftir. Satuk Buğra Han savaş talimlerini bitirip tahta kılıcı bıraktıktan sonra sarayda ziyafet vermiştir.[228] "Av avlamak, kuş kuşlamak" şeklinde ava gitmek eylemini deyimleştiren Dede Korkut Destanları'nda da kırk yiğidiyle birlikte ilk avına çıkan yiğidin, annesi "attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç" kestirerek Oğuz beylerine ziyafet verir.[229]

Destan çağlarında, şiirlerini ilahi hüviyet verdikleri Şamanlara kopuz eşliğinde söyleten, hakan sarayının önünde yılın her günü ayrı ayrı çalınan küğ (kök) denilen parçaları dinleyen Türkler; İslam devrinde de sözü ve sazı birleştirerek Tanrı'ya yükselişi milli bir yola bağlamışlardır. İnsan vücudunun her zerresi ve her hareketiyle bir ibadet havasına girerek Tanrı'ya kanatlanması anlamındaki semahla; İslam öncesi Türk mitolojisinde gördüğümüz Şaman ayinlerinde, Şamanın kartalın kanatlarını takarak veya kayın ağacına merdiven yaparak kademe kademe göğe yükselişi arasında herhangi bir fark yoktur. Şu Destanı'ndan itibaren sözlü kültürde sesini duyduğumuz ordu müziği mehter; hareket ve ezginin ilahi sözle bütünleşmesi yönüyle, felsefi açıdan İslam öncesi milli duyuşu günümüze taşımaktadır.

---

[226] Bilgin, **Satuk Buğra Han Destanı**, s.30.
[227] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**.
[228] Bilgin, **Satuk Buğra Han Destanı,** s.45.
[229] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.48.

İslamiyetten önce Türk kültürünün yaşayarak yaşatılması anlamında önemli bir yere sahip olan törenler, günümüzde bütüncül icra şeklini kaybetseler de Türk halk inançlarında kalıp değiştirerek varlığını sürdürmektedir. Anadolu'da icra edilen kukla oyunlarının, köy seyirlik oyunlarının, halk oyunlarının temeli de Şaman ritüellerine bağlanmıştır.[230] Niğde'nin Bor kasabasında oynanan Tuluk oyunu birçok yönüyle Şaman ayinleriyle benzerlik göstermektedir. Oyunda tulukçular ve keçiciler olmak üzere iki bölük bulunur. Tulukçular, tulumu çıkmış bir keçi derisini şişirip, tulumları birbirine vurarak düvüşürler. Yere yıkılan oyundan çıkar. Keçiciler keçi derisine bürünürler, üstlerine çanlar, ziller takarlar, başlarına serpuş geçirirler, yüzlerini boya ile karartırlar. Tulukçuların etrafında dans ederler.[231] Şekil ve icra yönüyle Şaman ayinlerini hatırlatan bu törenler daha önce de belirttiğimiz gibi işlev olarak kökünden uzaklaşmış; eğlence hüviyetine bürünmüştür. Anadolu halk oyunları, şekil yönüyle incelendiğinde zeybeğin kanat çırpışı, seğmenin gövde gösterisi, horonun ayak diremesi alp ruhuna sahip olan Türkler'in, savaş yeteneği başta olmak üzere birçok sosyal ve ilahi vasfını sergilemektedir. Sivas yöresinde oynanan Baş Çeken (ağırlama) oyununda, Şaman ayinlerinde görülen Gök-Tanrı'ya yakarışı anlatan hareketler tekrarlanmaktadır. Aynı yörede görülen kış yarısı şenliği, çiğdem eğlencesi, koç katımı şenliği, Hızır Bayramı, Bahar (Nevruz) Bayramı gibi törenler; gerek uygulama zamanı, gerekse içinde yaşattıkları felsefeyle tabiatla bütünleşen Türk mitlerinin, kültürünün, yaşam şeklinin, benzerine Türklerin ulaştığı her yerde rastlanan ortak yaratılarıdır.

İslamiyetin kabulüyle birlikte, aile bağlarının güçlenmesi, toplum refahının artırılması, birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi gibi sosyal amaçlı dini törenler ortaya çıkmıştır. Bunlar; dini bayramlar, Mevlid törenleri, kandiller şeklinde özetlenebilir. Kandillerini helva dağıtarak, türbelerine adak adayarak, ulu çınarlarına mum yakarak kutlayan Türkler; bu anlamda İslam'ın nuruyla, atalarının gök-ışıklarını manevi anlamda bütünleştirmişlerdir. Özellikle Mevlid törenleri "Şölen" geleneğine sahip olan Türk kültürünün şekillendirdiği bir tören olarak yaşatılmaktadır. İslam aleminde

[230] And, **Oyun ve Bügü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı,** 1974.

Hz. Muhammed'in doğumu vesilesiyle yapılan ilk resmi mevlid töreni, Selçuklu Atabeklerinden Muzafferüddin Gök-Börü tarafından düzenlenmiştir. İslam inancını Türk ruhuyla birleştiren Gök-Börü, Mevlid törenlerinden önce av eğlenceleri tertiplemiş, kurbanlar kestirmiş, renk renk çadırlar kurdurup uzaktan yakından birçok insanı davet ederek Mevlid'e "şölen" havası vermiştir.[232]

İslam öncesi dönemden günümüze kadar yansıyan, mana ve şekil olarak öz yapısını en çok koruyan tören Yuğ (matem) törenidir. Satuk Buğra Han destanı'nda Kaşgar hükümdarının ölümü üzerine halk ağlayarak yas tutmuştur.[233]

Dede Korkut Destanı'nda da destan kahramanı Beyrek'in ölüm haberini alan kızı gelini, gözünde yaş akıtır, acı tırnak ak yüzüne çalar, al yanağını yırtar, kara saçını yolar. Halk ak çıkarıp karalar giyer, ağıt yakar.[234]

Aynı şekilde Manas Destanı'nda Kaşgar bölgesinin hükümdarı Köketey Han ölünce çocukları, beyleri ve kulları cenaze merasimi düzenlemek isterler. Nüfuzu olan bir beyin idare ettiği törene, kafir Müslüman demeden herkes çağrılır. At yarışı, yaya yarışı, güreş yapılır. Sarı develer, sarı kısraklar kesilir, yuğ aşı pişirilir.[235]

İslam öncesi dönemde Altay Türkleri'nde görülen ölü evine kırk gün yasaklar konulması uygulaması Anadolu'da hâlâ yaşamaktadır. Ölüsü olan bu süre içinde tıraş olmaz, tv- radyo açmaz, düğün yapmaz. Ölünün yedi ve kırkında "ölü

---

[231] Metin, And, **Türk Tiyatrosunun Evreleri**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1983, s.14.
[232] Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt:1, s.481.
[233] Bilgin, **Satuk Buğra Han Destanı,** s.30.
[234] Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, s.70-71.
[235] Abdülkadir, İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, Cilt:1, 3. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998, s.124.

ağzı açmak, ölünün canını etmek" için yemek verilir, helva yapılıp dağıtılır. Ayrıca ölü gömüldükten sonra mezar başında ateş yakılır.[236]

Ölümü hiçbir dönemde bir "yok oluş" olarak düşünmeyen Türkler, İslam öncesi Yuğ (matem) törenlerinde ölen atalarının ruhlarını ebedi bir aleme, "uçmğ"a uçurmuşlardır. Ölen kahramanlarının kendilerinden daha ulvî bir aleme göç ettiği düşüncesiyle, yüksek dağ başlarında ata ruhlarına kurban kesmişlerdir. Yuğ törenlerinde, kahramanın eşyalarıyla birlikte gömülmesi, kurban kesme, ölü aşı dökme gibi adetler ebedi hayatın varlığına olan inancın göstergesidir. Aynı şekilde toplum birliğini, diriliğin sebebi olarak gören Türkler'in törenlerdeki güreş, at yarışı, yaya yarışı gibi düzenlemeleri de toplumu hayatın devam ettiği düşüncesine bağlama amacı taşımaktadır. Yer-su üzerinde ad bırakarak ölmenin, öteki alemi şekillendireceği inancı; dünyaya bel bağlamayan, ölümü kabullenen ancak sosyal hayattan da, soyutlamayan bir anlayış meydana getirmiştir.

Yug törenlerinin icra şeklinde İslamiyet'ten sonra bazı farklar gözlemlenmekle birlikte, ortak amaç varlığını sürdürmektedir. İslami dönemde ölü için yapılan Mevlid törenleri sosyal canlılığı sağlamak, toplum bağlarını kuvvetlendirmek gibi işlevlere sahiptir. Ayrıca ölünün ruhuna Yasin okunması, nezir verilmesi, ölü ağzı açılması gibi manevi alemi şekillendirdiği düşünülen inançların da Yuğ törenlerindeki adak anlayışından farkı yoktur.

[236] Öz, Bütün Yönleriyle Gürün, s.415-416.

II. BÖLÜM

2. TARİH VE DİN KONULU MİTOLOJİK KİTAPLAR

2.1. Tarih Konulu Kitaplar

Anadol, Cemal,

Tarihe Hükmeden Millet Türkler, 2. bs., İstanbul, Bilge Karınca, 2007,

864 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-8715-64-X

Çalışmanın Amacı

Türk çocuklarının tarihini, atalarını, örf ve adetlerini bilerek yetişmesine katkıda bulunmak, Türk milletinin mazisine ışık tutmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Önsöz Birinci Bölüm: s.21, Türk Tarihinde Temel Kaynaklar s.25, “Türk” Kelimesinin Menşei s.29, Anadolu Adı Efsanesi s.41, Turan Adı s.42, Türklerin Anayurdu s.43, Türk Tarihi Hakkında İlk Bilgiler s.45, Destanlarda Türk s.62, Türk Destanları s.63, Eski Destanlarımızın Kaynakları ve Metinleri s.63, İlce Han Destanı s.66, Türklerin Yaratılış Destanı s.67, Alp Er Tunga Destanı s.69, Şu Destanı s.73, Hun-Oğuz Destanları s.77, Attila Destanı s.89, Göktürk Destanları s.92, Bozkurt Destanı s.92, Ergenekon Destanı s.94, Dokuz Oğuz-On Uygur Türklerinin Destanı s.99, Türeyiş Efsanesi s.101, Göç Destanı s.101, Maniheizmin Kabulü Menkıbesi s.104, Destanlar İçindeki Gerçekler s.105, Koyunlular (Hiyong-Yu'lar) s.106, En Eski Çin "Vekayinnâme"sinde Türkler s.107, Türklerin Anavatanı Müstakil Bir Dünyadır s.113, Kabına Sığmayan Bir Millet s.115, Türk Şeceresinde Ad'lar s.116, Cucen'lerden Attila'ya Kadar s.116, Şalon Önlerinde Atilla s.117, İslâmiyete Kadar s.118, Bozkurt s.119, Atatürk, Bozkurt ve Gökbayrak s.121, Türkiye Cumhuriyetinde

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bozkurt Arması s.122, Türk Tarihinde Tuğ, Bayrak ve Sancakları s.123, Türk Takvimi s.127, Şamanizm Ve Türkler s.129, Şamanizmin Bıraktığı İzler s.135, İlk Müslüman Türkler: Uazneli'ler, Karahanlı'lar, Selçuklu'lar, Atabeg'ler, Memlûk'ler s.141, Kur'an-ı Kerim'de Türkler s.149, Yeryüzündeki Türkler s.153, Sibirya Türkleri s.155, Yakutlar s.155, Altay Türkleri s.157, Ortaasya Türkleri s.161, Kara-Kırgız'lar s.167, Kazak-Kırgız'lar s.169, Doğu Türkistan Türkleri s.170, Özbekler s.171, Karakalpak'lar s.174, Türkmen'ler s.175, İdil Boyları Kazan Türkleri s.183, Başkırd'lar s.188, Çuvaş'lar s.191, Mişer'ler s.195, Kırım Türkleri s.196, Karaim Türkleri s.198, Nogay Türkleri s.199, Kundur'lar s.200, Kumük'ler s.200, Karaçay'lar s.201, Azeri Türkleri s.203, Irak Türkleri s.212, Batı Türkleri s.214, Rumeli Türkleri Dobruca Bölgesi s.214, Gagauz'lar Meselesi s.216, Bulgaristan Türkleri s.217, Romanya, Yugoslavya, Batı Trakya ve Kıbrıs Türkleri s.217, Türk Tipi s.218, Kaşgarlı Mahmut'un Ölümsüz Eserinde Türkler s.229, Oğuz Boyu s.230, Boz-oklar s.230,Üç-Oklar s.231, Osmanlılar s.233, Osmanlıların Mensup Oldukları Kayı Boyu s.235, Anadolu'nun Oğuz, Türkmen ve Yörükleri s.235, Kürtler s.241, Mete Kağan'dan Osman Gazi'ye s.246, Osman Gazi'nin Rüyası s.251,Ertuğrul Bey'in Rüyası mı? s.253, Tarihte En Uzun Ömürlü Türk İmparatorluğunu Kuran Başbuğ Osman Gazi s.256, Bir İmparatorluk Doğuyor s.257, Bursa'nım Alınışı s.258, İslâmiyet Karşısında Türkler s.262, Her Yerde Yeni Türk Devletleri s.263, Onaltı Yıldız s.264, Aslında Kırk Yıldız s.265, Asya Hun İmparatorluğu (Shan-Yü Devleti) s.267, Avrupa Hun İmparatorluğu s.268, Avar Devleti (Asya'da) s.268, Hazar Devleti s.268, Önasya Hun İmparatorluğu (Akhun Devleti) s. 269, Gök-Türk Hakanlığı s.269, Avar Devleti (Avrupa'da) s.269, Doğu Göktürk Hakanlığı s.269, Batı Göktürk Hakanlığı s.269, İkinci Göktürk Hakanlığı s.270, Uygur Hakanlığı s.270,Bulgar Devleti s.270, Karahanlı Devleti s.271, Kırgız Devleti s.271, Tolunlu Devleti s.271, Oğuz Devleti s.271, Gazneli Devleti s.271, Büyük Selçuklu İmparatorluğu s.272, Doğu Karahanlı Devleti s.272, Batı Karahanlı Devleti s.272, Anadolu Selçuklu Devleti s.272, Harzemşahlar Devleti s.272, Şirvan Hanlığı s.273, Eyyubi Hanlığı s.273, Altınordu Devleti s.273, Mısır Türk Kölemen Devleti s.273, Karamanoğulları Beyliği s.273, Akkoyunlu Devleti s.274, Timurlular Devleti s.274, Karakoyunlu Devleti s.274, Kırım Hanlığı s.275, Kazan Hanlığı s.275, Hive Hanlığı s.275, Hind-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türk İmparatorluğu s.275, Buhara Hanlığı s.275, Baku Hanlığı s.275, Mısır Hidivliği ve Krallığı s.276,Millî Azerbaycan Cumhuriyeti s.276, Osmanlı İmparatorluğu s.276, Türkiye Cumhuriyeti s.276, Türk Devleti Beylik ve Hanedanları s.276, Sükü Hun Devleti s.279, Ogur Devleti s.280, Tabgaç Devleti s.280, Sabir Devleti s.280, Tuna Bulgar Devletî s.280,Pencikend Beyliği s.280, Taşkent Tudunları s.281, Fergana İhşidleri s.281, Toharistan Yabguları s.282, Türgiş Devleti s.282, Karluk Devleti s.282, Doğu Türkistan Uygur Devleti s.282, Peçenek Devleti s.283, Kan-Çou Uygur Devleti s.283, Şato'lar (Sha-t'o) s. 283, Akşid Devleti s.283, Kuman Devleti s.283, Uz Devleti s.283, İzmir Beyliği s.284, Irak Ve Horasan Selçukluları s.284, Kirman Selçuklu Devleti s.284, Suriye Selçuklu Devleti s.284, Danişmendli Beyliği s.284,Saltuklu Beyliği s.285, Ahlatşahları Beyliği s.285, Artuklu Beyliği s.285, İnal'lı Beyliği s.285, Mengücekli Beyliği s.285, Musul-Halep Atabeyliği (Zengî'li Devleti) s.285, Şam Atabeyliği (Börili Devleti) s.285, Erbîl Atabeyliği s.286, Azerbaycan Atabeyliği s.286, Fars Atabeyliği (Salgurlu Devleti) s.286, Delhi Türk Sultanlığı s.286, Pervane Beyliği s.286,Germiyanoğulları Beyliği s.286, İnançoğulları Beyliği s.287, Eşrefoğulları Beyliği s.287, Hamidoğulları Beyliği s.287, Candaroğulları Beyliği (İsfendiyaroğulları) s.287, Tekeoğulları Beyliği s.287, Saruhanoğulları Beyliği s.287, Aydınoğulları Beyliği s.288, Menteşeoğulları Beyliği s.288, Karesioğulları Beyliği s.288, Eretna Beyliği s.288, Dulkadirli Beyliği s.288, Ramazanoğulları Beyliği s.288, Kadı Burhanettin Devleti s.289, Kaşgar-Turfan Hanlığı s.289, Özbek Hanlığı s.289, Kasım Hanlığı s. 289, Astrahan Hanlığı s.289, Adilşahiler s.289, Safevî Hanedanı s.290, Kutbşahiler s.290, Kabil Türk Şakileri s.290, Cezayir Konstantine Beyliği s.290, Sibir Hanlığı s.290, Gence Hanlığı s.290, Tunus Hüseyni Hanedanı s.290, Hokand Krallığı s.291, Trablusgarp Karamanlı Hanedanı s.291, Haydarâbad Nizamlığı s.291, Kaçar Hanedanlığı s.291, Afşarlar s.291, Doğu Türkistan Cumhuriyeti s.292, Türkistan Mîllî Devleti s.292, Alaş Orda Millî Devleti s.292, İdil-Ural Devleti s.292, Azadistan Cumhuriyeti (Güney Azerbaycan) s.292, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti s.293, Kandlı veya Kanglı Devleti (Çince K'ang-Ki) s.293, Türk Tarihinde Bayrak, Sancak ve Forslar s.293, Eski Türklerde "Dokuz" Sayısı s.295, Birinci Bölümün Kaynakları s.299, İkinci Bölüm: s.305, Türk Zaferleri s.305, Ani Savaşları s.305, Malazgirt Savaşı s.306, Bir Başka

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

26 Ağustos Haçlı Seferleri s.315, Gelendost Zaferleri s.318, Osmanlı Türkleri Döneminde Türk Zaferleri s.320, Fethi Mübin s.326, Fatih'in Ayasofya'daki Hitabesi s.331, Türk-Rus Savaşları s.343, Rusya ve Avusturya Seferleri Belgrat Anlaşması (1736-1739) s.349, Küçük Kaynarca-Yaş Anlaşmaları ve İlgili Savaşlar s.349, Grek Projesi s.350, 1806 Türk-Rus Savaşı ve Bükreş Anlaşması "1812" s.352, 1828-29 Türk-Rus Savaşı s.353, Kırım Savaşı ve Paris Anlaşması "1853-1854" s.354, 93 Harbi s.357, Muhteşem İmparatorluğu Yıkan Sebepler s.360, Sultan 2'nci Abdülhamit Han ve Yahudiler s.381, Bir Dönüm Noktası Daha: "1908" s.394, Ve İkinci Meşrutiyet s.396, İttihat ve Terakki s.396, Balkan Savaşı s.398, Çanakkale Zaferi s. 399, Türkler İçin Neler Söylemişlerdi? Hazreti Muhammed (S.A.V)'in Türkler Hakkındaki Görüşleri s.407, İslâmiyetten Önce Türk'ün Fert Ve Toplum Yapısı s.438, Eski Türkler ve Dil s.448, Türk Yazıları s.449, Türklerde Ad Koyma s.451, Eski Türklerde Kültür ve Medeniyet s.452, Eski Türklerde Sosyal Sınıflar s.458, Eski Türklerde Devlet Teşkilâtı s.461, Eski Türklerde Hukuk s.466, Satuk Buğra Han Efsanesi s.474, Türkler ve İslâmiyet s.474, İslâmiyetten Sonra Türk Kültür ve Medeniyeti s.479, Selçuklular Devrinde Dil s.482, İslâmiyetten Sonra Hukuk Sistemi s.485, İslâmda Mezhepler s.488, Sünnî Mezhepler s.489, Hanefilik s.489, İmam-ı Azam Ebu Hanife s.490, Malikîlik s.492, Şafiilik s.493, Hanbelilik s.493, Halifelik s.493, İlim ve Türkler s.495, Bîrûnî s.497, Yer Çekimi İvmesi s.499, Matematik Ve Türkler s.503, İbn-i Sina s.505, Farabî s.511, Uluğ Beğ s.512, Piri Reis s.517, Dünya Havacılık Tarihinde İlk Türkler s.518, İlk Türk Donanması Ve Deniz Teşkilâtları s.521, Türklerde İlk Denizaltı s.527, Osmanlılarda Devlet İdaresi s.527, İdare Teşkilâtı s.528, Hükümet Teşkilâtı s.528, Askeri Teşkilât s.528, Millî Kültürümüzün Kısırlaşması ve Soysuzlaşmasına Doğru s.529, Osmanlılarda Mimarlık Sanatı s.529, Türk'e Has Bir Sistem: Osmanlı Toprak Rejimi s.532, Bu Bölümü Bitirirken s.542, Fetih Marşı s.542, İkinci Bölümün Kaynakları s.545, Üçüncü Bölüm: s.553, Ortaasya Türk Tarihine Giriş s.555,Türklerin Anayurdu s.553, Türklerin, Ataları Hunlar s.561, Teoman (Tuman) Han Zamanı s.567, Mete Han s.569, Mete Han, Türk Töresi ve Dünyadaki İlk Milliyetçilik Hareketi s.571, Büyük Mete'nin M.Ö. 176'da Çin İmparatoru Hiao Wen'e Yazmış Olduğu Mektup s.571, Mete Han'ın Koyunlu İmparatorluğu s.575, Mete Han'ın (Tâtung-Fu) Çin Sındığı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Savaşı s.577, Mete Han İle Oğuz Han Arasındaki Benzerlikler s.579, Mete'nin Oğlu s.582, Yueçiler'in Göçü ve Kavimlerin Hareketi s.584, Mete Han'ın Torunundan Sonra s.585, Cici Yahut Çi-Çi Han s.590, Kuzey Hun Devletî s.596, Güney Hun Devleti s.596, Çin'deki Hunlar s.598, Avrupa Hun İmparatorluğu s.602, Kavimler Göçü s.603, Attila Zamanı s.606, Attila'ya Suikast Teşebbüsü s.609, Attila'nın Batı Seferi s.610, İtalya Harekâtı s.613, Attila'nın Ayağına Gidip Yalvaran Papa s.614, Attila'nın Ölümü s.615, Avrupa Hunları ve Attila s.616, Attila'dan Sonra s.620, Karakter Ve Ruh Yapısı ile Attila s.623, Asya'da Avar Devleti-Cücen'ler Devleti s.627, Tolon Kağan s.628, Hunlar'ın En Yakın Halefleri 1. Topalar (To-Pa) - To-Pa Devleti s.632, 2. Sabirler - Sabir Devleti s.633, 3. Avarlar - Avrupa'da Avar Devleti s.634, Ön Asya Hun İmparatorluğu (Ak-Hun Devleti) s.637, Hun Çağı Efsaneleri s.638, Ogurlar, Uturgur'lar, Kuturgur'lar 1. Ogur Devleti s.639, 2. Uturgur'lar ve Kuturgur'lar s.640, Büyük Türk Ülküsünü İlân Eden İlk Devlet: Göktürk İmparatorluğu s.643, Batı Göktürk Devleti s.647, Çin'de T'ang Sülâlesini İktidara Getiren Türk Hakanı Cu-Lo'dur s.648, Doğu Göktürk Hakanlığı s.652, Çin İmparatorunu Ağlatan Göktürk Hakanı Şi-Pi s.654, Kür-şad İhtilâli s.656, Doğu Avrupa Tarihinin En Önemli Türk Devletini Kuran: Hazarlar s.659, Yahudileşen Türkler s.664, Gotlarla Savaş ve Hazarlar'da Hıristiyanlık Teşebbüsleri s.666, Hazarların Sonu s.670, Uygur Oymakları Bir Federasyon Meydana Getirmişlerdi s.672, Uygur Devleti Sir Tarduşlar'ın Himayesine Giriyor s.675, Tarduşlar Yıkılınca Uygurlar, Çin Himayesine Nasıl Girdiler? s.677, Ch'i-Pi Oymağı'nın Uygurların Hayatında Müstesna Bir Yeri Vardır s.684, Uygur Oymakları Federasyonu, Bir Defa Daha Teşkilâtlanıyor s.686, Birinci Uygur Devleti s.686, Uygur Oymakları Ve Teşkilâtlarının Devlet Kuruluşundaki Rolü s.687, Moyunçur Zamanı s.690, Böğü Kağan ve Maniheizm'in Kabulü s.699, Oymaklar İsyanı s.700, 1. Kutluğ (Gök) Kağan s.703, Kan-Çou (Kansu) Uygur Devleti s.704, Doğu Türkistan Uygur Devleti s.705, Çok Önemli Bir Türk Boyu: Karluklar ve Devletleri s.706, Rasony'ye Göre Avrupa'daki Peçenekler s.715, Kuman Devleti s.719, Sibirya Hanları s.730, Toharistan Yabguları s.731, Pencikent Beyliği s.731, Taşkent Tudunları s.732, Sabar (Sabir) Devleti s.732, Çin Tahtında İkinci Türk Sülâlesi Şa-to Türkleri (Sha-t'o'lar) Ve Şa-to Devleti s.735, Bulgar Devleti s.737, Tuna Bulgar Devleti s.740, Bulgar

Tahtında Bir Avar Türk'ü:Kurum Han s.743, Kurum Han'dan Sonra s.746, Türklüklerini Koruyan Bulgarlar: İdil Bulgar Devleti s.752, Küçük Bulgarya s.754, Macarlar s.757, Kırgızlar s.765, Türgişler (Türkeşler) Devleti s.768, Basmil (Basmıl)ler s.770, Kalmuklar (Eleutlar) Ve Kalmuk Devleti s.771, Karamanlılar Devleti (940-1040) s.776, Satuk Buğra Han Efsanesi s.781, Gazneliler Devleti (963-1183) s.785, Harezmşahlar Devleti (1157-1231) s.790, Altınordu Devleti (1236-1502) s.794, Batu Han s.794, Çağatay Devleti (1227-1447) s.814, İlhanlılar Devleti (1256-1344) s.817, Timur İmparatorluğu (1368-1501) s.824, Tüzükat-ı Timur s.837, Hindistan (Delhi) Türk İmparatorluğu s.840, Babürlüler İmparatorluğu (1526-1858) s.858, Üçüncü Bölümün Kaynakları s.863.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Türk devletlerinin fetih anlayışını şekillendiren değerler üzerinde durulmuş; bu değerlerin yeni nesillere aktarılma zorunluluğu vurgulanmıştır. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Destan devirlerinden başlanarak son yüzyıla kadar kurulan Türk devletlerinin ve boylarının tarihi, dini, kültürel hususiyetleriyle ele alındığı bir eserdir.

Eserde, Türklerin siyasi teşkilatlanmalarının yanında, Türk toplum hayatına yön veren inançlar, Türk tarihinde meydana gelen değişimler, bilimde, sanatta dilde yaşanılan gelişmeler devirlere göre incelenmiştir. Türk destanlarının tarihe yansıyan felsefi temelleri mitolojik, dini, kültürel unsurlarıyla irdelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Destan, Ergenekon, Şamanizm, Turan, Türk.

Anadol, Cemal; Abbasova, Fazile,

Türk Kültür ve Medeniyeti, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2001,

824 s., 14x22 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-6618-08-6

Çalışmanın Amacı

Türk kültür ve medeniyetinin başka milletlerinkinden üstün olduğunu göstermek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz s.5, Sunuş s.15, Birinci Bölüm: 1. Kültür Nedir? S.31, 2. Kültür ve Medeniyet s.39, 3. Millet, Milliyetçilik ve Milli Kültür s.44, 4. Kültür Milliyetçiliği s.47, 5. Kültür Politikası ve Kültür Tatbikatı s.48, 6. Milli Kültür Siyasetinin Ana Hedefleri s.51, 7. Doğu-Batı İlişkileri s.57, 8. Medeniyet Nedir? s.60, İkinci Bölüm: 1. Türk Adı s.63, 2. Türkler'in Anavatanı s.70, 3. Büyük Türk Tarihi Üzerine Kısa Bir Özet s.75, 4. Türkler'de Yazı s.77, 5. Göktürk Tarihini Anlatan Muhteşem Eser: Orhun Anıtları s.81, Üçüncü Bölüm: Türk Efsane ve Destanları 1. Türk Efsaneleri s.107, 1.1. Maniheizm'in Kabulü Menkıbesi s.107, 1.2. Anadolu Adı Efsanesi s.108, 1.3. Satuk Buğra Han efsanesi s.109, 1.4. Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş efsanesi s.112, 1.5. Bozkurt Efsaneleri s.117, 2. Türk Destanlarında Türkler s.118, 2.1. İlce han Destanı s.121, 2.2. Türkler'in Yaratılış Destanı s.122, 2.3. Şu Destanı s.124, 2.4. Alp Ertunga Destanı s.128, 2.5. Oğuz Kağan Destanı s.132, 2.6. Oğuz Han Destanı s.139, 2.7. Hun-Oğuz Destanları s.145, 2.8. Atilla Destanı s.146, 2.9. Göktürk Destanları s.150, 2.10. Bozkurt Destanı s.150, 2.11. Ergenekon Destanı s.152, 2.12. Dokuz Oğuz-On Uygur Türkleri'nin Destanları s.156, 2.13. Çora Batır Destanı s.160, 2.14. Igor (Kuman) Destanı s.162, 2.15. Hakas Destanı: Altın Arığ s.163, 3. Milli Edebiyatımızın En Güçlü Temel Kaynakları s.164, 3.2. Kitab-ı dede Korkud s.165, 3.3. Divanü Lügati't-Türk ve Kaşgarlı Mahmud s.170, 3.4. Kutadgu

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bilig s.173, 4. Türk Fikir ve Kültür Hayatında Önemli Şahsiyetler s.175, 5. XX. Yüzyılda Türk Edebiyatı ve Tarihinin En Büyükleri s.177, 6. Yabancı Gözü İle Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatı s.180, Dördüncü Bölüm: Orta Asyadaki Kültür Devirleri s.207, Beşinci Bölüm: İslamiyetten Önce Türkler'in Kültür ve Medeniyeti s.211, 1. Göçebe Kültürü s.211, 2. Toplum Yapısı; Boy, Soy Kabile, Birlik, Örf ve Adetler s.217, 3. Devlet, Millet (Budun) ve Hükümdar s.227, 4. Ordu s.243, 5. Din s.257, 6. Hukuk s.272, 7. Dil ve Edebiyat s.282, 8. Sanat s.294, Altıncı Bölüm: İlk Müslüman Türk Devletleri s.307, 1. Karahanlılar s.307, 2. Gazneliler s.308, 3. Büyük Selçuklu İmparatorluğu s.308 Yedinci Bölüm: 1. İslam Kültüründe Türk Medeniyeti s.319, 2. Mezhepler s.328, 2.1. Şia s.329, 2.2. Sünni Mezhepler s.329, 2.3. Hanefilik s.329, 2.4. Malikilik s.334, 2.5. Şafiilik s.334, 2.6. Hanbelilik s.335, 3. Tarikatlar s.335, 4. Halifelik s.340 Sekizinci Bölüm: Medreseler s.345, 1. Selçuklu Medreseleri ve Türk Sanatı s.345, 2. Dünyada İlk Üniversite, Nizamiye Medreseleri s.346, 3. Selçuklu Medreselerinde Okutulan Dersler s.349, 4. Beylikler Döneminde Medreseler s.355, 5. Anadolu Medreseleri s.358, Dokuzuncu Bölüm: 1. Türk Sanatı s.369, 2. Mimar Koca Sinan ve Türk Mimarlığı s.379, 3. Sinan'ın Eserleri s.388, 3.1. Camiler ve Mescidler s.388, 3.2. Medreseler s.393, 3.3. Darü'l Kur'alar ve Türbeler s.395, 4. Sinan'ın Türklüğü Meselesi s.403 Onuncu Bölüm: 1. Türk Medeniyeti s.409, 2. Matematik ve Türkler s.415, 3. Astronomi ve Coğrafya s.423, 4. Tıp Dünyası ve Türkler s.430, 5. İbni Sina s.437, 6. Beyrûni s.441, 7. Zirvede Üç Filozof s.448, 7.1. Gazali s.448, 7.2. Garabi s.452, 7.3. Ebû Bekir er-Râzi s.456, 8. Amerika'nın Keşfinde Türkler ve Piri Reis s.458, Onbirinci Bölüm: Türkler'e Has Sistemler s.469, 1. Osmanlı Arazi Rejimi s.469, 2. Osmanlılar'da Hukuk, Yargı ve Adalet Sistemleri s.481, 3. Osmanlı İmparatorluğu'nda Maliye ve Kayıt Sistemleri s.490, 4. Osmanlılar'da Ceza ve İnfaz Sistemleri s.498, 5. İsveç Kralına İlham Veren Osmanlı Kuruları s.503, 6. Türk İslam Medeniyet'inde Ahilik Kültürü s.504, 6.1. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahiliğin Rolü s.504, 6.2. Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü s.510, 6.3. Loncalar s.512, 7. Mevlana Celaleddin-i Rûmi ve Mevlevi Medeniyeti s.514, Onikinci Bölüm: Türk Kültüründe Başka İlkler 1. Turan Yahut Bozkır Savaş Taktiği s.531, 1.1. Keşif, Yıpratma, Gerilla ve İmha Savaşları s.533, 1.2. Türk Ordusu ve Spor s.534, 1.3. Türk Ordularının Yabancılara

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Etkisi s.534, 2. Çin'de Hükümet Kuran To-Pa Türkleri s.535, 3. Abbasiler'in İktidara Gelişlerinde Türkler'in Rolleri s.535, 4. Arap Devletlerinde; Türkler'den Kurulu Hassa Ordusu s.536, 5. Dünya Tarihinde İlk Demokrasi s.537, 6. Artukoğulları ve Ebü'l-İz s.542, 7. Türk Takvimi s.548, 8. Tıp Tarihimizde Başka İlkler s.550, 9. Akupunktur Bir Türk Buluşudur s.550, 10. Çiçek Aşısı ve Türkler s.554, 11. Tersane Tıb Mektebi s.555, 12. Türkler'de Hamam Kültürü s.557, 13. Amasyalı Sabuncuoğlu Şerafettin s.561, 14. Türkiye'de Mahalle Hekimleri s.562, 15. Dünyada İmzalanan İlk Toplu İş Sözleşmesi s.564, 16. Türkler'in İlk Havada Uçma Teşebbüsleri s.565, 16.1. İmam Cevheri s.565, 16.2. Bizans'ta Bir Türk: Siracettin s.568, 16.3. Molla Uzun Hasan s.569, 16.4. Lâgari Hasan Çelebi s.569, 16.5. Hezar-ı Fenn Ahmet Çelebi s.570, 16.6. Bebekli Atıf Bey s.572, 16.7. Veli Direko ile Ahmet Hoca s.573, 17. İlk Füzeler ve İlk Roketler s.574, 18. İlk Planör s.576, 19. Osmanlı Deniz Teşkilatı s.577, 20. İlk Türk Donanması ve Çaka Bey s.579, 21. İlk Denizaltı, Bir Türk Buluşudur s.582, 22. Uzaya Giden İlk Füze Türkler'indir s.583, 23. İlk Yangın Roketi s.584, 24. İlk Milletlerarası Dili Bir Türk İcad Etmişti s.584, 25. Matbaanın Osmanlı Ülkesine Girişi Gecikse de, Onu Bulan Uygur Türkleri'dir s.588, 26. Tarihte İlk Üstün Zekalı Çocuklar Okulu: Enderun (Devlet Üniversitesi) s.589, Onüçüncü Bölüm: Tarihimizde Bazı Nirengi Noktaları s.595, 1. Malazgirt Meydan Savaşı'nın Milli Tarihimizdeki Önemi s.595, 2. Osmanlı İmparatorluğu'nun Menşei Hakkında Rivayetler s.600, 3. Oğuzlar, Kayı ve Kuruluşunun 700.cü Yıldönümünde; Muhteşem Cihan İmparatorluğu s.604, 4. Tarihte En Uzun Ömürlü Türk İmparatorluğu'nu Kuran Osman Gazi s.608, 5. 24 Oğuz Boyu s.611, 6. Osmanlılar'ın Mensup Oldukları Kayı Boyu s.613, 7. Osmanlılar (Şecere) s.614, 8. Osmanlılar'da Devlet ve Hükümet s.616, 9. İstanbul'un Fethi'nin Milli Tarihimizdeki Önemi s.625, 10. Avrupa'da Türk İzleri s.632, 10.1. Macar Ovaları'nda Türkler s.632, 10.2. Bulgaristan Türkleri, Makedonya ve Balkan Birliği s.641, 10.3. Besarabya ve Dobruca s.647, 10.5. Uzlar, Gagauz'lar s.649, 10.6. Moldova, Besarabya ve Ukrayna s.656, 10.7. Romanya'da Türk İzleri ve Çekeller s.657, 10.8. Romanya Niçin Slavlaşmadı? S.660, İki Dünya Devletinin Karşılaştırılması s.661, Ondördüncü Bölüm: 1. Milli Karakterimiz s.667, 2. Türk Kültüründe Güçlü Devlet s.671, 3. Kut Ne Demektir? S.677, 4. Türkler'de Kut ve Töre s.680, 5. Türk Adaleti s.689, 6. Milli

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kültür Tarihimizde “Alp Erenler” s.699, 7. Türkler ve Kahramanlık s.703, 8. Osmanlı’da Yahudi ve Hıristiyan Teb’aya Karşı Hoşgörü s.710, 9. Balkanlar’da Slavlaşan Türkler s.737, 10. Kızıl Elma s.755, Onbeşinci Bölüm: Türkler’de Müzik s.759, 1. Türk Musikisi ve Batı’ya Etkileri s.759, 2. Mehter s.774, 3. Osmanlı İmparatorluğu’nda Klasik Batı Müziği s.777, 4. Osmanlı Edebiyatı’nda Klasik Batı Müziği s.779, 5. Osmanlı Hanedanı ve Klasik Batı Müziği s.781, 6. Muzikay-ı Hümâyûn s.787, 7. Türkiye’ye Gelen Avrupalı Müzisyenler s.794, Son Söz s.797, Kaynakça 1. Türkçe Basılı Eserler s.811, II. Yabancı Dillerde Basılı Eserler s.818, III. Yazmalar s.820, IV. Sözlükler s.820, IV. Sözlükler s.820, V. Kongre Bildirileri s.821, VI. Yıllıklar s.821, VII. Siciller-Kanunlar s.821, VIII. 1. Gazeteler s.822, 2. Dergiler s.822.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

İlber Ortaylı tarafından yazılan ön sözde, eserin Türk kültür tarihi için önemi arz edilmiştir. Türk dünyasının dil ve kültür birliğine dikkat çekilmiş, bu birliğin çağımız dünyasında kitlelerin zevkine hitap eder biçimde işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sunuşta Türk kültürünün dünya medeniyetine katkıları ana hatlarıyla verilmiştir. Son sözde Türk devletlerine hakim olan üstün hukuk anlayışı ve bunun Batı toplumlarına etkisi üzerinde durulmuştur.

Değerlendirme

Türk devletlerinin ve topluluklarının sosyal hayatlarının, efsane ve destanlarının, dini ve siyasi yapılanmalarının bütün safhaları ve olgularıyla incelendiği bir eserdir.

Eserde Türk kültür ve medeniyetine damga vuran şahsiyetler, devletler incelenmiş; sanatta, bilimde, hukukta Türklerin dünya medeniyetine kazandırdıkları

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ifade edilmiştir. Sözlü kültür değerlerine de yer verilmiş; tarihin derinliklerinden gelen inançların, Türk milli karakteri üzerindeki etkileri anlatılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Destan, Efsane, Ergenekon, Kültür, Türk.

Arslan, Ahmet Ali,

Orta Asya'dan Amerika'ya Türk Kültürünün Göçü, Ataların İzi İle, Ankara, Berikan Basım Yayım, 2004,

280 s., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-8736-42-6

Çalışmanın Amacı

Amerika'da yaşayan Kızılderililer ve Türk toplumu arasında mevcut olduğu belirtilen kültür ortaklığına dikkat çekmek; Kızılderili kültürünün kökenini Orta Asya Türk kültürüne bağlamak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Birinci Bölüm: Amerika Kıtasındaki Kızılderili Kabilelerinin Asya'dan Tarihi Göç Yolları Ve Orta Asya Türk Kültürüyle Bağları Amerika Kıtasına Nereden

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Geldiler? s.3-10, İki Kültür Arasındaki Benzerlikler s.10-41, Yaratılış ve Türeyiş Destanlarındaki Ortak Unsurlar s.41-45, Kızılderililerin "Totem"i ve Sahaların (Yakutların) “Serge”si s.45-49, Işıktan Yaratılan Navaho Kızılderilileri s.49-53, Cheyenne (Cayan) Kabilesine Göre Yaratılış Destanı s.53-61, Orta Asya'yla ilgili Kültür Bağları s.61-64, Modoc Kızılderili Kabilesine Göre Yaratılış Destanı s.64-66, Cherokee Kızılderili Kabilesinin Yaratılış Destanı s.66-71, İkinci Bölüm: Kızılderililerin Yaratılış Destanlarına Işık Tutan Türk Yaratılış Destanları Altay Türklerine Göre Yerin Yaratılışı s.71-82, Yerin Yaratılmasından Sonra İnsanın yaratılması s.82-85, Erkek ve Kadının Yaratılması s.85-86, Yakut Türklerinde (Sahalarda) Yaratılış Destanı s.86-91, Anadolu'da Yerin Yaratılışı Hakkında Anlatılanlarla Kızılderili İnançları Arasındaki Benzerlikler s.91-99, Alabama ve Coushata (Koşata) Kızılderili İnançlarıyla Türk İnançları Arasındaki Paralellikler s.99- 103, Kızılderililerden Geriye Ne Kaldı? s.103-109, Wounded Knee (Yaralı Diz) Katliamı 1890 ve Tarihte Bıraktığı Kirli İz s.109-113, Üçüncü Bölüm: Amerika’daki Kızılderili Kabileleri Arasında Yaşayan Orta Asya Türk Kültürünün İzleri Bilmeden Türk Kültürünü Yaşayan Kızılderililer s.113-121, Amerikan Kızılderilileri ve Orta Asya-Sibirya Türk Şamanizm'inin Ortak Yönleri s.121-148, Çuvaş Türklerinde Şaman Kültürü ve "Göktanrı" İnancı s.148-156, Şamanizm Bir Din Değildir s.156-165, Sahaların Ülkesinde Sibirya'da Samanlarla Birlikte s.165-175, Macarlar da Kültürlerinin Soy Kütüğünü Arıyor s.175-179, Dördüncü Bölüm: Kızılderili Ve Türk Halk Masallarının Şaman Kültürü Açısından Anlamı Anadolu'da Türk Masallarının Durumu s.179-180, Kuzey Azerbaycan ve Kars'ta Yaşayan "Göyçek Fatma" Masalının Amerika'da Zuni Kızılderili Kabilesindeki Varyantı s.180-188, Türk ve Kızılderili Kültüründe Ortak Renklerin Dili s.188-191, Türk ve Kızılderili Kültürlerinde Kahramanlıklar s.191-195, Bering Boğazı Yolunda Yaşayan Bir Türk Masalı: "Keloğlan ve Anası" s.195-212, Beşinci Bölüm: Türk Ve Kızılderili Kültür Varlıkları Arasındaki Benzerlikler Bir Azerbaycan Nağılının Sümerlerin "Gılgamış", Kırgızların “Manas” Destanlarında Yaşayan Şaman Unsurları ve Kızılderili Kültüründeki İzleri s.212-227, Amerika Kızılderili Kabileleri ve Türk Dünyası Mitolojisinde "Hayat Ağacı" s.228-232, Türk Dünyasında "Hayat Ağacı" s.232-237, Ankara Kızılderililerinde "Hayat Ağacı" s.237-239, Türk Soylu Amerika

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yerlilerinden "Atsina Kabilesi" s.239-248, Amerika'daki Kızılderili Kabileleri Arasında ve Türk Dünyasında Nevruz ve "Yeni Yılbaşı" Merasimlerindeki Benzerlikler s.248-265, Orta Asya Türk Elleri ve Kızılderililerin Müşterek Oyunu: "Çövgen" s.265-272, Bizleri Geleceğe Taşıyacak İzler s.272-277, Kaynaklar s.277-285.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde konu ve amaç üzerinde durulmuştur. Amerika'da yaşayan Kızılderililerin Bering Boğazı ve Adar üzerinden kıtaya göç ettikleri; bu nedenle kültürel kökenlerinin Orta Asya Türk kültüründe aranması gerektiği belirtilmiştir. Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Kızılderili kabilelerinin tarihi kökeninin araştırıldığı; Türk masalları ve yaratılış destanları başta olmak üzere, Türk sözlü kültürünün Kızılderili destanlarıyla ortak yanları bulunmuştur. Türklerin dini inançları ve çeşitli Türk boylarındaki Şamanist unsurların Amerika kıtasındaki kalıntıları karşılaştırılmıştır. Türk mitolojisinde yer alan "hayat ağacı" başta olmak üzere; Türk inanç sisteminin şekillendirdiği törenlerin, oyunların, değerlerin yerlilerin hayatındaki izleri araştırılmıştır.

Yazarın Amerika'da bulunduğu yirmi yıl süresince yaptığı derlemelerin yanında; yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Masal, Mitoloji, Nevruz, Şaman, Totem.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bayat, Fuzuli,

Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi) I. Cilt, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007,

[1 y.] + 380 s., res., miny., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 978-975-437-649-4

Çalışmanın Amacı

Milli kültürel sistem dahilinde mitolojik bilinci araştırarak Türk mitolojisini, dolayısıyla Türk varlığını, küreselleşen dünyaya taşımayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz s.11, Giriş s.13, Birinci Bölüm: Mitolojik Kategoriler Bağlamında Türk Mitolojisi s.15, 1.1. Türk Mitolojisi Dünyayı Algılamanın Kozmik Bilgi Şeklidir s.15, 1.2. Dini Sistemlerin Tesiri ile Değişen Mitolojik Olgular s.20, Türk Mitolojik Sisteminin Özellikleri s.24, Etimolojik ve Kökenbilim Açısından s.27, Türk Mitolojisinin Önemi s.27, İkinci Bölüm: Sosyo-Kültürel Boyutta Dünya Modeli- Kozmik Tasavvur s.28, 2.1. Genel Değerlendirme s.28, 2.2. Dünya Modelinin Yatay Kavranılması s.33, 2.2.2. Yatay Yapıda Antropomorfik ve Zoomorfik Tasarım s.38, 2.2.3. Takvim Bağlamında Dünya Modelinin Yatay algılanması ve Çadır Tasarımı s.40, 2.3. Beş Unsur Bağlamında Merkez ve Dış Dünya Kavramı s.45, 2.4. Dünya Modelinin Tabakalaşma Varyantları s.47, 2.4.1.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Mitolojiden Semavi Dinlere Kadar Evren Tasavvuru s.47, 2.4.2. Orta Dünyanın ve Yer Altı Aleminin Tabakaları s.55, s.2.5. Evreni Birbiriyle Bağlayan Dünya Direği s.58, 2.6. Sosyo-Ekonomik ve Zoomorfik Boyutta Tasavvur Edilen Dünya Tasarımı s.63, 2.7. Dünya Modelinin Renk Simgeselliği s.70, 2.8. Dünya Modelinin Zaman ve Mekan Kavramı s.72, 2.9. Sonuç Yerine s.76, Üçüncü Bölüm: Kozmik Bilgi Bağlamında Türk Kozmogonisi s.77, 3.1. Ontolojik Bağlamda Kozmogoni s.77, 3.2. Türk Düşüncesinde Kozmik Oluşum s.81, 3.2.1. Kozmoloji ve Kozmogoni s.81, 3.2.2. Yaratılış Mitleri ve Varyantları s.83, 3.2.3. Türk Kozmogonisinde Kaos veya İlk Madde Bağlamında Demiurg ve Anti-demiurg Meselesi s.88, 3.2.4. Kozmogoniye Göre Yaratılış Süresi s.94, Dördüncü Bölüm: Zamanın Yaratılması Bağlamında Türk Düşüncesinde Takvim Mitleri s.98, Beşinci Bölüm: İlk İnsanın Yaratılışı (Antropogonik Mit): Dominant Unsurlar ve Yan Etmenler s.107, 5.1. İlk İnsan/İnsanlar, Ruh ve Akıl Meselesi, Ölümlü Tanışma s.107, 5.2. Cennetten Kovulma ve Ezoterik Bağlamlı Yasak Meyve s.112, 5.3. Türeyiş Miti Paradogmasında Hayat ve Ölüm Yargıcı Yara-Çeçen s.118, Altıncı Bölüm: Türk Eskatolojik Düşüncesinde Dünyanın Sonu: Kalgançi Çak s.122, 6.1. Semavi Dinlere Kadarki Eskatolojik Düşünce s.122, 6.1.1. Evrenin Başlangıcı ve Sonu Bağlamında Eskatoloji s.122, 6.1.2 Kıyamet Alametleri s.128, 6.1.3. Kurtarıcılık Doktrini s.139, 6.2. Monoteist Dinlerden Sonraki Türk Eskatolojik Düşüncesi s.141, 6.2.1. Kutsal Kitaplardaki Kıyamet Anlayışı ve Kıyametin İlk Alametleri s.141, 6.2.2. Dabbet'ül-Arz ve Sonun Belirtileri s.146, 6.2.3. Doğru Yoldan Saptıran Anti-Kahramanla İlgili Bilgiler s.152, 6.2.4. Semavi Dinlere Göre Kurtarıcı s.157, Yedinci Bölüm: Türk Boylarının Ortaya Çıkışı Açısından Menşe (Etnogonik) Mitleri s.161, 7.1. Menşe Mitlerinin Oluşumu Felsefesi s.161, 7.2. Menşe Mitlerinin Merkezi Anlayışı-Bozkurtun Kurtarıcılık, Yol Göstericilik Fonksiyonları s.165, 7.3. Menşe Mitlerinde Ağacın Rolü s.178, 7.4. Yakutların Ecdadı Er Sogotoh Elley Bootur s.182, 7.5. Uygurların Boğa Atası s.183, 7.6. Atalar Kültü Bağlamında Oğuz s.187, 7.7. Menşe veya Sülale Mitlerinde Işık Fenomeni s.194, Sekizinci Bölüm: Köken (Etimolojik) Mitleri s.195, 8.1. İlk Başlangıcın Tamamlanması s.195, 8.2. Köken Mitleri İlkel Bilgi Kaynağıdır s.197, 8.3. Canlı ve Cansız Nesnelerin Kökeni s.199, Dokuzuncu Bölüm: Türk Mitolojik Sisteminde Ruhlar: Hiyerarşi ve Sınıflandırma Meseleleri,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.204, 9.1. Sistemi Kurgulayan Mitolojik Varlıklar s.204, 9.2. Beş Kategoride Yer Alan Ruhların Özellikleri s.207, Onuncu Bölüm: Gök Tanrı Dini-Mitolojik Sistemi s.212, 10.1. Gök Tanrı Dini Bağlamında Genel Değerlendirme s.212, 10.2. Gök Tanrı-Ruhlar İlişkisi s.219, 10.2.1. Başlangıçta Var Olan ve Sonradan Yaratılan Ruhlar s.219, 10.2.2. Antropomorflaşan Tanrı ve Ruhların Münasebeti s.221, 10.3. Kozmik Hafızada Gök Tanrı ve Deus Otiosus Problemi s.227, 10.4. Antropomorflaşma Sürecinde Tanrı'nın Simgeleri s.233, 10.5. Gök Tanrı'ya Kurban Sunma Merasiminin Dini Mitolojik Özelliği s.234, 10.5.1. Kozmik Bir Simetri İçinde Kurban Ritüeli s.234, 10.5.2. Toplumsal Açıdan Tanrı'ya Sunulan Kurbanın Değerlendirilmesi s.236, 10.5.3. Kurban Ritüelinin Etnografik Tasviri s.238, 10.5.4. Kurban Ritüelinin Dini-Mitolojik Bağlamı s.250, 10.6. Tanrı Teoniminin Fono-Morfolojik Özellikleri s.253, 10.7. Tanrı Adının Etimolojisi Üzerine s.255, 10.7.1. Tanrı Adı Üzerine Yapılan Etimolojilere Eleştirel Yaklaşım s.255, 10.7.2. Tanrı Adının Etimolojik Denemeleri s.258, 10.8. Sonu s.265, On Birinci Bölüm: Türk Mitolojisinde Astral Kült s.266, 11.1. Genel Giriş s.266, 11.2. Ay Merkezli Arkaik Dini-Mitolojik İnançlar s.268, 11.3. Astral Mit veya Yıldız Kültü s.279, 11.3.1. Üç Arkar Yıldız Kümesi s.283, 11.3.2. Çeşitli Varyantlarda Mevcut Olan Ülker Kültü s.284, 11.3.3. Hayvan Tasarımlı Yitiken (Büyük Ayı Burcu) s.287, 11.3. 4. Küçük Ayı Burcu s.289, 11.3.5. Karakuş Burcu s.289, 11.3.6. Evrenin Direği Demir Kazık s.290, 11.3.7. Yol Göstericilik açısından Çolpan/Çoban Yıldızı, Kervan veya Dan Yıldızı s.292, 11.3.8. Diğer Yıldız Kümeleri s.294, 11.4. Güneş Miti s.297, On İkinci Bölüm: Gök Tanrı'dan Antropomorflaşmış Şaman Tanrısı Ülgen'e Geçiş: Türk Mitolojisinde Demiurg Problemi s.304, 12.1. Sıfat ve Fonksiyonları Açısından Ülgen s.304, 12.2. Şamanların Kurban Sunma Ritüelinde Ülgen ve Yardımcıları s.310, 12.3. Antropomorflaşmanın sebepleri s.318, 12.4. Kadın Özelliklerinden Erkek Özelliklerine Geçiş s.321, 12.5. Ülgen Adında Gizlenen Anlam s.322, on Üçüncü Bölüm: Şaman Mitolojisinin Benimsediği Bir Ölüm Ruhu-Erlik –Erklik s.324, 13.1. Hayat-Ölüm Felsefesi Kavramında Erlik s.324, 13.1.1. Mitolojik Düşünceden Tarihi Şuura Geçişte Erlik s.324, 13.1.2. İkizler Miti Paradigmasında Erlik'in İşlevleri s.328, 13.2. Mitolojik Ana Kompleksi Açısından Can Verme Fonksiyonu s.332, 13.3. Ölüm Paradigmasında Yeraltı Dünyası Hakimleri s.336, 13.4. Antropomorf Şaman

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ruhu s.340, 13.5. Şaman Dünya Görüşü Açısından Erlik Han'a Kurban Sunma Riti s.346, 13.6. Şamanların Patronu veya İlk Şaman s.348, 13.7. Dil-Fonksiyon İlişkisi Bağlamında Erlik s.350, On Dördüncü Bölüm: Töz/Tös, Ongon, Tangara, Eren Yaik/Caik Kavramları s.352, 14.1. Töz/Tös Anlayışının Özellikleri s.352, 14.2. Kavramlar Arasındaki Bazı Farklar s.354, Turkıc Mytologıcal System s.360, Kaynakça s.363, Kaynak Kişiler s.373, Dizin s.374.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Eserde ön söz ve giriş bulunmaktadır. Ön sözde mitoloji-kültür ilişkisi ve mitolojinin milli kültür içindeki canlılığı vurgulanmıştır. Girişte ise Türk mitolojik sisteminin yapısal kuramlarına değinilmiştir. Dünyada var olan ekolojik dengenin yanına kültürel denge de eklenmiş, bu dengede mitolojinin önemi vurgulanmıştır.

Değerlendirme

Türk mitolojisini mitolojik kategoriler bağlamında inceleyen, Türklerin mitolojik tarihini, kültür hazinelerinin temel taşlarını ele alan bir eserdir.

Halkın milli tefekkürünün, milli psikolojisinin, kendine has özelliklerinin ilk ve temel kaynağı olarak nitelendirilen mitolojinin antropogonik, eskatolojik, etnogonik çeşitlenmeleri Türk mitolojik sistemine indirgenerek izah edilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında eserde, derleme metodundan da yaralanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Eskatoloji, Kozmoloji, Kült, Mitoloji, Ongon, Ritüel.

Bayat, Fuzuli,

Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dişi-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji) II. Cilt, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007,

[1 y.] + 368 s., res, miny., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 978-975-437-650-0

Çalışmanın Amacı

Türk mitolojisinde kutsal dişi-mitolojik ana tasavvurunu iyeleri ile ele alan, böylece Türk mitolojisini ve kültürünü tanıtmayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

On Beşinci Bölüm: Mitolojik Ana (Yer Ana) Kompleksi ve Bu Komplekse Giren Diğer Ruhlar s.11, 15.1. Mitolojik Ana'nın Dini –Ritüel ve Mito-Ritüel Varlığı s.11, 15.1.1. Kültür Katmanlaşmasında Kutsal Dişi Olgusu-Mitolojik Ana s.11, 15.1.2. Kurban Sunma Ritüelleri s.15, 15.2. Doğa Simgesi ve Doğadan Cemiyete

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Geçişte Mitolojik Ana, Dini-Mitolojik Etimolojisi s.20, 15.3. Mitolojik Ana'nın Doğa Güçleriyle İlişkili Özelliği s.26, 15.4. Mitolojik Ana'nın Simgeleri s.31, 15.4.1. Mitolojik Ana'nın Doğurganlık Simgesi-Mağara s.32, 15.4.2. Mitolojik Ana'nın simgelerinden Biri Olan Dünya Ağacı s.38, 15.4.3. Mitolojik Ana'nın Ateş Kültü ile Bağlı Sıfatları s.40, 15.4.4. Mitolojik Ana'nın Kutsal Merkez Simgesi s.40, 15.5. Etnosantrik Düşüncede Vatan Anlayışı ve Ötüken/Etügen Fenomeni s.42, On Altıncı Bölüm: Türk Mitolojisinin Doğum ve Aile Koruyucusu-Umay/May Ene s.49, 16.1. Genel Değerlendirme s.49, 16.2. Umay'ın Diğer Kültlerle İlişkisi s.57, 16.3. Umay/Ayısıt Merasimleri s.64, 16.4. Dikotomik (Gök-Yer Bağlamında) Umay Kültü s.68, 16.5. Umay ve Ateş Kültü s.72, 16.6. Yapısal-İşlevsel Bağlamda Umay s.74, 16.7. Umay Adın Kökeni Üzerine s.75, On Yedinci Bölüm: Türk Mitolojisinde Kült s.79, 17.1. Kült ve İnanç Sisteminin Sosyo-Kültürel Bağlamda Yeri s.79, 17.2. Türk Mitolojisinde Koruyucu Ata Ruhlarının Üstlendiği Medeni Kahramanlık ve İyelik İşlevleri s.80, 17.2.1. Çoban Ata-Hayvanların ve Çobanların Koruyucusu veya Baba Ünvanlı Medeni Kahramanlar s.81, 17.2.2. Hayvan Koruyucusu Ruhundan Musikilerin Hamisi Geçişte Kambar Ata s.88, 17.2.3. Bakşıların Piri s.90, 17.2.4. Ölümün ve Yaşamın hamisi Olarak Burkut Baba s.92, 17.2.5. Yerleşik Hayatın sembolik Tipi- Çiftçilerin Atası s.95, 17.2.6. Şaman'dan Evliya'ya, Koruyucu Ruh'tan Pir'e Geçişte Ölümden Kaçış Kopuzun ve Türkünün Mucidi: Korkut Ata s.98, 17.3. Halk Sufizmi Bağlamında Medeni Kahramanlık İşlevi s.112, on Sekizinci Bölüm: Ateş-Ocak Kültü Paradigmasında Ateş Ruhu s.116, 18.1. Tasvir ve Tasavvur s.116, 18.1.1. Mitolojik Ana Kompleksi Açısından Ateş-Umay, Ateş-Ötüken İlişkileri s.118, 18.1.2. Atalar Kültü Bağlamında Ocak ve Ateş İyesi s.121, 18.1.3. Ateşin temizleyicilik ve Tedavi Etme İşlevi s.124, 18.1.4. Ateşin Soyu, Aileyi Kötü Ruhlardan Koruma Görevi s.126, 18.2. Mitolojik Dünya Tasarımı ve Sosyo-Mitolojik Nedenler s.128, 18.2.1. Dünya Modelinde Ateş-Ocak Kültü s.128, 18.2.2. Ateşin Bulunmasının Mito-Sosyolojik Nedenleri s.129, 18.3. Ateşe Sunulan Kanlı Kurban ve Şaçı Saçma s.133, 18.4. Mito-Etimolojik Bağlamda Ateş s.135, 18.5. Sonuç Yerine s.137, Yirminci Bölüm: Yol İyesi Bağlamında Senkretik Hızır Kavramı s.144, Yirmi Birinci Bölüm: Doğa Güçleri Bağlamında İye Kültü s.153, 21.1. Kısa Giriş s.153, 21.2. Türk Mitolojisinde Tufan, Yağmur, Yıldırım, Şimşek,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Rüzgar İyeleri s.154, 21.2.1. Yağmur İyesi, Yada Taşı Tasarımı s.154, 21.2.2. Yıldırım, Şimşek Hamileri s.163, 21.2.3. Rüzgar İyesi Yel Baba s.165, Yirmi İkinci Bölüm: Ağaç Kültü ve Orman İyesi s.170, 22.1. Dini-Mitolojik Açıdan Orman ve Orman Koruyucuları s.170, 22.2. Soy Ağaçları s.180, 22.3. Ağaç Kültünü Dünya Modelinde Yeri s.187, Yirmi Üçüncü Bölüm: Orman (Dağ) İyesi Bağlamında Av Kültü ve Av İyesi s.190, 23.1. Sosyo-Ekonomik Paradigmalı İlkel Avcılık Ritüelleri ve Yasakları s.190, 23.2. Av Hayvanlarının Koruycusu ve Avcılık İyesi s.195, 23.2.1. Avcılık İyesi s.195, 23.2.2. Avcılığın Diğer Koruyucuları ve Bazı Av Kuralları s.202, 23.3. Sosyo-Ekonomik Bağlamlı Avdan bozkır Eğlence Avlarına Geçiş s.209, 23.3.1. Kısa Bir Açıklama s.209, 23.3.2. Sosyo-Ekonomik Bağlamlı Avla Bozkır Sürek Avlarının Müşterek ve Farklı Tarafları s.210, 23.3.3. İlk Avla İlgili Ritüeller s.212, 23.3.4. Bozkır Avları Bir Savaş Taktiğidir s.214, 23.3.5. Sürek Avlarını Düzenleme Taktiği s.218. Yirmi Dördüncü Bölüm: İye Kategorisi Bağlamında Dağ, Taş ve Oba Kültü s.222, 24.1. Mitolojik Dağ Tasarımı s.222, 24.1.1. Soy Sosyolojisi Açısından Dağ s.229, 24.1.2. Dağa Sığınma ve Kurban Sunma Ritüeli s.234, 24.2. Ecdat Kültünden Oba Kültüne Geçiş s.242, 24.3. Yirmi İkinci ve Yirmi Dördüncü Bölümlere Sonuç s.246, Yirmi Beşinci Bölüm: Mitolojik Ana Kompleksinde Su (Pınar) İyesi s.248, Yirmi Altıncı Bölüm: Damdabacalar-Ev-Eşik İyeleri s.258, 26.1. Yaşanan Olağanüstü Olaylar ve Bu Olaylarla İlgili Memoratların Oluşması s.258, 26.2. Ev ve Yurt İyeleri s.262, 26.2.1. Ev İyesinin Sosyo Kültürel Dokusu s.262, 26.2.2. Eşik veya Yurt İyeleri s.268, 26.3. Dambadaca Kategorisinde Değerlendirilen Vakit İyeleri s.273, Yirmi Yedinci Bölüm: İlkel Mitolojik Varlıklar veya Demonoloji s.277, 27.1. Demonolojiye Kısa Giriş s.277, 27.2. Ağaç Yasakları ile İlgili Demonik Varlıklar s.284, 27.3. Ölü Ruhu-Hortlak İnancı s.286, 27.4. Bas Kökü ile Bağlantılı Demonik Varlıklar s.293, 27.5. Yol Azdıran Demonik Varlıklar s.299, 27.6. Dönergeler/Dönüşmüşler s.304, 27.7. Çocukları Korkutan Demonik Varlıklar s.309, 27.8. Diğer Demonik Varlıklar s.311, Yirmi Sekizinci Bölüm: Mitolojik Ana Kompleksine Giren Demonolojik Varlıklar s.318, 28.1. Kadın Başlangıçla İlgili Demonik Varlıklar s.318, 28.2. Demonoloji Paradigmasında Al Ruhu s.321, 28.2.2. Senkretik Al İnancı ve Albastı Varlığının Arkaik Tasavvur İçinde Değerlendirilmesi s.325, 28.2.3. Al Karısı, Sarı Kız, ve Kara

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Umay İlişkisi, Zoomorfik Olgudan Antropomorflaşmaya Doğru s.332, 28.3. Doğum Ritüeli Açısından Diğer Demonik Varlıklar s.337, 28.3.1. Çocuğun Loğusa Kadının Ölümüne Sebep Olan Demonik Varlıklar s.337, 28.3.2. Hastalık Taşıyıcıları Demonik Varlıklarla İlgili İnançlar s.341, 28.4. Netice s.346, Genel Sonuç s.347, Turkie Mytological System s.349, Kaynakça s.351, Kaynak Kişiler s.362, Dizin s.363.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

I. cildin devamı niteliğinde olduğu için bu ciltte ön söz ve giriş yoktur. Son sözde insanlığın bilinçaltında, insanlık tarihine yön veren bilimsel felsefelerin özünde, mitolojinin varlığını koruduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Türk mitolojisinde yer alan ilkel mitolojik varlıkları, yer-su, ak ene, umay, ayusıt vb. dişil varlıklar adı altında doğan her şeyi üreten doğa kültünün kendisi olarak nitelendirilen mitolojik ana ve ona ait kültlerin incelendiği bir eserdir.

Eserin bölümlerine I.cildin kaldığı yerden devam edilmiştir. Kültürel değişim ve dönüşüm yaşamakla birlikte köken bakımından Şaman folkloruna bağlanan yer-su kültleri sosyal ve kültürel yönleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların eserlerinin yanında kaynak kişilerden derlemeler de eserin Kaynakçasına eklenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Demonoloji, Kült, Mitoloji, Ontoloji, Ritüel, Umay.

Bayat Fuzuli,

Mitolojiye Giriş, 2. Bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007,

144s., 16x24 sm.,

Eserde kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-437-652-2

Çalışmanın Amacı

Eser, mitolojik şuuru oluşturan etmenler, çağdaş mitolojik teori ve ekoller, bu ekollerin özellikleri hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Milli kültürümüzün temeli olan mitolojimizin önünde duran problemler, bunların çözüm yolları da kitapta ifade edilmiştir. Türk mitolojisini bilimsel ve sistemli incelemelerle dünyaya tanıtma düşüncesiyle yola çıkılmış, çalışmanın temel amacı bu tanıtımın teorik altyapısını oluşturmak olarak belirtilmiştir.

İçindekiler

Kitap Hakkında s.9, Birinci Bölüm: Değerler Paradigmasında Mit Anlayışı, 1.1. İlkel Bilim ve Eğitim Kaynağı Olarak Mit s.11, 1.2. Mitlerin Sınıflandırılması

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.15, İkinci Bölüm: Türk Mitolojisinin Öğrenilmesi Tarihi, 2.1. Türk Mitolojisinin Öğrenilmesini Zorlaştıran Sebepler s.19, 2.2. Türk Mitolojisinin Araştırılması Tarihi s.22, Üçüncü Bölüm: Mitolojik Düşünce Tarihine Giriş, 3.1. Mitolojinin Gelişimi ve İnceleme Tarihi s.35, 3.2. Mitolojinin Öğrenilmesinde Yapısalcılık s.48, Rusya'da Mitolojik Mektepler s.50, Dördüncü Bölüm: Mitolojinin Diğer İlkel İnanç Sistemleri ile Bağlantısı, 4.1. Mitolojide Fetiş ve Fetişizm Problemi s.55, 4.2. Mitolojide Totem Görüşleri s.57, Mitolojik Düşüncenin Animizm Merhalesi s.59, Beşinci Bölüm: Mit-Din ve Ritüel İlişkisi s.71, Altıncı Bölüm: Mitler Yazılı ve Sözlü Edebiyatın Kaynağı Gibi s.80, Yedinci Bölüm: Mit ve Masal s.87, Sekizinci Bölüm: Epik Kural Çerçevesinde Destan ve Mit s.100, Dokuzuncu Bölüm: Efsane, Rivayet, Menkıbe ve Mit İlişkisi s.111, Onuncu Bölüm: Çağdaş Bilim-Sanat Dünyası ve Mitoloji, 10.1. Avrupa Merkezcilik Bağlamında Mitolojiye Bakış s.122, 10.2 Mitlerin Yeniden Doğuşu veya Küreselleşen Yeni Dünya Mitolojisi Oluşturma Çabaları s.125, Bitirirken s.133, Kaynakça s.135, Dizin s.140.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz bulunmamaktadır. Giriş mahiyetinde "Kitap Hakkında" diye adlandırılan bir bölüm vardır. Burada mitlerin önemi ve mit biliminin dünyadaki aşamaları üzerinde durulmuştur. Türk mitolojisinin yöntem eksikliğine de değinen yazar, bölümü eserin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkürle bitirmiştir. "Bitirirken" başlığını taşıyan sonuçta mitlerin dünyada var olan kültürel savaştaki yeri vurgulanmış; mitin, milletlerin varlığını geleceğe taşıyan temel değerler bütünü olduğu yinelenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Genelde dünyada mit biliminin, özelde ise Türk mitolojisinin bilim haritasındaki yerini belirleyen; kültürel değişim ve etkileşim sürecinde mitlerin kendi aralarındaki var olma mücadelesine ışık tutan bir eserdir.

Eserde mitolojinin sınıflandırması yapılmış, dünya milletleri içindeki tanımı ve gelişme çağları irdelenmiştir. Mitlerin ilkel dinlerle bağlantısına geniş yer ayrılmış, din ve ritüelin potansiyel kaynağının mit olduğu tezi savunulmuştur. Sözlü ve yazılı edebiyatın bedii/estetik temelleri de eski mitolojik görüşlere dayandırılmıştır. Türk mitolojisinin öğrenilmesini zorlaştıran nesnel ve öznel sebepler üzerinde durulmuştur. Eserin son bölümünde çağdaş bilimde ve sanatta mitolojinin izleri aranmıştır.

Eseri oluştururken yerli ve yabancı yazarların yazılı eserlerinden faydalanan yazar, Türk mitolojisinin "gen hafızasını" bir araya getirerek bunları yeni değerler ışığında yorumlamıştır.

Anahtar Sözcükler

Animizm, Destan, Mit, Mitoloji, Ritüel, Rivayet.

Divitçioğlu, Sencer,

Kök Türkler (Kut, Küç ve Ülüg), İstanbul, Ada Yayınları, 1987,

335 s., 16x24 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Kök Türk sosyal yapısını anlamayı; akrabalık, din, siyaset, ideoloji ve devlet gibi karakterlerden yola çıkarak kapitalizm öncesi üretim tarzı hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Giriş s.17-47, I. Yöntem s.25-47, A. Tarih ve Antropoloji s.25-37, B. Model s.37-47, II. Kutsallık, Savaşçılık ve Üretkenlik s.48-281, A. Kutsallık s.54-137, 1. Din s.55-70, a. Kök Tengri s.56-66, b. Umay s.66, c. Idug Yir Sub s.66-68, 2. Din-berisi İnançlar s.70-281, a. Böri s.70-77, c. Kamlık s.83-94, d. Ölüm s.94-105, e. Ötüken, İl, At ve Töre s.105-118, İ. Ötüken ve İl s.105-113, İİ. At, Renk ve Yön s.113-116, İİİ. Töre s.116-118, F. Kağan s.118-136, B. Savaşçılık s.137-220, 1. Yakınlar s.137-174, a. Akrabalık s.137-162, İ. Soy ve Bağlaşma İlişkileri s.137-150, İİ. Kadın Değişi s.150-158, İİİ. Evlenme Adetleri s.158-160, İV. Kadın ve Yasalar s.161-162, Oğuş s.162-174, İ. Kesilenme s.162-174, İİ. Anaurukluk Sorunu s.165-167, İİİ. Soylu Oğuşlar s.167-174, 2. Boy ve Budun Türleri s.183-286, c. Sosyal Kurlar s. 186-192, d. Ak Budunun Yapısı s.192-220, İ. Kağanlık Geçiş Sistemi s.195-198, İİ. İki Başlı Kağanlık s.198-199, İİİ. İş-Güç Verme s.199-200, 3. Savaş s.200-220, a. Savaşın Algılanması s.202-206, b. Ordu s.206-211, c. Neden Savaşıyorlardı? S.211-219, i. Kutsal Savaş s.212-214, İİ. Stepokrasi s.214-219, C. Üretgenlik (Ülüg) s.220-266, a. Avcılık s.224-226, b. Üretim Birimi: Oba s.226-229, c. Tarım ve Kent s.229-234, 2. Ürünlerin Değişimi s.224-239, 3. Şekli Edinim s.239-245, a. Mülkiyet, Tasarruf, Dirlik s.239-243, b. Vergi /Haraç s.244-245, 4. Aç ile

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tok, Az ile Çok s.246-249, 5. Savga s.249-252, 6. Ticaret ve Savaş İlişkileri s.252-266, D. Devlet ve Stepokrasi s.266-280, 1. Devlet s.266-272, 2. Genleşme ve Ufanma s.273-280, Açmalık s.280-300, A. Kapitalizm Öncesi Üretim Tarzları Kavramı s.280-285, B. Üretim Tarzı Antropolojisi s.285-293, C. Göçebe-Çoban Üretim Tarzı s.293-300, Kaynakça s.303-322, Dizin s.323-334.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin amaç ve kapsamı belirtilmiş; tarih bilimi ve iktisat biliminin metod farkı ifade edilmiştir. Girişte artsüremli tahlillerle kökünden koparıldığı belirtilen Kök Türk tarihini anlamak için Kök Türklerin İç Asya bozkırlarındaki dünyalarını keşfetmek üzere bir düş dünyası kurulması gerektiği savunulmuştur. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Kök Türklerin sosyal ve iktisadi yapısını kurumsal ve felsefi yanlarıyla inceleyen bir eserdir.

Eserde, Kök Türklerin toplum olarak benimsediği değerler, adetler, inançlar konu edilmiştir. Aynı zamanda Kök Türk devletinin teşkilat yapısı iktisat temelli olarak incelenmiştir. Kök Türklerin mitolojik inanç motiflerine de yer verilmiş; toplumsal yapıyı şekillendiren bu unsurlar tarihi metinlerden yola çıkılarak ifade edilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Böri, Kut, Oğuş, Türk, Umay, Ülüg.

Eberhard, D.W.,

Çin'in Şimal Komşuları, (Çev. Nimet Uluğtuğ), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1942,

281 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Çin kültürünü tahlil ederek, komşu kavimlerin kültürleriyle herhangi bir alakasının olup olmadığını tespit etmek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Türk Tarih Kurumu Başkanı Profesör Şemseddin Günaltay'ın Ön Sözü s.XI, Müellifin Ön söz s.XV, I. Giriş s.3, Transkripsiyon s.11, II A- Şimal Komşu Kavimleri s.13, 1. Kavim Grupları s.14, a- Kora Kavimleri s.14, 1. Materyaller s.14, 1) Bay-ci s.14, 2) Byen-çın (Byen-han) s.15, 3) Cav-h'yen s.15, 4) Cı-gov-lov s.16, 5) Çın-hın s.16, 6) Fu-yü s.17, 7) Gav-li s.18, 8) Gov-li s.21, 9) H'in-lo s.21, 10) Ma-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

han s.23, 11) Veğ s.24, 12) To-li s.24, 13) Vu-cü s.25, 2. Kora Kavimleri Hakkında Düşünceler s.27, b- Su-şın (Proto-Tunguz) Kavimleri 1. Materyaller s.35, 1) İ-lov s.35, 2) Man-cu s.36, 3) Mo-ho s.36, 4) Su-şın s.36, 5) Vu-ci s.38, 6) Vu-lo-hov s.39, 2. Su-şin Kavimleri Hakkında Düşünceler s.41, c- Dunğ-hu (Proto-Moğol A) Kavimleri 1. Materyaller s.45, 1) Dunğ-hu s.45, 2) H'yen-bi s.45, 3) Ko-bi-nınğ s.46, 4) Mu-junğ s.47, 5) Vu-huan s.48, 2. Dung-hu Kavimleri Hakkında Düşünceler s.50, ç- Şı-veğ (Proto-Moğol B) Kavimleri 1. Materyaller s.55, 1) H'i s.55, 2) Ki-dan (Çi-dan) s.55, 3) Ku-mo-h'i s.57, 4) Mıng-vu s.58, 5) Şı-veğ s.58, 6) Va-cye-dzı s.60, 7) Vu-lyanğ-ha s.61, 2. Şı veğ Kavimleri Hakkında Düşünceler s.62, d- H'yunğ-nu (Proto Türk) Kavimleri 1. Materyaller s.65, 1) Ba-h'i-mi s.65, 2) Ci-hu s.66, 3) Cye-gu (Kırgızlar) s.67, 4) Çi-gu s.70, 5) Dinğ-linğ s.70, 6) Du-ho s.72, 7) Cav-çığ s.72, 8) Hui-ho (Uygurlar) s.74 9) H'i s.75, 10) H'yunğ-nu (Hunlar) s.76, 11) Ma-cing s.78, 12) Mu-ma-Tu-cüe s.78, 13) Tığ-lo (Tölös) s.78, 14) To-ba (Tabgaç) s.79, 15) Tu-çüe (Türkler) s.86, 16) Yü-vın s.88, 17) Yüe-ban s.89, 2. H'yunğ-nu Kavimleri Hakkında Düşünceler s.90, e- Sair Şimal Kavimleri 1. Materyaller s.97, 1) Cü-şı s.97, 2) Çü-du-mi s.98, 3) Dov-mo lov s.99, 4) Dzı-lu s.99, 5) Hua-guo s.99, 6) Juan-juan (Avarlar) s.100, 7) Tu-ho-duan s.102, 8) Tu-yü-hun s.102, 9) Vu-sun s.104, 10) Ye-da (Eftalitler) s.104, 11) Yüe-cı s.106, 2. Sair Şimal Kavimleri Hakkında Düşünceler s.108 Hülasa s.111, II.B-Eski Kavimler 1. Düşünceler s.113, 1) Umumi Malûmat s.113, 2) Junğ Boyları s.114, 3) Di Kavimleri s.117, 4) H'yen-yün'ler s.120, 5) Su-şın'lar s.121, 2- Kavim Grupları s.123, 1) Bay-di s.123, 2) Beğ-Junğ s.123, 3) Beğ-tanğ s.123, 4) Bu-do-ho s.124, 5) Çi-cunğ s.124, 6) Ci-Junğ s.124, 7) Çanğ-di s.124, 8) Çı-di s.125, 9) Çüan s.125, 10) Çüan-gav-cı-junğ s.126, 12) Çyanğ s.127, 13) Da-li s.127, 14) Dan-şan-junğ s.127, 15) Di s.128, 16) Di s.129 19) H'ü s.130, 20) H'ün-yü s.130, 21) H'yanğ-jung s.131, 22) H'yen-yün s.131, 23) H'yu-tu s.131, 24) İ-çü s.132, 25) İ-tu-jung s.131, 24) İ-çü s.132, 25) İ-tu-junğ s.133, 26) Junğ s.133, 27) Kun-i s.135, 28) Kun-vu s.135, 29) Li-juğ s.136, 30) Lin-hu s.136, 31) Lov-lan s.136, 32) Lu-hun s.136, 33) Lu-junğ s.137, 34) Lyu-ci-cı-junğ s.137, 36) San-Myav s.137, 37) Şan-Junğ s.139, 38) Şı-veğ s.139, 39) Tay-yüan-cı-junğ s.139, 40) Tsav-veğ-cı-junğ s.139, 41) Tu-fanğ s.140, 42) Tyav-junğ s.140, 43) Veğ s.140, 44) Yanğ-c-Junğ s.140, 45) Yen-cinğ-Junğ s.140, 46) Yen-jın s.141, 47) Yunğ

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.141, 48) Yin-Junğ s.141, 49) Yü-i s.141, 50) Yü-vu-Junğ s.142, 51) Yüan-i s.142, 52) Yün s.142, III. Son s.143, Ekleme: Şimal Asyası Kavimlerinin Çin Kaynaklarına Göre Kabile İsimleri s.149, Almanca Hülasa s.225, Kaynakça s.251, En Mühim Çin Sülaleleri s.260, Kısaltmalar s.261, Endeks s.263.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Şemseddin Günaltay tarafından yazılan ön sözde Çin vakanüvislerinin Türk tarihinin aydınlatılması açısından önemli kaynaklar olduğu vurgulanmıştır. Müellifin ön sözünde dil ve kültürün milli varlık için önemi arz edilmiştir. Girişte eserin gayesi ve kaynakların hususiyetleri belirtilmiştir. Son sözde ise Çin'in sınır komşuları olan Türklerin ve Tunguzların kültürünün Çin kültürü içinde bulunduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Türk, Moğol, Tunguz ve Kora kavimlerinin coğrafi, kültürel ve tarihi hususiyetleri hakkında bilgi veren; bu sınır boyu kavimlerinin kültürel etkileşim alanlarını belirleyen bir eserdir.

Boyların kültürlerini oluşturan inançların, efsanelerin, törenlerin bir gözlemci üslubuyla anlatıldığı eserde, yaklaşık 800 kavim ve boy hakkında kayıt bulunmaktadır. Çin kültürü üzerinde şimal komşularının ve bunların arasında bilhassa Türk zümrelerinin tesirlerini belirtmenin yanında, Türk ırkına mensup boylarla sarı ırk mensupları arasındaki ayrılıklar da belirtilmiştir.

Eserde Çin tarihlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Efsane, Kora, Kült, Moğol, Tunguz, Türk.

Erdoğan, Bayram,

Sorularla Türk Mitolojisi, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2007,

192 s. [1y.], 15x22 sm.,

Eserde, kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 978-975-6461-47-1

Çalışmanın Amacı

Eserde, bugüne kadar bir araya getirilen kaynakların yanı sıra son yıllarda ortaya çıkarılmış bilgiler de dahil edilerek Türk mitolojisinin özü sunulmaya çalışılmıştır.

İçindekiler

[Eski Türklerde Din s.5, Yabancı Dinler s.33, Maniheizm s.33, Budizm s.36, Taoizm s.37, Lamaizm s.38, Eski Türk Mitolojisinde Tanrılar s.41, Animist ve Naturist Tanrılar s.47, Zaamorf Tanrılar s.47, Tatomik Tanrılar s.47, İnsan, İnsanın Yaradılışı s.79, Tufan ve Tufandan Sonra Yeryüzünde Türeyiş s.85, Eski Türklerde Yaradılış Efsaneleri s.95, Kainatın Yaradılışı s.95, Güneş, Ay ve Yıldızlar s.105,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yeratı Aleminin Ayrıldığı Katlar s.115, Türk Mitolojisinde Kıyamet, Cennet, Süt Gölü ve Cehennem s.117, Türk Mitolojisinde Ruhlar, Periler, Melekler, Cinler, Şeytanlar, Zebaniler ve Cadılar s.125, Eski Türk Mitolojisinde Hayvanlar s.139, Yakındoğu'dan Türk Mitolojisine Girenler s.153, Türk Mitololojisinde Beş Kutsal Unsur: Ateş, Demir, Toprak, Su, Ağaç, s.154, Ağaç ve Orman Kültü s.177, Eski Türklerde Törenler s.181, Kurbanlar s.187, Kaynakça s.189]

Ön Söz /Giriş/Son Söz

Giriş ve son söz yoktur. Ön sözde mitolojinin tanımı yapılmış, mitlerin milli ve evrensel yanlarına dikkat çekilmiştir.

Değerlendirme

Orta Asya bozkırlarından başlayıp Orta Avrupa'ya kadar uzanan büyük yolculuğun ürünü olan Türk mitolojisinin gökyüzünden yeryüzüne, zerreden insana bütün yönlerinin "sorularla" ele alındığı bir eserdir.

Türk mitolojisinde kutsal sayılan unsurlar, törenler çeşitli milletlerin inançlarıyla karşılaştırılarak ifade edilmiştir. Özellikle Yakındoğu inanışlarından Türk mitolojisine giren huma, kaknüs, ejderha, anka vb. unsurlara eserde geniş yer ayrılmıştır. "Eski Türklerde Din" başlığı altında Mazdaizm, Budizm, Şamanizm, Maniheizm gibi inançların Türkler üzerindeki etkisine değinilmiş; dinin mitoloji üzerindeki şekillendirme kuvvetine dikkat çekilmiştir.

Yazar, eserini oluştururken yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Anizmizm, Efsane, Kült, Mitoloji, Şamanizm, Totemizm.

Esin, Emel,

Türk Kozmolojisine Giriş, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001,

198 s., res., 14x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN: 975-8240-43-9

Çalışmanın Amacı

Türk Kozmolojisine Giriş; Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar) Türk Kültürü El Kitabı Seri II'ye Ek adlı kitabın "Gök ve Yer" makalesinin, Emel Esin'in Toplu Eserleri dizisinin ilk kitabı olarak okuyucuya ve araştırmacılara "yeniden" kazandırılması amacıyla yazılmıştır.

Ön Söz/ Giriş/ Son Söz

Eserde giriş bulunmamaktadır. Prof. Dr. Aykut Kazancıgil'e ait bir ön söz bulunmaktadır. Burada Emel Esin'in öğrenim hayatından ve Türk kültürüne katkılarından bahsedilmiş, eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın ön sözünde ise eserin yöntemi ve kapsamı üzerinde durulmuştur.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Kısaltmalar s.7, Ön Söz s.9, Yazarın Ön Sözü s.15, 1. Evrenselci Dikotomi: İki Ana İlkeye İndirgenmiş Alem Düzeni s. 19, 1. Yaruk Ve Kararıg İlkeleri İle Unsurlar s.19, 2. Irk'lar (Kozmolojik İdeogramlar) s.26, II. Mekan ve Zaman Hakkındaki Düşünceler s.39, 1. Gök s.39, 2. Kök Çığrısı (Gök Çarkı) s.42, 3. Yer s.47, 4. Öd (Zaman) s.50, III. Somut düşünceler s.56, 1. Tengridem'ler (Semaviler) s.56, z. Yir-Tengri Kanı, Yir-Sub/v Kut'ları ve İnsan Ruhları s.77, IV. Ayinler s.93, 1. Genel Bakış s.93, a. Çu Ayinleri s.93, b. Hsiung-nu Ayinlerine Genel Bakış s.97, c. Kök Türk Ayinlerine Genel Bakış s.97, d. Takvimler s.104, 2. Gök ile Ateş ve Su Ayinleri s.107, a. Çu Dönemi s.107, b. Hsiung-nu ve Tabgaç Dönemi s.111, c. T'ie-le ve Kök Türk Dönemi s.114, 3. Alplık Kurumuna Özgü Törenler s.119, a. Çu Dönemi s.119, b. Hsiung-nu Tabgaç ve Ak-Hun Çevreleri s.126, c. Kök Türk, Uygur ve Hakani Çevreleri s.128, d. Oğuz Çevresi s.141, 4. Güneş, Ay ve Kağanlık Ayinleri s.147, a. Çu ve Hsiung-nu Dönemi s.147, b.Kök Türk, Uygur ve Hakani Türk Dönemleri s.148, 5. Yer, Yer-Su, Ağaç ve Dağ ve Yoğ (Cenaze Töreni) ile İlgili Ayinler s.159, a. Çu Dönemi s.159, b. Hsiung-nu ve Tabgaç Dönemi s.163, c. Çince Kao-ch'e (Kağnılı) ve Tie'le Denen Türk Boyları Kaganlığı ile Kök Türk ve Uygur Kağanlıkları Dönemi s.164, 6. Kötü Ruhları Kovmaya ve Kehanete Yönelik 'Giyim'li Maske Ayinleri s.174, Kaynakça s.177, Dizin s.189.

Değerlendirme

Türklerin kainat hakkındaki ilk düşüncelerini, gök-yer ve atalar dinine ait inançlarını, ayinlerini, zaman ve mekan anlayışlarını ele alan bir eserdir.

Makalenin başlığı olan "Gök ve Yer" kavramlarıyla simgelenen zıt fakat birbirini tamamlayan ilkeler Türklerin en eski kozmolojisi olmuş; sosyal, siyasi, dini

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

yaşam hatta bilim buna göre şekillenmiştir. Mavi gök-yağız yer, güneş-ay, ateş-su, er-dişi şeklinde mitolojik metinlere yansıyan bu zıt ahenk eserde ifade edilmiştir.

Başta Çin kaynakları olmak üzere M.Ö. binyıldan M.VI. yüzyıla kadar bu konuyu içeren yerli-yabancı yazılı çalışmalardan faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dikotomi, Kök-Türk, Kozmoloji, Kut, Tabgaç, Yog.

Esin, Emel,

Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar), İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1979,

[1y] + 194 s., res, 16x24 sm.,

Dizin ve kaynakça bulunmaktadır. Eserde isim listesi yer almaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Türklerin kainat ve yaratılış hakkındaki ilk tasavvurları hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

I.Üniversalist Dikotomi: İki Umdeye İcra Edilmiş Alem Nizamı, 1. Yaruk Ve Karaıg Umdeleri İle Unsurlar s.1-5, 2. Irk'lar (Kozmolojik İdeogram'lar) s.6-12, II. Mekan ve Zaman Hakkındaki Tasavvurlar, 1. Gök s.13-14, 2. Gök Çığrısı (Gök Çarkı) s.15-17, 3. Yer s.18-19, 4. Öd (Zaman) s.19-22 III. Muşahhas Tasavvurlar, 1. Tengridem'ler (Semaviler) s.23-33 2.<Yer Tengri Hanı>, <Yer-Su Kut>'ları ve İnsani Ruhlar s.34-39 IV. Ayinler, 1. Umumi Bakış s.41-47, a-<Chou> Ayinleri (M.Ö. I. Binyıl) s.41-43, b- <Hsiung-nu> Ayinleri (M.Ö.II. –M.V. yy) s.43-44, c-Kök-Türk Ayinleri (M. VI.-VIII. Yy) s.44-46, d- Takvimler s.46-47, Z.Gök ile Ateş ve Su Ayinleri s.48-56 a-<Chou> Devri (M.Ö.Binyıl) 48-50, b.<Hsing-nu> ve Tabgaç Devri (M.Ö. II. –M VI. Yy) s.50-52, c-<Tie-le> ve Kök-Türk Devri (M.IV.-VIII. Yy) s.52-55, 3. Alplık Teşkilatına Mahsus Kılıç ve And Ayinleri s.55-71, a-<Chou> Devri (M.Ö. Binyıl) b- Hsing-nu, Tabgaç ve AkHun Çevreleri (M.Ö II- M. VI. Yy) s. 59-61, c- Kök-Türk, Uygur ve Hakani Çevreleri (M. VI. VIII yy) s.61-68, d- Oğuz Çevresi (M. IX-XV. Yy) 68-71 4. Güneş, Ay ve Kaganlık Ayinleri s.72-80, a-<Chou>, <Hsiung>nu ve Tabgaç Devirleri (M.Ö Binyıldan M.VI Yüzyıla) s.72, b-Kök-Türk, Uygur ve Hakani Türk Devirleri (M.VI.-XII. Yy) 5. <Yer>, <Yer-Su>, Ağaç, Dag ve Yoğ ile İlgili Ayinler s.80-89, a-<Chou> Devri (M.Ö Binyıl) b-<Hsiun-nu> ve Tabgaç Devri s.82-83 c- <T'iele> Türkleri ve Kök-Türk Devri s.83-89, Notlar s.91-111, Dizin s.113-119, Resim Listesi s.121-122.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır. Ön sözde eserin kapsamından ve metodundan bahsedilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Emel Esin'in iki geniş makalesinin, "Gök ve Yer, Sıgunlar Begi" yer aldığı bir eserdir.

Türk Kozmolojisine Giriş adlı eserden farklı olarak bu eser Sigunlar Begi adlı makaleyi de içermektedir. Bu makalede Kök-Türklerin M.Ö tarih uzantılarından ve kullandıkları ongunlardan bahsedilmektedir. Eserin sonunda bu makalenin İngilizce özeti yer almaktadır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Kem, Kozmoloji, Kök-Türk, Öd, Ötüken.

Esin, Emel ,

Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi Sayı 3., Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 1985,

40 s + [2y.], res., Miny., hrt., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Japonya'daki önemli bir uluslar arası sergiye Türkiye'nin de katılması vesilesiyle Türk kültürü ve Türklerin dünya uygarlığına katkılarını tanıtmak amacıyla "Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi" olarak hazırlanan kitapçıklardan biridir.

İçindekiler

[Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar, I. Kalim Şimali Eurasia'nın Mirası s.1, II. Gök Türk Devrinde ve Daha Sonra Orta Asya s.5, III. İslami Türk Medeniyetinin Doğuşu ve Türkistan'da Yükselişi s.12, İç Asya'da XIII. Yüzyıldan Önce Hüküm Süren Başlıca Türk Devletleri s.21, Resimler s.24]

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz mahiyetinde "sunuş" kısmı bulunmaktadır. Burada Çalışmanın Amacından bahsedilmektedir. Giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

İslamiyet öncesi ve İslami devir Türk kültürünü oluşturan temel unsurları ele alan bir eserdir.

Eserde, özellikle İslam öncesi kültürü şekillendiren mitolojik inançlar, şölenler, yerleşim biçimleri ve devlet teşkilatlanmaları ana hatlarıyla ele alınmıştır. Toplumdan millete, milletten devlete geçişin kültürel bağları kurulmuştur.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde, özellikle Çince yazılı kaynaklar başta olmak üzere yerli ve yabancı eserlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Alp, Kozmoloji, Kut, Otag, Törü, Töz.

Esin, Emel,

İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978,

404 s., res., miny., hrt., 20x28 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Türk şairi Yusuf Has Hacib'in "Ben nereden geliyorum" şeklindeki sorusunu tarih öncesi araştırmalarına uyarlayarak "Biz Türkler nereden geliyoruz? Türkçe dilimiz, fikri, manevi, maddi tezahürleri ile Türk kültürümüz ne zaman başladı?" sorularına cevap bulmak amacıyla başlatılan çalışmanın eseridir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz s.I, Bölüm I: İç Asya'da Miladdan Önceki Bin Yılda Türklerin Atalarına Atfedilen Kültürler s.2-42, Umumi Mülahazalar s.3, 1- Kagnılı Boların Kuzey Kollarına Atfedilen Karasuk-Tagar-Taştık Kültür Çevresi s.10, 2-Altun-Yış s.14, 3-Esik Mezarı s.20, 4- Aral Gölünün Güneyi s.25, 5- Kama ve Etil Irmakları Kıyıları s.29, 6- Kögmen Dağlarının Doğusu, Ötüken Dağları, Baykal Gölü ve Orkun ile Selenga Irmakları Bölgesi s.30, Doğu Türkistan ile Çin Sınırları s.33, Bölüm II: Doğu Hun, Kuşan ve Tabgaç Devirlerinde Türk Kültürü s.43-74, 1- Üniversalism s.43, 2- Doğu ve Batı Arasında Kültür Cereyanları s.49, a- Kuzey Türkleri s.49, b- Kengeres, Kuşan ve Wu-sun İdaresinde Orta Asya Bölgeleri s.52, 3- Burkan Sakyamuni'nin Dini s.59, a- Batı Türkistan s.59, b- Doğu Türkistan s.60, c- Chü-ch-ü Hun ve Tabgaç Çevresi s.62, 4- Kagnılı Tie'le Kaganlığı s.69, Bölüm III: Kök-Türk Devrinde ve Sonraki Yarı- Göçebe Türk Kültürleri s.75-115, 1- Türk Olanlar ve Olmayanlar s.75, 2- Batı Türk Boyları s.76, a- Umumi Bakış s.76, b- Hazar Hakanlığı s.79, c- Peçenekler s.80, d- Türk Proto Bulgarlar s.81, e- Oğuzlar ve Kıpçak-Kumanlar s.82, 3- İç Asya'daki Kök-Türk Devri Türk Yarı-Göçebelerinin Kültürü s.85, a- İnançlar s.86, b- Ruhlar ve Ongunlar s.91, c- <Oğuş>lar s.95, d- Kamlar, Merasimler, Çalgı, Raks s.98, e- Kurvı Çovaç s.102, f- Yog s.103, g- Savaş s.105, h- Kök-Türk Devri İç Asya Türklerinin Görünüşü ve Kıyafetleri s.105, İç Asya'daki Yarı-Göçebe Türklerin Sanat Eserleri s.107, Bölüm IV: Batı-Türk ve Uygur Yerleşik medeniyeti s.117, 1- Orta Asya'da Başlıca Türk Medeniyet Merkezleri s.119, 2- Türkistan'da Batı-Türk ve Uygur Devrinde Hakim Kültürler ve Dinler s.123, a- Gök, Yer-su ve Atalar Dininin ve Totemik İnançların Türkistan'da Gelişmesi s.123, b- Burkan Dini s.172, c- Mani Dini s.133, d- Hristiyanlık ve Musevilik s.134, 3- Türk Kültürünün Orta Asya'ya Tesirleri s.136, Bölüm V: Türklerin İslama Girişi s.143, 1- Horasan s.144, 2- Türkistan s.151, 3- Etil Kıyıları s.161, Bölüm VI: Hakani Türk Medeniyeti s.168-183 1- İlk Büyük Müslüman Türk Devletinin Kuruluşu s.163, 2- Hakani Türklerinin Kültürü s.166, 3- Kutadgu-Bilig s.171, 4- Ahmed Yesevi s.176, Notlar: s.185-269, Birinici Bölümün Notları s.185,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İkinci Bölümün Notları s.197, Üçüncü Bölümün Notları s.207, Dördüncü Bölümün Notları s.225, Beşinci Bölümün Notları s.255, Altıncı Bölümün Notları s.263, Notlarda Bulunan Adların Dizini s.270, Kaynakça s.305, Resim Levhalarının Listesi s.331-355, Düzeltmeler s.357, Resim Levhaları 116 Levha, Harita, Kronolojik Cetvel.

Ön Söz/ Giriş/ Son Söz

Ön sözde Çalışmanın Amacı, kapsamı, karşılaşılan güçlükler ifade edilmiştir. Kültür tarihçisinin, modern tarih ilminin yöntemlerine bağlı kalması gerektiği vurgulanmış; geçmiş devirleri somut olarak canlandıran bir levha çizmesi gerektiği belirtilmiştir. Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk kültür tarihinin birbirine bağlı birkaç safhasını göz önünde tutarak, başlangıçtan Hakani Türk devri sonuna kadar (M. 1220) dilden inanca; mimariden sanata kültürü şekillendiren unsurları ele alan bir eserdir.

Türk kozmolojisinde yer alan tasavvurlar, mitolojiye yansıyan tözler, kültler, törenler Türk boylarındaki çeşitlenmelerle aktarılmıştır. Türklerin etki altında kaldıkları din ve kültürler hakkında da bilgi verilen eserde, İslam medeniyetinin Horasan, Türkistan ve Etil kıyılarında ilk teşekkülüne değinilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında görsel kaynaklardan da faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Kült, Mani, Oguş, Ongun, Türk, Yog.

Gökalp, Ziya,

Türk Medeniyeti Tarihi, (Haz. Kazım Yaşar Kopraman, Afşar İsmail Aka), Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976,

416 s., 14x20 sm.,

Dizin ve kaynakça bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Yetişecek yeni nesillere ruh vermek amacıyla milli bünyeyi oluşturan kültür, tarih, din gibi kavramların Türk medeniyeti çerçevesinde incelendiği bir eserdir.

İçindekiler

Önsöz s.1, Hazırlayanların Önsözü s.13, Başlangıç s.17, I- Medeniyet Neler Değildir s.17, Medeniyet ve Medenilik s.17, Istılahlar s.17, Medeniyet Bir Değildir s.17, Meşhur Medeniyetler s.18, Türk Medeniyeti Tarihinin Devirleri s.19, II- Türk Harsı ve Türk Medeniyeti s.19, Medeniyet ve Hars s.19, Medeniyet'le Hars'ın

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Farkları s.19, Medeniyeti Tetkikteki Nisbi Kolaylık s.20, III- Göçebelik ve Türk Töresi s.21, İçtimai Bünyeviyat s.21, İçtimai Hayattaki Tebeddüller s.22, Kazaklık Ne Demektir s.23, Leon Cahun'un Bir Başka Hatası s.24, Steinmetz'in Tasnifi s.26, Coğrafi Muhitin İçtimai Enmuzeçlere Tesiri s.29, Irmaklar ve Dağlar s.29, Vahalar s.29, Çit'lerden Hakanlıklar Nasıl Doğardı s.31, İlhanlıklar Nasıl Doğardı? s.32, Türk Devleti'nin Birdenbire Parlaması ve Sönmesi s.33, IV- Medeniyet ve Irk s.34, Medeniyet Zümresi ve Irk s.34, Türkler'in Menşei s.36, Istılahlar s.37, Camia Kelimesi s.37, İslâmiyetten Evvel Türk Dini 1- İslâmiyetten Evvel Türk Dini s.40, Eski Türkçede Din Istılahları s.40, İlâhların Ve Ervahın Mâhiyeti s.42, Türk Dininin Mâhiyeti s.42, 2- Türk Medeniyetindeki İçtimaî Tasnifler s.43, Türk Medeniyetinin Esasları s.43, 3-Türk Dininin Tekâmülü s.45, Türkler'de, Dinî Tekâmülün Safhaları s.45, Tsinler'in Dini Sistemi s.46, Küçük Natürizm Ve Tsinler'deki Tecellîsi s.46, Edouard Chavannes'in Türkler Hakkında Nazariyesi s.46, 4-Dörtlü Timsâllerin Türk Dini'ndeki Rolü s.48, Dört Cihetin Totemizm İle Münâsebeti s.48, Dört Cihetin Dört Mevsimle Tekabülü s.48, Dört Rengin Dört Cihet İle Tekabülü s.48, Dört Hakanın İsimleri s.48, Dört Unsurun Cihetlere Tekabülü s.49, Timsâller Aşiretlere Aittir s.49, 5-Türkçede "Mana"nın Mukabili s.49, Mana Nedir? s.49, Dört Renk Mana'nın Dört Nev'ini Gösterir s.49, Il'in Timsâlleri s.50, Il'in Mevsimi s.50, Yer Su'lar Nedir? s.50, Yer Su'ların Rolleri s.51, 7- Il'in Mahiyeti ve Rolü s.51, İl Kelimesinin Mânâları s.51, Küçük İl'de Sulh Mabudu Hangisidir? s.52, İl Kelimesinin Sonraki Mânâları s.52, 8-Türk Totemizmi s.52, Yer Su'lara İbâdet Nasıl Yapılır? s.52, Totemizmde Semiyyelerin Adları, Totemlerin Adları Olmak Gerek s.52, Bu Tasnifin Çinliler'deki Şekli s.53, Bu Tasnifin Çinliler'deki Rolü s.54, Bu Tasnifler Türk'tür s.54, Türk Tasnifinin İcmali s.55, Bu Tasniflerin Esâsları Ve Rolleri Yalnız Türk Teşkilâtlarında Vardır s.55, 9-Türk Takvimi s.56, Oniki Hayvan s.56, Ayların Adları s.57, 10- Hiung-nu'ların ve Oğuzlar'ın Dinî Sistemi s.58, Bu Sistemin Müessisi Kimdir? s.58, Orta İl Ve Bünyesi s.59, 11- Oğuz Teşkilatının Çin'deki Şekli s.60, İkili, Dörtlü Ve Sekizli Tasniflerin Çin'deki Mâhiyeti s.60, Çinliler'de «Yang» İle «Yen» in Müsavi Olmaması s.61, Türkler'de İkili Tasnif s.61, 12- Oğuz Dinindeki İçtimaî Timsâller s.62, Oğuz Dininin Bünyesi s.62, Ongunlar s.63, Sünükler s.63, 13- Yakutların Dinî Sistemi s.65, Dokuz Ağa Uza s.65, Yakutlar'da Tanrılar s.67, Sekiz

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ağa Uza s.69, 14- Altay Türkleri'nin Dinî Sistemi s.70,Sağ Kol s.70, Semâdaki İlâhlar s.71, Yer Altı Dünyası s.73, 15- Yukarıki ve Aşağıki Tabakalar s.73, İçtimaî Tabakalar s.73, Potlaç s.73, Potlaç ve Mukâle s.75, Bugünkü Kürtler'de Potlaç s.75, Eski Türkler'de Potlaç s.76, İkili, Tasnif s.79, Potlaç'tan Sonra İçtimaî Sınıflar s.80, İçtimaî Tabakaların İlâhlara Tesiri s.81, Eski Türkler'de Lâhût s.81, 16- Aşağıki Semâ s.82, Oğuzlar'da Ve Gök Türkler'de Aşağıki Semâ s.82, Yakut Türkleri'nde Aşağıkî Semâ s.82, Altay Türkleri'nde Yer Altı Semâsı s.84, 17- Ervah Âlemi s.85, Animizm: Kut ve Altun Işık s.85, Çurlar s.86, Fetişler s.86, Koruk s.87, Altay Türkleri'nde s.88, 18- Menkabeler s.90, Dokuz Oğuz Menkabesi s.90, Oğuz Han Menkabesi s.90, Şâne Menkabesi s.105, Huey-hu'larda Kurt Menkabesi s.105, Ergenekon Menkabesi s.106, Tuk-Yular'ın Menkabesi s.107, Şâir Menkabeler s.108, Alan Koa s.110, Kırk Kız s.110, Hia Prensesi s.110, 19- Aşk Ustûreleri s.111, Güneş Hanım s.111, Çulbu Hanım s.112, Öksüz Kız s.113, 20- Tsinler'de Dinî İbadetler ve Sihri Âyinler s.113, Tsin'ler s.113, Cenaze Merasimi s.114, Demir Bayramı s.115, Kımız İle Kurban s.115, Ayzıt'ın Yaz Âyini s.116, Altay Türkleri'nde Bay Ülgen'e Kurban Kesilmesi s.116, Sihrî Âyin s.116, 21-Toyonizm ve Şamanizm s.116, Şamanlar'ın Hususiyetleri s.121, Amagatlar s.122, Ak Ve Kara Sihirler s.123, Şamanlık Teşkilâtı s.124, Toyonların Dinî Vazifeleri s.125, Müstakil Tudunlar s.125, Tâbi Tudunlar s.125, Hakanların Ruhâniliği s.127, İlhanların Ruhani Vazifesi s.128, İkinci Kitap Türk Muakalesi I- Eski Türklerde Mantık s.130, Bugünkü Mantığımız Pek Yenidir s.130, 1- Dörtlü ve Beşli Tasnif s.131, Dört Cihetin Renkleri s.131, Dört Mevsimin Renkleri s.133, Dört Unsurun Renkleri s.133, Dört Mabudun Renkleri s.134, Beş Totemin Renkleri s.134, Umûmî Tasnif s.134, Çinliler'in Tasnifi s.135, Esatiri Ataların Bu Makûlelere Göre Tasnifi s.136, Bu Tasnifin Nevileri Arasında Müsavat s.138, Dört Renk İsminin Maddî Terâdüfleri s.138, Bu Tasnifin Menşei s.139, Türk Takvimi s.139, 2- İkili Tasnif s.139, Müsâvî İkilik s.139, Kadın İle Erkeğin Ayrılığı s.140, Bu Ayrılık Müsavatı Bozan Bir Ayrılık Değildir s.141, İki Kolun Müsâviliği s.141, Nikâhta Müsavat s.142, Kadının İçtimaî Faaliyetlere İştiraki s.143, 3- Sekizli Ve Altılı Tasnif s.144, Çinliler'de Sekizli Tasnif s.144, Sekizli Tasnifin Aslı s.146, Altılı Tasnif s.147, Çinliler'de Altılı Tasnif s.147, 7 Adedinin Mukaddesliği s.149, Yirmidört Boy s.149, Yirmidörtlü Tasnif Nerelerde Var? s.150,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

4- Dokuzlu Ve Sekizli Tasnif s.15, Bu Tasnifin Menşei s.150, Dokuzlu Tasnifin Başka Şekli s.151, 9 Adedinin Kudsiyeti s.151, 5- Onyedili Tasnif s.152, Gayri Müsavi İkili Tasnif s.152, Ak Ve Kara Tasnifi s.153, Ak-Kara Tasnifinin Türkler'de İstimali s.153, Gök Türk, Kara Budun s.153, İlâhlar Teşkilâtı s.154, Üçlü Tasnif s.155, Bu İki Tasnifin Birleşmesi s.155, Dünyalar s.155, Toyonlar Bu Üç Dünyaya Nisbetlerine Göre Ayrı Mahiyetler İktisab Ederler s.155, Şamanlar da Bu Üç Âleme Nisbetlerinde Ayrı Unvan Alırlar s.156, II- Eski Türkler'de İlim s.156, III- Eski Türkler'de Felsefe s.160, Timsâl, Lisânı s.160, Timsâllerin Asılları s.160, Tabiî Aşk Hengâmı s.160, Kara Han ve Su s.161, Bay Ülgen ve Erlik Han s.161, Ayzıt'ın Mahiyeti s.161, Yaz Ayini s.161, Ongunlar s.162, Renkler s.162, Sünükler s.162, Çurlar s.162, Kısrak Memeli Sanem s.162, İnek Memeli Sanem s.162, Od Ata, Od Ana s.162, Eş s.162, Yer Su'lar s.162, Ogan s.163, Tanrılar s.163, Gök Tanrı s.163, Erlik Han s.163, Dokuz Dallı Çam s.163, Yer'in Merkezindeki Çam'ın Bay Ülgen'e Kadar Yükselmiş Olması s.163, İl'in "Kara Sıfatını Alması s.163, Kür Han ve Kara Han s.163, Kurt, Arslan Totemleri s.163, Gök İle Yer s.164, Ay İle Güneş s.164, Tanrı Kutu, İdikut s.164, Üçüncü kitap İslamiyetten Evvel Türk Devleti 1- İl s.166, İl Nedir? s.166, 2- İl Dahilindeki Taksimat s.167, Aşîret (Öz) s. 170, İllerin İnhilalinden Doğan Aşiretler s.171, Aşiret Hukuk ve Ahlakı s.175, 6- Yer Su'lar ve Çıvı'lar s.177, 7- Sulh'a Davet s.180, 8- Küçük İl s.185, 9- Orta İl s.189, 10- Büyük İl s.195, 11- En Büyük İl s.199, 12-İl'lerin Hususiyetleri s.200, 3- Demokrasi'den Aristokrasi'ye s.200, 14- Şölen ve Potlaç s.202, 15- Yağma Şöleni ve Potlaç s.203, 16- Yağmasız Şölenler ve Yaşayış s.205, 17- Tudunluk s.206, 18- Yabguluk s.209, 19- Hakanlık s.211, 20- Hakanlık Teşkilâtı s. 214, 21- Hazar (Huzar) Hakanlığının Devletçe Hususiyetleri s.217, 22- İlhanlıklar s.219, 23- İlhanlık Teşkilâtı s.224, 24- En Eski Türk Devleti s.225, 25- Kunlar s.230, 26-Türkler'in İlk Kahramanı s.234, 27- İlk İlhanlık s.247, 28- Maşerî Totemler ve Cinsî Totemler s. 256, Cinsî Totem s.257, Tabu Ve Tekin s.257, 29- Kut Ve Altun Işık s.259, 30- Totem ve Potlaç s.201, 31- Toy ve Yağma Toyu s.263, 32- Totemlerin Siretlere Tesiri s.267,33- Eski Türkler'de Ad Nasıl Alınırdı? s.268, Boğaç Nasıl Ad Aldı? s.268, Bamsı Beyrek Nasıl Ad Aldı? s.270, 34- Bazı Istılahlar s.274, Dördüncü Kitap Türk Ailesi I- İslamiyetten Evvel Türk Ailesi s.288, 1-Boy s.280, Siyâsî Tesânüd s.281, Ahlâkî Tesânüd s.282, Dinî

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tesânüd s.282, İktisadî Tesânüd s.282, 2- Sop s.284, 3- Büyük Aileler s.290, 1) Mâderi Büyük Aile s.290, 2) Asabe s.291, 2a) Bölünmez Asabe s.291, 2b) Zadruga s.291, 2c) Pederşahî Aile s.292, 3) Soy s.292, 4- Pederi Aile s.293, 5- İzdivacı Aile s.295, Türk Ailesinin İslâm Devrinde Devamı s.298, 6- Türk Ailesinin Bünyesi s.303, Aile Ateşi s.304, Matem Âyinleri s.306, 7- Düğün Âdetleri s.306, Türkler'de Düğün Âdetleri s.311, 8- İptidaî Cemiyetlerde Tesettür s.313, 9- Pederşahî Ailelerde Tesettür s.319, 10- Türk Ailesinin Tekamülü s.326, 11- Eski Türkler'de Nikah s.327, Beşinci Kitap İslamiyetten Evvel Türk İktisadı I- Eski Türkler'de İstihsal Yolları s.330, 1- Eski Türkler'de Avcılık s.331, Avcı Türkler s.331, Dinî Avlar s.333, Avcı Kuşlar s.334, Millî Lejandlardaki An'anevî İcatlar Ve Keşifler s.335, 2-Sürü Sahibi Türkler s.338, 3- Çiftçilik s.338, 4- Sanayi s.339, Türk Sınââtları s.339, Ergenekon'dan Nasıl Çıkıldı? s.341, Demir Âyîni Ve Kurt Timsâli s.342, Hudutta Demir Âyîhi s.342, H- İstihsâlin Dört Derecesi s.343, İstihsâlin Dört Merhalesi s.343, 1) Boy Merhalesi s.343, Müstakil Boy Devrinde Avcılık s.344, Müstakil Boy'da Hâkimiyet s.344, 2) İl Merhalesi s.345, Potlaç'tan Dolayı Dış Oğuz'un İç Oğuz'a Karşı İsyanı s.347, Şölen s.350, Tarhanlık s.351, Ziyafetti Senato s.353, Şölen'in Kudsî Tesiri s.354, Av'a Başlamak Selâhiyeti Siyâsî Reislere Aitti s.355, 3) İl Devrinde Akıncılık s.356, Adsızların Ad Alması s.357, 4) İl Devrinde Ve Sulh Zamanında Akıncılık s.361, Hırsız Ve Uğru Kelimeleri s.362, 1- Avcılık s.363, Avcı Türkler s.363, Sürgün Avı s.364, Av Kuşları s.365, 2- Sürü Sahipliği s.365, 3- Çiftçilik s.365, 4- Sanayi s.366, Türkler'de: Sanâyî s.366, Mevâd-ı İptidâiyye s.367, 5- Ailevî, Siyasî, İhvanı ve Meslekî Teşkilatların İktisadî Rolü s.369, Ailenin İktisadî Hayat Üzerindeki Tesiri s.369, Türk Ailesinde İktisâdi Hayat s.374, 6- Arkadaşlık Teşkilatı s.374, Serdârlık Teşkilâtı s.374, Kazaklık s.375, 7- Devletin Îktisadda Rolü s.376, Tudunluk s.376, Yabgulük s.376, Hakanlık s.377, İlhanlık s.377, Türk Denizi s.378, 8- Devletin İktisadî Velayeti s.379, Sürgün Avı Velâyet-i Âmmeye Aittir s.379, 9- Millî İktisad s.380, Türkler'de Ziraat, Ticâret, San'at s.380, Bir Çin'li Vezirin Nasihati s.381, İmalâthaneler, Şehirler Ve Çarşılar s.383, Ailenin Tesiri s.384, Türk Ailesi İle Çin Ailesinin Farkı s.385, Sözlük s.389.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Nihat Nirun tarafından yazılan ön sözde Ziya Gökalp'in, Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetle özdeşleştiği belirtilen fikirleri ve eserleri üzerinde durulmuştur. Eseri hazırlayanların ön sözünde, eserin daha önce yapılan neşirlerinde bulunan hatalara dikkat çekilmiştir. Girişte, medeniyet ve kültür kavramlarının tanımlarına, aralarındaki farklara temas edilmiştir. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk medeniyet tarihini şekillendiren din, aile, kültür, iktisat, siyaset gibi sosyal zümrelerin incelendiği bir eserdir.

İslamiyet'ten önceki Türk tarihinin ve inanç unsurlarının yansıtıldığı eserde, bu devirde kurulan Türk devletleri, teşkilat yapılarıyla anlatılmıştır. Türk kozmogonisi ve mitolojisi sosyal hayata yansıyan yönleriyle ifade edilmiştir. Türk boylarının ustûre, destan ve efsane metinleri üzerinden Türk medeniyetinin soyut unsurları açıklanmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Oğuz, Ongon, Totem, Usture, Türk.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Güngör, Harun,

Türk Bodun Bilimi Araştırmaları, Kayseri, Kıvılcım Yayınları, 1998,

381 s., 14x20 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-94566-0-5

Çalışmanın Amacı

Çeşitli dinlere mensup Türk topluluklarıyla ilgili makaleleri yayımlamayı, onların inançlarıyla Anadolu Türk halk inançları arasında bağlantı kurmayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.8, Birinci Bölüm: Geleneksel Türk Dini, 1. Türk Toplulukları Hangi Dinlere İnanıyor s.14, 2. Eski Türk Dininin İsimlendirilmesi Üzerine s.19, 3. Eski Türk Dini s.26, 4. Altay Kavimlerinde Gök Tanrı s.40, Orta Asya ve Kuzey Kavimlerinde Semavi Tanrılar s.53, 6. La Religion Des Tures Et Des Mongols s.59, İkinci Bölüm: Şamanizm, 1. Şamanizm s.64, 2. Şamanizm Türkoya Zıçnıh Narodov Sibiri s.69, 3. Türk Alevi-Bektaşi İnanışlarında Şamanlığın İzleri s.79, 4. Uraanghay-Sahalar s.92, Üçüncü Bölüm: Göktürkler ve Uygurlar, 1. Göktürk Kitabeleri ve Uygur Metinlerinin İnsani Değer ve Hukuk Açısından İncelenmesi s.100, 2. Uygur Kağan Ünvanlarında Kün ve Ay Tenri Kavramlarının Kullanılması s.121 3. Orta Asya'da Mani Dininin Yayılması ve Türk Kültürüne Etkisi s.129, 4. Acari Kelimesi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Üzerine s.143, Dördüncü Bölüm: Gagauzlar, 1. Gagauzlar s.149, 2. Gagauzların Hıristiyanlığı Kabulü ve İnanışlarındaki İslami Unsurlar Meselesi s.153, 3. Yunan-Bulgar Kilise Mücadeleleri ve Gagauzlar s.161, 4. Gagauz İnanışlarında Orta Asya Türk Kültürünün İzleri s.167, 5. Gagauzlarda Kurban Kültü s.173, 6. Gagauz İnanışları İle İlgili Bazı Notlar s.180, 7. Orta Asya'da Yaşayan Gagauzların Folklorları Üzerine Bir Araştırma s.186, 8. Gagauzlarda Tepegöz Efsanesi s.199, 9. Gagauz Bilmeceleri s.202, Beşinci Bölüm: Çuvaşlar, 1. Çuvaş Kültürü ve Dini Hakkında Notlar s.210, 2. Çuvaş Folkloru İle İlgili Notlar s.213, 3. Kama-Ural Çuvaşlarının Yeni Yıl Bayramı Nartukan s.217, Altıncı Bölüm: Karamanlılar, 1. Karamanlıca Bir Kitabe s.225, 2. Karamanlıca Bir Kitabe s.231, 3. Karamanlıca Üç Kitabe s.234, Yedinci Bölüm: Türk Bodun Bilimi, 1. Şehname'de Türkler s.239, 2. Semerkant ve Buhara'daki Bazı Mezar Taşları s.252, 3. Kırım Notları s.255, 4. Kırımçaklar s.259, 5. Moğol ve Kazak etnografyasından Seçmeler s.270, 6. Önasya Kültürlerinde Yeniden Doğuş ve Türklerde Nevruz s.274, 7. Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşei, Dini İnanış ve Adetleri s.282, 8. Bir Süryani Metninde Goş Terimi s.293, Sekizinci Bölüm: Türk Kültürü Araştırmaları, 1. Dinler Tarihçisi Olarak Hikmet Tanyu ve Türk Dini Tarihine Katkıları s.308, 2. Bahaeddin Ögel'in Türk Dini Tarihine Katkıları s.311, 3. Abdulkadir İnan'ın Din Tarihçiliği s.318, Dokuzuncu Bölüm: Kayseri Yöresi İnançları, 1. Kayseri ve Çevresinde Ateşle İlgili İnanışlar s.329, 2. Kayseri Yöresinde Delikli Taş ve Kayalar s.337, 3. Kayseri Zamantı Vadisinde Resimli Mezar Taşları s.343, 4. Türklerde Kutsal Mekan Anlayışı s.349, 5. Kayseri'de Yaşayan Uygur ve Kazak Türklerinin Bazı Adet ve İnanışları s.356, Onuncu Bölüm: Seyyid Lokman ve Oğuz-Namesi s.367.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde tarih boyunca Türk boylarında yaşatılan dinlere dikkat çekilmiştir. Türk din ve kültür tarihçilerinin İslamiyet dışındaki dinlere inanan Türk topluluklarını yok saydığı belirtilmiş; din tarihine bilimsel yaklaşmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Çeşitli Türk boylarının din, kültür ve etnografyası hakkında yerli ve yabancı araştırmacıların yazdığı makalelerin toplandığı bir eserdir.

Şamanizm, Hıristiyanlık, Mani Dini, Karailik, Musevilik, Budizm, İslamiyet gibi inançların tarih boyunca Türklerin yaşam biçimine etkisi incelenmiştir. Coğrafya, iklim, din farklılıklarına rağmen çeşitliliğin içinde yaşatılan kültür birliği ve onun ardındaki soy birliği irdelenmiştir. Eski Türk dininin, mitolojik sosyal çerçevesi çizilmiştir. Türk mitolojisinin çeşitli toplumların tasavvurlarıyla karşılaştırması yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bodun, Efsane, Kült, Mitoloji, Şamanizm, Türk.

Hassan, Ümit,

Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, 2. bs., İstanbul, Alan Yayınları, 2000,

275 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ISBN 975-7414-81-6

Çalışmanın Amacı

Türk toplumunun ilk örgütlenme biçiminin kan bağına bağlı olarak gerçekleştiği düşüncesiyle; eşitlik/eşitsizlik, anahanlık/babahanlık gibi aşamaların Türk tarihinde ve toplum yapısında sınanmasını amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Sunuş s.9, Önsöz s.11, Birinci Bölüm: Eski Türklerde Kabile Örgütlenmesi: Abdülkadir İnan ve Sedat Maksudi Arsal Üzerine s.23,1.Kapsam s.25,2. Anahanlık Kökeninin ve Kabile Örgütlenmesinin İncelenmesinde Metod Sorunları s.26, 3. Gens Örgütü ve Türkler s.32, 4. Türk Etnolojisini İlgilendiren Terimler Üzerine s.35, İkinci Bölüm: Örgüt - İnanç İlişkisi Açısından Eski Türklerde Samanlık s.41, I. Somut Tarihte Samanlık A. Giriş 1. Köken ve Değişim s.42, 2. Göçebe Hayat Tarzı ve Samanlık s.43, B. Tarih Öncesinden Yazılı Tarihe Samanlık 1. Özet Gelişim s.48, 2. Tarihöncesi Temeli ve Uygarlık s.53, II. Türklerde ve Asya Kandaşlığında Şamanı İnanç Sistemi A. Genel Nitelikler 1. Hayat Tarzının Kavimler - Arası Genelliği s.60, 2. Şaman Tip(ler)i s.66, 3. Anahanlık Kökeni s.71, B. İnançlar ve Değişim 1. Efsaneler s.76, 2. Yer ve Gök Kavrayışı s.79, C. Kültler: Örgüt Kutsallığının Temelleri, 1. Genel s.84, 2. Orman Kültü: İnanç Temeli ve Boyutları s.85, 3. Dağ Kültü: İnanç Temeli, Uzantıları ve Yönetim'e Açılış s.93, D. Şamanî Kalıntılar 1. Geleneklerin Görenekleşmesi s.98, 2. Çağdaş Kalıntıların Tarihsel Anlamı s.99, 3. Örgüt Temeline Dayalı Bir Kalıntı: Rakı İçme Örneği s.104, Üçüncü Bölüm: Kabileden Devlete Geçişte Töre ve Değişimi s.107, 1. Töre Kavramı: Töre'nin Kökenleri A. Töz Genel Niteliği 1. İnanç - Örgüt İlişkisinin Kavram - Terimlerde Odaklaşması s.108, 2. Eski İnanç Sisteminin Değişik Biçimlerde Yemden Canlanışı s.109, 3. Değişimin Boyutları s.112, B. Töz ve Tör(e)1. Totem - Kökencilik s.116, 2.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Babahanlığın Önşartları s.119, 3. Tör(e) "Ceddi Âla" İle Soy Kültünün Örgütsel Sonuçları s.122, 4. Göçebe Fetihçiliğinin Simge Değerleri s.128, II. Alametler Ve Uran Potansiyel Eylem ve Eylem A. Alâmetler: Yönetim "Teknik"lerinin Temelleri 1. Eski Geleneklerden Yararlanma İnanç Sisteminin Yeni Formu s.131, 2. Ant ve Kargış: Kandaşlık Töreninde Örgütsellik s.132, 3. Alp: Örgüt Kişisi - Savaş-İşi Uzmanı s.136, 4. Beçkem ve Tuğ: Kandaşlığın Askerî Alâmetleri s.139, B. Uran'ın Klasik Örneği: Şiar 1. Göçebelerde Eylem ve Parola: Şiar s.145, 2. Klasik Şiar: Arap Örneği s.146, C. Uran: Türklerde Şiar 1. Töre ve Uran s.150, 2. Uran: Kabile Toplumunda Toplu Eylem Simgesi s.152, Dördüncü Bölüm: «Khan» Baştan İtibaren Devlet Yöneticisi mi, Yoksa Kandaşlığın Şamanî Lideri mi, Yoksa Kandaşlık Bağının Kendisi miydi? s.57, I. Dilsel Özellikler ve Khan'ın Temelleri A. Dilsel Özelliklerin Teorik Boyutları 1. Giriş s.158, 2. Lehçelerin Yayılma Tarzı ve Tasnifi s.159, 3. Metodolojik Konum s.165, B. Khan'ın Temelleri 1. Anahanlık Kökeni s.167, 2. Örgütsellik s.168, 3. Değişkenlik s.171, II. Khan'ın Mahiyeti A. Temel Görünüm 1. Hayat Tarzı İlişkisi s.173, 2. Manevî Esas s.176, B. Boyutlar 1. Kültler ve Örgüt s.179, 2. Kavramsal Düzey s.181,C. Somut Tarihte Konfederatif Platform s.186, III. Araştırma ve Yorumlarda Khan A. "Unvan" Olarak Sınırlamalar 1. Konum s.190,2. -Sırf- Unvana İndirgeme (Shiratori) s.191, 3. Zamanca Tesbit (Laszlo) s.194, B. Filoloji ve Tarih Araştırmalarında «Khan» Terimi 1. Konum s.204, 2. Çin Kaynaklarında Khan (Eberhard) s.206, C. Yönetim Ve Khan 1. Konum s.215, 2. Bir Tarih Çerçevesi (Ögel) s.219, 3. "Shan-Yü" ve Khan s.222, D. "Tarkhan"dan "Hakan"a Örgütsel Gelişim 1. "Tarkhan" ve Kabile s.228, 2. Kandaş Birliklerden Devlet'e Geçiş Tartışması (Togan) s.230, Sonsöz s.239, Dergi İsimleri Kısaltmalar s.243, Bibliyografya s. 246.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde kan bağına dayalı toplum düzeninden, siyasi bağlarla oluşturulan sosyal yasalarla korunan örgütlenmeye geçişte etkin olan ekonomik, dini, kültürel zorunluluklar üzerinde durulmuştur. Girişte Abdulkadir İnan ve Sedat Maksudi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

arsal'ın görüşleri çerçevesinde, Türklerin evrensellik içindeki yerine değinilmiştir. Sonuçta Şaman inancında "hiyerarşi" tartışmaları üzerinde durulmuş; sürekli bozulan ve yeniden kurulan bir kutsallık hiyerarşisinin olduğu savunulmuştur.

Değerlendirme

Türk toplum yapısının kabileden devlete geçiş sürecinde etkin olan mitolojik, dini, kültürel değişimlerinin incelendiği bir eserdir.

Eserde, örgüt-inanç ilişkisi bağlamında Şamanlığın kandaş toplum yapısına etkisi, örgüt kutsallığını temellendiren mitolojik inançlar üzerinde durulmuştur. Sosyal değişim sürecinde kutsallığın yerini töreye bırakması kabileden devlete geçişin ilk aşaması olarak düşünülmüş; siyasi teşkilatlanmayı eyleme geçiren maddi ve manevi unsurlar ifade edilmiştir.

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Khan, Kült, Şaman, Tuğ, Türk, Uran.

İnan, Abdulkadir,

Makaleler ve İncelemeler I. Cilt, 3. bs, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

[4 y.]+718 s., res., 16x24 sm.,

Eserde dizin bulunmaktadır, kaynkaça bulunmamaktadır.

ISBN 975-16-0333-1 Tk

ISBN 975-16-0330-3

Çalışmanın Amacı

Araştırmalarıyla Türk kültürüne büyük hizmetler veren Abdulkadir İnan'ın çeşitli dergilerde dağınık halde bulunan makalelerini bir araya toplamak amacıyla oluşturulan bir eserdir. Eser, İnan'ın çalışmaya başlamasının 60. yıldönümü ve 80. yaşına ithaf edilmiştir.

İçindekiler

Ön söz XI-XIV, Abdulkadir İnan'ın Hayatı XV-XVIII, Abdulkadir İnan'ın Eserleri XIX-XXXVII, I. Bölüm: Türk Kavimleri s.7, "Karaman" İsminin İntişar Sahasına Dair, s.11, "Yaş Türkistan" Mecmuasının Bir Makalesi Münasebetiyle s.13, Gaziantep Vilayetinde Elbeyliler s.17, Türkler Beltir Türkleri s.19, Yakut (Saha) Türkleri s.28, Tuba (Urenha) Türkleri s.32, Altay-Yenisey Türkleri s.35, Altay ve Yenisey Türklerinin Tarihi s.38, Kırgızlar s.41, Kırgızlar s.44 Karakalpaklılar s.47, Karakalpaklılar s.49, Sagay Türkleri (Abakanlılar) s.54, Ongutlar'ın Menşei Meselesi s.58, Nayman Boyunun Soyu Meselesi s.65, Anadolu'nun Toponomisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi s.68, İkinci Bölüm: Destanlar, Türk Rivayetlerinde "Bozkurt" s.75, Orta Türk Destanları ve Kırım I. S.85, Orta Türk destanları ve Kırım II. Adil Sultan s.98, Kırgız Dil Yadigarlarından "Manas" Destanı s.103, Manas

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Destanının Yeni Toplanmış Metinlerinden Bir Parçanın Rusça Tercümesinden s.108, Kırgız Dil Yadigarlarından Manas Destanı s.110, Manas Destanı II. S.113, Manas Destanı s.117, "Manas"da İdeoloji ve Kahramanlar s.120, Manas Destanında Aş-Yog Merasimi s.124, Manas Destanı Üzerine Notlar s.160, Manas Destanında Görülen Muhtelif Tabakalar s.164, "Kitab-ı Dede Korkut" Hakkında s.172, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.175, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.178, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.175, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.178, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.181, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.184, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motiflere ve Kelimelere Ait Notlar s.190, Epope ve Hurafe Motiflerinin Tarih Bakımından Önemi s.194, Karacoğlan'a Dair s.195, Oğuz Destanındaki Irkıl Ata s.197, Destan-ı Nesl-i Cengiz Han Kitabı Hakkında s.203, Destan-ıNesl-i Cengiz Han Kitabı Hakkında s.206, Mir Ali Şir Hakkında Farsça Bir Hikaye s.216, İt Başlı Kurt Efsanesi s.219, Türk Destanlarına Genel Bir Bakış s.237, Türk Destan ve Masallarında Kırklar Motifi s.240, III. Bölüm: Folklor, "Orun" ve "Ülüş" Meselesi s.254, Tepsi ve Kağnı, Maddi Kültüre Ait İki Kelime s.258, Al Ruhu Hakkında s.267, Ongun ve Tös Kelimeleri Hakkında s.273, Türk Mitolojisinde ve Halk Edebiyatında Kadın s.280, Kazak-Kırgızlarda "Yegenlik Hakkı" ve Konuk Aşı meselesi s.291, Doğu Türk ve Mogol Folklorundaki "Erdene" Kelimesine Dair s.294, "Adaş" ve "Sağdıç" Kelimelerinin En Eski Anlamları s.304, Göçebe Türk Boylarında Evlatlık Müesseseleriyle İlgili Gelenekler s.316, Eski Türklerde ve Folklorda "Ant" s.330, Eski Türklerde Teslim ve İtaat Sembolleri s.334, Güvey s.340, Türk Düğünlerinde Exogamie İzleri s.349, Türk Folklorunda Simurg ve Garuda s.352, Codex Comanicus Bilmecelerine Dair s.358, Altay Türklerinde Kadınlar Diline Mahsus Sözler s.361, Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimi Meselesine Dair s.386, Türlü Törenlerde Ters Giyme Adeti s.387, IV. Bölüm: İnançlar ve Akideler, Türk Şamanizmi Hakkında s.396, Umay İlahesi Hakkında s.399, Altay Şamanlığına Ait Maddeler s.403, Altay Şamanlığına Ait Maddeler s.453, İslam Türklerinde Şamanizm Kalıntıları s.455, Altay-Yenisey Şamanlığında Eski Unsurlar s.457, Yakut Şamanizmindeki İJA KIIL s.461,

Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları s.479, Yağmur Duası ve Çömçe Gelin s.481, İslamlarda Mervanîler Mezhebi s.487, Eski Türklerin İnançları Hakkında Birkaç Söz s.490, Türklerde Su Kültü ile İlgili Gelenekler s.495, V. Bölüm: Arkeoloji ve Tarih, Altay Dağlarında Bulunan Eski Türk Mezarları s.499, Türkistan ve Altaylar'da Son Yıllarda Yapılan Arkeoloji Araştırmaları s.506 İkinci Pazırık Kurganı s.509, Moğolların Gizli Tarihi s.517, Türkistan'da Yeni Arkeolojik Keşifler s.519, Ani Kitabesi s.545, 17. Asırda Özbek Saraylarında Merasim s.554, "Türkmen Tarihine Ait Taslak" s.558, Uluğ Beyin Sikkeleri s.561, IX. Ve X. Asırlarda İtil ve Bulgar'ın Tarihi Topografisi Meselesine Dair s.586, "Gûr-i Emir" Türbesinde Timur'un ve Ahfadının Mezar Kitabeleri s.610, VI. Bölüm: Kelime İzahları, Koton Türklerinin Hunker, Kunker Kelimesi Hakkında s.611, "Oba" "Obo" Sözleri Hakkında s.616, "Ink"mı "Idık" mı? S.618, Tarihte ve Folklorda Balkan s.621, "Ulus" Terimi Üzerine s.624, Börü=Kurt ve Yok=Hayır Kelimeleri Üzerine s.627, Türk Etimolojisini İlgilendiren Birkaç Terim Kelime Üzerine s.644, "Han-ı Yagma" Deyiminin Kökeni s.648, Farsça Ark-Erk ارك, "Kale" "Citadel" s.655, Dizin s.712.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde son söz ve giriş bulunmamaktadır. Makaleleri bir araya toplama işine öncülük eden Saadet Çağatay'ın yazdığı ön sözde, makalelerin kitaplaştırılmasında karşılaşılan zorluklar ve bu zorlukların aşılmasında emeği geçen kişi ve kurumlara teşekkür yer almaktadır.

Değerlendirme

Prof.Dr.Abdulkadir İnan'ın etnografya, folklor, destan ve tarihle ilgili olan makalelerinin bir araya toplandığı eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserin özellikle "Destanlarımız" bölümünde toplanan makaleler Türk destanlarında ön plana çıkan mitolojik motifleri konu almaktadır. Eserde yer alan metinlerin ve motiflerin farklı kaynaklardaki çeşitlenmeleri karşılaştırılarak verilmiştir. Sözlü kültür ürünleri boylara ve coğrafyaya göre değişen yönleriyle aktarılmıştır. Eserde ele alınan konular bir etnolog hassasiyetiyle kelime köklerine inilerek incelenmiştir.

Makaleler yazılı ve sözlü kaynaklardan faydalanılarak yazılmıştır. Özellikle destan metinlerinin özgün şekilleri de bölüm bölüm verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Folklor, Kült, Manas, Mitoloji, Şamanizm.

İnan, Abdulkadir,

Makaleler ve İncelemeler II. Cilt, 2. bs, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998,

[4 y.]+718 s., res., 16x24 sm.,

Eserde dizin bulunmaktadır, eserin sonunda on üç kitabın içerikli Kaynakçası vardır.

ISBN 975-16-0333-1 Tk

ISBN 975-16-0334-X

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Makaleler ve İncelemeler adlı eserin 2. cildi hakkın rahmetine kavuşan Abdulkadir İnan'a 100. doğum yıldönümü hediyesi olarak hazırlanmıştır. Fani dünyadan ayrılsa da onu Türkoloji dünyasında yaşatmaya devam etmek eserin amaçlarından biridir.

İçindekiler

I. Bölüm: Dil ve Edebiyat, Çağatay Yazı Dilinin Kuruluşu Tarihine Dair Düşünceler s.1, Çağatay Edebiyatı Üzerine Bir Konferans s.11, Karışık Lehçelerle Yazılan Türkçe Eserler s.36, Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilgi Üzerine Notlar s.39, Kutup'un Hüsrev ve Şirin'inden Örnekler s.53, Kazak ve Kırgız Dillerinde Dudak Benzeşmesi (Labia Atraksiyon) Meselesi s.71, XIII. –XVI Yüzyıllarda Mısır'da Oğuz-Türkmen ve Kıpçak Lepçeleri ve "Halis Türkçe" s.82, Ebülgazi Bahadır Han ve Türkçesi s.108, Türk Kavimlerinin Halk Edebiyatında Rus İstilasının Yankıları s.117, Kayıtbay'ın Türkçe Duaları s.125, Eski Türkçe Üç Kur'an Tercümesi s.128, Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Çağatayca Kur'an Tefseri s.137, Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz-Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar s.141, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümeleri Üzerine Bir İnceleme s.156, Dış Türkler'de Elli Yıl Önce Yazı Dili Meselesi s.187, Türk Yazı Dili Tarihinde Notlar s.191, II. Bölüm: Destanlar, Milli Tarihimiz ve Destanlarımız Milli Kültür Tarihi Araştırmaları Bakımından Destanlarımızın Önemi s.199, Göçebe Türklerin Destanlarının Karakteri s.202, Göçebe Türklerin Destanlarında Kahramanların Doğumları, Ad Almaları ve Başka Hususiyetleri s.206, Dede Korkut Kitabındaki Bazı Motifler ve Kelimelere Ait Notlar s.213, III. Bölüm: Folklor, Beltir Türklerinde Gök Tanrı'ya Kurban Töreni s.215, Yasa, Töre-Türe ve Şeirat s.222, Türklerde Demircilik Sanatı (Tarihte ve Folklorda) s.229, Z.Gökalp ve Türk Folkloru s.232, Ziya Gökalp ve Yakut –Altay Folkloru ile Diniyeti s.235, IV. Bölüm: İnançlar ve Akidler, Dede Korkut Kitabındaki Eski İnançlar ve Gelenekler s.239, Türk Boylarında Dağ, Ağaç (Orman)

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Pınar Kültü s.253, V. Bölüm: Arkeoloji ve Tarih, Altayda Pazırık Kazısında Çıkarılan Atların Durumunu, Türklerin Defin Törenleri Bakımından Açıklama s.261, Orta Asya'da Türk Kültürü s.269, Sibirya'da İslamiyetin Yayılışı s.273, Dandanakan'dan Malazgirt'e s.280, Şark Klasik Edebiyatında Türkler ve Ordusu s.284, Fuat Köprülü ve Sovyet İlimler Akademisi s.288, Rus İhtilali Tarihinde "Proletkult" s.291, Rusya Sömürgeleri Müslümanlarının İstiklal Hareketleri Tarihinden s.294, XIII. Yüzyıla Ait türk Harfleriyle Yazılı, Bir Yazı s.296, Tuğ-Bayrak (Sancak) s.298, Materialip İstorii Türkmeni Türkmenii (Türkmenler ve Türkmenistan Tarihine Ait Materyaller) s.303, "Sovyetskoye Vostokovedeniye" (Sovyet Oryantalistiği) s.306 VI. Bölüm: Kelime İzahları, tarla ve Darı Kelimeleri Üzerine s.313, Gerçek Kelimesi Üzerine Not s.316, "Divanü Lügat-it Türk" te Şamanizme Ait Kelimeler s.317, VII. Bölüm: Kaynakça, S.E.Malov s.323, Ali Rıza Yalman s.325, A. Yakubovskiy, Doğu'da Feodalizm, Altın Ordu Paytahtı, Bereke'nin Sarayı s.327, N.İ. Aşmarin, Çuvaş Dili Lugatı s.330, Orta Asya'da Muğkale Hafriyatında Bulunan Vesikalar "Soğdiyskiy Sbornik" s.332, Trudi Otdela İstorii Kulturi İiskusstiva Vostoka s.341, Ali Şir Nevai s.346, W.Tiesenhausen, Altınordu Tarihine Ait Materyaller Dergisi s.355, Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme s.359, Trudi Kurgizkoy Arheologo-Etnogra-Feceskoy Ekspeditsii s.362, E.K.Pekarskiy, Yakut Dili Lugatı s.366, A.D. Graç, Drevnetürkskiye İzvayaniya Tuvi s.373, Evliya Çelebi'nin "Heşdek"leri Hangi Ulus s.379, Dizin s.383.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır. Abdulkadir İnan'ın oğlu M.Yaşar İnan tarafından yazılan ön sözde eserin yazılmasına destek sağlayan kişi ve kurumlara teşekkür yer almaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Makaleler ve İncelemeler adlı eserin 1. cildine alınmayan makaleleri içeren bir eserdir.

Eserin konu tasnifinde 1. cilde bağlı kalınmıştır. Türk varlığının erken devirlerinden itibaren oluşan inançlar, gelenek ve görenekler, kültler sözlü ürünlerden yola çıkılarak incelenmiştir. Ayrıca bu erken dönem kültür unsurlarının bazı Türk boylarında günümüze yansımaları görsel ögelerle ifade edilmiştir.

Makaleler yazılırken yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Folklor, Kült, Mitoloji, Tören, Şamanizm.

Kafesoğlu, İbrahim,

Türk Milli Kültürü, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984,

445 s., 15x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Türk milli kültürünün çatısını kurmak, onun yüzyıllarca karakterini muhafaza eden özelliklerini tespit etmek ve bu konuda yapılacak ilmi araştırmalara yön vermek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Bölüm I: Giriş, Kültür ve Medeniyet s.IX, Kısaltmalar s.XI, A-Kültür ve Medeniyet Farkı s.15, B- Medeniyetlerin Menşei Hakkında Nazariyeler s.18, a) Evolution (Gelişme) Nazariyesi s.18, b) Diffusion (Yayılma) Nazariyesi s.19, c) "Yüksek Kültür" Nazariyesi s.21, ç) "Ana Kültür Kalıbı" Nazariyesi s.23, C- Medeniyetin Doğuş Sebepleri s.25, a) Coğrafi Çevre s.26, b) İnsan Unsuru s.27, c) Motivation Nazariyesi s.28, ç) Cemiyet s.30, Ç- Göçebelik Meselesi s.32, D- Viyana Diffusioncuları Teorisi s.36, Bölüm II: Tarih, 1- Türk Adı s.42, 2- Türk Soyu s.45, 3- Türklerin Anayurdu s.47, 4- Türklerin Yayılmaları s.49, Türk Devletleri, 1- Hun İmparatorlukları s.56, a- Asya Hunları s.56, b- Batı Hunları s.67, c- Orta-Doğu Hunları s.80, 2- Tabgaç Devleti s.85, 3- Gök-Türkler s.89, a- 1. Gök-Türk Hakanlığı s.93, b- Doğu Gök-Türk Hakanlığı s.99, c- Batı Gök-Türk Hakanlığı s.103, ç- II. Gök-Türk Hakanlığı s.105, 4- Uygurlar s.122, a- Uygur Hakanlığı s.123, b- Kan-Çou Uygur Devleti s.126, c- Doğu Türkistan Uygur Devleti s.128, 5- Kırgızlar s.130, 6- Türgişler s.132, 7- Karluklar s.137, 8- Oğuzlar s.141, 9- Sabar Devleti s.148, 10- Avar Hakanlığı s.151, 11- Hazar Hakanlığı s.157, 12- Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar s.169, 13- Ogurlar s.185, 14- Bulgar Devletleri s.190, a) Büyük Bulgarya s.190, b- Tuna Bulgar Devleti s.191, c- İtil Bulgar Devleti s.195, Bölüm III: Kültür, Bozkır Kültürü, A- Esasları s.201, B- Bozkır Kültürünün Menşei Meselesi s.204, a- İskit Nazariyesi 204, b- İndo-Gremen Nazariyesi s.205, c- Altaylı Nazariyesi s.207, ç- Bozkır Kültürünün Teşekkül Çağı s.214, C- Sosyal Yapı s.215, a- aile s.215, b- Urug s.217, c- Boy s.217, ç- Bodun s.219, d- Devlet s.220, Ç- Hükümranlık, "Kut" ve Cihan Hakimiyeti Ülküsü s.236, D- Türk İlinde Teşkilat s.246, a) 1- Devlet

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Meclisi s.246, 2- Hükümet s.251, b) 1- Hükümdar s.255, 2- Hatun s.257, 3- Veliahd s.258, 4- İkili Teşkilat s.259, 5- Çift Krallık Meselesi s.262, 6- Diplomasi s.266, 7- Ordu s.269, 8- Adliye s.279, 9- Bozkır Türk Devletlerinin Kuruluş Özelliği s.280, E- Din s.284, 1- Totemcilik Meselesi s.284, 2- Şamanlık Meselesi s.287, 3- Eski Türk İnancı s.289, a- Tabiat Kuvvetlerine İnanma s.289, b- Atalar Kültü s.291, c- Gök-Tanrı Dini s.295, 4- Diğer dinler s.301, F- İktisadi Hayat s.304, a- At ve Koyun s.304, b- Beslenme s.305, c- Giyim s.306, ç- Endüstri ve El Sanatları s.307, d- Şehir s.309, e- Ticaret s.312, f- Tarım, Maliye s.314, G- Edebi Kültür ve Sanat s.316, a- Destanlar ve Efsaneler s.316, b- Yazı s.321, c- Eğitim s.325, ç- Sanat, Müzik s.326, d- Zaman Hesabı s.329, H- Düşünce ve Ahlak s.330, Bölüm IV: İslam Türk Devresinde Türk Kültürü 1- Hükümranlık s.343, a- Umumi Durum s.343, b- İslam Kamu Hukukunda Değişiklik s.346, c- Cihan Hakimiyeti s.349, ç- Ülkenin Taksimi Meselesi s.350, 2- Teşkilat s.352, a) Hükümdar ve Saray s.352, b- Hükümet s.353, c- Adliye s.354, ç- Ordu s.355, 3- Halk ve Toprak s.358, 4- Dini Hayat s.361, a- Din Siyaseti s.361, b- Sünnilik-Şiilik s.362, c- Dini Bilgiler s.364, ç- Sufilik s.365, 5- Felsefe ve İlim s.369, 6- Edebiyat s.377, 7- Güzel Sanatlar ve İmar Faaliyetleri s.379, Kaynakça s.385, Dizin s.405.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin amaç ve kapsamı belirtilmiştir. Girişte kültür ve medeniyet kavramlarının farkı, medeniyetin doğuş sebepleri ve kökeni hakkındaki nazariyeler yer almaktadır. Kültürün karakter bakımından milli, medeniyetin ise umumi olduğu ifade edilmiştir. Eserde son söz bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Tarihte kurulan Türk devletlerinin kronolojik sırayla incelendiği; Türk boylarının dini, iktisadi, siyasi, sosyal hayatlarını şekillendiren kültürel değerlerin anlatıldığı bir eserdir.

Türk bozkır kültürü olarak adlandırılan özgün yapılanmanın aileden boya, bodundan devlete açılan kuram ve kurumları irdelenmiştir. Türk devlet yapısına yön veren, sosyal yapıyı şekillendiren destan ve efsanelerin mitolojik unsurları Çin ve İran kaynaklarındaki çeşitlenmeleriyle yansıtılmıştır. Türk milli kültürü değişen yönleri ve değişmeyen vasıflarıyla ele alınmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Kült, Şamanlık, Totemcilik, Türk.

Ögel, Bahaeddin,

Türk Mitolojisi I, 3. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998,

[5 y] +644 s., res, hrt. 16x24 sm.,

Eserde kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-16-0114-2Tk

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ISBN 975-16-0115-0

Çalışmanın Amacı

Mitolojinin eserde kabul gören tanımı ışığında Türk milletine ve akraba toplumlara ait "efsanelerin" bir bütün halinde incelenmesi eserin sosyal amacı olarak belirlenmiştir. Bilimsel amaç ise eserin ilim adamlarımız kadar Türk aydınları için de fayda sağlaması, zevkle okunmasıdır.

İçindekiler

Ön söz, I. Büyük Hun Devleti ve Türk Mitolojisi: Mete'nin Gençliği, Tarih ve Efsane s.1, Mete'nin ve Babasının Adları s.5, Mete'nin Babasını Öldürmesi s.8, Mete ve Oğuz Han s.10, II Türklerin Kurttan Türeyişi: 1. Kurt Efsanelerinin Orta Asya'da İlk Defa Görünüşü s.13, 2. Kao-çı (Töles)ların Erkek Kurttan Türeyişi s.14, 3. Göktürkler'in Kurttan Türeyişi s.18, A. Birinci Menşe Efsanesi s.18, B. İkinci Menşe Efsanesi s.22, C. Göktürklerin Üçüncü Efsaneleri s.25, Türk Mitolojisinde Totemizm İzleri s.29, Oğuz Boylarının Kuş Ongunları s.32, Tören Elbiseleri s.37, Kutsal Ata, Geyik Ata vs. Geyik Ataların Elbiseleri s.37, Türklerde Kurt s.40, Astronomik Bir Sembol Olarak Kurt s.50, Göktürk Efsanelerinde Yükseğe Çıkma Yolu ile Hakan Olma s.52, Ateşin Keyfi ve Göktürk Efsaneleri s.54, Gökten Düşen Bir Dolu Tanesinden Türeme s.55, III. Ergenekon Efsanesi: Türkler ve "Demir Dağlar" s.59, Efsanenin Tercümesi s.61, Türkler ve "Demircilik" s.66, Ergenekon ve Yüc'uc, Me'cuc Seddi s.71, IV Uygurlar ve Türeyiş Efsanesi: Açıklamalar s.78, 1. Uygurların Ağaçtan Türemeleri s.88, 2. Yakut Türklerinin "Er-Sogotoh" Efsanesi s.97, Türk Mitolojisinde "Hayat Suyu" s.106, Türk Mitolojisinde "Hayat Ağacı" s.108, V. Oğuz Destanı: 1. Uygurca Oğuz Destanı s.115, 2. Farsça Oğuz Destanları s.145, 1. Oğuz Han'ın Doğuşu ve Gençliği s.155 2. Oğuz Han'ın Amcaoğullarını Sürüşü ve Moğolların Başlangıcı s.166, 3. Uygurlar s.167, 4. Kanglılar s.169, 5.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kıpçaklar s.171, 6. Oğuz Han'ın İnal Han'a Akını s.172, 7. Hint ve Çin Ülkelerine Yaptığı Akın s.174, 8. Çin Akını s.176, 9. İran Akını s.177, 10. İt-Barak Akını s.185, 11. İdil Boyu Akınları s.196, 12. Ağaç-eri'ler s.202, 13. Oğuz Han'ın Yurduna Dönüşü s.202, 14. Oğuz Han'ın Rüyası s.204, 15. Şenlik Yapıp Kurultay Toplaması s.206, Tanrı'nın Kılıcı s.207, VI. Türkmen Şeceresi s.209, VII. Oğuz Destanları Hakkında Bazı Notlar: 1. Türk İçtimai Düzeninin, Türk Mitolojisinin İzleri s.269, Proto Moğol Devlet Teşkilatında Türk Mitolojisinin İzleri s.293, 2. Oğuz Destanlarına Benzer, Değişik Bir Kırgız Rivayeti s.300, Altay-Türk Masallarından Örnekler s.311, Türk Mitolojisinde Yay ve Ok s.322, Deli Dumrul Masalı ve Bir Altay Efsanesi s.324, 3. Oğuz Boylarının Adları Üzerinde "Etimolojik" Bir Deneme s.327, 4. Oğuz Boylarının "Ongun" Kuşları s.355, Et Payları s.371, 5. Türklerin İslamiyete Girişi ile Kurulan "Yeni Türk Secereleri" s.373, A.Oğuz-nâmelere Göre s.373, B. Hanname'ye Göre s.378, VIII. Han-Nâme: 1. Efsanevi Özmek ve Hazar hanları s.391, 2. Kıyat Han ve Soyu s.410 IX. Yaratılış Destanları: Giriş s.419, 1. Yakut Türkleri ve Yaratılış s.430, II. Altay-Türk Kozmogonisi s.431, 1. Verbitsky'in Derlediği "Altay Yaradılış Destanı" s.432, Destan Hakkında Açıklamalar s.436, 2. Yakut-Türk Yaratılış Destanları s.447, Türkler ve Mogol-Buryat Kozmogonisi s.450, 3. Radlof'un Derlediği "Altay Yaratılış Destanı" s.451, 4. Diğer Türk Yaratılış Destanları s.465, "İlk Deniz ve Okyanus" s.467, Türklere Göre "İnsan" ve "İnsanlık" s.475, III. "Türk-Memluk Yaratılış Efsanesi s.483, "Ay Atam'ın Balçıktan Yaratılması s.485, "Dört Unsur" ve Yaratılış s.487, Uygur ve Bektaşilerin "Tenesuh" Nazariyesi s.488, IV. Yabancı Destanlar ve Türkler s.491, Türk Mitolojisinde "Kuğu Kızlar" s.492, X. Türk Mitolojisi ve Manas Destanı: Türk Mitolojisi ve Manas Destanı s.495, 1. Manas'ın Doğuşu s.498, 2. Manas'ın Gençliği ve Evlenmesi s.511, 3. Kaşgar Bölgesindeki Akınlar s.521, 4. Manas'ın Kuzey Akınları s.527, 5. Manas'ın Ölümü s.530, 6. Manas'ın Oğlu "Semetey Han" s.535, 7. İli Nehri Boyundaki Kabilelerin Menşe Efsaneleri s.539 XI. Türkler ve Moğol Mitolojisi: 1. Kirtan'ların Türeyiş Efsaneleri s.549, Uygur Maniheizm'i ve Hıtay Devleti s.554, 2. Hıtay Devleti'ndeki Halk Efsaneleri ve Türkler s.556, Proto Moğolların "Köpek" ve "Domuz" Ataları s.556, Hıtay İmparatorunun Doğuşu ve Türk Mitolojisi s.558, II. Moğollarda Köpek Kültü ve Türkler s.561, Tibet'te Köpek Kültü s.566, XII. Türk

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Mitolojisinde “Geyik”: Ak Renkli “Deniz İlaheleri” s.570, Çingiz-Han’ın Ataları ve “Dişi Beyaz Geyik” s.573, Fin-Ugor Kavimlerinde Geyik s.577, “Avrupa Hunlarında Geyikli Efsaneler s.578, “Geyik Kovalayan” Avcılar s.582, XIII. Türk Mitolojisinde “Kartal”, 1. Kartal Yuvasında Doğan Türk Şato Hükümdarı s.585, 2. Macar Kralı Almos’un Annesinin Doğan’dan Hamile Kalması s.589, Macarlar’ın “Kartal” ve “Ördek” Boyları s.593, Doğan’dan Türeyen Kırgız Kabilesi s.594, 3. Altay ve Sibirya Mitolojisinde Kartaldan Türeyiş Efsaneleri s.595, Kısaltmalar s.600, Kaynakça s.601, Dizin s.609.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde dünya mitoloji araştırmalarında kullanılan metodlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Mitoloji nedir/ne değildir soruları yanıtlanmış; eserin kapsamı ve amacı ifade edilmiştir. Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

“Bir milletin mitolojisinin canlı ve yaşayan varlıkları” olarak değerlendirilen efsaneleri ele alan; tarihlerde geçen ve özel olarak eskiden yazılmış, halk ağzından derlenmiş efsaneleri karşılaştırmalı olarak inceleyen bir eserdir.

“Tarihte adı geçmeyen, artık unutulmuş büyük kahramanlara ait efsaneler mitolojinin kadrosuna girer” düşüncesinden yola çıkılarak Türk tarihine ait destanlar, mitolojinin bir unsuru kabul edilmiş; eserde bu metinlerin varyantları incelenmiştir. Destanlarda inanç unsuru olarak dikkati çeken kurt, kartal, geyik, ağaç gibi mitolojik ögeler Altay’dan Sibirya’ya yazılı ve sözlü kaynaklardaki farklarıyla ele alınmıştır. Türk mitolojisi alanında yazılan eserler arasında gerçek içerik gerekse kaynak açısından bugüne kadar yazılan en geniş çerçeveli eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Alman ve İskandinav kavimleriyle ortak paydamız olan "geniş ve eski bir edebiyata sahip olma" özelliğimizden dolayı eser yazılırken Alman mitoloji araştırmalarında kullanılan yöntemler, tarihi ve mukayeseli yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Ergenekon, Kartal, Kurt, Mitoloji, Totemizm.

Ögel, Bahaeddin,

Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar) II, 2. bs, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995,

[1y] + 610 s., res., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-16-0114-2 Tk

ISBN 975-16-0704-3

Çalışmanın Amacı

Türkleri milletleştiren kültürel, tarihi, dini motifler hakkında bilgi vermeyi amaçlayan; bu motifleri bilimsel temele oturtmaya çalışan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz, 1. Bölüm: Türk Gelenekleri ile Destanlarında Oğuz Destanı, Oğuz Han'ın Doğuşu s.1, Türk Destanlarında Mitolojik Doğumlar s.4, Doğuşunda, Oğuz Han'ın Yüzü ve Rengi s.6, Oğuz Han'ın Annesinin Memesini Alması s.10, Oğuz Han'ın Çabuk Büyümesi s.11, Tek Oğul ve Değerli Oğul s.13, Oğuz Han'ın Ad Alması s.13, Doğar Doğmaz Yemek İsteme s.15, Tanrıdan Bir Ad İsteme s.15, Yiğitlerin Sembolleri s.16, Oğuz han'ın Bir Canavar Öldürmesi s.17, Oğuz Han'ın Ağzının Ateş Gibi Olması s.18, Oğuz Destanında "Irmaklar ve Adalar" s.20, Oğuz han'ın İkinci Hatunu ve Yer Ruhu s.21, Oğuz Destanında Altın ve Gümüş Evler, s. 22. Oğuz Han'ın Vezirinin Büyük Rüyası, s. 23. Oğuz Destanında Baba-Oğul Rekabeti, Türk Halk Edebiyatı, s. 24. Oğuz Destanındaki "Demir Ev" Hakkında, s. 26. Oğuz Destanındaki "Buz Dağı", s. 30. Ekler: Kazdık Dağı ve Üzerine Söylenmiş Ağıtlar, B. 33. Kazı-gurt Dağı, 8. 35. Kuzey Türklerinde, Dede Korkut'taki "Salur Kazan", s. 35, 2. Bölüm: Topkapı Sarayı'ndaki "Oğuz Destanı" Parçası, s. 37 (Dede Korkut ile Karşılaştırma), Topkapı Sarayındaki Oğuz Destanından Bir Parça. Oğuz'a Alkış, s. 41. Osmanoğlu İçin Tanıtma s. 42. Osmanoğlu İçin Alkış, Dua, s. 43.1. Ozanlar İçin Alkış, s. 44. II. Salur-Kazan İçin Alkış, s. 45. III. Kara Küne Beg İçin Alkış, s. 46. IV. Alp-Oruz Beg İçin Alkış, s. 47. V. Yağrınçı Oğlu Yazır Beg İçin, s. 48. VI. Bügdüz Emen Beg İçin, s. 48. VH. Adı Okunamayan Bir Alp İçin, s. 48. VHI. Başat Beg veya Urulmuş Han İçin, s. 49. IX.. Beg Beyrek İçin, s. 50. X. Kanlı Koca Oğlu Kan-Turab Beg İçin, s. 51. XI. Deli Dumrul veya Tuğrul Sultan İçin, s. 51. XII Deli Dündar Beg İçin, s. 51. XOI. Alp Rüstem İçin, s. 52. XIV. Enğse Koca Oğlu Okçı Kozan (?) İçin, s. 53. XV. Salur Kazan Hakkında Eski Bir Destan Parçası, s. 53. Ekler: Uzunköprü Oğuz-Nâmesi Hakkında, s. 55. Reşideddin'i Oğuz Destanı İle Karşılaştırma, s. 56, 3. Bölüm: Alp Er Tonga Efsanesi, s. 57, (Türk Mitolojisinin Tanrıdağları Çevresi) Türklere İran Kültürlerinin Girişi,-s. 57. Tanrıdağları'ndaki Türkler ve Mitolojik Çevreleri, s. 58. Türkler ve İran Mitolojisindeki "Efrasyab", s. 58. Yazılı "Alp Er Tonga Destanı" Var mıydı? s. 59. "Alp Er Tonga", Bir Kişi Adı mı, Yoksa Unvan mı?, s. 60. Türk ve İran Ülkelerinin Sınırları, s. 61. Türkler ve Batı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türkistan'ın Eski ve Yeni Halkı, s. 62. Efrasyab ile Nuh Peygamber'in Soy Kütükleri, s. 62. Ekler: Türk Mitolojisinde "Bars" veya Kaplan, s. 63, 4. Bölüm: Tepegöz Hakkında, s. 65, Orta Asya'da ve Anadolu'da Tepegöz, s. 65. Tepegöz Hikâyesinin Bazı Motifleri, s. 66. Dede Korkut'taki "Tepegöz" ve Bir Orta Asya Destanı, s. 68. Tepegöz İçin Diğer Örnekler, s. 69, 5. Bölüm: Deli Dumrul Hakkında, s. 71, Deli Dumrul mu; Tuğrul Sultan mı? s. 71, 6. Bölüm: Türk Mitolojisinde "Keloğlan"; s. 77, (En Eski Türk Kökenleri) Türklerde "Kel" ve Kellik "Anlayışı, s. 77. Kelliğin Çeşitleri, s. 78. "Daz, Kel Atlar" ve Diğer-Hayvanlar, s. 79. İnsanların Kelliği, s. 80.- Eski Orta Asya Tarihinde "Kel ve Dazlak Atalar", s. 81. İslâmiyet ve Saç Kesme, s. 82. Mitolojik Bazı Keloğlan Motifleri, s. 82, 7. Bölüm: Türklerde Hızır Anlayışı, s. 89, (Gök Sakallı Koca'dan, İslamiyetteki Hızır'a) Türk Kocaları ile Hızır'ın Adı ve Tanıtmaları, s. 89. Eski Türk İlâhî Kocaları, s. 89. Türklerde Hızır'ın Atı, Giyimi ve Asası, s. 92. Hızır'ın Medet ve Dilekte Yardımları, s. 93. Hızır'ın Yoldaş ve Kılavuz Olması, s. 96. Çocuklara Ad Yeren Türk Kocaları ve Hızır, s. 96. Hızır'ın Ateşe ve Işığa Gelmesi, s. 99. 8. Bölüm: Geyik ve Türkler, s. 101, (Yeni notlar ve belgeler) Efsanelerde ve Türk Halk Edebiyatında Geyik, s. 101. Türk Gelenekleri ile Destanlarında Geyik, s. 102. Alageyik ve Bozgeyik Üzerine, s. 106. Derviş ve Samanların Ervahı, Geyik, s. 108, 9. Bölüm: Kurt ve Türkler, s. 111, (Yeni notlar ve Belgeler)Türk Halk Edebiyatında ve Devlet Mitolojisinde Kurt, s. 111. Türk ve Moğol Mitolojisinde Kurt, s. 111, Türk Halk Geleneğinde, Çingiz Han ve "Gök Kurt", s. 113. Çingiz Han'ın Diğer Türk Mitoloji Motifleriyle Görünüşü, s. 114. Türk Gelenekleri ile Destanlarında Kurt, s. 115, Kurdun Adı Hakkında, a. 117. Kutadgu Bilig'de Kurt ve "Gök Boru", s. 119. Dede Korkut Kitabında "Kurt" İle İlgili Sözler, s. 122. Destanlardaki Mitolojik Köpekler Hakkında, s. 123. Manevî Bir Varlık Olarak Kurt, s. 124. Ekler: Türklerde Totemizm Kaybolmuştu, s. 126, 10. Bölüm: Doğan ve Kartal, s. 127 Türk Gelenekleri ile Destanlarında Doğan, s. 127. Kartal Soyundan Gelen Türkler, s. 131. "Tuğrul" veya "Toğrıl" Kuşu Efsanesi, S. 131. Ekler: "Çift Başlı Kartal" ve Soyları, a. 132, 11. Bölüm Don Değiştirme, s. 133, Türk Gelenekleri ve Destanlarında Don Değiştirme, s. 133. Don Değişmesi, "Eş" ve "Ervah", s. 136. Âdem Donu, İnsan Donu, s. 137. İnsanın insan Donuna Girmesi, s. 139. Çeşitli Yeni Notlar ve Katkılar, s. 142, 12. Bölüm: Gök ve Türkler, s.145, Göğü

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Yeri Yaratan Yüce Tanrı, s. 145. Türklere Göre Yer ile Gök Bölünmez Bir Bütün, s. 146. Türklerde Tanrı ile Gök; Birbirinin İçinde, s. 149. Göğün Yüceliği, a. 151. Göğün Rengi, s. 151. Gök Uzaydan Ayrı mıydı? s. 153. Gök Çıkrığı ve Felek, s. 155. Müslüman Türklere Göre Felek, s. 158. Türkler ve Sonsuz Feza, s. 160. Gök Kubbesi, Türklerin Bir Çadırı Gibi, s. 161. Göğün Katları, s. 162. Göğün Katları ve Devlet Anlayışı (Belgeler ve Okumalar), s. 163. Halı ve Kilim (Tahta ve Göğe Çıkma Törenlerinde), s. 166. Göğe Dua, s. 167. Göğün Yönleri ve Renkleri, s. 167, 13. Bölüm: Göğün Direği, s. 169, Türklerde Göğün Direği, "Çadır Direği" gibi, s. 169. Gökteki Varlıklar ve "Göğün Direği", s. 170. Dünya Kutup Yıldızının Çevresinde Dönüyor, a. 172. Göğün Direği ve Çift Başlı Kartallar, s. 173. Çadır Direkleri ve Göğün Direği, s. 174. Ağaçlara Bez Bağlama ve Bayrak Geleneği, s. 175. Türk Halk Destanlarında Göğün Direği, s. 175. Ortaasya Şehirlerinde Görülen "Gök Direkleri", s. 177 Anadolu ve Azerî Edebiyatında "İl Dayağı", s. 177. Gök Direkleri ve Çift Bağlı Kartallar, (Türk Halk Destanlarına Göre), s. 178. Göğün Direği İle İlgili Diğer Anlayışlar, S. 180. Ekler: Göğün Direği Hakkında Yeni Vesikalar, s. 182 Demir Kazık ve Kutup Yıldızı, s. 182, 14. Bölüm: Kutup Yıldızı, s. 183, Pir Sultan Abdal'da "Kutup" Anlayışı, s. 185, 15. Bölüm: Güneş, s.187, Türk Gelenekleri ile Destanlarında Güneş, s. 191. Ekler: Güneşle İlgili Bazı Deyimler Hakkında, s. 194. Güneş Soyundan Gelen Hanlar, s. 194, 16. Bölüm: Ay, s. 197, Ay'dan Türeyen Türk Soyları, s. 200. Mısır Türk Sultanlığında "Ay-Atam" Efsanesi, s. 200. Çingiz Han'ın Atasının "Ay Işığı" ile Gebe Kalması, s. 201. Türk Gelenekleri ile Destanlarında "Ay", S. 202. Ekler: Ay Hakkında Bazı Belgeler ve Notlar, s. 204, 17. Bölüm: Yıldızlar, s. 205, Burçlar Hakkında Notlar, s. 207. Küçük Ayı Burcu, s. 207. Büyük Ayı Burcu, s. 208. Terazi Burcu, s. 210. Ülker Burcu, s. 212, Zühre Yıldızı, S. 213. Ekler: Saban Yıldızları veya Sabahla Birlikte Kaybolan Yıldızlar, s. 215. Gökteki Yıldızlar ve Burçlar, s. 216. Bazı Yıldızlar ve İnanışlar, s. 217, 18. Bölüm: Samanyolu, s. 219, Samanyolu: Ordu Yolu, s. 220, 19. Bölüm: Serap ve Türkler, s.223, 20. Bölüm: Ebekuşağı s. 227, Altay Samanlarına Göre Ebekuşağı, s. 230. Ekler: Deyimler, İnanışlar ve Ebekuşağı, a. 230. Gök ile İlgili İnanışlar, Anlayışlar ve Deyimler a. 231. Tanrı ve Tek Tanrı ile İlgili Yeni Belgeler, s. 234, 21. Bölüm: Dünya, s. 237, Dünya "Zamane" ve Kahpe Felek, s. 238. Dünyanın Sahibi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türk Hakanı (Acuncı), s. 240. "Acun" Maddi Dünya Anlamına, s. 240, 22. Bölüm: Dünyanın Şekli, s. 243, Dünya, Türk Devletleri Gibi, Dört Köşeli, s. 243. Gök, Yer, Yeraltı Dünyası ve Ana Dünya, s. 244. Dünya'nın Taş Kuşağı, s. 245. Dünya'nın "Alçak" ve "Yüksek" Yanı Diye İkiye Bölünmesi, s. 246. Türk Başkenti, Dünya'nın Orta Yeri, s. 246. Dünya ve Devlet Düzeninde, "Zaman Birimleri", s. 247. Dünya, Yedi, Dokuz ve Oniki Bölge, e. 247. Dünya, Neyin Üzerinde Duruyor? s. 248. Ekler: Dünya Hakkında Bazı Notlar (En Eski Türk Anlayışı ile) a. 250, 23. Bölüm: Dünyanın Göbeği, s. 251, 24. Bölüm: Yer ve Yeraltı, s. 255, Yer İle Gök Birlikte Yaratıldı, s. 257. Yeryüzü ve Yer Kabuğu, s. 258. Türkler ve "Yerin Rengi", s. 259. Yeraltı Dünyası, s. 262. Göğün Katları ve Yerin Katları, s. 264. Bazı Yer Ruhları, s. 264. Ekler: Yer Hakkında Bazı Belgeler ve Notlar, s. 265, 25. Bölüm: Tabiat Olayları ve Türkler, s.267, Bulutlar, Yağmurlar ve Kar, s. 267. Yıldırımlar, s. 273. Türkler ve Yağmurlar, s. 273. Türkler ve Kar Yağışları, s. 275. Ekler: Deyimler inanışlar ve Bulutlar (Belgeler ve Notlar) B. 276. Yağmur ve Kar Hakkında Notlar, s. 277, 26. Bölüm: Yıldırım ve Şimşek, s. 279, Yıldırımın Yeniden Göğe Çıkarma Töreni, s. 284. Gök Gürlemesi ve Arslan Kükremesi, a. 289. Yıldırım ve Şimşekle İlgili Türkçe Deyimler, s. 292. Ekler: Deyimler, İnanışlar ve Yıldırım (Belgeler ve Notlar), s. 295. Deyimler İnanışlar ve Gök Gürlemeleri (Belgeler ve Notlar), s. 296, 27. Bölüm: Rüzgarlar ve Türkler, s. 299, Rüzgârı, Tek ve Yüce Tanrı'nın Estirmesi, s. 303. Yönlere Göre, İyi ve Kötü Rüzgârlar, s. 304. Rüzgârlar ve Çeşitleri, s.307. Ekler: İnanışlar, Deyimler ve Rüzgârlar (Belgeler ve Notlar), s. 310, 28. Bölüm: Su ve Sular (Türk Gelenekleri ile Destanlarında), Akarsular, s. 315. Arı ve İyi Sular, s. 316. Su İçme, s. 316. Irmaklar, s. 317. "Su" Sözü ve Su Anlayışları, s. 317. "Su" Eski Manası ve Anlayışları, s. 318. Göktürklerde "Su ve Sular", s. 321. Kanın, Su Gibi Akması, s.324. Türklerin En Eski Su Kültü ve Anadolu, s. 326. Türklerin Din ve İnanışlarında Su ve Sular, s. 327. "Su" ile İlgili Eski Türk Atasözleri, s. 331. Kutadgu Bilig'e Göre Su ve Sular, s. 333. Dede Korkut'ta Su ve Sular, s. 342, 29. Bölüm: Kutlu ve Mukaddes Pınarlar ile Kaynaklar, s.357, Su Kaynakları ve Yeraltı Ruhları, s. 357. Kutlu Pınarlar ve Kaynaklar, s. 358. Oğuzların "Pınar" Deyişleri, s. 360. Toroslarda Ünlü Yayla Pınarları, s. 361. "Bulak", Pınar ve Kaynak, s. 363, 30. Bölüm: Büyük Türk İllerinin Ulu Irmakları, s. 367, I. Göktürk Çağı Irmakları, s.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

367. II. Ulu Türk Irmakları (II. yüzyılda), s. 370. III. Kutadgu Bilig'de "Ulu Irmak" Anlayışı, s. 375. IV. Dede Korkut'ta Çaylar ve Irmaklar", s. 377, 31. Bölüm: Dünyanın Ulu Irmağı, s. 381, (Türk ve Dünya Kozmogonisinde) Türklerde "Irmak Hanları", s. 383. Destanlarda Ulu Irmaklar, s. 384. Türklerin Çay ve Irmaklar Hakkındaki Bazı Bilgileri, s. 388, 32. Bölüm: Türk Mitolojisinde Deniz ve Okyanus, s.395, II. Yüzyılda Söylenmiş Deniz Hakkındaki Sözler ve Düşünceler, s. 395. Kutadgu Bilig'de Deniz ve Denizle İlgili İnanışlar, s. 396. Dede Korkut'ta Deniz ve Denizle İlgili Anlayışlar, s. 399. Türk Destanlarında Büyük Denizler, s. 401. Diğer Motifler, s. 402. Türklerde Ulu Deniz ve Okyanus Anlayışı, s. 404, 33. Bölüm: Göller ve Sazlıklar, s.407, Türk Düşünce ve İnanışlarında Göller, s. 407. Hakanlık Unvanları ve Göller, s. 407. Türklerin "Göl" Anlayışı, s. 408. Kaynaklardaki Başlıca Büyük Göller, s. 410. Göller Üzerine Atasözleri, s. 411. Göller İçin Şiirler ve Duygular, s. 412. Savaş Sarkılan ve Göller, s. 413. Göller ile Ördekler ve Kazlar, s. 414. Göller ve Kazlar, s. 415. Göller ve Ördekler, s. 416. Sazlıklar ve Bataklıklar, s. 418. Kamış ve Kamışlık, s. 421, 34. Bölüm: Dağlar, s. 423, (Türk Düğünce ve Geleneğinde) Kutlu Dağlar ve Düşünceler (Kutadgu Bilig ve Kaşgarlı Mahmud'a Göre) s. 425. XI. Yüzyıl Türk Halk Atasözlerinde Dağlar, s. 428. Dağların Kutlu Özellikleri, s. 430. Kaf Dağı ve Türklerin "Demir Dağ"ı, s. 437. Dağlarla Konuşma, Öğme ve Medet Dilenme, s. 438. Dede Korkut Kitabında Kişileşen Kutlulaşan "Gök-çe Dağlar", s. 441. Dede Korkut'ta Dağlar İçin Söylenen Tanıtmalar, s. 442. Dağlara Dua, Beddua ve Yemin, s. 449. Dede Korkut'ta Ala ve Kara Dağlara Kişilik Verme, s. 451. Dede Korkut'ta Kara Dağlar: Yaylalar ve İl Yaylama, s. 453. Dede Korkut'ta Ordu ve Savaşta Ala ve Kara Dağlar, s. 454. Ala ve Kara Dağlarda Sancak, Otağ, Asker ve Talim, s. 455. Dağlar Üzerine Destanlardan Notlar, s. 456. Ekler: Anadolu'daki Dağlar ve İnanışlar Hakkında Bazı Notlar, s. 458. Dünyanın Ortadağı (Türk ve Dünya Kozmogonisinde), s. 459. Türklere Göre Dünya Dağı, s. 459. Kutlu Demir Dağlar, s. 462. Dağların Kişileştirilmesi, s. 462. Kutlu Dağlarda Yapılan Törenler, s. 463. "Yer Kuşağı" Olan Dağlar s. 464, 35. Bölüm: Türk Mitolojisinde Ağaç s. 465, Ağaçlara Paçavra Bağlama ve Bayrak, s. 472. Bazı Kutlu Ağaçlar, s. 472. Dünya Ağacı, s. 480. Gök Ağaçları, s. 482. Ana ve Ata Ağaç, s. 484. Ağaçların Renkleri ve Özellikleri, s. 487. Türklerde Ağaç ve Orman Kültü, s. 489. Dede

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Korkut'ta Ağaç, s. 490. Kutadgu Bilig'de Ağaç, s. 493, 36. Bölüm: Türk Mitolojisinde Ateş s. 495, Bir Ateş Duası ve Yorumu, s. 497. Göktürklerde; "Ateşi Bulan Ata", s. 500. Yakut ve Altay Destanlarında Ateşin Keşfi, s. 501. Aile Ateşi, Müşterek Ateş, s. 502. Yemekleri "Ateşte Pişiren" ve "Çiğ Yiyen Türkler", s. 503. Evin Ocağı ve Aile Birliği, s. 503. Aile Ocağı, s. 508. Aile Ocağı ve "Proto-Türk İnanışları", s. 509. Gelinler ve Ocak, s. 511. "Üç Ateş" ve "Üç Ocak", s. 513. "Aile Sofrası ve Ocak", s. 514. "Doğum" ve Ateş Ruhları, s. 514. Ocak ve "Al Karısı", s. 515. Al Bayrak ve Ateşin Al Rengi, s. 516. "Ocağın Sahibi, s. 516. Ateş Ruhunun "Bayrağı" ve "Atı", s. 518. "Ateşe Saygısızlık" ve "Günâh" Anlayışı, s. 519. "Oda Vurmak", "Oda Yakmak", "Od Düşme", s. 521. "Oda Girme", Gerdeğe Girme, s. 521. Ateşle Temizleme, s. 522. Ölüleri Yakma Geleneği, s. 522. Ay, Güneş, Yıldız ve Ateş, s. 523. Çakmak ve Ateş, s. 524. Ateşli Göz; Ağız ve Don, a. 525. Törenlerde Ateş Yakma, s. 527. Ateş, Kurbanı Göğe mi Götürüyordu, s. 529. Ulu-Ateş (Uluğ-Ot) ve Normal Ateş, s. 530, 37. Bölüm: Türk Mitolojisinde ve Destanlarında Bazı Hayvanlar s. 533, Türklerin İnanış ve Destanlarında "Ayı", s. 533. Türk Destanlarında Balık, s. 534. Bars, Yolbars, Tonga ve Kaplan, s. 535. Türk Mitolojisinde Boğa ve İnek, s. 536. Türk Destanlarında, Mitolojisinde ve İnanışlarında "Deve" s. 538. "Domuz", Türk Geleneklerinde Kötü Bir Ruh, s. 541. "Eşek", Türklerce Hoş Görülmüyor, s. 541. Fil ve Türkler, s. 542. "Kediler" Türk Destanlarında Görülmüyor, s. 543. Türk Mitolojisinde ve Destanlarında, "Koyun" ile "Koç", s. 544. Türk Destanlarında Sıçan (Sıçgan) veya Fare, s. 545, 38. Bölüm: Türk Mitolojisinde ve Destanlarda Kuşlar s. 547, Dış Kültürlerden Gelen Bazı Kuş Motifleri ve Benzeşmeleri, s. 547. Mitolojik Bazı Kuş Motifleri, s. 548. Güvercin ve Türkler, s. 550. Göçebe Kazlar ve Türk Destanları, s. 551. Kuğu ve Türkler, s. 552. Kutlu Leylek ve Türkler, s. 553. Serçeler ve Küçük Kuşlar, s. 553. Turnalar, s. 553. Bıldırcın ve Ağaçkakan Hakkında Yeni Notlar, s. 554. Kuş Donuna Girme, s. 554, 39. Bölüm: Türk Mitolojisinde Devler ve Ejderhalar, s. 561 (Proto-Türk Tiplerinden Anadolu'ya) Türk Kavimlerinde ve Mitolojisinde "Devler", s. 561. Türk İnanışlarındaki Devlerin Özellikleri, s. 564. Ekler: Türk Destanlarında Devler ve Dev Tipleri Hakkında Notlar, s. 565. Türk Kavimlerinde ve Mitolojisinde Ejderhalar, s. 566. Türkçe Deyimlerde Ejderha, s. 566. Altay ve Kuzey Türk Destanlarında

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ejderha, s. 568, 40. Bölüm: Rüyalar ve Türk Mitolojisi, s. 571, Göktürklerde Rüya ve Rüya Yorumu, s. 571. Dede Korkut' ta Rüya ve Rüya Yorumlan, s. 573. Kutadgu Bilig'de Rüya Yorumu, s. 576. Türk Destanlarında Bazı "Rüya" Tipleri, s. 577, 41. Bölüm: Türk Mitolojisinde Bazı Motifler, s. 583, Türklerin Kader Anlayışı, s. 583. Türk Mitolojisinde Kan, s. 584. Kazan ve Türk Mitolojisi, s. 585. Türk Destanlarında "Tarak", s. 585. Türk Mitolojisinde "Uyku", s. 586. Türk Mitolojisinde ve Yiğitlik Destanlarında Ölüp-Dirilme, s. 586. Kısaltmalar, S. 589 Bibliyografya, s. 591, Genel Dizin, s. 597.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde birinci cilt ve ikinci cildin içerik ve kapsam farkı ifade edilmiş, çalışmanın amacı belirtilmiştir. Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk tarihinin derinliklerinde gizlenen inanç unsurlarını, destan ve efsaneleri, zaman sürecinde “kültür” tanımına giren soyut ve somut simgeleri içeren bir eserdir.

Eserde, Türk destanlarının halk arasındaki kalıntıları ve kökleri üzerinde durulmuştur. Türk tarihinin kaydettiği coğrafi, siyasi, dini geçişler, destan metinlerinde motife indirgenerek incelenmiştir. Bazı motiflerin İran ve Moğol mitolojileriyle karşılaştırması yapılmıştır. Türk düşüncesinde “kozmogoni” ele alınırken dünya mitolojileriyle ilgili inanış ve düşüncelere yer verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Kozmogoni, Mitoloji, Şaman, Türk.

Ögel, Bahaeddin,

Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, 4. bs., İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2001,

788 s., 14x20 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-498-006-3

Çalışmanın Amacı

Türk milletinin oluşu ve gelişmesindeki kültür basamakları hakkında bilgi vermek amacıyla 1971'de devlet kitapları arasında yayınlanan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz, Giriş, Türk Milleti ve Türk Devleti s.1, 1. Bölüm: Türk Adı ve Türk Sözü s.6, "Türk" Adı Hakkında Okuma ve Vesikalar s.13, I. Malazgirt Savaşı Çağında Bir Vesika s.14, II. Göktürk Çağ'ından s.15, Türk Adı ve Tanrı s.17, III. Çin Tarihlerine Göre "Türk" Adı s.20, IV. Göktürk Yazıtlarında "Türk Sözü s.21, V. "Türk" Sözünün Manası s.28, Kutadgu Bilig'de "Türk" Adı s.31, VII. Eski Türk

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynaklarında “Türkçe” sözü s.34, 2. Bölüm: Türk Soyu ve Türk Yurdu s.36, Okumalar I. Göktürklerin Türeyiş Söyletileri s.42, II. Türkler’in Ataları Hakkında s.45, III. Bütün Hakanlar ile Güzeller, Yafes Oğlu Türk’ün Soyundan s.47, IV. Türkler’in İlk Atası s.48, V. Türk ve İran Mitolojisinin Çatışması s.51, VI. Türkler’e Göre “Zulkarneyn” s.53, Okumalar I. Türkler’in Anayurdu (Tanrıdağları ve Türkler s.56, II. Göktürkler’in Ataları, Tanrıdağları’nda s.58, III. Türkler’in Anayurdu (Oğuz Destanına Göre) s.59, 3. Bölüm: Mete ve Büyük Hun İmparatorluğu s.61, Mete’nin Oğlu Gökhan (Devletin Genişleme Çağı) s.68, Çiçi Han (Devletin Dağılma Çağı) s.73, Atilla ve Hunlar s.79, Okumalar I. Hunlar’ın En Eski Gelenekleri s.86, Çok Eski Hun Gelenekleri s.91, II. Büyük Hun İmparatoru Mete’nin Gençliği ve Yetişmesi s.93, II. Mete’nin Çin İmparatorunu Kuşatması s.98, IV. Mete’nin Çin İmparatoruna Mektubu s.100, V. Çin İmparatoru’nun, Hun Hakanına Mektubu s.103, VI. Hunlar’ın Ünlü Bir Andlaşması s.105, VII. Hun Devlet Disiplininin Sert Bir Örneği s.106, Çin Ordusunun Hendeğe Düşürülmesi s.107, VIII. M.Ö. 53 Kurultayında, Hun Beyleri’nin Görüşleri s.108, 4. Bölüm: Göktürkler 1- Türkler, Bir Kültür ve Dünya Devleti Kurma Yolunda s.110, 2- Eski Türk Yazıtları s.112, 3- Göktürk Yazıtları Nasıl Bulundu s.117, 4- Milliyet Şuurunun Doğuşu s.121, 5- Bilge-Kağan ve Kül-Tegin Kardeşler s.128, 6- Göktürk Devletinin Doğu Bölgeleri s.132, 7- Batı Göktürk Devleti s.134, Batı Türklüğünün Doğuşu (Göktürkler’in Batıya Kaymaları) s.140, Şehirlerin İdaresi s.149, Türkleştirme Yolu ile İdare s.151, Avrupa’ya Geçen Türkler 1- Avarlar s.153, 2- Hazarlar s.157, 3- Peçenek ve Oğuzlar s.159, Okumalar I. Göktürkler’in Gelenekleri s.162, II. Göktürkler, Hun Soyundan Geliyor s.167, 5. Bölüm: Uygurlar Giriş s.170, 1- Uygurlar ve Doğu Türklüğü s.173, 2- Kültür ve Toplumun Gelişme Çağları s.175, 3- Uygur Kağanlığı’nın Kuruluşu s.177, 4- Din ve Düşünce Reformu s.181, 5- Mani Dininin Uygurlar’ın Hayatını Değiştirmesi s.184, 6- Uygurlar, Ticaret ve Ziraat Şehirlerinde s.187, 7- Orhun’daki Uygur Devletinin Yıkılışı s.190, 8- Turfan’da Uygur Devleti s.192, 9- onuncu Yüzyılda Uygurlar ve Diğer Türkler s.196, 10- Uygurlar ve “Hıtay” Devleti s.198, Okuma X. yy’da Uygur Başkenti Turfan’a Seyahat Eden Bir Çinli Neler Gördü (M.S. 981-984) s.202, 1- İklim, Ziraat ve Hayvancılık s.203, 2- İçtimai Hayat ve Din s.205, Buda Dini ve Türk Geleneklerinin Çatışması s.208, 3- Elbise, Kumaş, Müzik

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Kitaplar s.210, 4- Uygurlar ve Madencilik s.212, Sarı Uygurlar s.215, 6. Bölüm: Doğu ve Batı Türk Kültürlerinin Buluşması Karahanlılar s.219, 7. Bölüm: Kuzey ve Avrupa Türkleri A. Kuzey Türkleri 1- Kırgızlar s.226, 2- Kıpçaklar s.227, B. Batı ve Güney Rusya Türkleri s.228, 1- Volga Bulgarları s.230, 2- Tuna Bulgarları s.232, 3- Macarlar s.235, 8. Bölüm: Türkler'de Aile Türklerde Ailenin Gelişmesi s.237, Devletin Güvenliği, Ailenin Güvenliği s.239, ailede Kişilerin Güvenliği s.241, Aile ve Devlet s.243, Ailenin Bölünmezliği s.244, Ana, Baba ve Çocuklar s.246, Kadın ve Zevce s.251, Evlenme s.253, Kadın ve Başlık s.256, Çeyiz s.263, Söz Kesme s.265, Nişan ve Ön Akid s.266, Gelin Alma ve Gelin İndirme s.267, Nikah ve Nikah Töreni ve Yürürlüğü s.268, Düğün s.269, Gerdek s.270, Sağdıç ve Sağdıçlık s.271, Dede Korkut Saylamış s.273, Düğün-Evlenme Toy ve Şenlikleri s.275, "Doğum" Toy ve Şenlikleri s.277, "Ad Koyma" Toyları s.278, Oğlanın, "İlk Avı" İçin Toy s.280, 9. Bölüm: Ailede ve Toplulukta "Sofra" ve "Yemek" Disiplini s.281, Ziyafete Gitme ve Ziyafet Verme s.283, Aşçı Başları ve Kadeh Sürenler s.285, Toy ve Şenlik Başları s.286, Et Doğrayıcılar, Sofra Başları s.287, Oğuz Destanlarında Sofrada Yer Alma ve Yemek Yeme Töresi s.287, Dede Korkut'a Göre Sofrada Yer Alma s.290, Sofrada Ağır Tutulan Yayla ve Köyde de Üstün Oluyor s.291, Hunlar'da "Devlet Andı" ve "Hakanlık Kadehi" s.292, Kadeh Sürme, Oğuz Destanlarında ve Dede Korkut'ta s.294, Çingiz Han Kültür Çevresinde Kımız İçme ve Kadeh Sunma Törenleri s.295, 10. Bölüm: Soyların Oluşmaları s.298, Ordu ve Halk Düzeni s.301, Devlet Kuran, Tecrübeli Soylar s.302, Büyük, Orta ve Küçük "Sosyal Birlikler" s.303, Okumalar Oğuz Türkleri'nde, "Boy" s.306, Oğuz Türkleri'nin "Oba"sı s.310, "Uruğ", Soy ve Nesil s.311, Oymak s.312, Oğuz Soylarında "Kara Uluslar" s.313, 11. Bölüm: Konukluk ve Konuk Hakkı s.315, Konuk Hakkı (Proto-Türk Geleneklerine Doğru) s.316, Konuğu Ağırlama Zorunluluğu s.316, Konuk Evi ve Selamlık s.317, Anadolu'da "Selamlık" s.318, Konak Yeri ve İmaret s.319, Ribat ve Kervansaraylar s.320, XI. yy. Türkleri'nde Konuk s.321, "Konuk Hakkı" ve Şölenlik Koyun s.324, 12. Bölüm: Türk Milleti Türk Halkı ve Devlet s.329, Sınıf ve Sınıf Mücadelesi Görünmüyor s.332, Türkler'de "Millet Anlayışı" s.335, Okumalar Savaş, Halkın Güvenliği için Barış, Halkın Mutluluğu İçin s.346, Hun Veziri'ne Göre Halk ve Devlet s.347, Açları Doyurma, Çıplağı Giydirme s.349, Kuzey-Türk Destanlarında

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.351, Hakanın, Otağını Halka Yağmalatması s.352, Halkın İşlerini Düzenleme s.354, Halkın Canını Esenliği Gözetme s.355, Halkın, Hakanın Üzerindeki Hakları s.355, Halkın, Halk Üzerindeki Hakları s.357, "Ululuk, Türk'e Yaraşır; Türk'te Biter" s.357, Türk Milleti ve "Millet Olma" Göktürk Yazıtlarına Göre Millet Devlet Kurma ve "Millet Olma" s.359, Türk Milletini Koruma s.361, Türk Milletinin Birleşip, Derlenip ve Toplanması Birikmiş, Birleşmiş Soyum ve Milletim s.363, Türk Milletini, Derleyip Toplama s.364, Düzenli Dernek ve Topluluk s.366, Halkın, Ulusun, Derlenip ve Toplanması Halkın, "Savaş" İçin Derlenmesi s.366, Halkın Toplanması (Uygur-Şehirli Kültüründe) s.367, Bölük Bölük Toplanma ve Derlenme Yeteneği s.369, Asker ve Ordunun Toplanması s.370, Dede Korkut Kitabında Askerin Derilmesi "Derlenip, Toplanma" s.370, Halkı ve Milleti İnzibat ve Disiplin Altında Tutma s.374, Millet ve Devlette "Huzur ve Esenlik" s.376, Türk Milletinin, Devletine Girmesi s.377, Milletin, Devleti "Görmesi" Devlete Bağlanması s.378, Türk Milleti "Geldi" Devlete Bağlandı s.380, Milletin, Devlete Bağlanması İçeri Girmesi s.380, Beyler ile Milletin Uyumsuzluğu s.383, Türk Milletinin "Kamaşması" Ayak Sürçmesi s.384, Gök ve Yer Karıştığı İçin Başkaldırma s.385, "Halk İçinde" Bulanıklık Karışıklık s.385, "Bilmediği İçin"! Halkın Karışması s.388, Halkın Karışması: Milletin "Yanılması" s.389, Halkın "Yolunu Şaşması" s.391, Halkın, Devlete Karşı Suç İşlemesi ve Yanılması s.394, Halkın, Devletinden Kaçıp (Tezip, Gitmesi) s.397, Türk Milleti Kötü Düşündüğü İçin s.401, Halk ve Devlette Asayişi Bozanlar s.402, "Güç" Kullanma ve Zorbalık s.404, Adalet veren "Adil Bey" s.407, "Türk Mileti Yok Olmasın" diye Tanrı ve Kağanın Çalışmaları s.409, Türk Milletinin İdaresiz ve Düzensiz Ölmesi s.410, "Yanılıp" Ölecek Olan Türk Milletini, Yeniden Kurma s.412, Kaçan Türk Milletini, Tanrı Öldürmüş s.413, Devletten Ayrılan Milletin, Ölü Gibi Yürümesi s.414, 13. Bölüm: Türkler'de "Vatan" Anlayışı Türkler'in Mukaddes, "Yer ve Suları" s.415, Oğuzlar'ın Ata Yurtları s.420, Türkler'de "Vatan" Anlayışı s.421, Yurdun Mübarek ve Kutlu Dağları Yaylaları s.423, Türk İllerinin Büyük Suları s.427, Yurdun Kutlu ve Mübarek Pınarları s.428, 14. Bölüm: Türkler'de "Devlet" Anlayışı s.432, Devlet, "Halk ile Toprak"tan Oluşuyor s.433, "İmparatorluk" ve Geniş Bölge Teşkilatı s.438, Otağ ve Sarayda Yer Alma Düzeni s.442, Devlet Geleneğinde "Aile" s.443, Okumalar Disiplin ve Düzen

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.450, Devletin “Karışması” Bulanması s.454, Devletin “Babalık” Vazifesi s.456, Türkler’de “Kainat Devleti” Anlayışı s.457, İslamiyet’e Yeni Giren Türkler’de s.460, Türk Devleti, “Türk Milleti” İçin s.463, Attila’nın Kılıcı, Tanrı Tarafından, Dünya Hakimiyeti Sembolü s.464, Oğuzlar’ın “Dünya Hakimiyeti Sembolü” s.465, Oğuzlar’ın Sembolleri Gökleri Kaplıyor s.466, 15. Bölüm: Töre ve Yol Ailede ve Devlette s.469, Okumalar Töre ve Yol s.473, Anayasalar Devlet İçindeki “Halk” İçin Töreler s.474, Türk Milletinin Töresini Kaybetmesi” s.476, Devlet Töresi “İl Töresi” s.479, Şehirli Eski Uygurlarda “Töre” Anlayışı s.479, Osmanlı Devletinde “Töre ve Yol” s.480, Eski Türk Düşüncesi ve Türk-İslam Sentezi s.483, Kanun ile Merasim ve Erkân (Töre ve Toka) s.484, Kanun ve (Töre) ve “Adet, Gelenek” (Töre ve önğdi) s.485, Çingiz han Çevresinde “Yasa” Sözü ve Anlayışı s.487, Eski Türk Düşüncesi ve İslam Sentezinde: (Töre) s.489, Yol ve Töre s.491, İslamiyet’ten Önceki Türkler’de s.492, Türkler’in İslamiyet’e Girişinde Eski Türk ve İslam Sentezi s.493, “Yolcu” ve “Yerci” Peygamber s.496, İslamiyet’e Girerken s.496, Yol ve Yöntem s.497, Töre ve Yosun s.499, Töre ve “Yordam” s.502, “Usul, Davranış” ve töre s.503, Mısır-Türk Sultanlığı’nda, Örf Hukuku s.504, Anadolu’da s.505, Türk Töresinin İlahi Temelleri Türk Devlet ve Milletinin İki Yönle Oluşması s.506, Türk Devlet Töresi ve İlahi Sembolleri s.507, Oğuz Kavimlerinin Düzeni s.508, Oğuz Han’ın Soylarına Verilen “Adlar, Unvanlar, Damgalar ve Paylar” s.512, Örnekler Çingiz Han Yasasının Başlangıcı ve İlk Gelişmeleri Özet s.515, “Yasa”, söz ve Anlayışının Gelişmesi s.515, Çingiz Han Devletinde “Töre” Sözü ve Anlayışı s.518, Altınordu, İlhanlı ve Timurlular’da s.521, Timur ve Oğulları Çağında s.524, Oğuz İlinin Yazılı Andlaşması, Ahidnamesi s.525, Yargı, Yargıcı ve Yasa Yargıçlar s.528, “Yasa, Yasama” s.531, Eski Anadolu’da “Yasa ve Yasama” s.532, Yasak Şey ve Yasak Kılma s.537, 16. Bölüm: Yer Alma ve Oturma Protokolu (Ailede, Toplulukta ve Devlette) Dede Korkut’ta Oturma Protokolu s.538, Güney Anadolu Türkmenleri’nde “Yaylaya Göçme Düzeni” s.541, Anadolu Türkmenleri’nde Beylerin ve Çadıların Yer Alışları s.542, Güney Anadolu Türkmenleri’nde Çadırda, “Yer Alma” Düzeni s.542, Türk Topluluklarının Mevkileri Eski Hizmetlerine Göre Düzenleniyor s.543, Altay Yurtlarında “Oturma Düzeni” s.544, Çingiz Han Geleneğinde “Yer Alma” Düzeni s.545, Özbek Hanları’nın Divanda “Yer Alma”

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Töreleri s.546, 17. Bölüm: Kurultay (Halk ve Devlet Meclisi) s.549, 18. Bölüm: Beylik ve Başlık Türkler'de Bey ve Beylik Göktürk Yazıtlarında s.554, Türk Mezar Taşlarında s.556, Uygur Türkçe Yazıtlarında s.557, İslamiyet'e Giriş Çağlarında s.558, Eski Türk Şiirlerinde s.558, XI. yy.Türkleri'nin Şiirlerinde s.559, Kahramanlı Türk Kültür Çevresinde "Bey ve Beylik" s.561, (Kutadgu Bilig'e Göre) s.563, Baş ve Başlık Peygamberimiz ve Hakanlar Baştır s.566, "Başlamak" Komuta ve İdare Etmek s.568, 19. Bölüm: Türk Kağanı (İmparator, Yeryüzünün Sahibi Anlamına) Yeryüzünün hakanı, "Türk Kağanı" s.571, Hunların Hakanlık Ünvanları ve Türkler s.578, 1- Hakanın Özellikleri s.580, 2- Vazifeleri s.583, Türk İskan Politikası s.584, Okumalar Göktürk Kağanlarının Görünüşleri s.589, Göktürk İşbara Kağanın Kişiliği s.590, Türk Kağanlarının Zayıf Yanları s.591, II. yy'dan İki Örnek s.592, Tanrı'dan Güç Alan türk Hakanlarının Ünvanları s.593, Hakan, "Tanrı'nın Kılıcı ve Ordusu" s.598, Oğuz Kağan ve Kağanlığı s.599, Oğuz'un "Büyük Kağan" Olması s.600, Oğuz Han'ın Akından Yurduna, "Dönüş Toyu" s.601, Gün-Han'ın "Devlet Düzeni" Toyu s.602, "Toy Defterinde, Yazılı Durma (Devlet Protokolünün Yazılı Olarak Kurulması) s.602, "Tahta Çıkma" Toyları s.602, Hakanın, Yarlığı ve Buyruğu s.603, Devletin "İki Direği" s.604, "Kılıç Gücü" ve Hakanlar s.605, Hakanının "Ceza Vermesi" ve "Affetmesi" "Kutadgu Bilig'e Göre s.606, "Mülk" ve "Melik" Deyimlerinin Türkler'de Görünüşleri s.607, Tahta Çıkma Törenleri (Bir Din Töreni Gibi) s.608, 20. Bölüm. Vezirler (Halktan Gelen, Büyük Memurlar) Okumalar Mete'nin Oğlunun Veziri s.620, Göktürk Veziri "Bilge Tonyukuk" (Çin Kaynaklarına Göre) s.622, Göktürk Veziri "Bilge Tonyukuk" (Kendi Yazıtına Göre) s.624, Karahanlı Türk Saray Kültüründe (Vezir ve Vezirlik) s.626, Oğuz Töresinde Vezirin Yeri ve Payı s.630, Türk Destanlarında Vezir (Halk ve Ozanların "Vezirlik" Anlayışı) s.631, Oğuz Han ve Oğullarının Vezirleri I- Uluğ Türk s.632, İlahi Emirleri, Han UYgulayor s.633, 2- Oğuz Han'ın Veziri "Kara-Sülek" s.633, 3- Gün han'ın Veziri "Irkıl Hoca" s.635, 4- Salur İlinden "Ulade" ve "Ulaş" s.636, 5- Vezir "Korkut-Ata" s.637, Dede Korkut (Dede Korkut Kitabı'nda) s.640, Manas Destanında "İyi ve Kötü Vezir" s.641, 21. Bölüm: Büyük Memuriyetler ve Maliye Kağanların "Yiğit" ve Muhafızları s.643, Büyük Komutanlar ve Memurlar s.645, Maliye Hakkında, Kısa Bir Sözlük s.652, Bazı Vergiler s.653, 22. Bölüm: Ordu

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Düzeni Askerlik Düzeni s.660, 23. Bölüm: Türkler'in Kutlu Devlet Sembolleri Başkent, Saraylar, Hakan Otağları, Tac ve Taht, Sancaklar ve Tuğlar s.666, 24. Bölüm: Türkler'de Din ve Düşünce s.697, Türkler ve Yeryüzü s.702, Türk Din ve Düşüncesine Göre Dünyayı Yönleme s.703, Okumalar Türkler'de, "Bir Tanrı", "Bir Halik" s.707, Türkler'in, "Kurt Peşindeki Göçleri" s.708, Göktürkler'de Göğün, Yerin, İnsanın Tek Hakiki s.711, Türk Kozmogonisi ve Tanrı (Gök, Yer ve Zaman) s.715, Tanrı'nın Birliği'ne "Tanıklık" s.717, Tanrı'nın Bazı Vasıfları s.717, Tanrı'nın Medhi (Tanrı'yı Öğüş) s.719, Tanrı'nın Vasfı ve Birliği Üzerine s.719, Kelime-i Şehadet ve Besmele s.723, Yemin ve And Gibi Tanrı'nın birliğine İman Getirme s.723, İslamiyet'ten Önce İman ve İnanma s.724, Ümid Allah'tan s.725, Tanrı'nın, "Ağırlama" ve "Koruması" s.726, Tanrı'nın Bağışlaması s.727, Tanrı'ya Dua, şükür, Alkış ve Yakarış s.729, Dede Korkut'ta Bir And ve Yemin s.737, Dede Korkut'ta Eski Türk Duaları ve İnanışları s.738, Dede Korkut'ta Eski Türk Özünde, Diğer Deyişler s.740, İbadet ve Namaz s.741, Din Hırsızı s.743, İlk Türk "İslami Cihad" Düşünceleri s.743, Tanrı'nın Türlü Şeyler Vermesi s.744, Hacet ve Dilek Toyları s.745, Hazreti Peygamber Hazreti Peygamber: "Yalavaç" s.747, Hazreti Muhammed, "Savcı" s.748, İslamiyet'ten Önce s.750, "Yolcu", Hz. Peygamber s.751, Çingiz Han Kültür Çevresi ve Proto-Türk Dini "Proto-Türkler" ve Proto Mogollar s.752, Çingiz Han Geleneğinde, "Yer ve Gök" s.753, Tanrı'ya Dua ve Alkış s.754, "Biz, Tanrı'nın Askeriyiz" s.756, 25. Bölüm: Türklerde Ölüm Anlayışı ve Ölüm Törenleri s.758, Atalar İçin Yapılan Saygı Törenleri s.762, Okumalar Türkler'de Ölüm Anlayışı ve Ölüm Törenleri (Seçilmiş Örnek Belgelerle) "Ölme" ve "Ölüm" Ne Demektir? s.764, Kül Tegin İçin Ağıt s.766, Göktürk Mezar Taşlarında Ağıtlar s.766, Göktürkler'de Cenaze Törenleri (Çin Kaynaklarına Göre) s.767, Devlet Cenaze Törenleri s.769, Oğuz Destanlarına "Devlet Ölü Aşları" s. 769, 26. Bölüm: Türkler'de Törenler ve Bahar Bayramları Törenler s.772, Bahar Bayramları s.773, Okumalar Büyük Şenlikler ve Toylar s.776, Dede Korkut'ta Oğuz Beylerinin Şenlik ve Toyları s.777, Cengiz Han Çağında "Altın Otağlı" Toylar s.778, "Açları Doyurma, Çıplağı Giydirme" Savaş Dönüşü ve Zafer Toyu" Şenliği s.779, Türkler'de Toy ve Şenlik, Yeme-İçme Üzerine Deyişler s.780, Kuzey Türk Halk Destanlarında "Toy" s.781,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tahta Çıkma Toyu s.783, Büyük Devlet Şenliklerinde Ok Atışları ve At Yarışları s.784.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Türk kültürünün gelişme aşamaları verilmiştir. Türk kavimlerini bir disiplin altında toplayıp millet olarak eğiten Mete'den başlanarak Batıya yayılma, İslamiyet'i kabul etme, Anadolu'ya yerleşme ve devlet kurma gibi önemli tarihi atılımlar özetlenmiştir. Girişte Türk milleti ve devletinin mihenk taşı olan töre, ataerkil toplum yapısı, Türk aile anlayışı ve din gibi kavramlar ifade edilmiştir. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk adının tarih sahnesine çıktığı V. yüzyıldan başlanarak Türk milletinin ve devletlerinin milli karakterini şekillendiren kültür unsurlarının işlendiği bir eserdir.

Türk boylarının tarih sürecinde geçirdikleri siyasi, sosyal ve kültürel evrelerin milli birlik içinde ele alındığı eserde, Orta Asya Türk devletleri kronolojik sırayla tanıtılmıştır. Türk toplum yapısını belirleyen aile, devlet, vatan, töre, din gibi ögeler ifade edilmiştir. Türk mitolojisi ve kozmogonisi sözlü kültür ürünleri ışığında tahlil edilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden, özellikle Çin yıllıklarından, faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Kozmogoni, Mitoloji, Töre, Türk, Yuğ.

Roux, Jean-Paul,

Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm, (Çev. Aykut Kazancıgil), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999

352 s., 15x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Fransızların Türkleri tanımaları, Türkler hakkında bilgilenmeleri amacıyla yazılan bir eserdir. Mısır, Hint-Avrupa dininin yanında; Altay dininin de anlaşılarak evrensel tarihte yerini alması eserin hedeflerinden biridir.

İçindekiler

Yazarın Türkçe Çeviri İçin Ön Sözü s.7, Türkçe'ye Çevirenin Ön Sözü s.9, Giriş s.11, Belgeler s.17, Kısaltmalar s.23, Birinci Bölüm: Ölüm, 1. Yaşama Arzusu s.27, 2. Ölümün Nedenleri s.69, 3. Ölüm Mekanizmasına Karşı Duyulan Korku s.99, İkinci Bölüm: Ruh ve Ölüm, 1. Ruh s.109, 2. Ölümden Sonra Yaşama s.146, 3. Ölülere Tapma ve Atalara Tapınma Adetleri s.188, Üçüncü Bölüm: Cenaze

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Törenleri, 1. Değişik Türdeki Cenaze Törenleri s.217, 2. Cenaze Törenleri s.238, 3. Mezar s.294, Sonuç s.312, Kaynakça s.315, Dizin s.336.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Jean Paul Roux, Türkçe çeviri için yazdığı ön sözde Türk milleti hakkındaki düşüncelerini beyan etmiştir. Çeviriyi yapanın ön sözünde ise Jean Paul Roux'un eğitim hayatı ve Türk kültürüne katkıları özetlenmiştir. Girişte çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi üzerinde durulmuştur. Sonuçta Altay dinine nüfuz etmenin; malzemenin ölçüsüzlüğü, inceleme alanının sınırsızlığı ve dağınıklığı vb. sebeplerle imkansız olduğu belirtilmiştir.

Değerlendirme

Altay toplumlarında ölüm; ölümle ilgili yas, cenaze, anma vb. törenleri arkeoloji ışığında inceleyen bir eserdir.

Eserde ölüm düşüncesinin toplumda yarattığı duygular, ölümün soyut ve somut yansımaları ele alınmıştır. Türk boylarında; tek Tanrı inancı, ölümden dolayı ortaya çıkan kültler, ritüeller, kut inancı, mezarlık kültürü vb. karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Coğrafi ve tarihsel bazı sebepler kesin sonuçlara varmayı önlese de kut, hayat ağacı vb. ayrıntılarda yeni ve net sonuçlara ulaşıldığı belirtilmiştir.

Çalışmada, yerli kaynaklar (yazıt, mezar taşı vb.), yabancı tarihler ve yazılı kaynakların yanında, gezginlerin derlemelerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Efsane, Kut, Kült, Mitoloji, Şaman, Yoğ.

Rasonyı, Laszlo,

Tarihte Türklük, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971,

428 s., 16x24 sm.,

Dizin ve kaynakça bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Türklerin coğrafi, kültürel, dini, tarihi özellikleri hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.VII, Birinci Bölüm: Giriş; Türklerin Anayurdu, Türk Irkı, Türk Ulus Adları, Türklerle İlgili Has İsimler, Ölü Gömme Adeti, Eski Din, Türklerin Eski Takvimi, Halk Edebiyatı, Musiki Folkloru, Tezyini Sanatlar: Maden İşletmeciliği, Hayvan Uslûbu, Halı, İktisadi Hayat, Göçebelik, Hayvan Besleme, Çiftçilik, Gıda Maddeleri, Aile, Cemiyet, Devlet, Türklerin Askeri Kabiliyeti ve Değeri s.1, İkinci Bölüm: I, Türklüğün Öncüleri: Hun'lar s.65, II. Hun'ların En

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yakın Hedeflri: To-pa'lar, Sabir'ler, Avar'lar s.75, III. Ogur Türklerinin Dağılışı: Onogur'lar, Tuna ve İdil Bulgarları s.88, IV. Türklüğe Ad Veren Kavim: Türk (Tukyu)ler s.96, V. Türk Devletini Doğu'da Yaşatanlar: Uygur'lar s.104, VI. Türk Devleti'nin batı'daki Varisleri: Kazarlar (Hazar'lar) s.114, VII. Macar'lar s.118, VIII. Peçenek'ler ve Uz'lar s.130, IX. Kuman'lar s.136, Üçüncü Bölüm: I. İlk Müslüman Türk'ler: Gazneli'ler, Karahanlı'lar, Selçuklu'lar, Atabeg'ler, Memlûk'ler s.156, II. Moğol İstilası s.174, III. Timuri'ler s.187, IV. Anadolu Türkleri: Selçuklu'lar ve İlk Osmanlı'lar s.193, V. Osmanlı Devletinin Parlak Devri ve Macaristan'da Türk Hakimiyeti s.202, VI. Altınordu ve Varisleri: I. Saray'daki Altın hilal'in Parlak Çağı s.218, VII. Osmanlı Devletinin Çöküşü s.236, III. Yeni Türkiye'nin Kuruluşu s.260, IX. Altınordu ve Varisleri: II. Çarlık Hakimkiyeti Altında s.269, Türklüğün Bugünkü Sayısı s.279, Bibliyografya, Notlar, Başlıca Kısaltmalar s.281, Birinci Bölüm: Giriş s.283, İkinci Bölüm: I. Türklüğün Öncüleri: Hunlar s.300, II. Hunların En Yakın Hedefleri: Topa'lar, Sabirler, Avar'lar s.304, III. Oğur Türkleri'nin Dağılışı: Onogur'lar, Tuna ve İdil Bulgarları s.309, IV. Türklüğe Ad Veren Kavim: Türk (Tukyu)ler s.313, V. Türk Devleti'ni Doğuda Yaşatanlar: Uygurlar s.316, VI. Türk Devleti'nin Batı'daki Varisleri: Kazar'lar (Hazarlar) s.321, VII. Macarlar s.324, VIII. Peçenekler ve Uz'lar s.327, IX. Kuman'lar s.330, Üçüncü Bölüm: I. İlk Müslüman Türkler: Gazneliler, Karahanlı'lar, Selçuklu'lar, Atabeg'ler, Memlûk'ler s.334, II. Moğol İstilası s.341, III. Timuriler s.348, IV. Anadolu Türkleri: Selçuklu'lar ve İlk Osmanlılar s.349, V. Osmanlı Devleti'nin Parlak Devri ve Macaristan'da Türk Hakimiyeti s.361, V. Altınordu ve Varisleri: 1. Saray'daki Altın Hilal'in Parlak Çağı s.371, VII.-VIII. Osmanlı Devleti'nin Çöküşü ve Yeni Türkiye'nin Kuruluşu s.375, IX. Altınordu ve Varisleri: II. Çarlık Hakimiyeti Altında s.380, İndeks s.385.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Rasonyi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Atatürk'ün isteğiyle Hungaroloji kürsüsü kurulduğunu, kendisinin Atatürk tarafından buraya davet

ettirildiğini belirtmiştir. Girişte Türklerin ana yurdu, kültürel, iktisadi, askeri hayatlarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Hun Türklerinden başlanarak tarihte adı geçen Türk boyları ve devletleri hakkında bilgi verilen bir eserdir.

Türklerin ana yurdu, Türk ırkının ve dilinin tarihi süreci hakkında bilgi verilen eserde, Türk sosyal yaşantısı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Eski Türk dininin ad verme, ölü gömme vb. merasimlerini şekillendiren mitolojik inançların çeşitli Türk boylarındaki algılanışı karşılaştırılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Ogur, Ongun, Şaman, Totemizm, Türk.

Roux, Jean-Paul,

Türklerin Tarihi, Pasifikten Akdeniz'e 2000 Yıl, (Çev. Aykut Kazancıgil, Lale Arslan-Özcan), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2007,

598 s., hrt., 14x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ISBN 975-997-091-0

Çalışmanın Amacı

Pasifikten Akdeniz'e geniş bir coğrafyada hüküm süren Türk tarihinin iki bin yılını inceleyerek, "Türk" kelimesinin etimolojik, siyasi, sosyal yönlerini aydınlatmayı hedefleyen bir eserdir.

İçindekiler

Türkçe Çeviriye Ön söz s.11, Ön söz s.15, Giriş s.17, I.Bölüm: Türk Olgusu s.21, Türkoloji s.24, Paydalar s.26, Irk ya da Dil? s.27, Türkler ve Türkiye s.30, Tek Tanrı, Tek İmparator s.32, Türk Dilleri s.35, İmparatorluk Kurma Eğilimi s.39, Fanatizm ya da Hoşgörü s.44, Türk Toplumları s.46 Sanatçı s.48, II.Bölüm: Kuzeyin Barbarları ve Diğer Hunlar s.50, Sibirya Ormanlarında (Taygalarda) s.50, Dilbilimi ve Antropoloji s.52, Bozkırlara Geliş s.54, Hiong-Nular s.55, Teoman (Teu-Man) ve Mete (Mao-Tuen) s.57, Hiong-Nuların Gerileme ve Düşüş Devirleri s.60, Hiong-Nu Uygarlığı s.63, Korkunç IV. Yüzyıl s.64, Tabgaçlar s.65, Bozkır Göçebeleri s.68, Hunlar s.70, Galya'da ve İtalya'da Attila s.72, Hunların Sorunu s.76, Juan-Juanlar ya da Avarlar s.77, Eftalitler s.79, III.Bölüm: Türklerin Ortaya Çıkışı s.83, V-VII. Yüzyıllarda Doğuda Türkçe Konuşan Halklar s.83, Kırgızlar s.86, Batıdaki Türkçe Konuşan Toplumlar s.90, Tarihteki İlk Türkler s. 92, Doğuş Efsanesi s.94, İranizm ve Budizm s.96, Birinci Tu-Kiu İmparatorluğu s.98, Tu-Kiulerin Yeniden Doğuşu s.102, Bulgarlar s.107, Hazarlar s.111, Yahudileşmiş Bir Türk Krallığı s.113, IV. Bölüm: İlkçağ ve Ortaçağ Başında Türk Uygarlığı s.117, Bozkır s.117, Arabalar ve Yurtlar s.119, At s.121, Ticaret s.124, Tarım ve Sanayi s.126, Korkunç Portreler s.127, Savaş s.131, Toplumsal Yaşam s.135, Şölenler s.138, Giyim ve Beslenme s.140, Kültür s.142, Paleo-Türk Yazıtları s.145, Ulusal Din s.146, Evrensel Dinler s.150, V.Bölüm: Uygurlar s.153, Arap İşgali s.153, Talas Savaşı s.154, Türkler ve

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Araplar Karşı Karşıya s.155, Peçenekler s.157, Moğolistan'daki Uygur İmparatorluğu s.159, Edebiyat ve İnançlar s.162, Moğolistan'da Uygur İmparatorluğunun Düşüşü s.165, Kırgız İmparatorluğu s.166, Kitanlar, s.168, Kırgızların Yıkılmasından Sonra Moğolistan s.169, Şa-t'olar s.171, Yurt Arayışı s.171, Kansu Uygurları s.173, Sinkiang Uygurları s.174, Uygurların Kültürel Gelişimi s.175, Uygur Vahalarındaki Dinler s.177, VI.Bölüm: İslamiyetin Kabulü s.181, Paralı Askerler s.181, Başarısız Bir Asimilasyon s.185, Mısır'da Tolunoğulları Ve İhşidiler s.188, Fatımi Hakimiyeti s.189, Türkler Arasında Müslümanlığın Yayılması s.190, Bulgarların Din Değiştirmeleri s.192, Karahanlılar s.194, Afganistan'daki Gazneliler s.197, Gazneli Mahmud s.198, Harezmşahlar s.201, Selçukluların Doğuşu s.203, Müslüman Türklerin XI Yüzyıldaki Çatışmaları s.205, İran Büyük Selçukluları Devletinin Kuruluşu s.208, VII.Bölüm: Selçuklu Dünyası s.212, Orta Asya'da Selçuklular s.212, Malazgirt'e Doğru s.212, Kıpçaklar, Kumanlar ya da Polovestler s.215, Küçük Asya Selçuklularının Ortaya Çıkışı s.218, Suriye'deki Büyük Selçuklular s.220, Melikşah'tan Sonra s.221, Haçlı Seferleri s.222, Küçük Asya'nın Türk Beyleri s.224, Rum Krallığı s.226, Sencer Ve Doğu İran s.229, Harezmşahların Yükselişi s.231, Gazneliler, Gurlular Ve Harezmşahlar s.233, Delhi Sultanlığı s.234, VIII.Bölüm: Müslüman Dünyada Türkler s.238, Nüfus s.239, Göçebeler Ve Yerleşikler s.242, Müslümanlaşma s.245, Şamanizm Anıları s.246, Şiilik, Tasavvuf Ve Karşılaştırmalar s.248, Kadınların Konumu s.250, Yönetim s.252, İktisadi Hayat s.255, Dil Ve Edebiyat s.258, Sanat s.261, Anadolu Mimarisi s.263, Figüratif Sanat s.265, IX.Bölüm: Moğol Egemenliğinde Türkler s.268, Türkler Ve Moğollar s.269, Moğol İmparatorluğunun Doğuşu s.272, Cengiz Han'ın İlk Dönemi s.272, İran'ın Yıkılışı s.276, Avrupa'ya Akınlar s.279, Cengiz Han'dan Sonrası s.280, Avrupa Seferi s.282, Rusya'nın Efendisi Altınordu, s.284, Altınordu Türkleşiyor s.286, İran ve Anadolu'nun Fethedilmesi s.289, Hulagu s.291, Mısır Memlukları s.293, İlhanlılar, Memluklar ve Rum Selçukluları s.298, X.Bölüm: Timur Depremi s.302, Çağatay Hanlığı s.304, Çağatay Hanlığının İkiye Bölünmesi s.306, Tuğluk Timur ve Kazgan s.308, Timurlenk s.308, Belirsiz Dinsel Tavır s.312, Toktamış s.314, Halaciler ve Delhi Tuğluk s.316, Timur'un Hindistan'a Girişi s.319, Karakoyunlular ve Akkoyunlular s.319, Timur Karşısında

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Memluklar s.319, Anadolu Beylikleri s.322, Osmanlı Devletinin Kuruluşu s.325, I.Murad ve I. Bayezid s.329, Ankara Savaşı s.331, XI.Bölüm: Düşüşler ve Yükselişler s.334, Yeni Bir Dünyaya Doğru s.334, Göçebelerin Sonu s.336, Timurlular s.337, Timur Rönesansı s.339, Türkmenlerin Dönüşü s.342, Altınordu'nun Sonu s.343, Özbeklerin ve Kazakların Doğuşu s.346, Osmanlıların Yeniden Doğuşu ve Yükselişi s.348, Konstantinopolis'in Alınışı s.350, XV. Yüzyılda Osmanlı Hümanizmi s.352, Adilşahlar s.353, II.Bayezid ve Selim s.354, XII.Bölüm: Büyük İmparatorlukların Doğuşu s.356, Muhteşem Süleyman s.360, Kanuni Döneminde Sanat s.363, Kuzey Afrika'da Türkler s.364, Çöküşün İlk İşaretleri s.367, Kazan ve Astırhan Hanlıkları s.371, Avrupa Bozkırlarında Rusların İlerleyişi s.374, Sibirya s.375, İran Safevileri s.376, Özbekistan'ın Kuruluşu s.380, Özbek Kültürü s.384, Babur Şah s.385, Ekber s.390, XIII.Bölüm: XVII. Yüzyıldaki Yükseliş Ve Çöküş s.393, Cihangir ve Şah Cihan s.393, Moğol Sanatının Görkemi s.396, Evrengzib s.397, Büyük İmparatorluk s.400, XVI. Yüzyılda Osmanlıda Sanat, Edebiyat Ve Bilim s.401, İlk Gerileme Belirtisi s.403, Şehzadeler, Kadınlar Ve Haremağaları s.406, Kardeş Katli ve Kafes s.407, Sibirya'da Ruslar s.408, Cungar Egemenliği s.411, Buhara Ve Hive Hanlıkları s.413, XIV.Bölüm: Çöküş s.415, Nadir Şah s.415, Kacarlar s.417, İngilizlerin İhdistan'ı s.419, Cungarlar Ve Hâceler s.420, Çinlilerin Dönüşü s.422, Kırım Tatarlarının Tasfiyesi s.423, Ruslar Kafkasya'da s.424, Kazakların Boyun Eğmesi s.427, Maveraünnehir'de Son Özgürlük Yılları s.428, Hanlıkların Ruslar Tarafından İlhakı s.430, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu s.431, Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılması s.432, XIX. Yüzyıldaki İlk Krizler s.434, Mısır'ın Türklerin Elinden Çıkması s.436, Fransa'nın Mağrip'i Türklerden Alışı s.438, Tanzimat s.441, Son Sıçrayışlar s.442, XV. Bölüm: Diriliş s.447, 1920'de s.447, Osmanlı İmparatorluğunun Tasfiye Edilmesi s.448, Mustafa Kemal'in Devrimi Ve Kurtuluş Savaşı s.449, Türkiye Cumhuriyeti s.453, Demokraside Kriz Dönemleri s.454, Türkiye Farsiyeleri s.458, İran Türkleri s.462, Sovyet Devrimi s.464, Milli Türk Komünizmi s.446, SSCB'nin Oluşumu s.468, Milliyetçilik Yönünde Sapmalar s.471, Sovyet Sömürgeciliği s.472, Bağımsızlığa Doğru s.476, Nüfus Dengesinin Bozulması s.477, Bağımsızlığa Doğru s.478, Çin Uygurları s.480, Sonuç s.484, Kozlar s.484, s.486, Türkçülük s.489,

İslamiyetin Uyanışı s.492, Kaynakça Konusunda Bazı Yönelikler s.499, Kronoloji s.521, Dizin s.535, Soyağaçları Ve Haritalar s.565.

Ön Söz/ Giriş/ Son Söz

Türkçe çeviri için Aykut Kazancıgil tarafından yazılan ön sözde, Roux'un bilimsel serüveni ve Türk kültürü hakkında yaptığı çalışmalardan bahsedilmiştir. Roux'un yazdığı ön sözde ise Sovyetler Birliği'nin dağılışından sonra bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinden bahsedilmiştir. Girişte farklı adlarla anılan Türk boylarının dünya medeniyetine kazandırdıkları Fransız gözüyle irdelenmiştir. Sonuçta ise 1920'den sonra Türkiye ve Türk dünyasında yaşanan iç ve dış gelişmelere ışık tutulmuştur. Siyasi tanımlar konusunda Batı terminolojisine bağlı kalınmıştır. Türk birliğinin önündeki siyasi ve coğrafi engellere vurgu yapılmıştır.

Değerlendirme

Miladın başlangıcından, MS iki binli yıllara kadar Asya, Avrupa ve Afrika'da yaşayan ve bugün dünyanın farklı bölgelerinde bulunan Türk topluluklarının tarihini anlatan bir eserdir.

Tarih kavramının içine giren millet olgusu, siyasi, sosyal, kültürel hayat, sanat vb. bütün unsurları içeren eserin; Türk mitolojisi kısmında inançlar, şölenler, ıduklar, yer almaktadır. Türklerin kozmolojik tasavvurlarına, kültürlerine ve bunlarla ilgili efsanelere değinilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların makale ve kitap çalışmalarından faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Budizm, Efsane, Kut, Şamanizm, Şölen, Türk.

Sevinç, Necdet,

Eski Türklerde Kadın ve Aile, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1987,

110 s., 10x16 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Eski Türk toplumlarında sosyal birlik ve sosyal bünyenin çekirdeği olduğu belirtilen aile ve kadın hakkında bilgi vermeyi, böylece Türk milli kültürüne hizmet etmeyi amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Giriş s.9, Destan ve Efsanelerde Kadın s.11, İdeal Türk Kadını Tipi ve Kadına Verilen Değer s.16, Gerçek Hayatta Kadın s.30, Siyasi-İdari Faaliyetlerde Kadın s.30, İslam'dan Sonra s.35, Eski Türklerde Kadın ve Aile Hukuku s.44,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Evlenmek, Yuva Kurmak s.67, Tek Zevcelik s.78, İslam Hukuku ile Eski Türk Hukukunun Benzerliği s.84, Kaynakça s.97.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Prof.Dr.Turan Yazgan tarafından yazılan ön sözde Türkiye'de kitap okuma oranının düşüklüğüne dikkat çekilmiş; bunun sebebini tespit ederek ortadan kaldırmaya çalışmanın Türk aydınının görevi olduğu belirtilmiştir. Girişte Türk kültüründe, destan ve efsanelerinde aile kurumuna, özellikle kadına verilen önem vurgulanmıştır. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk tarihinde, mitolojiden gerçekliğe, Türk kadınına yüklenen dini, siyasi, ahlaki anlam ve görevler hakkında bilgi verilen bir eserdir.

Eserde, Türk destan ve efsanelerinden başlanarak çeşitli Türk boylarının sosyal hayatında kadının yeri irdelenmiştir. Türk mitolojisindeki kahramanların hatunları olarak, Tanrı tarafından gönderilen kutsal kadınların milletin ruhani timsali olduğu belirtilmiştir. Türk ve Yunan mitolojisindeki kadın telakkisi karşılaştırılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Altay, Destan, Efsane, Manas, Mitoloji, Türk.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tarcan, Haluk,

Tarihin Başladığı Ön-Türk Uygarlığı, Resmi Tarihin Çöküşü, 2. bs., İstanbul, Töre Yayın Grubu, 2004,

385 s., res., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-92670-0

Çalışmanın Amacı

Batı'dan tercüme, Batı'nın çıkarlarına göre düzenlendiği belirtilen Türk tarihine, resmi tarihe, inanan Türk kitlesine, tarihin kökeni olan Ön-Türk uygarlığını tanıtmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Bölüm I: Kitap Öncesi s.15, Aydınlığı Yaratan Ön-Türkler s.16, Ezilmişlik s.21, Ortaasya'da Yazının İcadı s.25, Şüphe Edilen Noktalar s.27, Ateş Kültü ve Ateş Evleri s.30, Tanzimat Döneminin Mirası s.31, Türk Adının Yok Edilmesi s.35, Türk Dememek İçin s.36, Batılıların Yanılgıları s.42, EYZİ'ler, Tarih Öncesi Dünyanın Başkenti s.46, Türkçe Kaynak Dil s.47, Arap İstilası s.52, Batı'nın Geleneksel İftira Kampanyasında Devamı Türklerin İmha Edilmeleri s.59, Ön-Türk Kültürüne Hazırdan Konmak s.62, Bölüm II: Kitap I Resmi Tarihin Çöküşü s.71, Mozaikçiler s.79, Bölüm III: Ön-Türk Uygarlığı s.94, İnanılamayacak Yanılgılar s.96, Budizm'in Kökeni s.98, Yöntem s.105, Yazının Doğduğu Üçgen s.107, Evrensel Uygarlıkların

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kökenindeki Ön-Türk Uygarlığının Doğuşu s.109, Orta Asya Kişisinden, Ön-Türk Kişisine s.110, Yazıya Doğru İlk Adımlar s.111, Yazının Doğuşu s.113, Tamgaları Oluşturan Öğeler s.114, Asya Yazıtları/Ot-Oğ Yazıtları s.120, Bölüm IV: Uygarlıklar Su Kenarlarında Doğarlar s.125, Bilinmeyen Adlarıyla İç Denizler s.128, Batının Büyük Yanılgısı s.129, Bölüm V: Kara Tau Kültürü s.131, Karatau Kültürü Hindistan'da s.135, Tarihteki İlk Siyasal Kuruluş: Uşunuy s.136, Bölüm VI: Evrensel Kültürün Başlangıcındaki Ön-Türk Dil, Yazı, Kültür ve Tarihi s.137, Tarih Ön-Türklerle Başlar s.138, Bölüm VII: Kaya Resimleri Damgalar s.147, Oğ Tamgaları s.153, Yazıtların İçerikleri s.157, Yazı Okulları s.159, Ön-Türk Evrensel Uygarlıklar Tarihinde İlk Açılan Okul s.160, Bölüm VIII: İnsan Üstü Kuvvet İnancı s.161, Kurganlar ve Tümülüsler s.165, Kutsama Merasimi s.166, Kün-Ay Yalqınlarının Anlamları s.168, Yılan-Boğa Kültü s.172, Hint-Avrupa Dillerinde 7 Sayısı s.174, Etrüsklerde Yılan s.176, Ateş Kültü/Qurgan Kültürü s.181, Varoluş Felsefesi s.183, Ateşe Urma" Kuralları s.183, Uça Barma (**) s.186, Batı Dillerinde Tanrı Adlarının Kaynağı s.187, Bölüm IX: Ön-Türk Siyasal Kuruluşları, ÖDÜS (Devlet)leri s.189, On-Uyul, On Notası, Tarihteki İlk Barış Notası s.193, Türük Bil, Türük Egemenliği s.201, Orhun Yazıtlarının Yanlış Tarihi s.203, Avrasya Tarihi s.205, Rus Çarlığının Tarih Araştırmaları s.206, Tatarlar s.208, Resmi Türk Tarihindeki İnanılmaz Yanlışlar ve Yanlışlarda Israr s.208, Uygur İmparatorluğu s.209, Orta Asya, Üst Asya, Avrasya, Ön-Türk Yazıtlarında Bilinmeyen Ya Da Bilinmek İstenmeyen Kavramlar s.212, Bölüm X: Göçler s.225, Doğu'dan Gelen Aydınlık, Talas'tan Qut-Yak'a s.227, İsi-Yir'den Güneye s.228, Doğu Anadolu Kaya Resimleri ve Yazıtları ile Türklerin Dördüncü Yurdudur s.242, Ahtamar Adasında Ön-Türkler s.244, Karabağ… Nogorni Karabağ s.244, Cunni Mağarası s.246, 16 Bin Yıllık Kültür ve Taşıdığı Uygarlık Bölüm XI: Kuzey Anadolu'da Karadeniz Kıyılarında Ön-Türk İzleri s.249, Bölüm XII: Uw-On'lar, Konstantinopolis Bizans, Astan-Boliq, Aasitaane İstanbul s.253, Uw-On'lar s.256, İstanbul Yöresinde Ön-Türk Kültürünün İlk Delilleri s.257, Bölüm XIII: Troia (Troya) s.269, Beycesultan'da Ön-Türk Yazısı s.273, Batı Anadolu'da Bir Yazıt Daha s.275, Sagalassos, Batı Anadolu'da Yeni Bir Yerleşim Merkezi s.277, Antalya-Attaleia s.280, Bölüm XIV: Limni Adasında Ön-Türkler Ve Kyme Alfabesi s.285,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kyme Alfabesindeki Harflerin Ön-Türk Damgaları Olan Kökenleri s.287, Grekler Alaşya'da Ne Ararlar? Kıbrıs Adasında Ön-Türkler s.295, Karia Yazısı s.298, Likya… Lik/Ya s.299, Bölüm XV: Anadolu Tarihi Sorunu s.301, Hint-Avrupa Kuramsal Dilini 4. Binde Doğu Anadolu'ya Yerleştirme Çabaları s.303, Urartu s.304, Hurrumi s.307, Hyrcanie, (Irkani) s.309, Bölüm XVI: Hatti Ülkesi s.311, Bölüm XVII. Altın Ustası İskitler s.326, Herodot'ta İskitler s.329, Bölüm XVIII: Doğu Anadolu Ön-Türkleri, Özet s.335, Mezopotamya'ya Kısa Bir Bakış s.337, Sami Alfabesinin Doğuşu s.339, Kitap Sonrası s.345, Halkımıza İlk Sesleniş s.345, Bilimsel Mantık s.350, 12 Temmuz 2002 Ceviz Kabuğu s.351, Kaynakça s.385.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Türk dünyasının Ön-Türk uygarlığının keşfini Atatürk ve Kazım Mirşan'a borçlu olduğu belirtilmiştir. Bu uygarlığın bilimsel olarak tanınmasının Türk tarihine yapılan saldırıları önceleyeceğine ve Türk kimliğinin doğru olarak ifade bulacağına vurgu yapılmıştır. Girişte Türk tarihinin doğru olarak öğrenilmesi adına yapılması gerekenler ifade edilmiştir. Son sözde, eserin ana fikri özetlenmiştir.

Değerlendirme

Türk tarihinin kökenine yönelik kabullenmelerin siyasi, felsefi, etimolojik olarak yeniden incelendiği; bu hususta Batı'da ve Türkiye'de yapılan teknik yanlışlıkların ele alındığı bir eserdir.

Türk tarihinin başlangıç noktasını MÖ 220 kabul eden tarih anlayışı reddedilirken, başlangıç MÖ 14 binler kabul edilmektedir. Türkçe yazıtlardan, kurganlardan, arkeolojik ve kültürel kalıntılardan yola çıkılarak yeni tezler ileri sürülmüştür. Eserde, Türk mitolojisine ait kültlere ve Şaman felsefesine yer verilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden ve yazarın geniş bir coğrafyada yaptığı gözlemlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Kurgan, Kült, Oğ, Orhun, Türk.

Taşağıl, Ahmet,

Gök-Türkler, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995,

197 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-16-0688-8

Çalışmanın Amacı

542-630 yılları arasında hüküm süren I. Göktürk Devleti hakkında, elde edilen yeni vesikalarla birlikte konuyla ilgili yapılan tercümeleri toplu halde değerlendirmek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Önsöz s.VII, Kısaltmalar s.IX, Giriş L, 1- Kaynaklar s.2, 2-Kaynaklar Üzerinde Çalışmalar s.5 I. Kısım I- Gök-Türklerin Menşeî Mes'elesi s.9, 1- Çıktıkları Yer Mes'elesi ve Asıl Yurtları s.9, 2- Menşeyle İlgili Efsanevî Rivayetler s.10, 3- P'ing-Liang Hun'ları ve Gök-Türklerle Bağlantıları s.12, II- Devletin Kuruluşundan Ünce Gök-Türkler s.14,1- Gök-Türklerin Tarih Sahnesine Çıktığı Sırada Orta Asya'nın Durumu s.14, 2- Gök-Türklerin Tarih Sahnesine Çıkışı s.14, III- Gök-Türk Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesi 1- Bunun Kağan Devri (542-552) s.16, 2- Kara Kağan Devri (552-553) s.18, IV- Gök-Türk Devletinin Yükseliş

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Devri s.19, 1- Mukan Kağan Devri (553-572) s.19, a- Mukan'ın Şahsiyeti s.26, 2- Taspar Kağan Devri (572-581) s.27, 3- 1. Gök-Türk Devleti Döneminde Ülkenin Batı Tarafı ve İstemi Yabgu (552-576)s. 31, 4- Taspar Kagan'ın Ölümü ve Taht Mücadelesi s.34, V- Gök-Türk Devletinin İkiye Ayrılması Ve Doğu Gök-Türk Devleti s.35,1- Işbara Kağan Devri (582-587) s.35, a- Çinli Casus Ch'ang Sun-sheng'in Gök-Türkleri Bölme Planı s.36, b- Isbara'nın Seferleri s.38, c- Sui İmparatorluğu'nun Gök-Türkleri Bölmek İçin Hazırladığı Fermanın Etkileri s.39, d- Işbara'nın Çin'in Siyasî Üstünlüğünü Kabul Edişi s.44, e- İşbara'nın Çin'den Askeri Yardım Alması s.46, 2- Baga Kagan Devri (587-588) s.48, 3- Tou-lan Kagan Devri (588-600) s.50, a- Chi'i-min'in Siyasi Güç Olarak Ortaya Çıkması s.53, b- Tardu-Yang Su Savaşı s.55, 4- T'u-li'nin Çin'de Kagan Olması s.56, 5- Tardu'nun Askeri Gücünün Bertaraf Edilmesi s.58, a- Tardu'nun Chi'i-min'i Ortadan Kaldırma Teşebbüsü s. 58 b- Chi'i-min'in Çinlileşmek İstemesi s.61, VI- Doğu Gök-Türk Devletinin Kuvvetlenmesi s.63, 1- Shih-pi Kagan Devri (609-619) s.63, 2- Ch'u-lo Kagan Devri (619-621) s.69, 3- İl Kagan Devri (621-630) s.72, VII Doğu Gök-Türk Devletinin Zayıflaması s.79, VIII- Doğu Gök-Türk Devletinin Yıkılması s.82, IX- Batı Gök-Türk Devleti 1- Tardu'nun Batı Alemiyle Münasebetleri s.87, 2- Ch'u-Lo Kağan, (Kül Tardu Şad ve Ta-Nai Tegin) s.88 3- Batı Gök-Türk Devletinin Yeniden Kuvvetlenmesi Ve Yıkılışı (She-Kui Ve T'ung Yabgu) s.92, II. Kısım Metinler s. 95, 1- T'ung Tien s.95, 2- Ts'e-Fu Yüan-Kui s.110, 3-Tsu-Chih T'ung-Chien s.141, Sonuç s.177, Bibliyografya s.181, Gök-Türklerin Soykütüğü s.185, Çin İmparatorlukları Kronolojisi s.186, Dizin s.187, Vesikalar.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Gök-Türk tarihi hakkında elde bulunan vesikaların genel değerlendirmesi yapılmıştır. Girişte Gök-Türk Devleti'nin tarihi hakkında bilgi verilmiş; çalışmanın amaç ve kapsamı belirtilmiştir. Sonuçta eserin içeriği özetlenmiş, Gök-Türklerin tarihi ve coğrafi gelişimlerine kronolojik olarak yer verilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Gök-Türklerin 542-630 yılları arasındaki tarihinin eldeki kaynaklar ışığında değerlendirildiği; Çince üç vesikanın Türkçe'ye tercümesinin yapıldığı bir eserdir.

Gök-Türk tarihinin aydınlatılamayan bölümleri hakkında yapılan bu çalışma; Gök-Türklerin menşeinden başlayarak Doğu Gök-Türk Devleti'nin yıkılışına kadar olan siyasi süreci ele almaktadır. Eserde, Gök-Türkler hakkında Türk sözlü kültüründe yer alan türeyiş mitlerine yer verilmiştir. Kurt Ana/Kurt Ata motifinin diğer boylarla ortak yanlarına dikkat çekilmiştir. Tarihi kayıtlarla destanların karşılaştırıldığı eserde, I. Göktürk Devleti tarihini ilgilendiren üç Çince vesikanın tercümesi yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında Çince ana kaynaklardan faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Efsane, Gök-Türk, Hun, Kağan, Yabgu.

Taş, İsmail,

İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni Kozmoloji, Konya, Kömen Yayınları, 2002,

187 s+[1y.], res, 15x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-6527-06-4

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

İslam öncesi Türk düşüncesinde yer alan kozmogonik ve kozmolojik telakkileri tespit ve tahlil etmek; ilerleyen çalışmalarda bu telakkilerin İslam felsefesine etkisini ortaya koymak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.i, I. Bölüm: Giriş ve Kavramsal Çevre, I. Giriş, İslam Öncesi Türk Düşüncesinin Problemleri s.1, 1. İslam Öncesi Türk Düşüncesinin Sınır ve Problemleri s.1, 2. İslam Öncesi Türk Düşüncesi Hakkında Bilgi Veren Kaynaklar ve Değeri s.3, II. Kavramsal Çerçevede: Kozmogoni ve Kozmoloji, 1. Kozmogoni s.10, 2. Kozmoloji s.16, II. Bölüm: İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogonik Meseleler, I. Hunların Dini İnançlarında Kozmogonik ve Kozmolojik Ögeler s.23, 1. Hun Kozmolojisi ve Fikri Kökleri s.24, II. Göktürklerde Kozmogoni s.30, 1. Göktürk Kozmogonisi s.32, 2. Orhun Yazıtlarında Kullanılan Yaratmakla İlgili Kelimeler: Hangi Anlamlarda Kullanıldıkları s.35, III. Türk Düşüncesinde Kutsal Varlıklar, 1. Tanrı s.38, 2. Umay s.44, 3. Iduk Yir Sub (Kutsal Yer-Sular) s.51, IV. Maniheist Metinlerde Kozmogoni s.57, V. Türk Mitolojilerinde Kozmogoni s.67, 1. Yaratmadan Önceki Durum s.68, 2. Yaratmanın Şekli s.70, 3. Türk Mitolojisinde Yaratıcı Varlıklar s.76, 4. Varlıkların Ortaya Çıkış Hiyerarşisi s.78, 5. İnsanın Yaratılışı s.80, VI. Türk Mitolojisinin Fikri Kökleri s.89, 1. Kelime ve Kavramlar Yönünden Türk Mitolojisinin Fikri Kökleri s.89, 2. Muhteva Yönünden Türk Mitolojilerinin Fikri Kökleri s.92, VII. Türk Türeyiş Destanlarında İnsanın Yaratılması s.97, 1. Göktürkler'in Türeyişi İle İlgili Destanlar s.97, 2. Uygurlarla İlgili Türeyiş Destanları s.100, 3. Oğuz Kağan Destanı' ndaki İnsan Doğumlar s.101, 4. Türeyiş Destanlarında Kullanılan Motifler s.103, 5. Türk Destanlarının Kozmogonik Açıdan Tahlili s.115, Üçüncü Bölüm: İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmolojik Meseleler, I. Zaman-Mekan s.125, 1. Geleneksel Düşüncede Zaman ve Mekan s.126, Türk Düşüncesinde Zaman ve Mekan s.126, Türk Düşüncesinde

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Zaman ve Mekanın Kültürel Olarak Algılanışı s.136, 4. Türk Düşüncesinde Çeşitli Evren Anlayışları s.144, II. İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Evrenin Kısımları s.152, 1. Gök ve Gök Cisimleri s.152, Gök Cisimleri s.160, Yer ve Yer Altı s.165, Sonuç 173, Kaynakça s.176.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde eserin yazılış amacından, eserin bölümlerinin kapsamından bahsedilmiş; çalışmada emeği geçen kişi ve kurumlara teşekkür edilmiştir. Girişte İslam öncesi Türk düşüncesinin sınırı çizilmeye çalışılmış, bu konudaki sorunlara değinilmiştir. Sonuçta ise eserde kullanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmiş, Türk kozmolojisi ile ilgili bilgilerin sistemli, rasyonel ve empirik düzeye ulaşamamasının sebepleri ifade edilmiştir.

Değerlendirme

İslam öncesi Türk düşüncesinde "kozmogoni" algısını Hunlardan itibaren anlatan, Türk destanlarında "türeyiş" inancını kozmolojik açıdan değerlendiren bir eserdir.

Üç bölümden oluşan eserde kozmogoninin kavramsal çerçevesi çizilmiş, Türk tarihinin zaman ve coğrafya açısından sınırlandırılamamasının bilimsel araştırmalarda zorluklara sebep olduğu vurgulanmıştır. Türk tarihine ait yazılı ve sözlü eserlerden faydalanılarak Türk mitolojisinin fikri köklerine inilmiş, kozmolojik telakkilerin etkileşim içinde bulunulan toplumlarla karşılaştırması yapılmıştır. Türk türeyiş destanlarındaki merkez motiflerinin kozmogoni ile ilgili olduğu savunulmuştur.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Turan, Osman,

Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi Cild I, 2. bs., İstanbul, Nakışlar Yayınevi, 1978,

628 s., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Türk milletinin tarihi ile siyasi düşünce ve inançları arasında bulunduğu düşünülen münasebetleri ortaya çıkarmak, Türk tarihini keşfetmek, ilmi ve milli boşluğu doldurmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Takdim s.9, Ön Söz s.11, Başlangıç s.35, 1. Bölüm: Türk Tarihine Giriş, 1. Tarih ve Mefkûre s.47, 2. Türklerin Ana Yurdu s.67, 3. Türklerin Irki Hususiyetlerine Dair s.78, 4. Moğol Tesiri ve Mübalağalandırılması Sebepleri s.87, 5. Türkçenin Tarih Sahnesine Çıkışı s.94, 6. Eski Türklerin Dini s.103, 7. Tanrı İnancının Tekamülü ve Buna Karşı Bazı Tereddütler s.110, 8. Kamlar ve Dini Vazifeleri s.118, 9. Türkler arasında Yabancı Dinler s.128, II. Bölüm: İslamdan Önce Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi, 1. Destan ve Efsanelere Göre s.143, 2. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresinin Tarihi Akisleri s.152, 3. Vatan ve Milliyet Duyguları s.158, 4. Cihan Hakimiyetinin İlahi Menşei s.165, 5. Hakanların Milli ve İnsani

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Babalık Vazifeleri –Türk Misafirperverliğinin Dini ve Hukuki Menşe'leri s.174, 6. Cihan Hakimiyetinin Maddi Kaynakları s.184, 7. İçtimai ve Siyasi Bünyenin Kudreti s.192, 8. Kadınların İçtimai ve Siyasi Rolleri s.201, III. Bölüm: Türk-İslam Cihan Hakimiyeti Mefkûresi, 1. Şamani Türklerle Müslüman Arapların Karşılaşması s.209, 2. İslamiyetin Maveraünnehir'de Yerleşmesi s.218, 3. İslamlaşmayı Kolaylaştıran Sebepler s.225, 4. Türkler Arasında İslamiyetin Milli ve Umumi Din Olması s.234, 5. Büyük Türk Muhacereti ve Selçuklular Hakimiyeti s.241, 6. Türk-İslam Dünyasının Yükselmesi ve Müslümanların Şükran Duyguları s.249, 7. Türk ve İslam Mefkûrelerinin Kaynaşması s.259, 8. Selçuklu Sultanlarının Cihangirlik Davaları s.269, 9. Sultan Melikşah ve Sancar'ın Dünya Nizamı Mefkûreleri s.278, 10. Yeni Bir Vatanın Kuruluşu s.286, 11. Anadolu'da Türk Destanı s.294.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Mehmet Altay Köymen tarafından yazılan ön sözde Osman Turan'ın hayatı, eserleri ve fikirleri hakkında bilgi verilmiştir. Girişte milletlerin istikbali için tarih yazmanın tarih yapmak kadar önemli olduğu belirtilmiş; Türk cihan hakimiyeti mefkûkerisinin tarihi süreci işlenmiştir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk milletinin milli, dini ve insani mefkûrelerinin, cemiyet ve dünya nizamı davalarının siyasi ve sosyal değişme sürecinde ele alındığı bir eserdir.

Türk tarihine yön verdiği belirtilen cihan hakimiyeti mefkûkerisinin İslam öncesi ve sonrası devirdeki tasavvurları incelenmiştir. Eski Türk dininin yaratılış felsefesi, törenleri, kutsal saydığı varlıklar ve ritüelleri hakkında bilgi verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, İduk, Kut, Şaman, Umay.

Turan, Osman,

Oniki Hayvanlı Türk Takvimi, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1941,

139 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Orta Çağ Türk devletlerinin resmi belgelerinde kullanılan On İki Hayvanlı Türk Takvimi hakkında yapılan tetkikleri bir araya toplamak ve bilim dünyasına kazandırmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Başlangıç s.3, Bibliyografik İcmal: A. Ecnebi Tetkikleri, B. Türkiye'deki Tetkikler s.7, Kaynakların Tenkidi s.10, Oniki Hayvanlı Takvimin Esasları s.24, Türklerde Dini ve Milli Günler s.43, Oniki Hayvan Takviminin İntişarı: I. Türk Kavimlerinde, II. Türk Olmayan Kavimlerde: Çinlilerde, hindi-Çini ve Tibet'te s.47, On iki Hayvan Takviminin Menşei: A. Tedkiklerin Neticesi, B. An'ane ve

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakların İşaretleri, C. Tedkiklerin Tenkidi, Oniki Hayvan Totemik Bir Menşeden mi Geliyor? S.64, Oniki Hayvanlı Yılların Devri Vasıfları s.89, Uygurlarda Oniki Hayvanla İlgili Günlük Vasıflara Dair Bazı Kayıtlar s.97, Ahkâm-i Sekiz Yulduz s.98, Devrî Ahkâmın Mana ve Mahiyeti s.100, Hayvan Adlarının Türk Lehçelerinde Aldığı Şekiller s.104, Hayvan Devresi Yıllarıyla Miladi Yıların Mutabakat Cetveli s.107, Ahkâm-i Sâl-i Türkân'a Bazı Metinler s.108, Eklemeler s.119, Bibliyografya s.123, Umumi Endeks s.129.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Fuat Köprülü tarafından yazılan ön sözde On İki Hayvanlı Türk Takvimi hakkında yapılan araştırmaların Orta Çağ Türk tarihinin aydınlatılması için önemli olduğu belirtilmiştir. Girişte tarih bilimi açısından takvim biliminin önemi vurgulanmıştır.

Belgelerde zikredilen olayların tarihini tespit etmenin ve takvimi kullanan kavmin kültür seviyesini tayin etmenin çağ bilimin gelişmesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türklerin İslam dinine girmeden önce kullandıkları On İki Hayvan Takvimi'nin esaslarının, kültürel ve fikri temellerinin incelendiği bir eserdir.

On İki Hayvan Takvimi'nin Türk, Hint, Tibet, Çin kavimlerindeki etkinliği incelenmiş; takvimi en geniş anlamda kullananın Türkler olduğu belirtilmiştir. Takvimin kökeni konusunda çeşitli tartışmalara yer verilmiş; eski Türk inancıyla bağlantısı kurulmuştur. Takvimde yer alan hayvanların dini, efsanevi, kültürel ve etimolojik tetkikleri yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Oğuz, Ongun, Totemizm, Türk.

Uraz, Murat,

Türk Mitolojisi, İstanbul, Mitologya Yayınları, 1992,

340s., 14x21 sm.,

Eserde dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Yazar, eserde geniş bir tarihi olan Türklerin, mitolojilerinin derinliklerine inerek, Türk mitolojisinin civar milletlerden aldığı unsurları ve onların mitolojilerine kattığı unsurları vermeyi amaçlamıştır.

Giriş/ Ön Söz/ Son Söz

Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır. Ön sözde ise kültür etkileşimlerinin, Türk mitolojisinin milli çehresine etkisi kısaca ifade edilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

1. Bölüm: Yaradılış s.15, Kainatın Yaradılışı s.15, 2. Bölüm: Güneş, Ay ve Yıldızlar s.27, Güneş s.27, Ay s.30, Yıldızlar, s.32, Yedi İklimi İdare Eden Yıldızlar s.34, Gökgürültüsü, Şimşek, Yıldırım s.36, 3. Bölüm: Tanrılar Tanrıçalar ve Tanrı Aileleri s.37, Tanrı Varlığına İlk İnanışlar s.39, İlk Türk Tanrılarının Türeyişi s.40, Tanrıların Karakter ve Görevleri s.41, İyilik Tanrıları s.42, Kötülük Tanrıları s.43, Tanrıların Oturdukları Yerler s.44, Cisimli Cisimsiz Tanrılar s.45, Totomik Tanrılar s.46, Animist ve Naturist Tanrılar s.47, Zoomortf Tanrılar s.47, Antropomort Tanrılar s.47, Tanrı Aileleri Tanrıların İnsanlarla İlgileri s.48, Tanrılaştırılanlar s.49, Tanrılar s.50, Tanrıçalar s.74, Tanrı Aileleri s.83, 4. Bölüm: Gök ve Yer altı Alemi Göklerin Katları ve Göklerde Bulunanlar s.87, Göklerden İnenler s.88, Yer altı Aleminin Ayrıldığı Katlar s.93, Yer altı Aleminde Bulunanlar s.94, Yer altı Alemine Gidenler ve Dönenler, s.95, Kıyamet Cennet Süt Gölü ve Cehennem s.96, Kıyamet ve Deccal s.96, Cennet ve Cehennem s.99, Cennetler ve Süt Gölü s.100, Cehennemler s.103, Bir Cehennem Tasviri s.105, 5. Bölüm: Ruhlar s.108, Periler, Melekler s.110, Kötü Ruhlar s.115, Cinler, Şeytanlar, Zebaniler s.116, 6. Bölüm: İnsan s.124, İnsanın Yaradılışı s.124, İnsandan Türemiş İnsanlar s.128, Tufan Tufandan Sonra Yeryüzünde İkinci Türeyiş s.132, 7. Bölüm: Hayvan Kültü s.142, Kanatsızlar s.143, Kanatlılar s.155, 8. Bölüm: Beş Kutsal Unsur s.165, Ateş s.165, Demir s.168, Toprak s.170, Su s.180, Ab-ı Hayat s.183, Yağmur ve Kar Yağdırmak s.184, Sudan Çıkan İnsan ve Yaratıklar s.193, 9. Bölüm: Din s.197, Türklerde Din s.198, Totemizm s.203, Fetişizm s.205, Şaman'lar s.206, Anmizm s.215, Naturizm s.216, Maniheizm s.217, Mazdaizm s.218, Budizm s.220, Taoizm s.221, Lamaizm s.223, 10. Bölüm: Törenler s.224, 11. Bölüm: Tabular s.253, 12. Bölüm: Hanlar, Hakanlar, Kahramanlar s.263, 13. Bölüm: Destanlar, Masallar, Hikayeler s.273.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Savaşlar, göçler, ticari ilişkiler vb. sebeplerle birçok milletle etkileşim içinde olmasına rağmen "kadrosu zengin, Tanrıları kaliteli" olan Türk mitolojisinin değişmeyen milli çehresini ele alan bir eserdir.

Kainatın yaratılışı, Tanrı ve Tanrıçalarla ilgili inanışlar, gök ve yer alemi gibi konularda Türk milli hafızasının çeşitli Türk boylarında yaşattığı efsaneler eserde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Destan ve efsanelerde geçen bazı motiflerin yabancı kültürlerdeki şekline de değinilmiştir. Sümer ve Hitit mitolojisi de Türk mitolojisi içinde değerlendirilmiştir.

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Destan, Maniheizm, Mitoloji, Şaman, Totemizm.

Uydu, Mualla,

Türk-İslam Bütünleşmesi, İstanbul, Hamle Yayınları, 1995,

340 s., 13x40 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

Çalışmanın Amacı

İslamiyet ve eski Türk inanç sistemi arasındaki benzerlikleri ortaya çıkarmayı, böylece Türk inanç sistemiyle bütünleşen mitlerin günümüze kadar yansıyan yönlerine dikkat çekmeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Önsöz s.3, Giriş s.5, I. Bölüm: Dînî Hayatta Bütünleşme 1) Gök-Tanrı Dini s.21, a) Tabiat Kuvvetlerine İnanma s.21, b) Atalar Kültü s.22, c) Gök-Tanrı Dini s.24, 2) Gök-Tanrı İbadeti s.27, Allah'ın Ulûhiyet Mahsûs (Zatî) Sıfatları 1) Kıdem s.33, 2) Beka s.33, 3) Vahdaniyet s.36, 4) Muhâlfetü'n lil Havadi s.45, 5) Kıyam Bi Nefsihi s.49, 6) Hayat s.50, 7) İlim s.51, 8) Semi' s.53, 9) Basar s.59, 10) İrâde s.60, 11) Kudret s.64, 12) Tekvin s.65, 13) Kelâm s.69, 14 Vacibu'l Vücud Oluşu s.70 3) Ahiret Hayatı s.72, a) Göğün Katları s.72, b) Ruh'un Ebedi Oluşu (Ölmezliği) s.75, c) Ahiret Hayatı İnancı s.76, 4) Kıyamet Gününe İnanma s.78, 5) Kadere İman s.80, 6) Sevâb-Günâh a)Sevâb s.80, b) Günâh s.82, 7) Şeytan s.85, 8) Melek s.88, 9) Cennet (Uçmak)-Cehennem (Tamug-Tamus) s.92, a) Cennet s.92 b) Cehennem s.95, 10) Kurban Kesme s.98, a) At s.103, b) Koyun s.106, c) Dağ s.109, d) Mağara s.110, 11) Yoğ (Ölü Gömme) s.112, 12) Ölü Aşı s.120, 13) Savaşta Ölme ((Şehitlik) s.122, II. Bölüm: Aile Hayatında Bütünleşme 1) Evlenme s.125, 2) Tek Zevcelik s.130, 3) Kalın (Mehir s.135, 4)Âile s. 141, 5) Kadın s.149, 6) Kız Çocuğa Sahip Olmak s.161, 7) Namus ve Zina s.163, 8) Evlâd Edinme s.168, 9) Aile Hukuku s.172, 10) Büyüklere ve Yaşlılara Saygı ve Sevgi Gösterilmesi s.176, III.Bölüm: Sosyal Hayatta Bütünleşme 1) Cihan Hâkimiyeti (Cihad) s.183, a)Kut s.183, b) Töre: Kânun s.183, c) Cihan Hakimiyeti (Cihad) s.188, 2) Alp'lik-Gazi'lik s.195, 3) İdare Etme Hakkının Hükümdarlara Tanrı Tarafından Verilmesi s.201, 4) Adalet s.204, 5) Hükümdar (Halifelik) s.207, 6) Vatan Sevgisi s.213, 7) İstiklâl (Oksızlık) s.218, 8) Toy (Meclis-Kurultay) s.221, 9) Âlimlere Verilen Değer s.227, 10) Sosyal Hayatta Eşitlik-Yardımlaşma s.234, 11) Konukseverlik (Misafirperverlik) s.242, 12) Hukukî Durum s.249, a) Hırsızlık s.250, b) Adam Öldürme-Yaralama s.253, c) Vatana İhanet (İsyan) s.257, 13) Temizlik Anlayışı s.258, 14) Demirin Önemi s.263, 15) Yalan Söylenmemesi s.267, 16) Doğru Sözlülük s.270, 17) Yedi-Dokuz ve Kırk Sayılarının Ehemmiyeti a) Yedi s.273, b) Dokuz s.274, c) Kırk s.275, 18) Sağ Tarafın Üstünlüğü s.277, 19) Esirlere Karşı Yapılan (Gösterilen) Muamele s.279, 20) İyilik Ve Affetme Vasıflarına Sahip Olmaları s.283, 21) Kara (Siyah) Rengi s.286, 22) Domuz Etinin Yenmemesi s.289, 23) Unvanlarda Bütünleşme s.290, 24) Yer Adlarında Bütünleşme

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.291, 25) Şahıs Adlarında Bütünleşme s.292, 26) Sanatta Bütünleşme s.293, 27) Şiir'de Bütünleşme s.294, 28) Ya-Da Taşı (Yağmur Duası) s.299, Bütünleşmeyen Taraflar a) Bir Babanın Çocuğunun Suçundan Sorumlu Olması s.307, b) Hayvanların Boğarak veya Yerden Yere Vurularak Öldürülmesi s.308, c) Büyü-Fal (İslâmda Olmayıp Hâlâ Devam Eden İnanç) s.309, Netice s.319, İçindekiler s.321, Kaynaklar s.325, Kısaltmalar s.329, Bibliyografya s.330.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin içeriği ve amacı hakkında bilgi verilmiştir. Eski Türk inancının İslamiyetle bütünleşmesinin sebebi bu dinin semavi kaynaklı olmasına bağlanmıştır. Girişte Türk tarihinin İslam öncesi devri ve Türk-Arap İlişkileri özetlenmiştir. Sonuçta Gök-Tanrı dininin, İslamiyet'le ortak yanlarının çokluğuna dikkat çekilmiştir.

Değerlendirme

Gök-Tanrı dini ile İslamiyet arasındaki benzerlik ve farkların dini kaideler, sosyal hayat, aile hayatı gibi alanlarda ortaya çıkarıldığı bir eserdir.

Eserde, Tanrı inancı, ahlak felsefesi, kıyamet anlayışı, aile hukuku, devlet anlayışı gibi İslam öncesi Türk toplumunu oluşturan temel kabullenmeler, Kur'an ve sünnet kaynaklı İslami kurallarla karşılaştırılmıştır. Türk mitolojisinin somut unsurları olan yer-su kültleri, sayı ve renklerle ilgili tasavvurlar İslamiyet'le bütünleştirilerek anlatılmıştır. Temel inançlarda bu iki inanç arasında büyük farklar bulunmadığı; farklılıkların kavramlar üzerinde olduğu düşüncesiyle Gök-Tanrı inancı, İslamiyetin basit anlatısı olarak değerlendirilmiştir.

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Cihad, İslam, Kut, Kült, Türk, Yoğ.

Ülken, Hilmi Ziya,

Türk Tefekkürü Tarihi I, İstanbul, Matbaai Ebüzziya, 1933,

254 s., 14x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Türk tefekkürünün unsurlarını bir araya toplamayı, milli tefekkürün ürünü olan kozmogoni, teogoni, mitoloji ve hikmet hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Başlangıç s.3-9, Methal: Türk Tefekkürü Hakkında tetkikler, Türk Tefekkürünün Devirlere Taksimi, Umumi Karakterleri s.25-10, Birinci Kısım: Payen Türk Tefekkürünü s.26, I. Kolektif Tefekkür: 1. Türk Kozmogonisi: Türk Kozmogonisinin Eskiliği, Umumi Karakteri, Yakutlarda Kozmogoni, Altaylarda Kozmogoni, Türk Kozmogonisinin Felsefi Kıymeti, 2. Türk Mitolojisi: Mitolojinin Edebiyatta Mevkii, Altaylarda Mitoloji, Yakutlarda Mitoloji, Dokuz Oğuz Efsanesi, Oğuz Destanı, Oğuz Destanı Etrafındaki Tetkikler, 3. Türk Hikmeti: Hikmetin Tefekkürdeki Mevkii, Yunan ve İran Hikmetlerinin Mukayesesi, Türk Hikmetinin Bunlar Arasındaki Mevkii, Orhon Kitabelerinde Hikmet İzleri, Dede Korkut Kitabında Hikmet İzleri, Türk Hakimleri s.61-95, II. Teknik Tefekkür: İlmin Menşei,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Sümerlerde Sihir ve İlim, Çin ve Asya'da Teknik, Orta Asya'da Sihir s.95-197, III. Türk Tefekkürü Üzerinde Muhtelif Tesirler: Türklerin İntişar Sahaları, 1. Hindu-Avrupailerle Türklerin Eski Komşuluğu, 2. Çin Türkistanında Yunan-Buda Tesirleri, 3. Türkler Arasında Manieheisme, 4. Türkler Arasında Hristiyanlık, 5. Türkler Arasında Judaisme s.107-122, İkinci Kısım: İslami Türk Tefekkürü s.123, I. İslam Medeniyeti: Ümmet Medeniyeti Hakkında Muhtelif Telakkiler, 1. Nakli İlimler: İslami İlimlerin Prensipleri, Mahiyeti, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Usulü Fıkıh, Kelam s.123-162, 2. Akli İlimler: Mütercimler, Tarihciler, Coğrafyacılar, Riyaziler, Tabiat Alimleri, Feylosoflar, 3. İslamda Mysticisme (Tasavvuf), İslam Mistisizmini Hint ve Avrupadan Ayıran Vasıflar, İslamda Arap, Acem ve Türk Tasavvuflarının Karakterleri, Tasavvufun Esasları, Tasavvufun Felsefi Kıymeti s.123-162, II. Türk Skolastiği: Mektepler, Meşailer ve İşrakiler, Aristo Eserlerinin Tahlili Meşailerin Umumi Meseleleri, Kelamcılarla Felsefenin Mücadelesi, Türk Skolastiğinin Başlıca Noksanları, Türk Skolastiğinin Meziyetleri, Farabi: Hayatı ve Muhiti, İbni Sina: Hayatı, Usulü, Tercümeleri, Tesiri s.163.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde tefekkür tarihinin, medeniyet tarihinin ruhu olduğu belirtilmiştir. "Türk tefekkürü" kavramının tanımı yapılmıştır. Girişte Türk tefekkürünün devirlere taksimi yapılmış, karakteri hakkında bilgi verilmiştir. İslamiyet'ten önce Türklerin dini anlayışlarındaki, kozmogonilerindeki ve mitolojilerindeki dünya görüşünün sınırsızlığına dikkat çekilmiştir. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk tefekkür tarihi kapsamına giren mitoloji, kozmogoni, teogoni, hikmet gibi konularda bilgi veren; bu tarihin evrelerinin incelendiği bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türk kozmogonisi ve mitolojisinin Orta Asya Türk boyları arasındaki fikri haritası çizilmiştir. Eski Türk mitolojisinin tam şeklinin Altay ve Yakut Türklerinde yaşadığı belirtilmiş; efsane ve destanlardan yola çıkılarak Türk mitolojisi tanıtılmıştır. Türk tefekkürüne tesir eden toplumlar hakkında da bilgi verilen eserde, İslami Türk tefekkürünün parçaları olan ilim ve tasavvuf konusu işlenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Kozmogoni, Mitoloji, Tasavvuf, Türk.

Yılmaz, Burhan,

Türklerin Kültürel ve Kozmik Kökenleri, İstanbul, Kozmik Kitaplar, 2007,

342 s., fotog., 14x20 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır. Eserde "Ekler" bulunmaktadır.

ISBN 978-975-8973-75-0

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Türk milletine Tanrı tarafından verilen veya sonradan sahip olduğu üstünlükleri belirtmek; Mu-Atlantis, Agarta-Şamballa, Sirius gibi kozmik kökenli sistemlerin içinde Türk varlığını tanımlamak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Başlarken s.9, Birinci Bölüm: Atatürk'ün Türk Milletinin Nereden Geldiği ile İlgili Araştırmaları s.15, Mu Öğretisi s.30, Atlantis ve Mu Uygarlığı s.38, Mu ve Atlantis Göçleri s.40, Güneşin Ardındaki Güneş s.44, Gamalı Haç, Kutup, Swastika s.52, Hitler Ufo Yaptırdı mı? S.58, Agarta-Şamballa ve Hitler Uzantısı s.60, Mu Uygarlığı ve Anadolu s.63, Bu Yarış Neden Var? S.65, Astral Seyahat-Atlantis'in Sırrı s.70, Atlantis s.71, Türk Adı s.75, İkinci Bölüm: Agarta s.81, Orta Asya ve Orta Asya'daki Türk piramitleri s.89, Şamballa s.98, Şamballa, Dünyada mı Yoksa Uzayda mı s.100, Şamballa'ya Bir Roketle Gidilir mi s.101, "Yıldız Savaşları ve Şamballa s.103, Şamballa'nın Tahmini Yerleri s.107, Agarta Bağlantısı s.109, Üçüncü Bölüm: Yeni Görev Anadolu'da s.113, Ergenekon s.117, Binlerce Yıl Saklanan Büyük Sır: Gök Kurt s.124, Dördüncü Bölüm: Sirius Yıldızı s.135, Ruhsal Planlar s.146, Maddesel Tezahürlerde Ruhu Algılama s.146, Ruhsal İdare Mekanizması s.148, Sirius İle İlgili Kur'andan Ayetler s.151, Beşinci Bölüm: Dağlar s.165, Gizli Yer altı Merkezleri s.172, Ergenekon Merkezdir s.175, Bunun Adı Ne Olabilir? S.179, Türk Mitolojisinin Uzayla İlgisi s.184, Ergenekon mu? S.192, Altıncı Bölüm: Oyun Bitince s.107, Ekler: Ek-1: İnsanlığın Ortak Belleği s.221, Ek-2: Mu'nun Torunları s.225, Ek-3: Mu'nun Torunları s.233, Ek-4: Mu'nun Torunları s.29, Ek-5: Mu Uygarlığı s.245, Ek-6: Türkçemizin Felsefesi s.274, Ek-7: Mu Sembolizmi s.285, Ek-8: Ölümsüzler Ülkesi Agarta s.301, Ek-9: Agarta ve Şamballa s.315, Ek-10: Hopi Kızılderilileri s.336, Kaynakça s.341.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde tarih boyunca birçok zorluklar yaşayan Türklerin, bu zorlukları ilahi kudret sayesinde yendikleri belirtilmiştir. Eserde, giriş bulunmamaktadır. Son sözde Türk tarihinde Ergenekon kelimesinin tanımı, süregelen bir öğreti ve uygulamanın sahibi olarak yapılmıştır. Türk milletinin genetiğinin, son yıllarda açılan biyolojik savaşa "ilahi organizasyon" kudretiyle karşı koyduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Türklerin kültürel ve kozmik kökenlerinin incelendiği, Türk milletinin yaratılışındaki ilahi misyonlarının ifade edildiği bir eserdir.

Eserde, Türk milletinin oluşumunda çok önemli yer tuttuğu belirtilen Sirius misyonu ve diğer misyonlarla (Mu-Atlantis, Agarta-Şamballa) ilişkileri irdelenmiştir. Türk kozmogonisi ve mitolojisiyle ilgili destan ve efsanelerin şifreleri, adı geçen kozmik sistem dahilinde çözülmeye çalışılmıştır. Altay-Yakut Türklerinin yaratılış mitlerindeki motiflerle Türk mitolojisinin uzay bağlantısı kurulmuştur.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Atlantis, Ergenekon, Kozmogoni, Kurt, Mitoloji, Türk.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

2.2. Din Konulu Kitaplar

Akgün, Engin,

Türk Dünyasında Din ve Gelenek Üzerine, Şamanizm, Burhanizm ve Yesevilik, İstanbul, Doğu Kütüphanesi, 2008,

282 s., 15x22 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 978-9944-397-36-0

Çalışmanın Amacı

Türk dünyasının kültürü, bu kültür hayatı içerisinde de özellikle dini hayat ve inançları ortaya çıkarmak; çeşitli siyasi ve sosyal baskılara maruz kaldığı düşünülen Türk halklarının kendi kaynakları ve değer yargılarıyla bir bakış biçimi ortaya koymak amacıyla derlenen bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Sunuş s.VII, Ön Söz s.IX, Engin Akgün: Güney Sibirya ve Altay Türklerinin Çadırları Hakkında s.1, A.V. Anohin: Şamanların Ayinlerde Söylemiş oldukları Sözlerden Örnekler s.11, Ruhlar ve Tanrılar Hakkında s.16, V.P.Diyakonova: Adanılan Hayvan Kültü s.49, M.B. Kenin Lopsan: Şamanların Ölümü ve Cenazeleri s.53, L.P.Potopov: Şamanlar (Kamlar) s.61, D.V. Katsyuba: Teleüt Şamanizmi s.65, Mehmet Lev Pavloviç: Şamanizme Karşı Savaş s.79, Altay Halklarının Milli Kurtuluş Hareketi Olarak Burhanizm s.84, A.G. Danilin: Burhanizm Hakkındaki Kaynakların Eleştirisi s.93, N.A. Maydurova: Burhanizm'de Budizm'in Aldığı Yer Hakkında s.111, Engin Akgün: Kazak Türklerini Dünü ve Bugününe İlişkin Bir Değerlendirme s.115, Viktor mimoşinov: Atalar Ruhu s.127, Kazakların Eski İnancı s.129, Şamanizm (Baskılık) s.133, R.B. Bezertinov: Eski Türklerde Ateş İnancı s.137, A.A. Divacv: Kırgızlar Arasında Baksılık s.143, Akademiya Nauk KPSS Institut: Düşünce ve Karakterde İslam Öncesi İnançlar s.149, A.Surapbergenov: Şamanizm ve Hoca Ahmet Yesevi s.167, Mekemtas Mırzaahmetuli Muhtar Kocaev: Aslan Baba, Hoca Ahmet Yesevi'nin Hocası s.177, Sadruddin Şeyh Risalesi s.184, Zengi Baba Efsaneleri s.192, Hakim Ata Süleyman Bakırgani s.194, Said Cüsip, Nazar Usenkojaulı Savrani: Seyid Koja Soyunun Şeceresi s.199, Muhammed Hanefiya Türkistan'da s.204, Hoca Ahmet Yesevi s.209, Meşhur Dört Halife Hakkında Risale s.211, Sunakların Şeceresi s.216, Ahmet İbrahim Yesevi: Ataist İslam sözlüğü s.219, Yesevi Ocağı s.221, Mambetalijev Satıbaldin: Kırgızistan'da Lahçiler s.223, Yesevilik s.236, Kırgızistan'da Bazı Müslüman Akımların Kalıntıları s.239, Kazakistan Sovyet Sosyalist Tarihinden: Ahmet Yesevi ve Yesevilik s.263, SSCB'de İslam: Müslümanlar Arasında Dindarlığın Karakter ve Şekillerinin Ortaya Çıkışı s.267, O.A. Suhareva: Dini Düşüncelerin Sömürücüler Tarafından Kullanılması s.271.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön Sözde Çalışmanın Amacı, kapsamı ve kaynağıyla ilgili bilgi verilmiştir. Şamanizmin Türk kültürüne, davranış ve yaşayış biçimine yansıyan yönleri; çeşitli Türk boylarındaki algılanışı üzerinde durulmuştur. Eserin ele aldığı başlıklardan biri olan Yesevilik'in tarih süreci verilmiştir. Eserde, giriş ve sonuç bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türklerin, özellikle Güney Sibirya ve Altay Türklerinin, dini, kültürel, sosyal yapısını şekillendiren Şamanizm ve Hoca Ahmet Yesevi felsefesi hakkında yapılan incelemeleri içeren bir eserdir.

Şamanizm'i konu alan birçok eserde olduğu gibi bu eserde de Türk mitolojisi ve Şamanizm iç içe incelenmiştir. Eserde özellikle Altay Türklerinin yer ve insanın yaratılışı hakkındaki mitleri, hayvan kültleri, yer-su inançları vb. unsurlar Türk mitolojisinin canlı ifadeleri olarak ele alınmıştır. Çeşitli Türk boylarında yapılan Şaman ayinleri, duaları, ölüm vb ritüelleri hakkında bilgiler bulunan eserde, Asya Türklüğünün etkilendiği inançlara da değinilmiştir.

Rus ve Sovyet döneminde ve bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti'nde yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Baksı, Burhanizm, Kült, Mit, Şaman, Yesevi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Alkan, Erdoğan,

Sayılar ve Hayvan Simgeleriyle Alevi Mitolojisi, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2005,

168 s., 15x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-343-414-6

Çalışmanın Amacı

Yazarın, sayıların matematik dışı gizemli yanına ve hayvan simgelerine olan merakından dolayı yaptığı özel çalışmalarda elde ettiği bilgileri topladığı eserdir. Çok geniş ve zengin olan Alevi mitolojisinin yeterince incelenmemesinden yakınan yazar, eseri oluştururken kültürel hizmet amacı da taşımaktadır.

İçindekiler

Ön Söz s.9, Mitolojide ve Alevilikte Sayılar s.11, Sayıların Gizemi s.13, Sayılar ve Müzik s.15, Sayıların Harflerle Savaşı s.27, Alevilikte “1” Sayısı, s.32, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “1” s.32, Alevilikte “2” Sayısı s.34, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “2” s.34, Alevilikte “3” Sayısı s.36, Orta Asya’dan Gelen

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İnançlar s.37, Atasözleri ve Deyimlerde “3” s.39, Bilmecelerde “3” s.39, Masallarda “3” s.39, Falda ve Büyülerde “3” s.39, Şiirlerde “3” s.40, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “3” s.40, Alevi Mitolojisinde Üçlü Güzellik s.44, Alevilikte “4” Sayısı s.49, Şiirlerde “4” s.51, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “4” s.52, Alevilikte “5” Sayısı s.55, Şiirlerde “5” s.57, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “5” s.57, Alevilikte “6” Sayısı s.59, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “6” s.59, Alevilikte “7” Sayısı s.61, Anadolu İnancında Diğer 7’ler s.63, Şiirlerde “7” s.64, Dinsel İnançlarda ve Geleneklerde “7” s.65, Sayıların Müziği S.66, Kutsal Kitaplarda “7” Sayısı s.71, Mısır Uygarlığında “7” Sayısı s.71, Antik Yunan’da “7” s.71, Bazı Diğer 7’ler s.72, Alevilikte “7” s.73, Yedi İmamlar s.74, Yedi Abdallar s.74, Hz. Ali’nin 7 Sıfatı s.75, Yediler s.75, Yedi Erkân s.75, Fatma Ana Kuşağı s.75, Sayıların Kralı s.76, Alevilikte “8” Sayısı s.79, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “8” s.79, Alevilikte “9” Sayısı s.81, Alevilikte “9” s.81, Evrensel İnançlarda ve Geleneklerde “9” s.82, Şiirlerde “9” s.83, Atasözleri ve Deyimlerde “9” s.84, Diğer Örnekler s.84, Alevilikte “10” Sayısı s.85, Alevilikte “12” Sayısı s.86, Şiirlerde “12” s.90, Diğer “12” Sayıları s.92, Alevilikte “40” Sayısı s.94, Geleneklerimizde “40” Sayısı s.96, Alevilikte 40 Makam s.96, Mitolojide ve Alevilikte Hayvan Simgeleri s.99, Alevilikte Hayvan Simgeleri s.101, Anka Kuşu s.101, Aslan s.102, Türklerde Aslan Simgesi s.104, Arı ve Bal s.107, Balina-Balık-Yunus s.113, Geyik s.117, Türk ve İslam Mitolojisinde Geyik s.122, Rüya’da Geyik s.123, Halk Şiirimizde Antik Anadolu’nun Simgeleri s.123, Sufilik s.125, Güvercin s.126, Güvercin ve Kuş Simgelerinin Kökeni s.129, Çankırı Dolaylarından Bir Söylence s.135, Kartal s.135, Kedi s.139 Keklik s.143, Kuzu-Koyun s.144, Teke s.147, Örümcek s.152, Tavşan s.154, Yılan s.158, Kaynakça s.163, Öz yaşam Öyküsü s.165.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Eserin ön sözünde Alevi mitolojisiyle ilgili yazılan eserler değerlendirilmiş, çalışmanın yapılma amacı ve şekli anlatılmıştır. Eserde, giriş ve sonuç bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Sayıların ve mitolojide geçen hayvan simgelerinin hem evrensel kültürdeki öneminin hem de Alevi-Türk kültüründeki kutsiyetinin ifade edildiği bir eserdir.

Bazı sayıların Türk mitolojisinde dolayısıyla Alevilikte kültüre, inanca, edebiyata akseden yönleri verilirken aynı zamanda kutsal kitaplardaki hatta Yunan ve Mısır uygarlığındaki tezahürleri de eserde yer bulmuştur. Hayvan simgeleri de incelenmiş, Alevi kültüründe adı çok geçen aslan, geyik, anka kuşu gibi hayvanların Mısır'dan Roma'ya, Sümer'den Orta Asya'ya kadar geniş bir coğrafyadaki mitolojik yolculuğu anlatılmıştır.

Eserde yazılı kaynakların yanında, yaşayan sözlü kültür unsurları ve belgesellerden de faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Alevilik, Budizm, Efsane, Masal, Mitoloji, Şiilik,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bayat, Fuzuli,

Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2006

[1y.] + 304 s., res, 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-437-571-2

Çalışmanın Amacı

Son dönemlerde sayıları hızla çoğalan Şamanlıkla ilgili çoğu bilinçsiz ve bilgisiz yazıların önünü kesmek, Türk Şamanlığı hakkında birinci dereceden kaynaklardan yaralanarak bilgi vermek amacıyla yazılan bir eserdir. Eserde, Türk Şamanlığının özgün yapısını bilimsel verilerle ortaya koymak bir görev olarak belirtilmiştir.

İçindekiler

Ön Söz s.11, Giriş s.15, Birinci Kitap: Şaman Statüsüne Geçişin Yapısal İşlevsel Tarafları veya Şamanlığın İç Yapısı Birinci Bölüm: Türk Şamanlık sistemi, 1.1. Türk Kültürü Açısından Şamanlık s.21, 1.2. Geçiş Ritleri Bağlamında Şaman Fenomenolojisi s.31, İkinci Bölüm: Şamanlık Görevinde Çağrı Kodu s.33, Üçüncü

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bölüm: Kültürel-Etnografik Açıdan Şaman Hastalığı (Sınama) 3.1. Ruhi Hastalık Yaklaşımından Özgü Bir Hastalık Anlayışına Doğru s.40, 3.2. Adayın Kenarlaştırılması ve Sınav Süreci s.46, Dördüncü Bölüm: Ölüp Dirilme Olgusu, 4.1. Ritüel Ölüm s.50, 4.2. Adayın Ruhların Sütünü İçmesi ve Onlarla cinsi İlişkiye Girmesi s.54, 4.3. Ritüel Parçalanma ve Yenilme Sürecinde Demircinin Rolü ve İşlevi s.57, 4.4. Zihinsel Açılma s.72, 4.5. Şamanın Kendini Göçürme Tekniği-Esrime s.75, Beşinci Bölüm: Türk Şamanlığında Verginin Yapısı, 5.1. Pasif ve Aktif Şamanlık Olgusu s.79, 5.2. Şamanlık Görevinden Kurtulma veya Şamanlık Yeteneğinin Geri alınması s.81, Altıncı Bölüm: Şamanın Eğitim Süreci ve Şaman Ağacı, 6.1. Esrime ve Gelenekler Düzeyinde Eğitim s.84, 6.2. Eğitim zamanı Şamanın Yemin Etmesi s.97, Yedinci Bölüm: Şaman Ruhunun Görünüşü veya Hayvan Ana s.99, Sekizinci Bölüm: Cinsiyet Değiştirme veya Travestizm s.106, İkinci Kitap: Türk Şamanlığının Dış Etkenleri, Dokuzuncu Bölüm: Tarihi Süreç İçinde Türk Şamanlığı s.115, 9.1. Şamanlığın Oluşum Tarihi Bağlamında Bazı İşlevsel Özellikleri s.115, 9.2. Şamanlığın Kökeni Meselesi s.120, Onuncu Bölüm: Dikotomik Şaman dünyası s.131, 10.1. Şaman Adı Üzerine s.131, 10.2. Yapısal-İşlevsel Açıdan Şaman tipleri s.135, On Birinci Bölüm: Reenkarnasyon Bağlamında Ruh İnancı, 11.1. Şamanlıkta Ruh İnancı ve Reenkarnasyon Meselesi s.143, 11.2. Şamanın Koruyucu ve Yardımcı Ruhları s.147, On İkinici Bölüm: Şaman Folkloru, 12.1. Sözlü Kültür Bağlamında Şaman Dünya Görüşü ve Şaman Mitolojisi s.151, 12.2. Şaman Efsaneleri ve Memoratları s.161, 12.3. Sosyo-Kültürel Açıdan Şaman Kerametleri s.162, 12.4. Şaman Bir Savaşçıdır s.164, 12.5. Şamanın Dua ve Alkışı s.169, On Üçüncü Bölüm: 13.1. Kısa Giriş s.173, 13.2. Şaman Dünya Görüşü Açısından Kostüm s.174, 13.2.1. Yapısal Semantik Açıdan Şamanın Manyakı s.174, 13.2.2. Şamanın Kuşanmasını Tamamlayıcı Unsur Olarak Başlık ve Maske s.183, 13.3. Kehanet Aracı-Ayna s.190, 13.4. Şamanın Esrime Tekniği, Semavi Eşi ve Bineği Davul s.194, 13.4.1. İnanç Bağlamında Davul s.194, 13.4.2. Esrimenin Tamamlayıcı Teknik Unsuru Olarak Tokmak s.211, On Dördüncü Bölüm: Kamlığın Sosyo-Kültürel Dokusu, 14.1. Kam, Kamlık, Kam Siparişçi İlişkisi s.215, 14.2. Oyun Felsefesi Düzeyinde Kamlık s.218, 14.3. Oyunun Ritim Felsefesi s.223, 14.4. Kamlığın Sentagması s.225, On Beşinci Bölüm: Şamanın Tedavi Sistemi, 15.1.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Şaman dünya Görüşü Açısından İnsanın Fizyolojik Özellikleri ve Enerji Kaynakları s.241, 15.2. Teşhis Koymada Uygulanan Yöntemler s.248, 15.3. Şamanın Uyguladığı Geleneksel Tedavi Metotları s.252, 15.4. Astı s.269, On Altıncı Bölüm: Şaman Definlerinin Sosyal-Etnografik Bağlamı s.271, On Yedinci Bölüm: Şamanlığın Etkileşimi ve Post Şamanlık s.276, 17.1. Şamanlığın Diğer Dini ve Felsefi-Pratik Sistemlere Etkisi s.276, 17.2. Post Şamanlık Meselesi s.280, Sonuç s.287, Kaynakça s.289, Dizin s.297.

Ön Söz/ Giriş/Son Söz

Ön sözde Şamanizmin çeşitli alanlardaki bilim adamlarınca yanlış tanımlandığı, bunun sebebinin Şamanlığın ikinci elden öğrenilmesi olduğu belirtilmiştir. Genel hatlarıyla Şamanlığın tanımı yapılmış, coğrafi ve sosyal farklılıklarına değinilmiştir. Girişte ise inceleme teknikleri üzerinde durulmuş, Türk Şamanlığının, iç ve dış tekniklerinin bir bütün olarak incelenmesi gerektiği tespiti yapılmıştır. Sonuçta Türk Şamanlığının araştırmaya değer sosyo-kültürel hadise olduğu, İslam'dan sonra da Türk halk edebiyatı ürünlerinde şekil değiştirerek varlığını koruduğu belirtilmiştir.

Değerlendirme

Şaman ritüellerinin, mitolojisinin yanı sıra Şaman folkloru diyebileceğimiz efsane ve şiirde varlığını koruduğu düşünülen Türk Şamanlığının, evrensel ve milli yapısı bütünleştirilerek incelenen bir eserdir.

Şaman, büyücü mü, otacı mı, kült ve ayin yöneticisi bir tür kahin mi gibi sorularının cevapları aranmıştır. Eserde, Türk Şamanlığının felsefi-ontolojik, sosyal-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

epistemolojik temelleri irdelenmiştir. Şamanizmin Türk mitolojisinin yazıya alınmayan metinlerine kaynaklık ettiği, bu yönüyle milli yapısını koruduğu belirtilmiştir. Şamanizmin zamana ve ideolojik şartlara uygulanması evrensel değerini yitirmemesini sağlamıştır.

Eser, Şamanlık hakkında söylenen efsanelerden, Şaman dualarından, ilmi kitap ve makalelerden faydalanılarak yazılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Kam, Kozmogonik, Mitoloji, Ritüel, Şaman.

Bozkurt, Fuat,

Türklerin Dini, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995,

248 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-406-539-X

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Tarih boyunca, Türklerin bir kültür ögesi olarak etkisinde kaldıkları dini inançlar hakkında bilgi vermeyi amaçlayan; dinin Türk sosyal yaşantısındaki etkisini resmeden bir eserdir.

İçindekiler

Giriş s.7, 1. Korkut Ata s.14, 2. Kutsal Ata s.20, 3. Göktanrı s.25, 4. Şamanlık s.27, a. Doğu Her Zaman Haklı s.28, b. Yer-Su s.30, c. Dağ s.31, ç. Ağaç-Orman s.36, d. Su; Pınar, Irmak, Göl, Kaya s.37, e. Ateş, Ocak s.38, F. Ruhlar s.42, g. Şaman s.44, h. Giysi s.46, I. Davul s. 46, İ. Dinsel Tören s.47, J. Yuğ s.51, 5. Budizm s.53, 6. Manihaizm s.61, 7. Ateş Oğulları s.71, 8. Nestroyan s.74, 9. Yecüc-Mecücler s.77, 10. Hiçbir Peygamber Kendi İlinde Etkin Olamaz s.89, Kutsal Sözler s.107, 11. Yüzyüze s.161, a. Şu Bilinmeyen Türkeli s.162, b. Buhara Önlerinde s.168, c. Zahmetler Babası s.179, d. Arap Irkçılığının Çöküşü s.186, e. Dönüm Noktası s.192, F. Arapçanın Konumu s.198, g. Derviş Uçmaz, Müritler Uçurur s.205, h. Ekber Şah s.236, Kaynakça s.245.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Eserde ön söz ve son söz bulunmamaktadır. Girişte dinin toplum hayatını hangi yönlerde şekillendirdiği ifade edilmiş; Doğu ve Batı toplumları arasındaki inanç farkının bireysel ilişkilere yansımaları irdelenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türk toplum yapısına yön veren inanç unsurlarını tarihi, mitolojik, efsanevi temele inerek açıklayan; son dönemlerde ortaya çıkan sosyal akımları, güncel tartışmaları kişisel bakışla değerlendiren bir eserdir.

Eserde, Türklerin tarihleri boyunca etkisi altında kaldıkları Gök-Tanrı ve ona bağlı olarak varlığını sürdüren kültler, ritüeller, törenler sözlü metinler ışığında irdelenmiştir. Şamanlığın, Türk inancına adını veren bir inanç olarak nitelendirildiği eserde, ulusal Türk dini Gök-Tanrı olarak tanımlanmıştır. Destanlarda yer alan inanç unsurlarının, İslamiyet'ten sonra özellikle Anadolu'da yayılan dini efsanelerle karşılaştırması yapılmıştır.

Eserde yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Efsane, Maniheizm, Şaman, Türk, Yuğ.

Danık, Ertuğrul,

Öteki Tanrılar, Alevi ve Bektaşi Mitolojisi, Ankara, İmge Yayınevi, 2006,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

193 s., 15x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-553-465-3

Çalışmanın Amacı

Başlangıçta Dersim mitolojisinin kaynak ve kökenlerini araştırmaya yönelik olan çalışmalar, elde edilen verilerle Alevi-Bektaşi mitolojisinin kaynak ve kökenleri doğrultusunda genişletilmiştir. Temel amaç, yaşayan Alevilikteki kaynak ve motiflerden yola çıkarak, "Proto Alevilik" tartışmalarına kaynak ve veri oluşturmaktır.

İçindekiler

Ön Söz s.9, I. Anadolu Aleviliği/Bektaşiliği, Kahramanlar ve Mitler s.13, II. Olağanüstü ya da Bakire Doğum s.21, III. Aslana Binenler, Yılanı Kamçı Yapanlar ve Duvar Yürütenler s.47, IV. Bitmeyen Yiyecekler s.71, Kemiklerden Diriltme s.101, VI. Kaybolan İki Tanrı Düzgün ve Munzur Baba s.121, Kahramanlar ve Öteki Tanrılar s.141, Kaynakça 177, Dizin 187.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserin Ön sözünde Alevi ve Bektaşi tanımlarının yol ayrımı üzerinde durulmuş, çalışmanın amaç ve kapsamı belirlenerek, kaynak değerlendirmesi yapılmıştır. Eserde giriş ve sonuç bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Alevi-Bektaşi inancının mitolojik köklerine inen, halk arasında yaşayan efsaneleri ve kahramanları bölgesel fark ve benzerlikleriyle değerlendirerek farklı inançlardaki şekilleriyle karşılaştıran bir eserdir.

Eser, Alevi-Bektaşi inancının tarihi kökenini Türklerin 1071'de Anadolu'ya girişinden sonra, bölgede görülmeye başlayan Türkmenlere bağlamaktadır. (XII. yy) Ancak mitolojik kökeni, Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce tanıdıkları yer, gök su ve atalar kültü gibi eski inançlarla birlikte etkileşim içinde bulundukları Şamanizm, Budizm, Zerdüştlük vb. inançların oluşturduğu senktretik kültür ortamına bağlanmaktadır.

Eserde, Anadolu'da derlenen inanç ve uygulamalar, sözlü kültürde yaşayan efsaneler, başta vilayetnameler ve menakıbnameler olmak üzere Alevi-Bektaşi ve Türk kültürünü içeren yazılı kaynaklardan faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Alevilik, Bektaşilik, Efsane, Mitoloji, Sümer, Şamanizm.

Destan, Iduk, Kozmogoni, Mitoloji, Orhun, Umay.

Dikici, Mehmet,

Türklerde İnançlar ve Din, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005,

603 s., 14x20 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-338-688-5

Çalışmanın Amacı

Çeşitli milletlerin din ve inanç sistemleri hakkında bilgi vermeyi; Türklerde inanç ve din kavramlarının sınırlarını belirlemeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön söz s.9, 1 Din s.21, 1.1. Giriş s.21, 1.2. Din Nedir? s.23, 1.3. Dini Kaynağı s.25, 1.4. dinin tasnifi s.25, 2 Tek Tanrıdan Çok Tanrıya Geçiş s.35, 2.1. Çok Tanrılı dine Geçiş s.35, 2.2. Put, 2.3. Putperestlik s.48, 2.4. Mecusilik s.76, 3 Yunan'da ve Ön Asya'da Din s.79, 3.1. Eski Yunanda Din s.79, 3.2. Sümerlerde Din s.86, 3.3. Mısırlılarda Din s.89, 3.4. İran'da Din ve Zerdüşt s.91, 4 Çin'de ve Japonya'da Din s.93, 4.1. Konfüçyüsçülük s.93, 4.2. Taoizm s.102, 4.3. Shinto Dini s.103, 5 Hint'te Din s.109, 5.1. Brahmanizm s.109, 5.2. Buda ve Budizm s.111, 6 Musevilik s.119, 6.1. Yahudiler s.119, 6.2. Hz. Musa s.121, 7 Hristiyanlık s.129, 7.1. Hz. İsa s.129, 7.2. Hristiyanlık s.132, 7.3. Mani ve Manizm s.139, 8 Araplar s.147, 8.1. Araplar s.147, 8.2. İslam Öncesi Arapların İlim ve Kültür Hayatarı s.161, 9 İslamiyet s.169, 9.1. Yaratılış s.169, 9.2. Peygamberler s.172, 9.2.1. Hz. Adem s.173, 9.2.2. Hz. İdris s.174, 9.2.3. Hz. Nuh s.174, 9.2.4. Hz. Hüd s.175, 9.2.5. Hz. Salih s.176, 9.2.7. Hz. Lut s.185, 9.2.8. Hz. İsmail s.189, 9.2.10. Hz. Yakup s.189, 9.2.11 Yusuf s.189, 9.2.12. Hz. Eyyüb s.190, 9.2.13. Hz. Zülkifl s.190, 9.2.14. Hz. Şuayip s.190, 9.2.15. Hz. Musa s.190, 9.2.16. Hz. Harun s.191, 9.2.17. Hz. Üzeyir s.191, 9.2.18. Hz. Lokman s.191, 9.2.19. Hz. Zülkarneyn s.192, 9.2.20. Hz. Davud s.192, 9.2.21. Hz. Süleyman s.192, 9.2.22. Hz. İlyas s.192, 9.2.23. Hz. Elyasa s.193, 9.2.24. Hz. Yunus s.193, 9.2.25. Hz. Yahya s.193, 9.2.26. Hz. Zekeriya s.193, 9.2.27. Hz. İsa s.194, 9.2.28. Hz. Muhammed s.195, 9.3. İslam'da Dini-İbadetler s.206, 9.4. İslam Medeniyeti s.209, 9.5. Mezhepler ve Ayrılıklar s.220, 10 İslam Dünyasında Gelişmeler s.223, 10.1. Müslüman Dünyası s.223, 10.2. Araplar s.235, 10.3. Timur İmparatorluğu s.240, 10.4. Cengiz İmparatorluğu s.245, 10.5. Selçuklular s.267, 10.6. Osmanlı İmparatorluğu s.271, 11 Eski Türklerde İnançlar s.327, 11.1. Mitoloji s.327, 11.2. Türk s.339, 11.3. Tsin Dini s.350, 11.4. Toy ve Toyonizm s.351, 11.5. Totem s.354, 11.6. Ongun s.356, 11.7. Yer-Sular s.368, 11.8. Yada Taşı s.369, 11.9. Türkler Şaman ve Totemci Değildi s.370, 11.10. Komşularının Türklere Olan Dini Etkisi s.372, 11.11. Gök Tanrı İnancı s.374, 11.12. Oğuz Han s.382, 11.13. Oğuz Han-Zülkarneyn mi? s.385, 12 Şamanizm s.407, 12.1. Şamanizm Nedir? s.407, 12.2. Eski

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türkler Şaman mı İdi? S.410, 13 Türkler ve İslamiyet s.417, 13.1. Türklerin İslam'a Girişi s.417, 13.2. Müslüman Türklerin Anadolu'ya İlk Girişler s.419, 13.3. Anadolu'ya Hristiyan Türklerin Yerleşmesi s.427, 13.4. Anadolu'da Yerli Halkın Durumu s.438, 13.5. Anadolu'da Türklerin İslamlaşması s.449, 13.6. İmamı Âzam ve İmamı Maturidi s.472, 14 Sosyal Yardım ve Vakıf s.479, 14.1. Sosyal Yardım s.479, 14.2. İslam'da Vakıf s.484, 14.3. Türklerde Vakıf s.490, 14.4. Vakıfların Genel Olarak Değerlendirmesi s.496, 15 Anadolu'da Maneviyat s.503, 15.1. Anadolu'nun Din Uluları s.503, 16 Türk-İslam Sentezi s.529, 16.1. Türkler ve İslam s.529, 16.2. Türk-İslam Sentezi Nedir? s.533, 17 Ahlâk s.539, 17.2. Aile s.556, 17.3. Örtünme s.558, 18 Notlar s.579.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde tek tanrılı dinlerde, zamanla meydana gelen bozulmalar sonunda putperestliğe geçişin tarih boyunca rastlanan olaylardan olduğu belirtilmiştir. Türk tarihinde putperest eğilimlerin olmadığına dikkat çekilmiş; buna gerekçe olarak Türk töresinin sosyal düzeni sağlamada dinden önemli olması gösterilmiştir. Girişte dinin tanım ve tasnifi yapılmıştır. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türkler başta olmak üzere çeşitli milletlerin din ve inançları hakkında bilgi verilen, Türk milletinin tarih boyunca etkilendiği akımların ele alındığı bir eserdir.

Türk inanç sisteminin mitolojiyle başlatıldığı eserde, Türk efsane ve destanlarına işlenen din motifleri üzerinde durulmuştur. Gök-Tanrı inancı olarak adlandırılan eski Türk inancına etki eden, totem, yer-sular, Şamanizm gibi unsurlar

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

izah edilmiştir. Türklerin İslamiyeti kabul edişleri ve sonrasında yaşanan tarihi sürece yer verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Mitoloji, Oğuz, Ongun, Şamanizm, Totemizm, Türk.

Drury, Nevill,

Şamanizm, Şamanlığın Ögeleri, (Çev. Erhan şimşek), İstanbul, Okyanus Yayıncılık, 1996,

283 s., res., 15x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-7200-15-8

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

"Doğanın kutsallığına saygı duyulmasını sağlayan, insanların tek bir ruh olduğunu anımsatan" Şamanizm'e Batı dünyasının ilgisini çekmek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Çevirenin Sözü s.7, Giriş s.13, 1. Canlıcılık ve Ötesi s.19, 2. Şamanlığı Nerede Buluruz s.35, 3. Şaman Kozmolojileri s.53, 4. Ritüel ve İçsel Dünya s.67, 5. Kutsal Bitkiler s.83, 6. Şamanlar Konuşuyor s.113, 7. İki Çatışma s.137, 8. Batı'da Şamanlık s.159, Notlar ve Göndermeler s.173, Seçilmiş Kaynakça s.179.

Ön Söz /Giriş/Son Söz

Erkan Şimşek tarafından yazılan ön sözde Batı düşüncesinin yaklaşım biçimi ortaya konulmuş; bilginin damıtılarak "söylem" haline getirildiği belirtilmiştir. Girişte Nevill Drury Şamanizm ile ilk karşılaşmasından ve uygulamalı olarak Şaman'ın iklimini keşfetme macerasından bahsetmektedir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Şamanlığın ögelerini, Şaman'ın kullandığı aksesuarları, kozmolojik tasavvurlarını, ritüellerin iç ve dış yönlerini yansıtan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Şamanlığa özgü terminolojinin yanı sıra yöresel sözcük ve deyimlere de yer verilen eserde, Şamanizm hakkında yapılan bilimsel tartışmalar da bulunmaktadır. Şamanist motiflerin milletlerin mitolojilerindeki benzerlik ve farklarına da dikkat çekilmiştir. Türk mitolojisine ait inanç ve motifler bulunmaktadır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında görsel ögelerde de faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Animizm, Evenk, Mitoloji, Kozmoloji, Ritüel, Şamanizm.

Günay, Ünver; Güngör, Harun,

Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2003,

544 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-6835-88-5

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Türklerin dini tarihinin, mevcut bilgi ve dokümantasyon ışığında, başlangıçtan günümüze uzanan genel bir panaromasını çizmeyi ve temel meselelerini belirlemeyi amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz s.11, Giriş s.19, 1- Konunun Sınırlandırılması s.22, 2- Yöntem s.25, 3- Türk Din Tarihinin Coğrafi, Sosyo-Kültürel ve Tarihi Kadrosu s.31, a- Coğrafi Çerçeve s.31, b- Sosyo-Kültürel Kadro s.31, c- Tarihi Arka-plan s.33, 4- Türklerin Dini Tarihinin Belli Başlı Safhaları ve Çalışmanın Bölümleri s.39, 5- Kaynakların Değerlendirilmesi s.44, Bölüm I: Geleneksel Türk Dini 1- Gök Tanrı İnancı s.55, 2- Yaygın Kutsal s.65 a- Tabiat Kuvvetlerine İnanma s.70, a.b. Yıldızlar ve Gezegenler Kültü s.71, a.c. Yer-su Kültleri s.72 1. Dağ Kültü s.73, 2. Orman ve Ağaç Kültü s.75, 3. Ateş Kültü s.76, 4. Su Kültü s.77, 5. Toprak, Taş ve Kaya Kültü s.78, b- Atalar Kültü s.80, 3- Kozmoloji s.85, 4- Kozmogoni s.90, 5- Dünyanın Sonu s.92, 6- İbadet s.93, 7- Geçiş Mensekleri s.101, a- Doğum s.101, b- Evlenme s.103, c- Ölüm s.104, 8- Kamlar s.118, 9- Geleneksel Türk Dini Etrafında Tartışmalar s.181, a- Totemizm Tartışmaları s.133, b- Şamanizm Meselesi s.137, c- Animizm, Fetişizm, Politeizm, Düalizm, Henoteizm ve Monoteizm Tartışmaları s.143, 10- Geleneksel Türk Dini Üzerine Genel Bir Değerlendirme s.146, Bölüm II: Evrensel dinlerle Temaslar ve Onların Türklerin Arasında Kısmi Yayılışı 1- Konfüçyanizm ve Taoizm s.157, 2- Budizm s.159, a- Hunlarda Budizm s.162, b- Tabgaçlarda Budizm s.164, c- Göktürklerde Budizm s.166, d- Karluklarda Budizm s.171, e- Uygurlarda Budizm s.172, f- Sarı Uygurlarda Budizm s.177, g- Türk Topluluklarıda Lamaizm s.179, 3- Zerdüştilik s.181, 4- Mani Dini s.184, 5- Hıristiyanlık s.198, a- Orta Asya'da Nesturilik s.199, b- Ortodoksluk ve Diğer Hıristiyan Kilise ve Mezheplerinin

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türklerin Arasına Nüfuzu s.206, b.a. Orta Asya'da Ortodoksluk s.206, b.b. Doğu Avrupa, Balkanlar, Anadolu, Rusya ve Sibirya'da Türklerin Arasında Ortodoksluk s.207, b.c. Kerkük Türkmenleri Arasında Katoliklik s.224, 6- Musevilik s.225, 7- Evrensel Dinlerle Temasların Sonuçları s.234, Bölüm III: İslamiyet ve Türkler 1- Türk-İslam Tarihinin Belli Başlı Devreleri s.239, 2- Türklerin İslam Dinine Yönelmelerinin Nedenleri ve Yolları s.241, 3- İslamiyet'in Türklerin Arasında Yayılması s.247, a- İlk Temaslar ve Sonuçları s.247, a.a. İlk Temaslar s.247, a.b. Fetihler ve Mücadeleler s.250, a.c. İlk İhtidalar s.258, b- İlişkilerin Sıklaşması, Hizmetler ve Daha Geniş Çaplı İhtidalar s.264, c- Türk Ülkelerinde İslamlaşmanın İlerlemesi s.s.270, d- Kitleler Halinde İslam Dinine Giriş s.291, 4- Türklerin İslam Dinine Girmelerinin Sonuçları s.300, 5- Türklerin İslam Dünyasındaki Hakimiyet Dönemi ve İslamiyet s.304, A- Devlet İçinde Devletler s.305, B- Emirü'l-Ümeralar s.309, C- Bağımsız İlk Müslüman Türk Devletleri s.311, a- İtil (Volga) Bulgar Hanlığı (Büyük Bulgaristan) s.313, b- Karahanlılar s.319, c- Gazneliler s.328, d- Selçuklular s.333, 6- Selçuklulardan Sonraki Dönemlerde Orta Asya'da İslamiyet s.351, a- Karahitaylar s.351, b- Harzemşahlar s.353, c- Moğollar s.354, d- Timur Hanedanı Dönemi s.357, e- Müteakip Hanedanlar s.360, 7- Altınordu Devleti ve Onu Takip Eden Dönemlerde Kıpçak Bozkırları ve Kafkaslarda İslamiyet s.361, 8- Rus Hakimiyeti s.363, 9- Orta Doğu'daki Müslüman Türk Devletlerinde İslamiyet s.366, a- İlhanlılar s.366, b- Eyyubiler s.368, c- Memlukler s.369, 10- Gaznelilerden Sonra Hindistan'da Türk Yönetimleri Altında İslamiyet s.370, a- Gurlular s.370, b- Delhi Türk Sultanlıkları s.371, c- Babür İmparatorluğu s.372, 11- Anadolu'da İslamiyet s.377, a- Anadolu'nun Türkler Tarafından Fethi, Türkleşmesi ve İslamlaşması s.377, b- Anadolu Selçukluları Döneminde İslamiyet s.389, c- Moğol İstilasının Anadolu'nun Dini Kültürü ve Yaşantısı Üzerideki Yankıları s.400, c.a. Mevlevilik s.403, c.b. Bektaşilik s.404, c.c. Ahilik s.407, d- Beylikler Döneminde Anadolu'da İslamiyet s.412, e- Osmanlı Döneminde Anadolu'da İslamiyet s.423, Bölüm IV Modern Dönem 1- XIX. Ve XX. Yüzyılardaki Gelişmelere Toplu Bir Bakış s.443, a- İslam Dünyasında Duraksama Eğilimleri s.443, b- Batı'da Medeni Yükseliş s.444, c- Modern Batı Medeniyetinin Türk-İslam Dünyasındaki Yankıları s.446, c.a. Türkistan'daki Gelişmeler s.451, c.b. Orta Volga Bölgesindeki Yankılar s.456, c.c.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kafkaslardaki Yankılar s.461, c.d. SSCB'nin Dağılmasını Müteakip Durum ve Gelişmeler s.462, c.e. Doğu Türkistan'ın Durumu s.467, c.f. Osmanlı'daki Yankılar s.469, c.g. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Gelişmeler s.478, 2- Bugünkü Durum s.484, Genel Değerlendirme ve Sonuç s.495, Resume s.503, Kronoloji s.515, Kaynakça s.531.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde köklü ve sistematik tarih şuurunun uyanışı ve bunun Türk tarihi üzerindeki etkisine değinilmiştir. Orta Çağda mitolojinin etkisinde olan tarih biliminin, özellikle XIX. Yüzyılda bilimsel bir zemine oturtulduğu belirtilmiştir. Girişte Türk din tarihinin sistematik tetkikinde karşılaşılan sorunlar ve çözümleri üzerinde durulmuştur. Sonuçta ise Türk dini tarihi içerisinde mitolojinin şekillendirdiği Gök Tanrı inancının çeşitli dış etkilerle birleşerek Şamanizm denilen dini-sihri alt kültür sistemini oluşturduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Türk dini tarihini, milattan önceki dönemlerden başlayarak coğrafi, sosyo-kültürel, tarihi sistematik içinde inceleyen bir eserdir.

Geleneksel Türk dini olarak adlandırılan Gök Tanrı inancının mitolojik kutsalları, menşe efsanelerinden faydalanılarak izah edilmiştir. Türklerin dini inançlar üzerinde şekillenin evreni ve hayatı algılayış biçimlerinin, Türk kozmolojisindeki tasavvurları milli ve evrensel yönleriyle aydınlatılmıştır. Türklerin etkisi altında kaldıkları evrensel dinlere de yer verilen eserde, Orta Asya ve Anadolu'da kurulan Türk-İslam devletleri din merkezli olarak incelenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

İslamiyet, Kozmogoni, Kült, Mitoloji, Totemizm, Türk.

Hikmet, Tanyu,

Türklerde Taşla İlgili İnançlar, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987,

317 s., res., fotog., 15x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-17-0020-5

Çalışmanın Amacı

Türk tarihinin başlangıcından günümüze kadar Türklerin yaşadığı coğrafyalarda Türk kültüründe yer eden taşla ilgili inançlar hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

1- Giriş s.1, A- Konuya Genel Bakış s.1, B- inceleme Sahası ve Metod s.5, C- Geçmiş Dinlerde Taş İnancı s.6, Anadolu'nun Dini Tarihinde Taş s.7, Mısır Dininde Taş s.8, Sümerler, Akkadlar ve Babillerde Taş İnancı s.8, Hurriler: Hititlilerde Taş İnancı s.10, Huvaşi Taşı s.11, Friglerde Kibele'nin Karataş'ı s.12, Yunanlılarda (Greklerde) Taş İnancı s.14, Romalılarda Taşla İlgili İnançlar s.17, Alman (Germen) Dininde Taş s.18, Keltler, Finler ve İslavlarda Taş Kültü s.20, Ç- İlkel Toplumlarda Taşla İlgili İnançlar s.20, D- Günümüzde Yaşayan Dinlerde Taşla İlgili İnançlar (Hinduizm, Budizm, Çin Dinleri, Taoizm, Şintoizm) s.25, Yahudilikte Taş İnancı s.28, Hıristiyanlık Dininde Kutsal Taş İnancı s.34, II- Türk Dinler Tarihinde ve İnançlarında Taşlar s.38, A- Türklerde Taşla İlgili İnançlar s.38, B- Türk Efsanelerinde, Destanların Kaya, Kutlu Kaya s.38, C- Yada= Yâd (Yağmur Taşı) S:45, a-Sözlük, Kelime Anlamı s.45, b- Yağmur Taşı'nın (Yada Vb.) Tarihçesis.49, c- Yağmur, Yada Taşının Rengi, Şekli, Bulunduğu Yer: Yadacılar: Kullanılış Şekli: Dini-Sihri Metodu. Görenler, İnanmayanlar ve İnananlar s.61, ç- Taşı Görenler; Nasıl Yağdırıldığı, Kullanma Metodu s.67, D- Türkiye Dışındaki Türklerin Kutsal Tanıdıkları Çeşitli Taşlar s.80, a- Genel Olarak Bazı Taşlar ve Adetler s.80, b- Azerbaycan'da Kutsal Taşlar s.82, c- Türk Kazakları, Oğuzlar ve Türkistan'da Taşla İlgili İnançlar, Taşlar s.83, Türkistan'da Kaya, Mermer Direk, Göktaşı s.85, ç- Kıbrıs'ta Hala Hatun Türbesinde (Boşlukta Durduğuna İnanılan) Taş s.87, d- Makedonya Yörüklerinde: Dilek Taşı, Babu Taşı, Hacat Taşı s.88, III- Türkiye'de Yaşayan Taşla İlgili İnançlar s.90, A- Tılsım Değeri Kalmayan Taşlar s.90, B- Kalıntıları İzleri Devam Eden Taşlar s.90, C- Genellikle İllerde Taş; Satı Taşı s.92, D- Eski Mezarlar, Dikili Taşlar ve Türklerde Mezar Taşları s.93, (Yunanlılar ve Romalılar; Mastaba, Ehram (Piramit) s.94, Megalitlik: Dikili, Uzun Yuvarlak, Sıra, Tabla Şeklindeki Taşlar s.96, Menhirler (Dikili Uzun Taşlar), 2- Kromlekler (Yuvarlak Taşlar), 3- Alignements (Sıra Taşlar), 4- Dolmenler (Tabla Taşlar) 5- Trilithler (Üçtaşlar), 6- Sistler s.96, Türklerde Mezar Taşları s.98, Balballar s.98, Bazı Mezar Taşları s.103, Afyonkarahisar s.108, Göze İyi Gelen,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaya'dan Akan Su s.108, Öksürük Kayası s.108, Devrânî Baba Türbesi Önündeki Taş s.109, Sarı Kız s.109, Ağrı s.110, Göktaşı s.110, Ankara s.110, Dilek Taş, Düz Taş, Taş Yapıştırma: Niyet Taşları s.110, Ali Taşı s.111, Delik Taş s.112, Düz Taş s.112, Doğumu Kolaylaştırıcı Taş s.112, Yağmur Duasında Taşlar s.112, Kaya-Yı Şerif s.113, Mezara Taş Bırakmak: Fal Taşı, Damlalı Taş: Hz. Ali'nin İzleri: Delik Taş: Öksürük Taşı s.114, Kırıkkale: Hasandede Camiindeki Karataş s.115, Antalya s.115, Zincirli Kaya s.115, Amasya s.116, Taşta Hz. Ali'nin İzi s.116, Taşla İlgili Keramet s.116, Belirli Bir Taş Etrafında Yürütülme s.116, Atılan Taş s.116, Kız Kayası (Ersandık) Efsanesi; Buyruğa Uyan Kaya s.116, Taş Yapıştırma s.117, Balıkesir s.117, Taş Alıp Mezara Koyma s.117, Yağmura Karşı Delik Taş Asılması s.118, Yağmur ve Duası s.118, Dursurbey'de Yatır Taşlama s.118, Murat Taşı s.119, Üç Taş Alıp Saklama, Sonra Yerine Koyma s.119, Hz. Ali'den İzler s.119, Kazdağı'nda Kutsal Taş s.120, Sarıkız, Kutsal Taş Hakkında Aykırı Görüşler s.121, Günümüzdeki Bilgiye Göre Kazdağı ve Sarıkız s.123, Taş Kesilmiş Ağaç s.125, Bilecik s.125, Durtaşı: Üç Taş Atmak s.125, Deredeki Oyulmuş Taşlar s.125, Bolu s.126, Kemal Ümmî ve Duran Taş s.126, Çıngıraklı Kaya s.126, Çocuk Kayası s.126, Bursa s.127, Muhtelif Maksatlarla Kullanılan Taşlar s.127, Dönen Yeşil Mermer s.127, Taşa Çivi Çakmak s.127, Ebe Kaya s.128, Çanakkale s.128, Bayramiç: Menderes Çayında Yağmur Duası s.128, Gelin Kız s.129, Çankırı s.129, Şehit Olan Taş s.129,Çerkeş ve Üç Taş Adeti s.130, Çorum s.130, Çelebi Gazi: Taş Yapıştırma ve Yuvarlak Taş s.130, Çelebi Gazi'nin Taşı s.130, Talih ve Taş s.131, Oyulan Taş s.131, Mübarek Taşlar s.131, Diyarbakır s.131, Gelin Dağı s.131, Edirne s.132, Dönen Taş ve Dilek s.132, Hıdır Baba: Üstüne Çıkılan ve Şahsı Döndüren Taş s.132, İnsanı Döndüren Taş s.134, Taşlardan Ev Yapma s.134, Elazığ s.135, Altından Geçilen Taş s.135, Erzincan s.135, Köroğlu'nun Kır Atının İzleri s.135, Erzurum s.135, Delikli Taş s.135, Tıpkı Taşı, Yad Boncuğu: Büyüye Karşı Taş s.135, Çoban Dede ve Kayalar s.135, Taş Kesilen Adam ve Köroğlu'nun Yalağı s.135, Eskişehir s.137, Çoban Baba'nın Taş Ekmeği s.137, Ağlar Kaya s.137, Gaziantep s.137, Taş ve Diş s.137, Duvara Taş Yapıştırma s.138, Terleyen Kara Taş Sütun s.138, Delikli Kaya: Boyna Takılan Taş s.138, Kantaşı Yüzüğü ve Burun Kanaması s.139, Yağmur Duası ve Taş s.139, Kırmızı Taş: Koru Taşı s.139, Çevresinde Dolaşılan Değişmen

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Taşı s.140, Ağaç veya Çalı Altına Taş Atma s.140, İslâhiye'de: Yağmur Duası ve Gazi Baba ve Gani Baba'nın Taş Kabartmaları s.140, Kilis'te Yedi Çeşit Taşa Saygı s.141, Kilis'te Altın Dede ve Oyuklara Konulan Taş s.141, Nizip'te Çakmaktaşı s.141, Taş Kesilen Üç Kız: Taşbaş Dağı s.142, Nizip'te Terleyen Taş s.142, Giresun s.142, Gelin Kaya s.142, Hatay s.143, Yuvarlak Taş s.143, Dörtyol'da Karataş s.143, Isparta s.144, Delikli Taş s.144, Yağmur Duası ve Taş s.144, İstanbul s.144, Fal Taşı s.144, Türbeden Taş Almak Sonra Geri Bırakmak s.145, Terler Direk s.146, Taş Almak, Duvar Dibine Koymak: Taş Alıp Mezara Sürtmek, Tutturmak s.146, Horoz Kursağından Çıkan Taş s.147, İzmir s.147, Niyaz Taşı s.147, Selçuk'ta Deliktaş s.148, Gelin-Damat Taşı s.148, Bergama: Haylazlar Kayası=Meraktaşı=Kısmet Kayası s.149, Şeytan Taşlama Dağı s.149, Kastamonu s.150, Yağmur Duası Ve Taş s.150, Beştaş Oynama s.151, Taşların Buyruğa Uyuşu s.151, Arkasından Üç Taş Atmak s.151, Kayseri s.152, Battal Gazi Türbesi Ve Üç Taş Atma: Kayalar s.152, Hazreti Ali'nin Yaslandığı İddia Edilen Kaya s.152, Kuvle Deliği: Taş İçinde Oyuk, Delik s.153, Kocaeli s.153, Oyuk Taşa Kafa Sokmak s.153, Konya s.154, Yılan Taşı: Uğurlu Taş s.154, Duvara Taş Yapıştırma s.154, Binektaşı s.154, Şifalı Mermer s.154, Cami Duvarına Taş Yapıştırma s.154, Deliktaş s.155, Gelin Kaya s.155, Kızlar Kayası s.155, Deli Ali Kayası s.156, İvriz Kabartması s.156, Kırşehir (Mucur) Ve Nevşehir (Hacıbektaş) s.156, Türbeler ve Taş s.156, Yastıklı Beşik ve Dilek Taşı s.157, Hacıbektaş Taşı ve Hacıbektaşla İlgili Taşlar: Kerametler: Teslim Taşı s.157, Beştaş Ve Taşlaştırma, Taşı Hamur Yapma ve Yürüyen Kaya s.158, İşaret Taşları: At Taşı s.161, Tılsım Taşı: Teslim Taşı s.162, Taş Ve Fal s.163, Taş Kesilme s.163, At Kaya, Beştaş ve Hacıbektaş Taşlarının Günümüzdeki Durumu s.163, Malatya s.164, Öküz Başı Denilen Beyaz Taş s.164, Manisa s.165, Yağmur Duası ve Taş: Havuza Taş Koyma s.165, Ziyaret Edilip Öpülen, El Sürülen Taş s.165, Ağlayan Taş Kadın s.165, Şeytan Taşı s.166, Delikli Taş s.166, Mardin s.167, Yağmur Duası Ve Taş s.167, Mersin s.167, Yağmur Duası ve Taş s.167, Muğla s.168, Taş Üstüne Yatırma s.168, Muş s.168, Öpülen, Köşker Baba'nın Taşı s.168, Samsun s.168, Taş Yapıştırma s.168, Ladik'te Seyit Ahmeti Kebir ve Yanındaki Taş s.168, Seyhan s.169, Taş Üzerine Yemin s.169, Üç Taş Atmak Suretiyle Yemin s.169, Çamaşırlarıyla Taş Olan Kadın s. 169, Sinop s.170, Taşı Belde Taşımak s.170, Satı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Taşı s.170, Yılancık Taşı: Sarı Taş s.170, Sivas s. 171, Hızır Direk (Taş Sütun) s.171, Niyet, Dilek Taşları s.172, Taş Yapıştırma s.172, Pencereden Taş Atma s.172, Taş Atmak, Talihin Taşta Oluşu s.173, Rasgele Mezartaşlarına Taş Yapıştırma s.173, Taş Delik s.173, Taş Dikme s.173, Kayalara Çıkan Nal İzleri s.174, Tekirdağ s.174, Demirköy'de Yağmur Taşı s.174, Tokat s.175, Taş Yapıştırma s.175, Pencereden Taş Atma s.175, Sarı Kaya s.176, Yağmur Duası: Taş s.176, Taş Olma s.177, Urfa s.177, Sallanan Taş Beşik s.177, Taş: Yedi Taş s.177, Uşak s.178, İçinde Şeytan Bulunduğu Sanılan Taş s.178, Yozgat s.178, Gelinkayalar s.178, Irmaklara, Çaylara Taş Atmak s.179, Sıkıştırılmış Kutsal Toprak s.179, Doğumla İlgili Taşlar s.179, Türkiye'de Yağmur Duası ve Taşlar s.179, IV- Sonuç s.181, 1- Muhtelif Kutsal Taşlar s.181, 2- Müslüman Türkler Arasında Kutsal Tanınan Taşlar ve Taşla İlgili Adetler s.185, Hacer-İ Esved. Bütün Müslümanlarda Ortak İnanç ve Diğer Kutsal Taşlar s.185, Türkler Arasıda Taşla İlgili İnançlar s.185, 3- Taş İnancının Kökleri, Sebepleri, Tahlili s.190, a) Hacer-İ Esved, Şeytan Taşlama ve Sahre (Hacer-i Mullâk s.190, b) Taşların Kullanma Şekilleri: Taşla İlgili Sayılar: Taşla Beraber Okunan Dualar ve Renkleri s.191, c)Taş İnancının Tahlili s.193, ç) Mezar Taşları ve Üzerlerindeki Resimler, Kabartmalar s.193, d-) Benzerlikler, Halk İnançları, Dinler ve Mana s.199, e) Büyü Meselesi s.204, f) Türk Dini Tarihi ve Sonuç s.209, II. Basıma İlaveler s.218, Kaynakça s.225, İlaveler s.241, Yazma Ve Resimler s.247, Dizin s.277.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Çalışmanın Amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Girişte Anadolu'da Türklerden önce yaşayan uygarlıklar ve günümüzde yaşayan dinlerde taş kültü anlatılmıştır. Son sözde İslam dinini benimseyen toplumlardaki kutsal tanınan taşlar, farklı dinlerdeki benzerlikler ifade edilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türklerin tarihleri boyunca benimsedikleri dinlerde, yaşadıkları coğrafyalarda, Türkiye'de, Balkanlar'da ve Orta Asya'da, Türkler arasında varlığını devam ettiren taşla ilgili inançları içeren bir eserdir.

Eserde, Türk destanlarında yer alan kutlu kaya, yada taşı gibi motifler etimolojik ve sosyolojik açıdan incelenmiştir. Türkiye'de kırk dört ilde ve Türkiye dışında yaşayan Türkler arasında yapılan derlemelerde bulunan taşla ilgili inançların kökleri, sebepleri araştırılmış ve tahlilleri yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında derleme metinlerden de faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Destan, Efsane, Kült, Türk, Yada.

İnan, Abdulkadir,

Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976,

256 s., res., 14x21 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Eski Türk dininin tarihi hudutlarını çizerek, Türk milletini geçmişi hakkında bilgilendirmeyi, bu alanda çalışacak olan araştırmacılara yardımcı olmayı hedefleyen bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.IX-XVI, I. Dinler Tarihi ve Dini Folklor Bakımından Abdulkadir İnan s.IX-XII, II. Abdulkadir İnan'ın Dinler Tarihi ve Dini Folklorla İlgili Eserleri s.XIII-XVI, Eski Türk Dini Tarihi s.1-62, Eski Türklerde Tengriler Panteonu s.15-27, Tengri-Tanrı-Bir Tanrı –Allah s.17-19, Ülgen s.19-24, Umay s.24-27, İki Tanrıça-İki Ruh s.27, Kötü Ruhlar –Erlik s.27-30, Yer-Su Kültü ve Ruhlar s.30-31, Kutsal Dağlar s.31-38, Ağaç ve Orman Kültü s.38-40, Su, Pınar, Irmak, Göl Kaya Kültü s.40-41, Ateş ve Ocak Kültü s.41-46, Dini Törenler s.46-54, Kam: Şaman s.54-58, Puta Tapılır mıydı? S.58-61, Ölüyü Anma: Yug s.61 Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V. Anohin'den Çev.) s.61-71, Ruhlar ve İlahlar Hakkında s.62-71 Töz Denilen Ruhlar s.63-71, Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V. Anohin'den Çev.) s.71-89, Arı Ruhlar s.76-88, Semavi Ruhlar s.76-88, a) Ülgen s.76-80, b) Ülgen'in Oğulları s.80-81, c) Ülgen'in Kızları s.81, ç) Yayık s.81-83, d) Suyla s.83, e) Karlık s.83, f) Utkuçi s.83-84, g) Yer ve Dağ Ruhları s.84-88, Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V.Anohin'den Çev.) s.89-93, Yerin ve İnsanların Yaradılışı Hakkında Efsaneler s.89-93, Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V. Anohin'den Çev.) s.93-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

113, Canlılar, Ölülerin Ruhları ve Şamanlar Hakkında s.93-113, Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V. Anohin'den Çev.) s.113-121, Şaman Davulu s.113-121, Altay Şamanlığına Ait Maddeler (A.V. Anohin'den Çev.) s.121-129, Şaman Davulu s.121-129, Divanu Lugat-it Türk'de Şamanizme Ait Kelimeler s.129-136, Dede Korkut Kitabında Eski İnançlar ve Gelenekler s.136-161, Başkurt Türklerinde Şamanizm Kalıntıları s.161-166, Ziya Gökalp ve Yakut Altay Folkloru ile Dinayeti s.166-174, Hurafeler ve Menşeleri s.174-235, 1. Eski Türklerde Din s.188-201, 2. Türklerin İslam Dünyası ile Temasları s.188-201, Cahiliye Devrinin Kalıntıları s.201-235, Sibirya'da İslamiyetin Yayılışı s.236-248, ali Şir Nevai ve Folklor s.249-258, Tahlil ve Tenkitler s.258-256.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Hikmet Tanyu tarafından yazılan ön sözde Abdulkadir İnan'ın Türk tarih bilimine yaptığı katkılar özetlenmiştir. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Eski Türk dininin Türk boylarındaki algılanış ve yaşayış biçimini, farklı Türk lehçelerindeki terminolojisini tarih ve efsanelerden yola çıkarak ortaya koyan bir eserdir.

Eserde, Türklerin Tanrı kavramına yüklediği sıfatlar, Yer-Su kültleri, dini törenleri ifade edilirken Maniheist, Budist, Şamanist unsurların etkileri üzerinde de durulmuştur. Altay Şamanlığı hakkındaki bilgiler, A.V. Anohin'in eserinden çeviri metinlerdir. İslamiyeti kabul eden Türk boylarında varlığını koruyan eski inançlara da yer verilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde, yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanında yazarın Altay ve Başkurdistan bölgesindeki gözlemlerinden de faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Kam, Kült, Şamanizm, Türk, Umay, Ülgen.

İnan, Abdulkadir,

Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar, 2. bs., Ankara, Türk tarih Kurumu Basımevi, 1972,

[1y.] + 239 s., res, 15x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Eski Türk dini ve mitolojisi hakkında Çin, İslam ve Batı kaynaklarında dağınık halde bulunan bilgileri bir araya toplamak, bu konudaki yanlışlıkların önüne geçmek amacıyla yazılan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

I. Tarihte ve Bugün Şamanizm, s.1, II. Dünyanın ve İnsanların Yaratılışına Dair Efsaneler s.13, III. Tufan Efsanesi s.22, IV. Dünyanın Sonu-Kıyamet s.24, V. Tanrılar ve Ruhlar s.26, Şamanizmde Put-Fetişler s.42, VII. Yer-Su Tanrıları s.48, VIII. Ateş ve Ocak s.66, IX. Şaman-Kam ve Hayatı s.72, X. Şaman Cübbesi, Külahı ve Davulu s.91, XI. Ayin, Tören ve Bayramlar s.97, XII. Şaman, Dua, İlahi ve Afsunları s.120, XIII. Falcılık ve Kehanet s.151, XIV. Yada Taşı ve Yağmur Tılsımları s.160, XV. Evlenme ve Doğum s.166, XVI. Ölüm ve Ölüler Kültü s.176, XVII. Burhanizm s.201, XVIII. Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları s.204, Kaynakça s.209, Dizinler s.215, "Balbal Terimi Üzerine Önemli Açıklama s.231, I. Basıma Girmemiş Olan Kaynakçalar s.232, Kısaltmaların Açıklanması s.233.

Ön Söz/ Giriş/ Son Söz

Eserde ön söz, giriş, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Eski Türk dini olarak adlandırılan Şamanizm'in çeşitli Türk boylarındaki uygulanışını, bu konuda çeşitli kaynaklardan derlenen efsaneleri, Gök-Tanrı, güneş, ay, yer-su, atalar kültü gibi mitolojik inançları ele alan eserdir.

Göktürk, Hun, Uygur gibi devletleşen Türk boylarında Şamanist algının Altay ve Yakut Türklerinden farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Özellikle Müslüman gezginlerin dini sistem olarak kabul etmediği Şamanizmin, devlet kuran boylarda

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

kurumsallaşan yanlarıyla kaynaklara yansıyan özgün bir inanç olduğu belirtilmiştir. Altay ve Yakut Şamanlığında ise Hint, İran, Yahudi efsanelerinin izlerine dikkat çekilmiştir. Şamanizmin dini terminolojisine de geniş yer verilen eserde Şaman duaları bulunmaktadır. "Bugün" kısmında ise Müslüman Türklerde Şamanizm kalıntıları aranmıştır.

Eserde, Çin başta olmak üzere yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Balbal, Burhanizm, Efsane, Mitoloji, Şamanizm, Tufan.

Kafesoğlu, İbrahim,

Eski Türk Dini, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1980,

67 s., 15x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Aslî Türk dininin ne olduğunu; Totemcilik, Şamanizm gibi inançların Türk inanç sistemindeki yerini açıklamayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

[Ön Söz s.3, Giriş s.7, I. Eski Türklerde Totemcilik Var mıydı? S.9, II. Eski Türkler Şaman mı İdiler? S.22, III. Eski Türk dini s.42]

Ön Söz/Giriş/Son söz

Dönemin kültür bakanı Tevfik Koraltan tarafından yazılan ön sözde millet ve kültür ilişkisine değinilmiştir. Aynı değerlere inanarak yetişen fertlerin "milli şuur ve ülküler" etrafında toplanması için ayrıca bir gayrete gerek olmadığı belirtilmiştir. Girişte ise dinin tanımı yapılmış; kutsal bir inancın din olması için itikad, amel, cemaat olmak üzere üç şart tespit edilmiştir. Son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Eski Türk dininin; tabiat kuvvetlerine inanma, atalar kültü, Gök-Tanrı gibi inanç temellerini tanımlayarak bu dinin sınırlarını belirleyen; Totemizm, Şamanizm gibi inançlardan ayrılan yanlarını ortaya koyan bir eserdir.

Eserde, Türklerin inançlarına ait su kültleri, kutsal Iduklar, atalar kültü gibi unsurlar yansıtılırken; Hint, Yunan, İran vb. milletlerin mitolojilerindeki benzerlik ve

farklar da verilmiştir. Eski Türk dini Türk milletine özgü Gök-Tanrı inancı olarak tanımlanmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Iduk, Kut, Kült, Şamanizm, Totemizm, Türk.

Kalafat, Yaşar,

Altaylar'dan Anadolu'ya Kamizm-Şamanizm-Sosyal Antropoloji Araştırmaları, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2004,

160s., res., fotog., 14x21 sm.,

Dizin bulunmaktadır, kaynakça bulunmamaktadır.

ISBN 975-6480-23-8

Çalışmanın Amacı

İslam'dan önceki dönemde Türk inanç sisteminde yer alan motiflerin menşeini Kıpçak ve Oğuz sahasında arayan; günlük hayatta karşılaşılan birtakım uygulamaların mitolojik temeline inmeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Sunuş s.7, Ön Söz s.13, Giriş s.15, Gök Tengri Dini'nin Anadolu Türklerindeki İzleri, Bibliyografya Denemesi s.31, Şamanizm Köşe Taşları, Terminoloji Denemesi s.39, Tengricilik, Kırgızistan'da Eski Türk İnancının İzleri s.51, Baskıcılık, Kazakistan'da Eski Türk İnançlarının İzleri s.61, Aİİ Tengri İnancı, Saha Türklerinin İnanç Sistemi s.75, Ak Din-Şamanizm, Altay Türkleri Halk İnançları s.81, Kamizm, Altay Kamizminin Anadolu Türk Halk İnançlarında İzleri s.91, El-Oyun Kültür Etkinlikleri ve Dağlık Altay Gezi Notları, Altay Kişi Türk Halk İnançları s.103, Tuva-Altay-Hakas Türklerde Halk İnançları, Altay DergisininTespitleri s.121, Çuvaş Türklerinde Şamanizm s.131, Sonuç s.141, İndeks s.143, Fotoğraflar s.153.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Mustafa Aksoy tarafından yazılan sunuşta kültürün milli ve evrensel taraflarına dikkat çekilmiştir. Çeşitli eserlerde Türklerin dini ile ilgili yapılan tanımlara yer verilmiş; genel olarak bu dinin adının "Şamanizm" olmadığına vurgu yapılmıştır. Ön sözde eserin kapsamı belirtilmiş, eski Türk inanç sisteminin Türk boylarındaki adlandırılışı verilmiştir. Girişte Türk dininin temel motifleri bazı kaynaklardan örneklerle verilmiştir. Son sözde bir dine aykırı olan inanç veya tasavvuru keşfetmek için o dinin esaslarını ölçü almak gerektiği belirtilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Çuvaşistan, Tataristan, Kazakistan ve Altay'da Türklerinin hâlâ yaşatmakta oldukları Türk inanç sistemine ait unsurları, sahada yapılan derlemeler ışığında irdeleyen bir eserdir.

Türk mitolojisinin temel felsefesini oluşturan Gök-Tanrı inancı ve ona ait iyelerin incelendiği eserde, eski Türk dinine ait inanç terminolojisinin tanımlarına da yer verilmiştir. İnanç motifleri günümüzde yaşayan şekilleriyle incelenmiş; destan ve efsane metinlerinden örnekler verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların eserlerinin yanı sıra, alanda yapılan incelemelerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Baksi, Kam, Kamizm, Kült, Şamanizm, Türk.

Kalafat, Yaşar,

Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990,

282 s., res., 16x24 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-456-037-4

Çalışmanın Amacı

Doğu Anadolu'da varlığını koruyan "Türk İnanç yumağını" çözmek, bu konuda başlangıçta şahsi sorularla başlayan merakı gidermek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Sözbaşı s.5, Giriş s.9, A. Türk İnançlarına Genel Bakış, B. Türk İnanç Yumağı Çalışmaları ve Araştırmamız, I. Bölüm: Tengri İyeler ve Kam s.15, A. Tengri/ Türk Tengrisi/Bir Tengri/Tanrı s.17, B. İyeler s.20, a. Yardımcı İyeler s.20, b. Koruycu İyeler s.21, 1. Umay s.21, 2. Ana Maygıl s.22, 3. Ak Ana s.23, c. Kara İyeler s.23, 1. Erlik s.23, 2. Alkarısı s.25, C. Gök ve Yer İyeleri s.27, a. Gök İyeler, 1. Gök/Kök Tengri s.27, 2. Güneş s.29, 3. Ay ve Yıldızlar s.31, b. Yer İyeleri s.33, 1. Dağ İyesi s.33, 2. Kaya-Taş İyesi s.36, 3. Yer İyesi s.38, 4. Su İyesi s.43, 5. Ağaç/Orman/Bitki İyesi s.46, Ç.Ev-Ocak-Od/Ateş-Ağıl İyeleri 5. 48, a. Ev İyesi s.48, b. Ocak, Od/Ateş İyesi s.50, c. Ağıl/Ahıs İyesi s.54, D. Kişioğlu, Apa/Ata-Arvak/Arbak s.54, a. Kişioğlu s.54, b. Ata/Apa ve Arvak/Arbak s.57, E. Kam/Şaman/Oyun/Ozan s.62, II. Bölüm: İnsan Hayatında Törenler ve İnançlar s.69, A. Doğum s.71, a. Doğum Öncesinde s.72, b. Doğum Sırasında s.77, c. Doğum Sonrasında s.81, B. Ad Verme s.84, C. Evlenme/Düğün s.84, Ç. Kurban, Adak, Saçı ve Bereket Törenleri s.95, a. Kurban, Adak ve Saçı s.95, b. Yağmur Duası s.97, c. Saya s.101, D. Ölüm-Mezar-Yas ve Yuğ Töreni s.102, a. Ölüm ve Mezar s.102, b.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Yas ve Yuğ Törenleri s.109, Son Söz s.119, Bibliyografya s.119, Dizin s.149, Resimler s.157.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde çalışmanın amacı ve kapsamı belirtilmiştir. Doğu Anadolu'da başlangıçtan beri varlığını sürdüren Türk İnançları "yumak" olarak değerlendirilmiş, İslamiyet içinde de etkinliğini koruduğu vurgulanmıştır. Girişte genel olarak Türklerin etkisinde kaldığı inançlara değinilmiş, bu inançların ana hatları ifade edilmiştir. Sonuçta ise İslam öncesi Türk inançlarının Doğu Anadolu'da gizli veya açık yaşadığı tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Türk mitolojisine kaynaklık eden gök ve yer iyelerinin, toplumsal yapıda süregelen törenlerin ve inançların geçmişten günümüze irdelendiği bir eserdir.

Doğu Anadolu yöresinde yaşayan Türk inançları eski ve yeni biçimleriyle karşılaştırılarak tasvir edilmiştir. Eski Türk dininin "Şamanizm" olarak adlandırılmasının yanlış olduğu savunulmuş; Türklerin tek Tanrılı bir inanç sistemine sahip oldukları, Tanrıyı niteleyen "gök" kavramının tapılan değil yaratılan bir iye olduğuna vurgu yapılmıştır. Özellikle Tanrı inancı ve ona bağlı yardımcı-koruyucu iyeler: gök ve yer ruhları; doğum, ad verme, yuğ vb. törenlerin bazılarının aynen bazılarının kısmen yaşadığı sonucuna varılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Doğu Anadolu'da var olan mitolojik inanç motifleri derlenmiştir. Aynı zamanda yerli ve yabancı araştırmacıların kitap ve makalelerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

İye, Mitoloji, Şaman, Türk, Umay, Yuğ.

Ocak, Ahmet Yaşar,

Alevi ve Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000,

274 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır. Bektaşi inancına etki eden İslam öncesi ve İslami inanç motiflerinin tablosu ek olarak verilmiştir.

ISBN 975-470-783-9

Çalışmanın Amacı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

"Babailer İsyanı"nı meydana getiren Alevi-Bektaşi toplumunun hangi unsurlardan teşekkül ettiğini, bu unsurların hangi menşe'lerden geldiğini ortaya koymak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.9, Kısaltmalar Listesi s.13, Kaynaklar s.17, Umumi Düşünceler s.17, Manekıbu'l-Kudsiye Fi Menasıbı'l-Ünsiye s.20, Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli s.21, Vilayetname-i Hacım Sultan s.25, Vilayetname-i Abdal Musa s.26, Menakıb-ı Kaygusuz Baba s.27, Vilayetname-i Seyyid Ali Sultan s.29, Vilayetname-i Sultan Şucauddin s.31, Vilayetname-i Otman Baba s.33, Giriş: İslam Öncesi İnanç Motiflerinin Menşe'leri Olarak Türklerin Girdikleri Dinler s.37, Umumi Düşünceler s.37, Eski Türk İnançları s.40, Atalar Kültü s.43, Tabiat Kültleri s.47, Gök Tanrı Kültü s.49, Şamanizm s.53, Uzak Doğu Dinleri s.56, Budizm s.56, Taoizm s.65, İran Dinleri s.66, Zerdüştilik ve Mazdeizm s.66, Maniheizm s.73, Hristiyanlık s.79, Yahudilik s.83, Putperest ve Hristiyan Anadolu Kültürü s.84, Sonuç s.91, Birinci Bölüm: Eski Türk İnançlarından Kaynaklanan Motifler s.93, Umumi Düşünceler s.93, Dağ ve Tepe Kültü s.94, Taş ve Kaya Kültü s.101, Ağaç Kültü s.107, İkinci Bölüm: Şamanizm'den Kaynaklanan Motifler s.121, Umumi Düşünceler s.121, Sihir ve Büyü Yapmak s.123, Hastaları İyileştirmek s.127, Gaipten ve Gelecekten Haber Vermek s.129, Tanrı'nın İnsan Şeklinde Görünmesi s.139, Tabiat Kuvvetlerine Hakim Olmak s.141, Ateşe Hükmetmek s.145, Kemiklerden Diriltmek s.149, Kadın-Erkek Müşterek Ayinler s.154, Tahta Kılıçla Savaşmak s.159, Üçüncü Bölüm: Uzak Doğu ve İran Dinlerinden Kaynaklanan Motifler s.163, Umumi Düşünceler s.163, Tenasüh İnancı s.163, Hulül İnancı s.177, Şekil (Don) Değiştirme s.185 Ejderha ile Mücadele s.205, Havada Uçma s.214, Dört Unsur İnancı s.215, Ateş Kültü s.219, Dördüncü Bölüm: Kitab-ı Mukaddes'ten Kaynaklanan Motifler s.231, Umumi Düşünceler s.231, Ölmeden Önce Göğe Çekilmek s.232, Suyu Kana Çevirmek s.237, Halka Felaket Musallat Etmek s.238, Bereket Getirmek s.239, Az Yiyecekle Çok

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kişiyi Doyurmak s.241, Körleri Gördürmek s.242, Ölü İnsan veya Hayvan Diriltmek s.243, Nefes Evladı Edinmek s.246, Kuru Odunu Ağaç Haline Getirmek s.249, Yerden veya Taştan Su Fışkırtmak s.250, Irmağı veya Denizi Yarıp Geçmek s.253, Irmak veya Deniz Üstünde Yürümek s.24, Son Söz s.257, Kaynakça s.261, Ekler s.273.

Ön Söz/ Giriş/Son Söz

Ön sözde Çalışmanın Amacı, kapsamı ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir. Anadolu'daki heterodoks İslam anlayışıyla ilgili bundan önce yapılan çalışmalardan farklı olarak sadece Şamanizm etkileri değil, başka inançlardan gelen motiflerin de incelendiği belirtilmiştir. Girişte Türklerin İslam öncesi girdikleri dinler hakkında bilgi verilmiştir. Son sözde kaynak olarak kullanılan menakıbnamelerdeki inanç motiflerinin yüzdelik dağılımları verilmiştir.

Değerlendirme

Alevi-Bektaşi menakıbnamelerinde dikkati çeken inanç motiflerinin, İslam öncesi temellerini tespit ve yorumlama yoluyla irdeleyen bir eserdir.

Özellikle Gök-Tanrı, Şamanizm, İslamiyet ve İran dinleri temel alınmıştır. Alevi-Bektaşi inancında önem arz eden sekiz menakıbnamede geçen inanç motifleri incelenirken, her motifin başlangıçtan günümüze kadar takip ettiği seyir çeşitlenmeleriyle incelenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anadolu Türklüğüne ait çeşitli tarihi haberler, menkıbe, destan, masal ve efsane nev'inde çeşitli metinler ve halk rivayetlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Alevi, Bektaşi, Budizm, Kült, Menakıb, Türk.

Radloff, Wilhelm,

Türklük ve Şamanlık, (Çev. Ahmet Temir, T. Andaç, N.Ugurlu), İstanbul, Örgün Yayınevi, 2008,

479 s., fotog., res., miny., 15x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, diizn bulunmamaktadır.

ISBN 978-975-7651-66-6

Çalışmanın Amacı

Altay kabileleri arasında yaşayan bir din olarak değerlendirilen "Şamanlık" hakkında bilgi vererek, bu kabilelerin inanç temellerini incelemek amacıyla yazılan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

[Wilhelm Radloff s.5, Şamanlık s.9, Şamanlık s.15, Ek I: Saadettin Buluç, Şamanizm s.105, Ak ve Kara Şamanlar s.118, Şaman Davulu s.127, Şaman Yardımcı Ruhları s.132, Şamanizm s.139, I. Şamanizmin Menşei ve İnkişafı s.141, II. Şamanist Kainat Görüşü s.149, Güneş, Ay ve Yıldızlar s.154, Kurban Ayini s.158, Bibliyografya s.174, Ek II: Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm s.183, Ek III: Fuat Köprülü, Bahşı s.407, Bahşı s.409, Ek IV: Wilhelm Radloff ve A.V. Anohin Şaman Dua ve İlahileri s.429, Tarancı Bakşılarının Duaları s.431, Abakan Kamlarının Dualarından s.435, Altay Kamlarının Dualarından s.440, Kırgız-Kazak Baksılarının Dualarından s.449.]

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz, giriş, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Radloff'un **Aus Sibirien** adlı eserinin II. cildinin ilk bölümünde yer alan ve sonradan kitap olarak basılan Altay Şamanlığıyla ilgili çeşitli kitapları içeren bir eserdir.

Türk, Moğol, Mançu, Tunguz gibi Altay halklarında varlığını devam ettiren Şamanizm'in kökeni, inanç unsurları, ayinleri eserde ele alınmıştır. Abdulkadir İnan'ın **Tarihte ve Bugün Şamanizm** adlı eserinin yanında, Fuat Köprülü ve A.V. Anohin'in bazı makalelerine eserin "ek" kısmında yer verilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmaları bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Kam, Kut, Kült, Şamanlık, Türk, Ülgen.

Roux, Jean-Paul,

Türklerin ve Moğolların Eski Dini, (Çev. Aykut Kazancıgil), İstanbul, İşaret Yayınları, 1994,

312 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır. Konuyla ilgili Türkçe kaynaklar ek olarak verilmiştir.

ISBN 975-350-043-2

Çalışmanın Amacı

Türklerin ve Moğolların Şamanizmini; evren görüşünü, büyük Gök Tanrısını, ikincil inançlarını, efsanelerini; Türk-Moğol dininin eski şeklini ortaya koymak amacıyla yazılan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Türkçe Çeviri Ön Sözü s.1, Giriş s.5, Çeviri Yazılar s.6, Başvuru Eserleri s.7, Birinci Bölüm: Türklerin ve Moğolların Dini Tarihi, Tarih Öncesi Türkler ve Moğollarda Dini Düşüncenin Gelişmesi s.11, Türk Hakimiyeti Altında Dini Hayat s.14, Evrensel Dinlerin Göreceli Zaferi s.21, Türklerin İslamlaşması s.28, Bilinmeyen Sahalar s.33, Arkeolojik Araştırmalar s.34, Etnografya Araştırmaları s.36, İlk Tarihi Yaklaşımlar s.38, Bir Yöntem Seçimi s.41, İkinci Bölüm: Şamanizm ve Görünmezin Yönlendirilmesi, Şamanizm'in Özgünlüğü s.49, Türk-Moğol Şamanizminin Eskiliği s.51, Moğolların Ortaçağ Şamanizmi s.57, Demirciler ve Şamanlar s.64, Şaman Nitelikli Olmayan Tedavi ve Kehanet s.65, Çubuklar ve Ok ile Kehanet s.69, Aşık Kemiği ve Zarlarla Kehanet s.71, Kehanetle İlgili Metinler s.72, Barsaklar ile Kehanet s.72, Rüya Tabiri s.73, Astroloji s.75, Kürekkemiği ile Kehanet s.76, Yağmur Taşı s.78, Üçüncü Bölüm: Evren ve İnsan Biyolojisi, Kozmografya s.83, Kozmogoni s.87, Dünyanın Sonu s.89, Gök s.90, Gökgürültüsü s.100, Tengriden Tengrilere s.101, Yıldızlar s.103, Dünya s.109, Su s.114, Kayalar ve Taşlar s.117, Gök ile Yeryüzü Arasındaki İletişim s.118, Evrensel Ağaç s.123, Dağ s.124, Dördüncü Bölüm: Hayatın Kaynakları, Ruh s.131, Geçişme s.140, Ecdat Hayvanlar s.148, Büyük Kök Efsaneler Kurt s.157, Buku Han s.163, Kuğu Gölü s.165, Oğuz Kağan s.166, Beşinci Bölüm: Evrende İnsan, Hayatın Bütünlüğü s.171, Avlanma Törenleri s.180, Yasaklar s.184, Ateşle Arınma s.185, Ocak ve Ateş Prensi s.187, Evrenle Yeniden Bütünleşme s.188, Kan Kardeşliği s.190, Ant –Yemin s.191, Kahramanlar Hakkında s.192, Putlar ve Ruhların Destekçileri s.192, Dualar s.195, Sungular s.198, Kurban s.199, Altıncı Bölüm: Son Günlerde Sonsuzluk Alemine Doğru, Ölüm s.207, Ölümden Sonraki Yazgı s.212, Cenaze Merasimleri s.219, Mezarlar s.229, Anma Törenleri s.236, Kaynaklar, Kaynaklarla İlgili Bilgiler s.243, Ek-1: Kaynaklardaki Yazar İsimleri Dizini s.283, Ek-2, Türkçe Kaynaklar s.291, Dizin s.209.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/ Giriş/Son Söz

Aykut Kazancıgil tarafından yazılan ön sözde Jean-Paul Roux'un Türk tarihi hakkında yaptığı çalışmalar ve eserin çeviri üslubu hakkında bilgi verilmiştir. Girişte ise Türklerin dini ana hatlarıyla anlatılmış ve bu dinin kaynakları verilmiştir. Son sözde Şamanizm'in Türk-Moğol dinini tam olarak ifade etmediği ancak çerçevesini en geniş manada tanımladığı belirtilmiştir.

Değerlendirme

Türklerin ve Moğolların eski dini tarihini, arkeolojik, kozmolojik ve mitolojik açıdan inceleyen; bu dine ait gök ve yer kaynaklı inanç ögelerini ortaya koyan bir eserdir.

Geniş bir tanımlamayla Şamanizm olarak belirtilen eski Türk dininin tedaviden fala, evren kozmogonisinden, kurban ve ölüm merasimlerine kadar birçok unsuru hakkında bilgi verilmiştir. Hristiyanlık, Yahudilik, Budizm, Maniheizm, İslamiyet gibi dinleri benimseyen Türklerin ve Moğolların eski inançlarını da koruduklarına dikkat çekilmiştir.

Arkeolojik belgelerin yanında, Türklerle tarih boyunca münasebeti olan kavimlere ait yabancı kökenli metinlerden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Kozmogoni, Moğol, Orhon, Sungu, Şamanizm, Türk.

Tanyu, Hikmet,

İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980,

216 s., 16x24 sm.,

Dizin bulunmaktadır, kaynakça bulunmamaktadır. Tanrı adının kullanılış tarihi “ek not” olarak verilmiştir.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

İslamdan önce Türklerin dini hakkında araştırmacıların yaptığı hataları, ilmi belgelere dayanarak yeni bir değerlendirme ve yorumla telafi etme hedefi gözetilmiştir. Eserde, kapsamın genişliğinden dolayı sınırlama yapılmış, öncelikle “Tanrı” kavramı aydınlatılmaya çalışılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz s.III., Giriş s.1, Bölüm 1: 1. Tanrı ve Nuhoğlu Yafes ve Türk Hakkında D.L.T.de Sunulan Bilgiler (XI. Yüzyıl) s.3, 2. Muhtelif Tanrı Adları s.7, A- İlk Kelimeler: Tanrı ve Benzerleri s.9, Tengri-Tenkri s.11, Tengri Söyleyişinden Tanrı Söyleyişine Geçiş, İnce Sesten Kalın Sıraya Geçiş Hakkında Düşünceler s.13, Bizans Tarihçilerinin ve Diğerlerinin 6. Yüzyılda Başlayan Yazıları s.13, B. Kelime Anlamı: Tengri ve Gök Meselesi s.15, Kelime Olarak Tanrı s.18, İslam Ansiklopedisinde Tanrı Maddesinin Sözlük Anlamıyla ve Bununla İlgili Olarak Türeyen Kelimelerin Kaynakları s.20, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü s.22, Bölüm II: 1. Eski Türk Edebiyatına Umumi Bakış s.26, A) Eski Türk Yazıtları: Bilge Kağan Anıtı s.28 Kuzey Cephesi s.33, Kaynaklar s.33, Makaleler s.34, B) Destanlar s.36, Gök-Türk Destanları s.36, İslami Şekilde Oğuz Destanı s.38, İzi s.41, Yaratılış ve Türeyiş Destanı s.43, Orhun Kitabeleri Hakkında Tamamlayıcı Bilgiler s.44, 2. Gök-Türk İmparatorluğunun Dini s.45, Türk Mitolojisi s.46, Bazı Kelimelerin Açıklanışı s.46, Türklerin Kurttan Türeyişi s.47, Türk Destanları s.47, Oğuzlar s.47, Uygur metinleri s.48, Budist Metinler, Gök-Türk Yazıtlarında Tengri s.48, X. Yüzyılda Uygur Metinlerinde Perem Kalıp Türk Lehçeleri Örnekleri s.50 X. Yüzyıl Uygurca Metinlerde Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesinin Uygurcası s.54, 3- VIII-XIII. Yüzyıl Araları ve Tanrı s.56, 4- Başka Dinlerde Tanrı Adı veya İlah Adı s.60, 5- Divan-ı Lugat-it Türk'te Tengri s.62, Tanrı veya Tengri Adının Geçtiği Yerler s.63, Divan-ı Lügat-it Türk'ün 2. Cildinde Eski Türk Diniyle İlgili Kelimeler ve Savlar s.66, Divan-ı Lügat-it Türk'ün III. Cildindeki Eski Türk Dini ile İlgili Kelimeler s.68, 6- Divan-ı Lügut-it Türk ve Kut s.74, 7- Dede Korkut s.79, 8- Dede Korkut Kitabında Tanrı s.80, 9- Seyahatnameler s.86, 1- Başkurtlar s.88, Bulgarlar s.89, 2- Ebû Dülef Risâlesi s.89, Oğuzlar s.90, Kırgızlar s.90, Karluklar s.91, 3. Mervezi'nin Eserinin IX. Bölümü s.91, Kırgızlar s.92, Kimaklar s.92, 10-Balasagunlu Yusuf Has Hacib, Kutadgu-Bilig s.93, Kutadgu-Bilig s.93, Allah Karşılığı Kutadgu Bilig ve Babür-Name'de Tengri Kullanılmaktadır s.94, 11-Türkler ve Moğollar s.96, Cingiz Han ve Tanrı Sözü s.98, 12-Türkçe'ye İlk Kur'an

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çevirmeleri ve O Zamandan Önceki İnançları s.104, 13- İlk Kur'an Çevirmeleri Üzerinde Tamamlayıcı Notlar s.112, XV: Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi s.115, 14-12. Yüzyıl Suryani Rahibi Mikheal'in Düşüncesi s.117, 15- XIII. Yüzyılın Hakanları s.118, 16- İslam Devri: Sultan Veled s.119, 17- Aşık Paşa s.121, 18- Yunus Emre s.122, 19- Süleyman Çelebi'nin Mevlidi s.123, 20- Uygur Harfleri ile Yazılan Eserler s.125, 21-Ebulgazi Bahadır Han s.127, III. Bölüm: 1- Türk Atasözlerinde Tanrı s.128, 2- Deyimler ve Gök Hakkındaki Sözler s.129, 3- Renklerle İlgili Benzetmeler s.130, 4- Tek Tanrı İnancı Olduğuna Dair Belgeler s.132, 5- Gök ve Türkler s.133, Gök ve Feza Ayrı Varlıklar s.134, Gök Çıkrığı ve Felek s.134, Sonsuz Sanılan Feza s.134, 6- İslam Dininde Gök ve Arş-ı Âla s.136, İslamiyette Gök, Arş, Arş-ı Âla ve Sidre-i Münteha s.136, 7- Arş-Arş-ı Âla- Büyük Arş s.157, 8- Mirac-Hz. Muhammed'in Göklere Yükselişi ve Cenab-ı Hakkın Huzuruna Ulaşması Olayı s.165, Hz. Muhammed'in Göklere Yükselişi Hakkında Gök ve Yerle İlgili Söylentiler, Hikayeler s.167, 9- Sidretü'l Münteha s.169, 10- Gökle İlgili Hadisler s.170 11- Renkler s.172, A- Dinlerde ve Halk Arasında Renklerin Dili s.172, B- Diner, Tarikatlar ve Derneklerin Sembolleri s.174, 12- Aynı Tanrı'nın Türk Lehçelerinde Değişik Söylenişleri s.17, Gök Meselesi s.178, Çalap s.179, Ülgen s.179, 13- Tengri veya Tanrı Acaba Bir Peygamber Vasıtasıyla mı Bildirilmiştir? S.181, Kur'an'da Tanrı Adı Olmaması Meselesi s.181, Konuyu Tamamlayan Ayetler-Hadisler s.182, Tanrı ve Allah Adları s.182, Gök Katları s.185, din Kardeşliğinin Anlamı İyi Kavranmalıdır s.185, 14- Tanrı Kelimesinin Günümüzde Kullanılması Üzerinde Düşünceler s.188, Hüküm Kasda Göredir s.190, Farsça Olan Hüda'ya Neden İtiraz Etmezler s.192, 15- Sonuç s.194, Tanrı'nın Söyleyiş Alanı s.195, Türkler Müslümandır s.198, Ek Notlar s.201, Dizin s.206.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin kapsamı, amacı, yöntemi belirtilmiştir. Din Tarihi, mitoloji, din fenomenolojisi uzmanı olmayanların bu alana yönelmesinin, eski Türk dini

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

hakkında bilimsel yanlışların yapılmasına sebep olduğu savunulmuştur. Girişte Türk boylarının tarihi süreci MÖ 2500 yılından başlayarak özetlenmiştir. Sonuçta ise İslam öncesinde ve sonrasında Türklerin "Tanrı" kavramına yüklediği anlamın aynı olduğu vurgulanmıştır.

Değerlendirme

İslamlıktan önceki Türklerde tek Tanrı inancını "Tanrı" kelimesinin etimolojik, dini, kültürel, mitolojik temeline inerek ifade eden bir eserdir.

Eski Türk dininin "Şamanizm" değil, tek Tanrı inancı olduğunun vurgulandığı eserde, Türk destanlarında ve mitolojisinde Tanrı kelimesinin geçtiği yerler, ona yüklenen anlamlarla verilmiştir. "Kutsal dil yoktur, kutsal kitap vardır" bakış açısıyla, Tanrı, Ülgen, Bayat gibi Allah'ı niteleyen sıfatların Arapça olmadığı için putperestlik olarak gösterilmesine itiraz edilmiştir.

Eserde, yerli ve yabancı birçok yazılı kaynaktan faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bayat, İslam, Mitoloji, Tanrı, Türk, Ülgen.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

III. BÖLÜM

3. EDEBİYAT-SANAT, TABİAT KONULU KİTAPLAR

3.1.Edebiyat-Sanat Konulu Kitaplar

Abdullah, Kemal,

Gizli Dede Korkut (Haz. Ali Duymaz), İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1997,

222 s., 12x20 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-437-203-9

Çalışmanın Amacı

Dede Korkut Destanları'nı, sözlü dönemden yazıya, mitolojiden edebiyata geçiş aşamasında bir ürün olarak değerlendirmeyi amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Sunuş s.9, Açık ve Gizli Dede Korkut s.13, Mantıksızların Mantığı s.23, I. Ana Varyant: Düzensizlik-Düzen (Kaos-Kozmos) s.29, II. Ana Varyant: Geçmiş-Hal (Geçmiş-Şimdi) s.35, III. Varyant: Tecrübesizlik-Tecrübe s.40, Mit ve Yazı s.44, Mitin Gücü ve Yazının Güçsüzlüğü s.83, Mitin Yasakları s.106, Hukuki Yasaklar s.108, Ahlaki Yasaklar s.117, Mitin Güçsüzlüğü ya da Yazının Gücü s.124, Gizli dede Korkut s.138, Beyrek'in Talihi s.153, Pay Püre Bey'in Gözleri Niye Açıldı? S.178, Niçin Tepegöz'ün Tek Gözü Vardır? S.185, Üç Canavar Kalınlığında Kaftan s.190, Gelimli Gidimli Dünya, Hani Dediğim Bey Erenler s.217.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde, eserin amaç ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Dede Korkut'un bir yönüyle destan, bir yönüyle yazılı edebiyat ürünü olduğu belirtilmiştir. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Dede Korkut Kitabı'nın muhteva, tipler, dil ve üslup özellikleri bakımından mitolojik yaklaşım tarzıyla incelendiği bir eserdir.

Eserde, "söz-yazı", "ilkellik-medenilik", "cehalet, bilgi", "kaos-kozmos" vs. gibi çeşitli zıtlık ve mücadelelerin mukayesesi yapılmıştır. Mitolojik tasavvurun eski insanın dünyaya bakışının esasını şekillendiren, ilişkilerini düzenleyen bir yaşayış biçimi olduğu belirtilmiştir. Eserde; Dede Korkut Kitabı'nın zaman, mekan, tip, olay

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

gibi boyutları mitolojik tasavvur içinde irdelenmiştir. Dede Korkut metinlerinin Yunan mitolojisiyle karşılaştırması yapılmıştır. Mitolojik ekolün yanı sıra psikoanalitik tahlillerden istifade edilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Destan, Kozmos, Mit, Mitoloji, Oğuz, Türk.

And, Metin,

Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, 1998,

431 s., miny., 22x30 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-7880-13-2

Çalışmanın Amacı

Osmanlı kültürünü İslam ve mitologya terimleriyle birleştirerek konuları resimlemek ve Osmanlı bakış açısını belirtmek amacıyla yazılan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz s.9, Ön Söz II s.12, Kaynakça Notları s.14-16, Kısaltmalar s.17, Minyatürlü Yazmalar s.18, Giriş s.21-65, Mitologya s.22, Dağlar s.28, Ağaçlar s.30, Kuyular s.32, Kutsal Sular s.36, Sayılar s.41, Osmanlı Minyatürleri s.46, Edebiyat ve Mitologya s.56, 1. Kesim: Yaratılış-Türeyiş-Tufan s.66-109, Evrenin Yaratılışı s.69, İlk İnsan: Hz. Adem s.82, Hz. Nuh ve Tufan s.98, 2. Kesim: Peygamberler ve Mucizeleri s.110-227, Hz. Muhammed ve Mucizeleri s.121, Hz. İbrahim ve Mucizeleri s.138, Hz. Yakub, Hz. Yusuf ve Mucizeleri s.145, Hz. Musa ve Mucizeleri s.153, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Mucizeleri s.163, Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya ve Mucizeleri s.172, Hz. İsa, Hz. Meryem ve Mucizeleri s.177, Diğer Peygamberler ve Mucizeleri s.190, Hz. İdris s.191, Hz. Hıdır, Büyük İskender s.192, Hz. Salih, Hz. Hûd s.197, Hz. Lût, Hz. Hanzale bin Safvan s.199, Hz. Elyasa ve Hz. Hızkıl s.203, Hz. İsmail ve Hz. Şâ'yâ s.205, Hz. Yunus, Hz. İrmiya ve Hz. Uzeyr s.206, Hz. Eyyûb s.212, Hz. İlyas ve Hz. Yuşa s.214, Hz. İshak ve Hz. Şuayb s.217, Hz. Circis ve Hz. Samson s.219, Hz. Zülkifl s.223, Ashab-ı Kehf s.224, 3. Kesim: Mahşer ve Ahıret s.228-253, Kıyamet S.231, Cennet-Cehennem s.244, 4. Kesim: Mitologya Yaratıkları s.254, Melekler, Şeytanlar ve Cinler s.262, Önemli Yaratıklar s.278-305, Burak s.278, Dabbetü'l Arz s.283, Ye'cûc-Me'cûc s.287, Vakvak Ağacı s.291, Simurg ya da Anka s.295, Ejderha s.302, 5. Kesim: Gök Cisimleri ve Mitologya s.306-335, Burçlar ve Gezegenler s.310, 1. Hamel=Koç s.314, 2. Sevr= Boga s.316, Cevza= İkizler s.318, 4. Seratân = Yengeç s.320, 5. Esed= Aslan s.322, 6. Sünbüle= Başak s.324, 7. Mizan= Terazi s.326, 8. Akreb s.328, 9. Kavs= Yay s.330, 10. Cedi= Oğlak s.332, 11. Delv=Kova s.334, 12. Hut= Balık s.336, 1. Zuhal= Saturn s.341, 2. Jüpiter= Müşteri s.342, 3. Merih= Mars s.342, 4. Şems= Güneş s.344, 5. Zühre=Venüs s.345, 6. Utarid=Merkür s.347, 7. Kamer= Ay s.347, 6. Kesim: On İki İmam ve Şia Mitologyası s.354-377, Kerbela, Taziye ve Maktel s.363, 7. Kesim: Ulu Kişiler Mitologyası s.378-405, Hz. Mevlana, Mucizeleri Sema s.388, 8. Kesim: Klasik Aşk Hikayeleri s.406-421, Yusuf u Züleyha s.408, Kaynakça s.422-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

431, 1. Ansiklopediler-Sözlükler-Kataloglar-Dizinler s.422, 2. Ana Kaynaklar-İkincil Kaynaklar s.423.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Özen Göksel tarafından yazılan ön sözde yaşadığımız toprakların büyük bir kültürel mirasa sahip olduğu vurgulanmıştır. Yazarın ön sözünde "Minyatür", "Osmanlı" ve "Mitologya" terimlerini kitapta yan yana getiren bilimsel ve kültürel geçmiş ifade bulmuştur. Girişte mitologya, mitologya türleri, destanlar örnekleriyle tanımlanmıştır. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türklerin Orta Asya'daki inanç ve uygulamaları ve Anadolu'da daha önce yaşamış toplumların inançlarıyla birleşerek oluştuğu belirtilen Osmanlı-İslam mitolojisinin minyatürlerle ifade edildiği bir eserdir.

İslam dinine, her milletin olduğu gibi Türklerin de özgün kültürüne dayanarak yeni boyutlar kazandırdığı belirtilen eserde, bu yeni boyutun mitoloji ve dinle birleşen minyatürü yansıtılmıştır. Konuların seçimini minyatürler belirlemiştir. Eserin genelinde Türklerin İslam öncesi mitolojisine değinilmemiş ancak Türk mitolojisinde yer-su kültlerine yer verilmiştir.

Eserde, yalnızca ana kaynaklardan faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Destan, İslam, Minyatür, Mitologya, Osmanlı, Tufan.

And, Metin,

Oyun ve Bügü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1974,

333 s., res., fotog., 18x26 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

"Oyun" kavramının söz, eylem, işlev vb. unsurlarının temelini ritüele dayandıran; oyuncu ve ilkel insan arasında tarihi, mitolojik bağlar kurmayı amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz s.7, Kaynakların Kısaltmaları s.9, Giriş: Oyun Kavramı s.13, "Oyun" ve "Büyü" s.24, Oyunların Eskiliği, Yaygınlığı, Önemi s.24, Oyunlarda Söz-Eylem-İşlev s.44, Oyunların Kümelenmesi ve Yapısal Tanımları s.54, Anadolu Köylüsünün Oyunlarından Örnekler, I. Anadolu Oyunlarına Genel Bakış s.85, Anadolu Oyunlarını Oluşturan Etkenler s.85, a) Orta Asya Kültürü s.85, b) Anadolu Kültürü s.98, c. İslam Kültürü s.112, Anadolu Oyun Geleneği s.118, Oyunlarda Söz-Eylem İlişkisi s.129, Oyun Terimleri-Araç Gereçler-Oyuncaklar s.138, II. Anadolu Dansları s.149, Anadolu Danslarının Adları s.152, Anadolu Danslarının Düzeni ve Adımları s.159, Anadolu Danslarının Bölgelere Dağılışı s.167, Anadolu Danslarının Konularına Göre Ayrılışları s.180, Dernek Danslarından Samah'lar s.185, III. Anadolu Dramatik Oyunları s.196, A. Ölüp dirilme s.196, B. Kız Kaçırma s.201, C. Ölüp Dirilme-Kız Kaçırma s.208, Ç. Günlük Yaşamdan Sahneler s.212, D. Esnaflık Benzekleri s.227, E. Tarımsal Oyunlar s.231, G. Hayvan Benzetmeceleri s.237, H. Efsane ve Masallardan Oyunlar s.248, Şakalar ve Dilsiz Oyunları s.248, İ. Kukla s. 252, IV. Çocukların-Gençlerin-Yetişkinlerin Oyunları s.257, A. Aşık Oyunları s.259, B. Yüzük Oyunları s.266, Ç. Değnek Oyunları s.276, D. Taş ve Gülle oyunları s.283, e. Koşma-Kovalama-Kurtarma-Zor Kullanma Oyunları s.290, F. Atlama-Sıçrama-Sekme Oyunları s.297, G. Saklama-Saklanma-Oranlama Oyunları s.301, H. Dilsiz-Şaşırtma-Şaka Oyunları s.306, I. Dramatik Nitelikte Oyunlar-Büyülük-Törensel Oyunlar s.309, İ. Çeşitli Oyunlar s.315, Sondeyiş s.318, Kaynakça Notları s.329.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin adına, "Oyun ve Bügü", açıklık kazandırılmıştır. Ak-kara, gök-yer kavramlarının Şamanizm'deki simgesel anlamlarına vurgu yapılmış; Anadolu'da salıncağın gök ve yer arasındaki yakınlığı sağlayan bir ritüeli yaşattığı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

savunulmuştur. Girişte oyun kavramı ritüelle bağlantılı olarak açıklanırken Homo Ludens'in "Oyuncu İnsan" adlı eserinden faydalanılmıştır. Sonuçta Anadolu'da oynanan dansların, dramatik oyunların ve çocuk oyunlarının kutsal taraflarına dikkat çekilmiştir.

Değerlendirme

Türk halk kültüründe var olan dramatik oyunların, dansların, çocuk oyunlarının mithos, ritüel, inançlar açısından incelendiği bir eserdir.

Eserde, oyun kavramı Anadolu köylüsünün oyun gözüyle baktığı, oyun adını verdiği örneklerle sınırlandırılmıştır. Türklerin inanç ve mithosunda yer alan, Şamanın ritüeline yansıyan sesli, görsel ve ritmik hareketler Türk kültüründeki oyun geleneğinin temeli olarak nitelendirilmiştir. Anadolu'da Türklerden önce yaşayan uygarlıkların mitologyasının ve ritüellerinin de Anadolu oyunlarında yaşadığı belirtilen eserde, özellikle bolluk törenlerindeki "büyü"lü izlere vurgu yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Oyun, Mithos, Ritüel, Şaman, Türk.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Artun, Erman,

Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri, 2. bs., İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2006,

503 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-6403-39-X

Çalışmanın Amacı

Anonim halk edebiyatının kültürel değişim ve gelişim bakış açısıyla genel çerçevesi çizildikten sonra, ürünlerinin tanıtılmasını amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz XIII, Kısaltmalar XV, Birinci Bölüm: A) Türklerde İslamiyet Öncesi İnanç sistemleri-Öğretiler-Dinler s.1, 1. Totemcilik s.1, 2. Canlıcılık, Ruhçuluk s.3, 3. Şamanizm s.5, 4. Budizm s.8, 5. Zerdüştilik s.10, 6. Manihaizm s.11, Türkler ve Semavi dinler s.11, 1. Musevilik s.12, 2. Hıristiyanlık s.12, B) İslamiyet Öncesi İnanç Sistemlerine Bağlı Kültler s.14, 1. Put-Fetiş s.14, 2. Kült s.15, 3. Atalar Kültü s.16, 4. Gök Tanrı Kültü s.17, 5. Tabiat Kültleri s.18, C) İslamiyet Öncesi Adet-İnanç

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Pratikler s.26, 1. Ölüm ve Ölüler Kültü s.26, 2. Sihir ve Büyü s.28, 3. Falcılık ve Kehanet s.29, 4. Şekil-Don Değiştirme s.30, 5. Tanrı'nın İnsan Şeklinde Görünmesi s.31, 6. Bayram-Tören ve Ayinler s.31, 7. Tenasüh İnancı s.32, 8. Yada Taşı ve Yağmur Tılsımları s.33, 9. Havada Uçma s.33, İkinci Bölüm: A) Mitten Destana Sözlü Anlatım Ürünleri s.35, 1. Mitoloji s.35, a. Mit Nedir? s.35, b. Yaşayan Mitler s.37, c. Gerçek Mit Öyküsü s.38, d. Konularına Göre Mitler s.39, 1- Ritüel Mitoslar s.39, 2- Orijin Mitosları s.40, 3- Kült Mitosları s.40, 4- Prestij mitosları s.40, 5- Etioloji Mitosları s.41, 6- Eskatoloji Mitleri s.41, e. Mitlerden Neler Öğrenebiliriz? s.42, f. Mitlerin Öğrenilmesi, Aktarılması s.43, g. Mitlerin Tedavide Kullanılması s.43, h. Mitlerin Yapısı ve İşlevi s.44, i. Menşe (Köken) Mitleri ve Kozmogoni s.45, j. Eskatoloji Mitleri ve Kozmogoni s.46, k. Ontoloji-Tarih s.46, l. Mitlerin Yükselişi ve Çöküşü s.47, 2. Destan s.48, 1. Genel Olarak Destan Türü s.48, 2. Destan Türleri s.50, 3. Doğal Destanların Doğuşu ve Millileşmesi s.50, 4. Destanların Yazıya Geçirilme Aşaması s.51, 5. Destanların Başlıca Özellikleri s.52, 6. Destanların Olağanüstülüğü s.52, 7. Destanlarda Çevre s.53, 8. Destanların Önemi s.53, 9. Destanların Diğer Türklerle İlişkileri s.55, 10. Destanlardan Doğan Düşünce ve Sanat Eserleri s.55, Türk Destanları a. Türk Destanlarının Kaynakları s.56, b. Türk Destanlarının Tasnifi s.57, 1. Dönemlerine Göre Türk Destanları s.57, A. İslamiyet'ten Önceki Türk Destanları s.57, a. Altay Destanları s.57, b. Saka Destanları s.58, c. Hun-Oğuz Destanları s.58, d. Göktürk Destanları s.58, e. Siyenpi Destanı s.59, f. Uygur Destanları s.59, g. Mani Dinini Kabulü s.59, B. İslami Dönem Türk Destanları s.59, a. Satuk Buğra Han s.60, b. Battal Gazi s.60, c. Danişmendname s.61, d. Saltukname s.62, e. Köroğlu s.62, 2. Konularına Göre Türk Destanları s.63, a. Milli Destanlar s.63, b. Dini Destanlar s.63, c. Kahramanlık Destanları s.63, d. Halk Destanları s.63, 3. Hacimlerine Göre Türk Destanları s.63, 4. Türk Destanları İçin Yapılan Tasnif Çalışmaları s.64, 5. Arkaik (Mitik) Destan s.64, 6. Türk Destanlarında Dil, Şekil ve Üslûp s.65, 7. Destan Anlatıcısı ve Dinleyiciler s.67, 8. Türk Destanlarındaki Eski Türk İnançlarının Etkisi s.69, 9. Türk Destan ve Destan Parçalarındaki Başlıca Tipler ve Tip Özellikleri s.70, 10. Türk Destan Motifleri s.73, 11. İslami Renge Bürünmüş Destan ve Hikayeler s.78, Manas Destanı s.78, a. Manas Destanının Çeşitli Rivayetleri s.79 b. Manas Destanının Bölümleri

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.79, c. Destanın Kişileri s.80, d. Destanda Şamanist Etkiler s.81, e. Manas'ta Destan Geleneği Etkisi s.81, f. Manas'ta Geçen Başlıca Destan Motifleri s.82, g. Manas'ta Sosyal Yapı s.82, h. Manas'ta Dil ve Üslûp s.83, Dede Korkut Hikayeleri s.84, 1. Dede Korkut Hikayeleri Üzerine Yapılan Çalışmalar s.85, 2. Hikayelerdeki Konular s.85, 3. Hikayelerdeki Tipler s.86, 4. Hikayelerde Mekan s.88, 5. Hikayelerde Zaman s.88, 6. Hikayelerde Sosyal Yapı s.88, 7. Dede Korkut hikayelerinin Dili ve Üslûbu s.90, 8. Nazım-Nesir Yönünden anlatım Özellikleri s.91, Üçüncü Bölüm: Anlatı Türleri A. Efsane s.93, 1. Efsanelerin Oluşması ve Oluşum Kuralları s.94, 2. Efsanelerin Sınıflandırılması s.96, 3. Efsanelerin Konuları ve Amacı s.98, 4. Efsanelerde Yapı, Dil ve Anlatım Özellikleri s.99, 5. Efsanelerin Diğer Türlerle İlişkisi s.100, 6. Motif Kavramı s.103, 7. Efsanelerde Folklorik Ögeler s.106, B. Masal s.107, 1. Masallarda Konu s.108, 2. Masalı Oluşturan Bilinç s.108, 3. Masal Anlatma Geleneği s.108, 4. Masalların Kaynağı s.111, 5. Masal Üzerine Çalışmalar s.113, 6. Masalların Sınıflandırılması s.114, 7. Masallarda Yapı s.117, 8. Masallarda Anlatım s.117, 9. Masallarda Zaman s.118, 10. Masallarda Mekan s.118, 11. Masallardaki Tipler s.118, 12. Masalların Önemi s.120, 13. Masallarda Toplum Yaşantısından İzler s.120, 14. Masalın Diğer Türlerle İlişkisi s.121, 15. Çıkış Kaynaklarına Göre Masallar s.122, C. Halk Hikayeleri s.122, 1. Türk Edebiyatında Halk Hikayesi s.124, a. Türk Klasik Edebiyatında Hikaye s.125, b. Realist Halk Hikayeleri s.127, c. Hikayecilik Geleneğinde Anlatıcılar s.127, 2. Halk hikayelerini Konuları Bakımından Sınıflandırılması s.127, 3. Hikayecilik Geleneğinde Anlatıcılar s.132, 4. Halk Hikayelerinin Konularının Kaynakları s.133, 5. Halk Hikayelerinin Konularının Eskiliği ve Yeniliği s.135, 6. Halk Hikayelerinin Kültürle Bağlantısı s.135, 7. Halk Hikayelerinde Kişiler s.136, 8. Halk Hikayelerinde Mekan s.137, 9. Halk Hikayelerinde Zaman s.137, 10. Halk Hikayelerinde Motifler s.138, 11. Halk Hikayelerinde Şekil ve Üslûp s.139, 12. Halk Hikayelerinde Hazır Gereçler s.140, 13. Halk hikayelerinin Yapısı s.141, 14. Halk Hikayelerinin Diğer Türklerle İlişkisi s.141, D. Fıkra s.145, 1. Fıkraların Yapısı s.148, 2. Fıkralarda Kişiler s.149, 3. Fıkralarda Zaman ve Yer s.149, 4. Türk Fıkralarının Sınıflandırılması s.150, 5. Fıkraların Konuları s.152, 6. Tiplerinin Değişmesi s.152, 7. Fıkraların Dili s.153, 8. Fıkraların Diğer Türlerle İlişkisi s.154, 9. Türk Fıkra tipleri s.155, a. Bektaşi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Fıkraları s.155, b. Nasrettin Hoca Fıkraları s.156, c. Bekri Mustafa Fıkraları s.156, d. İncili Çavuş Fıkraları s.157, e. Bölge ve Yöre tipleri s.157, f. Günlük Fıkra Tipleri s.159, Dördüncü Bölüm: Türk Seyirlik Oyunları A. Anadolu'da Oyun ve Dans s.161, B. Dinsel Oyunlar ve Dernek Dansları s.164, 1. Taziye s.164, 2. Sema s.166, 3. Semah (Samah) s.166, C. Tiyatronun Kökeni s.168, D. Tiyatronun Kaynakları s.168, E. Geleneksel Türk Tiyatrosunun (Halk Tiyatrosunun) Gelişimi s.170, F. Geleneksel Türk Tiyatrosunun Türleri s.171, Halk Tiyatrosu s.172, A. Tarihsel Gelişim İçinde Halk Tiyatrosu s.173, 1. Söze Dayanan seyirlik Oyunlar s.173, 2. Söze Dayanmayan Seyirlik Oyunlar s.173, 3. Çengiler-Köçekler-Curcunabazlar s.174, Halk Tiyatrosu Türleri s.174, A. Kukla s.174, 12. Adı s.174, 2. Tarihçe s.174, 3. Malzeme-Teknik s.175, 4. Karakterler s.176, 5. İçerik s.176, B. Karagöz s.176, 1. Adı-Tarihçesi s.176, 2. Karagöz'ün Gelişimi s.177, 3. İçerik s.177, 4. Malzeme-Teknik s.179, 5. Dil, Müzik ve Üslûp s.180, 6. Karakterler s.181, C. Ortaoyunu s.183, 1. Adı-Tarihçesi s.183, 2. Malzeme Teknik s.184, 3. Kişiler s.185, 4. İçerik s.188, Ortaoyununun Bölümleri s.189, 6. Dil ve Üslûp s.190, D. Meddah s.191, 1. Adı-Tarihçesi s.191, 2. Sanatçı-Malzeme s.192, 3. Kişiler s.193, 4. Teknik-İçerik s.193, 5. Meddah Hikayesinin Bölümleri s.193, 6. Dil ve Üslûp s.194, E. Hokkabazlık s.195, F. Tuluat s.195, 1. Tarihçe s.195, 2. Teknik-İçerik-Kişiler s.196, 3. Dil, Üslûp, Müzik s.196, Köy Seyirlik Oyunları s.197, 1. Tarihçe s.197, 2. İşlevi s.199, 3. Oyunların Oynanma Zamanı s.199, 4. Doğanın Canlanması İçin Oynanan Oyunlar s.199, 5. Hasat Sonu Oynanan Oyunlar s.200, 6. Hayvanların Üremesi İçin Oynanan Oyunlar s.200, 7. İçerik s.200, 8. Töresel ya da Büyüsel Oyunlar s.200, 9. Eğlence İçin Oynanan Oyunlar s.201, 10. Müzikli ve Danslı Sözsüz Oyunlar s.201, 11. Müzikli Danslı ve Türkülü Oyunlar s.201, 12. Teknik Özellikleri s.202, 13. Karakterler s.206, Beşinci Bölüm: Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri Metin Örnekleri A. Destan Metinleri s.207, 1. Altay Yaratılış Destanı s.207, 2. Alp Er Tonga Destanı s.209, 3. Şu Destanı s.210, 4. Oğuz Kağan Destanı s.212, 5. Bozkurt Destanı s.225, 6. Ergenekon Destanı s.227, 7. Siyenpi Destanı s.228, 8. Uygurların Türeyiş Efsanesi s.229, 9. Uygurların Göç Destanı s.230, 10. Maniheizmin Kabulü Menkıbesi s.231, 11. Manas Destanı s.232, 12. Er Töştük Destanı s.235, 13. Maaday-Kara Destanı s.237, 14. Battal-nâme'den s.241, 15. Saltuk-nâme'den s.244, 16. Danişmend-nâme'den s.248, B.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Efsane Metinleri s.251, 1. Dünyanın Yaratılışı ve Sonu ile İlgili Efsaneler s.251, 2. Tarih ve Medeniyet Tarihi ile Efsaneler s.251, 3. Tabiatüstü Varlıklar ve Kuvvetler/Mitik Efsaneler s.254, 4. Dinlik Efsaneler s.259, C. Dede Korkut Hikaye Metinleri s.258, 1. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Destanı Beyan Eder Hanım Hey s.258, 2. Uşun Koca Oğlu Segrek Destanını Beyan Eder s.260, D. Masal Metinleri s., 1. Sefa Bey'le Cefa Bey s., 2. Zülfi Siyah s., 3. Dokuz Okka Nar s., 4. Oduncu ve Kızı s., 5. Küçük Kız ile Sihirli İğne, İplik ve Makas s., 6. Kurnaz Tilkinin Son İşi s., 7. Keloğlan ve Kara kadı s., E. Halk Hikayesi Metinleri s., 1. Köroğlu s.306, 2. Hikayet-i Âşık Garib ve Bezirgan Kızı s.320, F. Fıkra Metinleri s.334, 1. Bektaşi Fıkraları s.334, 2. Nasrettin Hoca Fıkraları s.338, 3. Bekri Mustafa Fıkraları s.343, 4. İncili Çavuş Fıkraları s.344, 5. Bölge ve Yöre Fıkraları s.344, 6. Çeşitli Fıkralar s.347, G. Meddah Hikayesi Metinleri s.348, 1. İstanbul'un Taşı Toprağı Altın (Kastamonulu) s.349, 2. Tayyarzade s.371, 3. Cevri Çelebi Hikayesi s.372, 4. Hançerli Hanım Hikaye-i Garibesi s.374, 5. Letaifnâme s.378, H. Karagöz Oyunu Metinleri s.379, 1. Yalove Sefası s.379, 2. Aşçılık s.408, İ. Orta Oyunu Metni s.427, 1. Büyücü Hoca s.427, J. Köy Seyirlik Oyunu Metinleri s.455, 1. Ahret Ana Oyunu s.455, 2. Behşet'le Behiye Oyunu s.465, 3. Gelin Verme Oyunu s.470, 4. Oyna Patiş Oyunu s.473, 5. Leylek Oyunu s.476, 6. Kılavuzlu Köyü Cemal Oyunu s.478, 7. Kılavuzlu Köyü Cemal Oyunlarından Kız Kaçırma Oyunu s.480, 8. Kılavuzlu Köyü Cemal Oyunlarından Deve Oyunu s.484, Kaynakça s.489, Dizin s.499.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Türk halkının ulusal özünü taşıdığı belirtilen halk edebiyatı ürünleri genel olarak tanımlanmış; anonim halk edebiyatının özellikleri sıralanmıştır. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Anonim Türk halk edebiyatı nesrini, İslam öncesinden başlayarak kültür birliği içinde ele alan bir eserdir.

Eserde, anonim halk edebiyatı nesrinin bütün türleri metinlerin yapı ve içerik özellikleriyle ele alınmıştır. Mitlerin yapısı, işlevi ve türleri hakkında da bilgi verilen eserde, Türk mitolojisi sözlü anlatım geleneği içinde mitten destana ifade edilmiştir. İslam öncesi inanç sistemindeki kültler, adetler, pratikler Türk boylarındaki çeşitlenmelerle tarih sürecinde verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Kozmogoni, Kült, Mitoloji, Türk.

Bayat, Fuzuli,

Oğuz Destan Dünyası, Oğuznamelerin Tarihi, Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2006,

[1y.] + 328 s., res, 16x24 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-437-600-X

Çalışmanın Amacı

Türkiye, Balkanlar, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan'da yaşayan Türklerin ataları olan Oğuzların; milli algılarının yanı sıra mitolojik ve dini tasavvurlarını anlamak amacıyla Oğuz destanlarının tarihi, mitolojik kökenlerinin incelendiği bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.11, Birinci Bölüm: Türk Destan Tefekkürü, Oğuz Bedii Düşüncesinin Kaynakları ve Tipolojisine Giriş, İkinci Bölüm: Oğuz Destanı ve Onun Araştırılma Tarihinin Kısa İcmali, 2.1. Salname ve Manzum Oğuzname Varyantlarının Kısa İcmali s.19, 2.2. Oğuz Destanlarının Araştırılma Tarihi s.31, 2.2.1. Oğuz Destanının Filolojik Yönden Araştırılması s.31, 2.2.2. Oğuz Destanı Hakkındaki Tarihi-Sosyolojik Değerlendirmeler s.41, Üçüncü Bölüm: Oğuz Metni: Şekil, Tür, Dil ve Takdim Etme Özelliği s.47, Dördüncü Bölüm: Mitolojik Varlık ve Karakterlerin Semantiği, 4.1. Arkaik Varlıkların Semantiği s.53, 4.1.1. Ay Kültü Bağlamında Boğa Mitolojik Varlığı s.53, 4.1.2. Milli Kültürel Sistemin Esas Unsuru Olarak Bozkurt s.64, 4.1.3. Aksakal, Bilgin Kişi ve Şaman Tipi s.75, 4.2. Simgeleşen Silahlar s.87, Beşinci Bölüm: Etnik Oğuz Kompleksi, 5.1. Diakron ve Sekron Açıdan Oğuz Destanı s.93, 5.2. Ecdat Miti Paradigmasında Mitik Kahramandan Epik Kahramana ve Devlet Kuran Hükümdara Geçiş s.99, 5.3. Oğuz Adının Mitolojik Bağlamlı Etimolojisi Üzerine s.112, Altıncı Bölüm: Türk Destan Ananesinde

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Oğuzname Motifleri, 6.1. Genel Değerlendirme s.125, 6.1.1. Oğuzculuk Harekatı Paradigmasında Oğuznameler s.125, 6.1.2. Töre ve Veraset Paradigmasında Kurtarıcı Kahraman s.129, 6.2. Epik Gelenekte Tanrıoğlu Motifi ve Diğer Kültürel Sistemlerdeki Paraleli s.130, Yedinci Bölüm: Destan Tipolojisi Açısından Oğuzname Motifleri, 7.1.1 Epik Kahraman Biyografisi s.139, 7.1.2. Kutsal Ad Verme Ritüeli s.144, 7.1.3. Bir Geçiş Ritüeli Olan Evlenmenin Epik Varyantı s.149, 7.1.4. İlk Kahramanlık Olgusu: Baş Kesip Kan Dökme s.153, 7.2. Baba-Oğul Mücadelesinin Epik ve Salname Varyantları s.158, 7.3. Atın Kaybolması veya Kaçırılması s.162, Kozmik Seyahatin Destan Varyantı s.163, Sosyo Kültürel Bağlamda Toy Kavramı s.167, Sekizinci Bölüm: Oğuz Destanı ve Türk Destan Geleneğinin Tipolojik Değerlendirmesi, 8.1. Arkaik Destanların Özellikleri Bağlamında Oğuz Destanı'nın Yeri s.173, 8.2. Türk Destanlarını Sınıflandırma Prensipleri s.187, Dokuzuncu Bölüm: Oğuz Destanı'nda Sosyal ve Milli Değerler, 9.1. Oğuz Destanı'nda Devletçilik Anlayışının Epikleşmiş Varyantı s.190, 9.2. Oğuz Destanı'na Göre El Yönetim Sistemi, Kengeşin Sosyal ve Siyasi Yapısı s.192, 9.3. Hükümdarın Seçilmesinden Hükümdar Kültünün Oluşumuna Doğru s.200, Oğuzculuk İdeolojisi Paradigmasında Fütuhat Olgusu s.203, 9.5. Kurtarıcılık Doktrini ve Oğuzculuk İdeolojisi s.207, Yirmi Dört Oğuz Boyu'nun Çıkardığı Sülaleler ve Tarihi Şahsiyetler s.213, 9.7. Oğuz Ülküsünün Kahraman tipi: Alp s.216, Onuncu Bölüm: Milli-Kültürel Semboller, 10.1. Kavmi Zıtlık s.223, 10.2. Boy Psikolojisi Bağlamında Mekan Yapısı ve Sosyal İlişkiler s.229, 10.3. Menşe Mitlerinin Epik Paradigması s.248, On Birinci Bölüm: Oğuz Kağan Destanı'nın Metni, 12.1. Uygur Varyantı s.259, 12.2. Türkiye Türkçesinde 12.3. Oğuz Kağan Destanı'nın Transkripsiyonu ile İlgili Bazı Notlar s.284, Sözlük s.289, Kaynakça s.305, Dizin s.321.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Oğuz adının tarihi kökeninden, Oğuznamelerin sözlü kültürden yazıya geçiş aşamasından ve öneminden bahsedilmiştir. İslamiyetin Oğuz destanları

üzerindeki etkisi değerlendirilmiş; zaman içinde bazı değer yargıları değişmekle birlikte Türk milli kültürünü ayakta tutan Oğuz milli kültürü ve Oğuz şuurunun değişmediği vurgulanmıştır.

Değerlendirme

"Sözlü tarihimiz, ideolojimiz, felsefemiz, dünyaya bakışımız" olarak nitelendirilen Oğuz destanlarının; filolojik, sosyolojik, mitolojik yönleriyle incelendiği bir eserdir.

Eserde, Oğuz Destanı'nın tarihi-sosyolojik değerlendirmesi yapılmış; Oğuzların milli kültürü, kosmos, boy, ordu, devlet vb. anlayışlarını kaynağı aranmıştır. Destanda geçen bozkurt, boğa, aksakal vb mitolojik varlıkların semantiği yapılmış, Oğuzculuk şuuru irdelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Kozmik, Kült, Mitoloji, Oğuz, Ritüel.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bayat, Fuzuli,

Korkut Ata, Mitolojiden Gerçekliğe Dede Korkut, Ankara, Karam Yayınları, 2003,

[1y]+90s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-6467-05-3

Çalışmanın Amacı

Eser, Dede Korkut Destanları'nın temel kahramanı olan Korkut Ata hakkında, Türk dünyasında yazılı kaynaklarda dağınık halde yer alan efsane, deyim ve masalları bir araya getirmek amacıyla yazılmıştır. Eser, Unesco tarafından 1300, yıldönümü kutlanan Dede Korkut Kitabı'na armağan olarak sunulmuştur.

İçindekiler

Ön söz s V, Giriş s.1, 1. Bölüm: Türk Etnik Medeni Sisteminde Korkut Ata, Korkut'a Kabir Kazma s.4, 2. Bölüm: Korkut Efsaneleri, Korkut'un Doğması s.32, Korkut'un Ad Alması s.33, Korkut'un Dev Kızından Doğması s.33, Korkut'un Annesi s.34, Korkut Ata Kopuzu Nasıl Yaptı? s.35, Korkut Evliya s.36, Korkut

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tabip s.37, Korkut'un Kabri Kazıldı s.40, Korkut'un Ölümden Kaçması s.41, Korkut ve Kırk Kız s.42, Korkut ve Selman-ı Farisi s.43, Dedem Korktu s.43, Dede ve Azrail s.44, Oğuzlar'ın Birbiriyle Çekişmesi s.44, Korkut Ata Destanı s.53, Korkut Jırı, s.62, Korkut Deyimleri s.80, Kaynaklar s.85, Dizin s.89.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde, iki paragraftan oluşan kısa bir ön söz yer almaktadır. Burada yazar, eserin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür etmektedir.

Eserin giriş kısmında ise Türk sözlü kültüründe Dede Korkut Destanları'nın ve şahıs olarak Korkut Ata'nın önemi üzerinde durulmuştur. Türk dünyasında Korkut Ata'nın çok sevilmesine rağmen, bilim dünyasında gereken önemin verilmemesinden yakınılmıştır.

Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Mitten destana; destandan efsaneye Korkut Ata'nın doğumunu, ad almasını, Şamanlığını, evliyalığını halkın gözüyle geçmişten günümüze inceleyen bir eserdir.

Her şeyi bilen, idrak eden, kültü idare eden Korkut Ata halkın gözünde "Tanrıoğlu" olduğu için eserde mitolojik bir kahraman olarak görülmüştür. İlkel tasavvurda bu şekilde ifade edilen Korkut, Salnameler'de yarı tarihi, efsanelerde yarı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

efsanevi bir tip olarak Türk medeniyetinde zaman ve mekân içinde değişen yönleriyle ele alınmıştır.

Kitapta metinlerin büyük bir kısmı Rusça'dan, küçük bir kısmı Türkmence, Kazak Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır. Azerbaycan Türkçesi ve Türkmence Türkiye Türkçesiyle benzerlik gösterdiği için bu ağızlardaki metinlerin özgün şekli verilmemiştir.

Eser yazarı tarafından hacimce küçük bulunmakla beraber bu konudaki en yeni çalışmaları içermesi itibariyle önemli görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Mitoloji, Korkut Ata, Efsane, Jır, Destan, Şaman.

Çınar, Ali Abbas,

Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler, Muğla, Muğla Üniversitesi, 1996,

279 s., fotog., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ISBN 975-958-11-0-8

Çalışmanın Amacı

Türk dünyası halk kültürüne katkı sağlamak amacıyla Türk Cumhuriyetleri'ndeki ortak halk edebiyatı ürünlerinin toplu olarak değerlendirildiği bir eserdir.

İçindekiler

Sunuş s.III., Ön Söz s.V, 1. Bölüm: Folklor Faaliyetleri, 1. Azerbaycan'da Folklor Faaliyetleri s.1, 2. Kazakistan'da Folklor Faaliyetleri s.7, 3. Özbekistan'da Folklor Faaliyetleri s.19, 4. Türkmenistan'da Folklor Faaliyetleri s.35, 5. Yakutistan'da Folklor Faaliyetleri s.49, II. Bölüm: Halk Edebiyatı Türleri, 1. Kazak Türkleri'nin Bazı Halk Edebiyatı Türleri s.59, 2. Kırgız Folkloru s.71, 3. Türkmen Türkleri Halk Edebiyatı Türleri s.85, III. Bölüm: Aşıklık Geleneği, 1. Türk dünyası Aşıklık Geleneğinin Karşılaştırılması s.97, 2. Türkmenistan'da Karacaoğlan Destanı s.105, 3. Özbekistan'da Aşıklık Geleneği s.133, 4. Türkiye ve Kazakistan Aşıklarının Atışma Gelenekleri s.137, IV. Bölüm: Yaratılış Mitolojisi, 1. Türk Mitolojisinde Yerin Yaratılışı s.145, 2. Türk Mitolojisinde İlk İnsanın Yaratılışı ve Türk Kavimlerinin Türeyişi s.155, V. Bölüm: Bazı Kavramlar ve Kültürel Değerler, 1. Töre, Gelenek ve Görenek Kavramları Üzerine s.193, Z. Divanu Lügati't Türk'te At Kültürü s.203, 3. Manas'ta At Kültürü s.217, 4. Orta Asya Türk Kültüründe Bağcılık ve Bahçeciliğin Tarihine Kısa Bir Bakış s.225, 5. Kazakistan Halk Kültürü Üzerine Bazı Gözlemler s.233, 6. Türkmenistan ve Türk Kültürü Üzerine Gözlemler s.237, Türk Dünyasına Yönelik Fotoğraflar s.245.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ethem Ruhi Fığlalı tarafından yazılan sunuşta halk biliminin bir milleti meydana getiren değerlerin bütünü olduğu belirtilmiştir. Ön sözde Türk kültürünün yaşam alanı olan Türk topluluklarındaki kültür değerlerinin ortak yönlerini keşfetmenin önemi vurgulanmıştır. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk dünyası folklor hareketlerinin, ortak kültür değerlerinin, karşılaştırmalı olarak incelendiği bir eserdir.

Kazak, Kırgız, Türkmen Türkleri'nin halk edebiyatı türlerine yer verilmiş; Türk dünyası âşık geleneği mukayese edilmiştir. Türk mitolojisinde yerin, insanın ve kavimlerin yaratılışı, efsane ve destanlardan yaralanılarak ifade edilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Çiçekli, Ali,

İslamlık Öncesi Türk Edebiyatı ve En Eski Metinler, İstanbul, May Yayınları, 1970,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

152 s., 12x20 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Genel olarak okuyuculara, özelde öğrencilere İslam öncesi Türk edebiyatını doğrudan doğruya metinler aracılığıyla tanıtmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Editörün Notu s.7, Ön Söz s.9, Giriş s.13, Kaynaklar s.17, Türk Lehçeleri, Türklerin Kullandığı Yazılar s.22, İslamlıktan Önceki Sözlü Türk Edebiyatı Metinleri s.26, Birinci Bölüm: Türk Destanları s.29, Destanların Doğuşu s.33, Türk Destanları s.33, Yapma Destanlar s.34, Destanların Önemi s.35, I. Yaratılış Efsanesi s.37, II. Saka Destanları s.42, 1. Alp Er Tunga Destanı s.43, 2. Şu Destanı s.50, III. Hun Destanı s.54, Oğuz Kağan Destanı s.54, Oğuz ve Oğuznameler s.55, Oğuz Destanının İslami Biçimleri s.57, Asıl Metin s.60, Oğuz Kağan Destanı s.63, IV. Gök-Türk Destanları s.91, 1. Bozkurt Destanı s.91, 2. Ergenekon Destanı s.92, Bozkurt ve Ergenekon Edebiyatı s.95, V. Uygur Destanları s.97, 1. Türeyiş Destanı s.98, 2. Göç Destanı s.99, İkinci Bölüm: Gök Türk ve Uygur Metinleri s.102, Gök-Türk Yazıtları s.107, Yazıtların Bulunuşu ve Okunuşu s.110, 1. Kül Tiğin Yazıtı s.121, 2. Bilge Kağan Yazıtı s.122, 3. Tonyukuk Yazıtı s.122, Yazıtların Aslından Birer Parça s.125, 4. Yeni-Sey Yazıtları s.126, II. Uygur Metinleri s.127, 1. Çeştani

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bey Hiyakesi s.129, 2. Maymunlar Beyi Hikayesi s.131, 3. Dantipali Bey Hikayesi s.132, 4. Kutsal Tavşan Hikayesi s.134, 5. Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikayesi s.136, III. Kuman Sözlüğü s.140, Codeks Cumanicus s.140, Üçüncü Bölüm: İslamlıktan Önceki Türk Edebiyatının Sözlü Ürünleri s.142, 1. Sagular s.143, 2. Koşuklar s.145, 3. Savlar s.148, İçindekiler s.149.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde, Çalışmanın Amacı, kapsamı ve yöntemi belirtilmiş; edebiyat-toplum ilişkisi üzerinde durulmuştur. Girişte Türk edebiyatının dönemleri hakkında bilgi verilmiştir. İslamlıktan önceki Türk edebiyatının sınırı XI. Yüzyıl olarak belirlenmiş; bu devir hakkında bilgi alınan kaynaklar özetlenmiştir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk edebiyatının ilk dönemi kabul edilen başlangıçtan, İslamiyetin kabulüne kadar olan dönemde ortaya çıkan sözlü ve yazılı edebi metinlerin incelendiği bir eserdir.

Türk mitolojisine kaynaklık eden destan ve efsaneler kavram ve içerik olarak irdelenmiştir. Gök-Türk ve Uygur yazıtlarının çevirilerine yer verilmiştir. Türk halk edebiyatı nazım türünün ilk örnekleri olan sagu, sav, koşuk kavramları açıklanmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Kozmogoni, Mit, Sagu, Sav.

Çobanoğlu, Özkul,

Türk Dünyası Epik Destan Geleneği, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003,

480 s., hrt., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-338-475-0

Çalışmanın Amacı

Tarihsel ve güncel sosyo-kültürel bağlamda aynı kök ve kaynaktan beslendiği vurgulanan Türk dünyası epik destan geleneğini, Türk topluluklarına mensup bireylere tanıtmayı ve anlatmayı amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön Söz s.9, Giriş s.13, A) Epik Destan Kavramı ve Tanımı s.13, B) Türk Destan Araştırmaları Tarihçesi s.24, 1. Bölüm: Destanların Tarihi ve Tasnifi s.35, A) Türk Destanlarının Teşekkülü s.35, B) Türk Destanlarının Tasnifi s.40, II. Bölüm: Destancı ve Dinleyiciler s.55, B) Sözlü Kültür Ortamında Destanların İcra Bağlamları s.84, III. Bölüm: Destanda Anlatım, Tipler ve Temalar s.89 A) Destanların Dil ve Üslup Özellikleri s.89, B) Türk Destan Geleneğinde Tipler s.98, C. Türk Destanlarında Zaman, Mekan ve Temalar s.111, IV. Bölüm: Destanlardan Olay Örgüsü Örnekleri s.119, 1. Eski Destanlar s.119, 2. Yeni Destanlar s.138, 2.1. Arkaik Destanlar 2.2. Kahramanlık Destanları s.230, 2.3. Tarihi Destanlar s.319, V. Bölüm: Destanlarda Ortak Motifler ve Yapısı s.241, A. Destan Geleneğinde Tematik Yapı Özellikleri s.341, B) Destanlarda Ortak Motiflerin Sıralanış Düzeni ve Motif İndeksi s.343, Son Söz Yerine s.423, Kaynakça s.463, Kavramlar, Terimler, Kişiler ve Yer Adları Dizini s.443.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde eserin amaç ve kapsamı belirtilmiştir. Sosyal, kültürel, beşeri olguları açıklamaya çalışan batılı paradigmaların, gerçekliği sadece ileri sürdükleri ölçüt cephesiyle ele aldıkları vurgulanmıştır. Girişte epik destan kavramı tanımlanmış, özellikleri belirtilmiştir. Türk destanlarıyla ilgili Türkiye ve Türk dünyasındaki bilimsel araştırmaların tarihçesi kronolojik sırayla verilmiştir. Son sözde Türk topluluklarının siyasi ve sosyal çalkantılara rağmen ortak zihniyeti korumalarının en önemli nedeninin epik destan geleneği olduğu tezi savunulmuştur.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türk dünyası coğrafyasının kültürel iklim kuşağını oluşturduğu belirtilen Türk dünyası epik destan geleneğinin; Türk destanlarının biçim, içerik ve icra yönleriyle incelendiği bir eserdir.

Türk epik destanlarının teşekkülünde başlangıç tarihi ve kaynağı, ata kültü ve ata ruhlarına tapınma inancının ortaya çıkıp sistemleşmesi kabul edilmiştir. Bunun sosyal ve kültürel zemini Türk mitolojisi olarak belirlenmiştir. Türk destanlarında mit ve epik destan arasındaki süreklilik unsurlarına değinilen eserde, destanların dil ve üslup özellikleri, tipleri, temaları, motifleri bir araya getirilmiş; ortak motiflerin tasnifi yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Alpamış, Bozkurt, Destan, Ergenekon, Mitoloji, Türk.

Çobanoğlu, Sacide,

Dede Korkut Elinden, Anka Dilinden, Türk Mitolojisinden Masallar, Ankara, Yurt Kitap-Yayın, 2004,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

352 s., res, 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-7076-90-2

Çalışmanın Amacı

Bazı Türk destanlarını masal üslubunda vererek destanların daha geniş bir kitle tarafından, kolay anlaşılmasını amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Altın Arığ Masalı s.7, Alpamış Masalı s.37, Oğuz Kağan Masalı s.63, Er Töştük Masalı s.77, Macıday-Kara Masalı s.91, Edigey Masalı s.107, Ural Batur Masalı s.131, Akbozat Masalı s.145, Akhak Kola Masalı s.159, Kunır Boğa Masalı s.163, Kara Yorga Masalı s.169, Küsek Bey Masalı s.177, Zayatülek ve Hıvhılıv Masalı s.187, Kocaçaş Masalı s.195, Köroğlu Masalı s.209, Olonho Masalı s.223, Şaka (Şu) Masalı s.229, Ergenekon Masalı s.233, Uygur (Göç) Masalı s.239, Alıp Manaş Masalı s.243, Boğazlan Masalı s.247, Manas Masalı s.265, Dede Korkut Masalları: Boğaç Han Masalı s.285, Salur Kazan Masalı s.291, Bamsı Beyrek Masalı s.297, Uruz Bey'in Tutsaklık Masalı s.305, Kanturalı Masalı s.313, Yigenek Masalı s.317, Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Masalı s.321, Begil Oğlu Emre'nin Masalı s.329, Uşun Koca Oğlu Segrek'in Masalı s.333, Uruz'un Tutsaklıktan Çıkış Masalı s.339, Beyrek Masalı s.343

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Eserde ön söz, giriş, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk mitolojisinin yaşayan en eski sözlü kaynağı olan Türk destanlarını, özgün yapısından ayırmadan, masal havasında okuyucuya sunan bir eserdir.

Eserde, başta Dede Korkut Destanları olmak üzere çeşitli Türk boylarına ait destanlar milli motifleri korunarak verilmiştir. Ancak masalarda görmeye alıştığımız soyut tasavvurlar, “bir varmış, bir yokmuş” gibi kalıplaşmış cümleler, az uz gidilen mekanlar destan içine yerleştirilmiştir.

Eserde, destan metinleri için yerli araştırmacıların çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Anka, Ergenekon, Manas, Masal, Mitoloji, Saka.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çoruhlu, Yaşar,

Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi, İstanbul, Seyran Kitap, 1995,

286 s., res, miny., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-7999-03-2

Çalışmanın Amacı

Türklerin kozmolojik, mitolojik, dini, edebi tasavvurlarında yer alan efsanevi ve yırtıcı hayvanların sanata yansımasını Türk Sanat Tarihi bilimine katkıda bulunmak amacıyla ele alan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz, Bölüm I: Giriş s.7, Bölüm II: Anka, Simurg, Phoenix ve Garuda s.15, Bölüm III: Ejderha, Bölüm IV: Kartal ve Avcı Kuşlar s.73, Bölüm V: Kurt s.93, Bölüm VI.: Arslan s.113, Bölüm VII: Kaplan s.141, Bölüm VIII: Ayı s.155, Bölüm IX.: Sonuç s. 165, Summary s.167, Kaynakça s.169, Kısaltmalar s.185, Çizim ve Resim listesi s.187, Çizimler s.199, Resimler s.229.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde eserin kapsam ve amacı belirtilmiş, eserin yayınına katkıda bulunanlara teşekkür edilmiştir. Türk sanatının MS 14. yüzyıla kadar olan devresinin ele alındığı ifade edilmiştir. Girişte ise sanat tarihinin, insanın yeryüzündeki yaratılışı ile beraber düşünüldüğü, bu nedenle tarih boyutunun ön plana alındığı yapısalcı yöntemin kullanılmadığı vurgulanmış; sembol teriminin açıklaması yapılmıştır. Sonuçta bazı hayvanların milli sembol haline geldiği, bazılarının ise yabancı kökenli olduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Proto-Türk devrinden başlayarak MS 14. yüzyıla kadar gelişen Türk sanatının devrelerini, resim sanatı ekseninde inceleyen bir eserdir.

Konunun boyutlarının geniş olmasından dolayı zaman sınırlaması yapılmıştır. İslam öncesi Türk sanatı hem özgün şekliyle ele alınmış, hem de İslam devrinde Anadolu Türk sanatındaki izleriyle ifade edilmiştir. Belirtilen dönemlere göre hayvanların sembolik manalarının mitolojik, kozmolojik, astrolojik ve dini tasavvurlara göre nasıl oluştukları açıklanmış, sanat eserlerinden örnekler verilmiştir.

Eserde, hem yazılı hem görsel kaynaklardan faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Bitig, Efsane, Kozmoloji, Kurt, Mitoloji, Simurg.

Çoruhlu, Yaşar,

Türk Mitolojisinin Anahatları, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2002,

[2y.]+ 238 s., res., miny., 15x22 sm.,

Eserde kaynakça ve dizin bulunmaktadır. Eserin muhtelif yerlerinde buluna resim ve çizimlerin kaynak listeleri verilmiştir.

ISBN 975- 8240-11-0

Çalışmanın Amacı

Eser, yazarın bir diğer çalışması olan "Türk Mitolojisinin ABC'si" adlı kitabın gözden geçirilip, genişletilmiş halidir. Bazı araştırmacıların "Türk mitolojisinin sanat eserlerinde ifadesini bulamadığı" tezine karşı Türk mitolojisinin sanata etkisini vurgulamak; Türk sanatının, mitolojinin içinde kaybolan renklerini ortaya çıkarmak amacıyla yazılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz ve giriş bulunmaktadır. Ön sözde yazar eserin kapsamından, kullanılan kaynakların niteliğinden ve eserin yazılış amacından bahsetmiştir. Girişte ise mitoloji-sanat ilişkisine değinilmiş, mitin zaman içinde değişen bilimsel tanımları üzerinde durulmuştur. Eserde son söz bulunmamaktadır.

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi s.9, Ön Söz s.11, Giriş s.12, 1. Şamanist Mitoloji s.15, Şamanizm s.15, Şamanist Tanrılar ve Ruhlar s.16, Tanrı Kavramı s.16, Göksel Tanrılar ve Ruhlar s.18, Gök Tanrı s.18, Güneş ya da Ay Tanrısı ya da Güneşe, Aya ve Yıldızlara Tapınma s.22, Ülgen s.27, Yayık s.30, Suyla s.31, Karlık s.32, Utkucı (Güler Yüzle Karşılayan) s.32, Yıldırım Tanrısı s.32, Savaş Tanrıları ve yukarı Dünyanın Hastalık Veren Kötü Ruhları s.32, Yer-Su Tanrıları ve Ruhları s.33, Genel Açıklamalar s.33 Yo Kan s.38, Talay Kan s.38, Umay s.39, Ana Maygıl ve Ak-Ene s.44, Rüzgar ve Yağmurla İlgili Ögeler s.44, Ateş s.50, Ev Ruhları s.53, Yeraltına (Aşağı dünya) Mensup İlahlar/Ruhlar s.53, Erlik s.53, Eski Türk Mitolojisinde Tözler (Putlar) s.58, Şaman (Kam) s.62, Şamanlığa Seçilme, Şamanın Eğitimi ve Özellikleri s.62, Şaman Elbisesi s.73, Şaman Davulu s.77, Şamanın Kullandığı Diğer Nesneler s.88 Şaman Törenleri ve Dualarından Örnekler s.89, Törenler s.89 II. Türk Mitolojisinin Evren/Dünya Tasarımları s.93, Evren Dünya Tasarımları s.93, Yaradılış ve Türemeyle İlgili Efsaneler s.101, Yaradılış Destanları s.101, Türeme Efsaneleri s.110 Hayvanlardan Türeme s.110, Ağaçtan Türeme ve Dünya/Hayat Ağacı s.115, Değişik Unsurlardan Türeme (Babasız Doğum) s.125, III. Türk Mitolojisinde Ölüm ve Kıyamet s.126, Ölüm s.126, Kıyamet ya da Dünyanın Tahribi s.132, IV. Türk Mitolojisinde Hayvanlar s.135, Anka, Simurg, Phoenix, Garuda, Grifon s.135, Ejderha s.136, Kartal ve Avcı Kuşlar s.137, Kurt s.138, Aslan s.140, Kaplan s.141, Ayı s.143, At, s.144, Geyik s.146, Balık s.148, Boğa s.149, Deve s.150 Fil s.151, Horoz ve Tavuk s.152, Kaplumbağa s.153, Kedi s.154, Koyun, Koç ve

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Keçi s.156, Yırtıcı Olmayan Kuşlar s.157, Köpek s.159, Maymun s.160, Tavşan s.161, Tilki s.162, Yılan s.163, Av ve Simgeciliği s.165, Hayvan Mücadele Sahneleri s.172, Türk Hayvan Takvimi s.174, V. Türklerde Dini Törenler ve Bayramlar s.180, VI. Türk Mitolojisinde Renkler ve Sayılar s.186, Renkler s.186, Siyah s.188, Kırmızı s.191, Mavi s.192, Beyaz s.194, Yeşil s.196, Sarı s.198, Sayılar s.199, Bir s.204 İki Üç s.204, Dört s.205, Beş s.206, Altı s.206, Yedi s.206, Sekiz s.207, Dokuz s.207, On s.207, On İki s.208, On Dört s.208, On Yedi s.208, On Sekiz s.208, On Dokuz s.209, Yirmi Sekiz s.209, Kırk s.209, Altmış Altı s.209, Yetmiş s.210, Seksen s.210, Doksan Dokuz s.210, Yüz Yirmi s.210, Çizim Listesi ve Kaynakları s.211, Resim Listesi ve Kaynakları s.213, Kaynakça s.216, Dizin s.229.

Değerlendirme

Türk Mitolojisinin çeşitli unsurlarıyla, bu unsurlara bağlı olarak ortaya çıkan inanç ve geleneklerin içinde gizlenen yazılı/görsel sanat öğelerine dikkat çeken bir eserdir.

Eserde sanat tarihimizin Türk mitolojisiyle ilgisi kurulmaya çalışılmış, özellikle dinsel tasavvurların resimden heykele, şiirden musikiye Türk sanatının temeli olduğu savı görsel ögelerle ifade edilmiştir. Türk sanatını ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri evren ve dünya tasarımları olarak görülmüş, özellikle dünya ağacı motifinin Türk mimari ve minyatür sanatına yansımaları ele alınmıştır. Türklerde kutsal anlamlar yüklenen hayvan figürleri, renkler ve sayılara geniş yer ayrılmıştır.

Çalışmada Türk mitolojisinin tarihsel yönüyle ilgili eserlerin yanında, günümüzde eski inançlarını koruyan Türk topluluklarında yapılan bilimsel araştırmalardan da yararlanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eser, tarihsel gelişim dikkate alınarak doğrudan Türk mitolojisini konu edinmesi ve bu konuda çok sayıda etnografik malzeme ve sanat eseri içermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Erlik, Gök Tanrı, Mitoloji, Şamanizm, Töz.

Çoruhlu, Yaşar,

Türk Mitolojisinin ABC'si, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999,

279 s., res., miny., 12x 21 sm.,

Eserde kaynakça ve dizin bulunmaktadır. Eserin sonunda resim ve çizim listesi bulunmaktadır. Eserde Türk Hayvan Takvimi konulu resimli bir ek kısmı yer almaktadır.

ISBN 975-7942-66-5

Çalışmanın Amacı

Mitosları sanat eserlerinden ayırmanın mümkün olmadığı düşüncesinden hareketle Türk mitolojisinin sanat eserlerimize yansımalarını bilimsel olarak incelemek amaçlanmıştır. Mitolojinin yansıdığı çok çeşitli alanlara yer verilen eserin bir diğer amacı da mitlerin günümüzdeki iz ve etkilerine ışık tutmak olarak belirtilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Ön söz s.7, Giriş s.9, Şamanist Mitoloji veya Eski Türk Dini Mitolojisi s.17, 1. Şamanizm s.17, 2. Şamanist Tanrılar ve Ruhlar s.19, 2.1. Tanrı Kavramı s.19, 2.2. Semavi Tanrılar ve Ruhlar s.21, 2.3. Yer-Su Tanrıları ve Ruhları s.31, 2.4. Yer altı Tanrı ve Ruhları s.49, 3. Eski Türk Mitolojisinde Tözler s.53, 4. Şaman (Kam) s.61, 5. Şaman Törenleri ve Dualarından Örnekler s.86, 6. Türk Mitolojisinde Kozmolojik Tasarımlar s.90, 6.1. Evren/Dünya Tasarımları s.90, 6.2. Yaradılış ve Türeme Tasarımları s.98, 7. Ölüm ve Kıyamet s.131, 8. Türk Mitolojisinde Hayvanlar s.138, 8.1. Doğaüstü ve Yırtıcı Hayvanlar s.155, 8.2. Vahşi ve Evcil Hayvanlar s.155, Türklerde Budist Mitoloji s.191, 1. Türklerde Budizm s.191, 1.1. Tanrılar, Ruhlar, Cinler s.194, 2.2. Budist Evren/Dünya ve Mitolojik, Dinsel Uygulamalar s.221, 2.3. Ölüm ve Ölümden Sonraki Hayat s.226, Maniheist Mitoloji s.229, 1. Mani Dininin Türkler Arasında Yayılması s.229, 2. Maninin Kimliği s.232, Maniheizmin Esasları ve Niteliği s.233, Maniheist Mitoloji s.234, Sonuç s.240, Ek: Eski Türk Takvimi s.243, Çizim Listesi s.251, Resim Listesi s.254, Kaynakça s.259, Dizin 271.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz, giriş ve son söz bulunmaktadır. Ön sözde eserin çalışma tekniğinden bahsedilmiştir. Girişte ise genel olarak Türk mitolojisi üzerine yazılan eserlerin ve yöntemlerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca mitlerin kaynağı ve mitolojinin tanımına yer verilmiş, Türk mitolojisinin ana karakteri çizilmiştir. Sonuçta yazar kitabın bütününde değindiği özgün görüşleri özetlemiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türk kültürü ve kültür unsurlarının oluşturduğu bir ana taban üzerinden, tarihi gelişim çizgisi göz önünde bulundurularak Türklerin içinde bulunduğu mitoloji dairelerini ele alan bir eserdir.

Geniş coğrafi alanlara yayılmaları ve bozkır yaşamının koşulları nedeniyle farklılıklar gösteren Türk mitolojisinin verileri bir bütünlük içinde aktarılmıştır. Türk mitolojisi eserde bir tarihçi, sosyolog ya da etnolog gözüyle değil, bir sanat tarihçisi bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu nedenle mitoloji unsurlarının yanı sıra Türk sanat tarihi ve arkeolojisine dair eserlere de yer verilmiştir. Budist ve Maniheist mitoloji eserde kısmen Türk mitolojisi kapsamında incelenmiştir.

Bahaeddin Ögel'in Türk mitolojisi kitabı ve Abdulkadir İnan'ın araştırmaları kılavuz olarak belirtilmekle beraber eserde dünya mitoloji araştırmacılarının kullandığı metodolojiye bağlı kalınmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Kozmoloji, Maniheizm, Mit, Mitoloji, Şamanizm.

Çoruhlu, Yaşar,

Türk Mitolojisinin Anahatları, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2002,

[2y.]+ 238 s., res., miny., 15x22 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde kaynakça ve dizin bulunmaktadır. Eserin muhtelif yerlerinde buluna resim ve çizimlerin kaynak listeleri verilmiştir.

ISBN 975- 8240-11-0

Çalışmanın Amacı

Eser, yazarın bir diğer çalışması olan "Türk Mitolojisinin ABC'si" adlı kitabın gözden geçirilip, genişletilmiş halidir. Bazı araştırmacıların "Türk mitolojisinin sanat eserlerinde ifadesini bulamadığı" tezine karşı Türk mitolojisinin sanata etkisini vurgulamak; Türk sanatının, mitolojinin içinde kaybolan renklerini ortaya çıkarmak amacıyla yazılmıştır.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz ve giriş bulunmaktadır. Ön sözde yazar eserin kapsamından, kullanılan kaynakların niteliğinden ve eserin yazılış amacından bahsetmiştir. Girişte ise mitoloji-sanat ilişkisine değinilmiş, mitin zaman içinde değişen bilimsel tanımları üzerinde durulmuştur. Eserde son söz bulunmamaktadır.

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi s.9, Ön Söz s.11, Giriş s.12, 1. Şamanist Mitoloji s.15, Şamanizm s.15, Şamanist Tanrılar ve Ruhlar s.16, Tanrı Kavramı s.16, Göksel Tanrılar ve Ruhlar s.18, Gök Tanrı s.18, Güneş ya da Ay Tanrısı ya da Güneşe, Aya

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Yıldızlara Tapınma s.22, Ülgen s.27, Yayık s.30, Suyla s.31, Karlık s.32, Utkucı (Güler Yüzle Karşılayan) s.32, Yıldırım Tanrısı s.32, Savaş Tanrıları ve yukarı Dünyanın Hastalık Veren Kötü Ruhları s.32, Yer-Su Tanrıları ve Ruhları s.33, Genel Açıklamalar s.33 Yo Kan s.38, Talay Kan s.38, Umay s.39, Ana Maygıl ve Ak-Ene s.44, Rüzgar ve Yağmurla İlgili Ögeler s.44, Ateş s.50, Ev Ruhları s.53, Yeraltına (Aşağı dünya) Mensup İlahlar/Ruhlar s.53, Erlik s.53, Eski Türk Mitolojisinde Tözler (Putlar) s.58, Şaman (Kam) s.62, Şamanlığa Seçilme, Şamanın Eğitimi ve Özellikleri s.62, Şaman Elbisesi s.73, Şaman Davulu s.77, Şamanın Kullandığı Diğer Nesneler s.88 Şaman Törenleri ve Dualarından Örnekler s.89, Törenler s.89 II. Türk Mitolojisinin Evren/Dünya Tasarımları s.93, Evren Dünya Tasarımları s.93, Yaradılış ve Türemeyle İlgili Efsaneler s.101, Yaradılış Destanları s.101, Türeme Efsaneleri s.110 Hayvanlardan Türeme s.110, Ağaçtan Türeme ve Dünya/Hayat Ağacı s.115, Değişik Unsurlardan Türeme (Babasız Doğum) s.125, III. Türk Mitolojisinde Ölüm ve Kıyamet s.126, Ölüm s.126, Kıyamet ya da Dünyanın Tahribi s.132, IV. Türk Mitolojisinde Hayvanlar s.135, Anka, Simurg, Phoenix, Garuda, Grifon s.135, Ejderha s.136, Kartal ve Avcı Kuşlar s.137, Kurt s.138, Aslan s.140, Kaplan s.141, Ayı s.143, At, s.144, Geyik s.146, Balık s.148, Boğa s.149, Deve s.150 Fil s.151, Horoz ve Tavuk s.152, Kaplumbağa s.153, Kedi s.154, Koyun, Koç ve Keçi s.156, Yırtıcı Olmayan Kuşlar s.157, Köpek s.159, Maymun s.160, Tavşan s.161, Tilki s.162, Yılan s.163, Av ve Simgeciliği s.165, Hayvan Mücadele Sahneleri s.172, Türk Hayvan Takvimi s.174, V. Türklerde Dini Törenler ve Bayramlar s.180, VI. Türk Mitolojisinde Renkler ve Sayılar s.186, Renkler s.186, Siyah s.188, Kırmızı s.191, Mavi s.192, Beyaz s.194, Yeşil s.196, Sarı s.198, Sayılar s.199, Bir s.204 İki Üç s.204, Dört s.205, Beş s.206, Altı s.206, Yedi s.206, Sekiz s.207, Dokuz s.207, On s.207, On İki s.208, On Dört s.208, On Yedi s.208, On Sekiz s.208, On Dokuz s.209, Yirmi Sekiz s.209, Kırk s.209, Altmış Altı s.209, Yetmiş s.210, Seksen s.210, Doksan Dokuz s.210, Yüz Yirmi s.210, Çizim Listesi ve Kaynakları s.211, Resim Listesi ve Kaynakları s.213, Kaynakça s.216, Dizin s.229.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türk Mitolojisinin çeşitli unsurlarıyla, bu unsurlara bağlı olarak ortaya çıkan inanç ve geleneklerin içinde gizlenen yazılı/görsel sanat öğelerine dikkat çeken bir eserdir.

Eserde sanat tarihimizin Türk mitolojisiyle ilgisi kurulmaya çalışılmış, özellikle dinsel tasavvurların resimden heykele, şiirden musikiye Türk sanatının temeli olduğu savı görsel ögelerle ifade edilmiştir. Türk sanatını ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri evren ve dünya tasarımları olarak görülmüş, özellikle dünya ağacı motifinin Türk mimari ve minyatür sanatına yansımaları ele alınmıştır. Türklerde kutsal anlamlar yüklenen hayvan figürleri, renkler ve sayılara geniş yer ayrılmıştır.

Çalışmada Türk mitolojisinin tarihsel yönüyle ilgili eserlerin yanında, günümüzde eski inançlarını koruyan Türk topluluklarında yapılan bilimsel araştırmalardan da yararlanılmıştır.

Eser, tarihsel gelişim dikkate alınarak doğrudan Türk mitolojisini konu edinmesi ve bu konuda çok sayıda etnografik malzeme ve sanat eseri içermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Erlik, Gök Tanrı, Mitoloji, Şamanizm, Töz,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Esin, Emel,

Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006

463 s., res., fotog., 15x26 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır. Eserde resim listesi yer almaktadır.

ISBN 975-997-029-5

Çalışmanın Amacı

Türk tarihinin başlangıcından itibaren oluşmaya başlayan kültürel motiflerin, başta mimari ve resim olmak üzere Türklerin yaşadığı coğrafyadaki görsel izlerini yansıtmayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Kısaltmalar s.9, VII.-X. Yüzyıllarda Sirderya Oğuzlarının Maddi Kültürü Hakkında Notlar s.11, Yangıkent s.12, Baba-Ata s.15, Orta Sirderya Vadisi s.18, Kaynaklar s.23, “Ordu”, Türk Saray mimarisinin XV. Yüzyıldan Önceki Tarihçesi s.25, Ordu-Balık s.25, Ordu’nun Alemi s.29, Kalık (Çatılı Köşk) s.31, Kargu ve Ediz-Ev s.31, Kaynaklar s.33, orduğ, Başlangıçtan Selçuklulara Türk Hakan Şehri s.34, Çadırlardan Oluşan Ordu s.35, Chou Devrinde Hükümdar Şehri s.36, Oğuzların

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ecdadının Kurganları (MÖ IV-II. Yy) s.38, Milat Civarında Hun Ordu'ları s.39, Erken Türk Devrinde Ordu s.40, Türk Ordu Şehrine Genel Bakış s.40, M.Ö I. Yüzyılda Kırgız Ordu'su s.49, Alp Er Tunga Oğullarının Ordu'ları s.50, Argu s.52, Çayardı (Maveraünnehir) s.54, Amuderya'nın Güneyi s.60 Ötüken ve Kem İlleri s.61, Turfan ve Kansu'da Uygur Beldeleri s.66, Oğuz Şehirleri s.71, Hakanlı Devri s.74, Selçuklu Devri s.76, Kaynaklar s.80, Balık ve Ordu, Mimari Açıdan Erken Devir Türk Surlu Yerleşimleri s.85, Balık ve Ordu'dan Önceki Olası Yapılar Hakkında s.85, XIII. Yüzyıl XIII. Yüzyıla Kadar İç Asya Türk Balık ve Ordusu s.92, Erken türk Sanatında ve Edebiyatında Ordu Ülküsü s.92, Arkeolojik Kalıntılar s.98, Balık s.99, Türk Ordu'su s.101, Horasan ve Yakın Doğu'da Türk Ordu'su s.113, Kaynaklar s.115, Türklerin Kosmos Görüşü ve Biçimsel Simgecilik Tarzları s.119, İlk Kayıtlar s.119, İslam Öncesi Türk Dönemi (VI. Yüzyıl Sonrası) s.120, İslami Dönem (VIII. Yüzyıldan İtibaren) s. 122, Türk-İslam Mezar Anıtının Mimari Kökenleri Üzerine Bir deneme s.124, Türk Çadırı s.126, Ahşap Köşkler s.130, Kurganlar s. 131, Türk Budacı Stüpaları, Pagodaları ve Manastır Hücreleri s.132, Genel belirlemeler s.132, Ahşap Türk Stüpası s.134, Yivli Kasnaklı Türk Stüpası s.135, Türk Pagodası s.135, Magara-Hücre s.135, Türk Mimarisinde Klasik Budacı Stüpa s.136, Türk Stüpalarında Çan Kubbe ve Lotus Kubbe s.136, Dikey Çift Kubbeli Türk Stüpası s.137, Türk Budacı Kubbe Kuleciliği s.137, İlk Türk İslam Türbesi s.138, Genel Hatırlatmalar s.138, Üst Üste Çift Kubbeli Türbe s.142, Sivri Beyzi Kubbeli Türbe s.143, Yivli Gövdeli Türbe s.144, Basık Yarıküre Kubbeli Türbeler s.144, Karahanlı Anıtlarındaki Lotus Kubbe ve Sonraki Türk Türbeleri s.145, Kubbe-i Mutahhara (Mübarek Türbe s.145, Kaynaklar s.150 Türk Kubbesi (Kök Türklerden Selçuklulara) s.154, Kerekü, Günlük ve Yurt s.154, Kubbeli Yuvarlak Çadır Şeklinde Kurgan ve Oda s.159, Türk Budacı Mabedi, Stüpa, Chattravala s. 161, türbe s.165, Kaynaklar s. 174, Kotuz, İkinci Kök türk Sülalesinin Tamgası s.178, İlk Çevre s.178, İlk Türklerde Boğa ve Kotuz Simgesi s.181, Tuğ s.186, Kotuz Tamgası s.187, Kaynaklar s.189, Sigunlar Beği, Kök Türk Kağan Damgası Hakkında s.192, Dağ Tekesi ve Geyik Motiflerinin Kök Türk Kağan Damgasına İntikal Ettiği Çevre s.192, Kem (Yenisey Çevresi) s.194, Ötüken, Altun Yış (Altay), Aladağ s.196, Milattan Önceki Binyıldan Kalan Kültür Mirası s.199,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Efsaneler s.199, Av ve Kurban Ayinlerinde Sıgun Keyik s.203, Tabgaç ve Kök Türk Devirleri s.204, Efsaneler s.204, Av Olarak Sıgun Keyik s.209, Kurban Olarak Sıgun Keyik s.210, Proto Türk ve Türklerde Sıgun Keyik İkonografisinden Örnekler s.212, Milattan Önceki Binyıl s.213, Milat Civarı s.215, Kök Türk Devri Türk Çevresinde Sıgun Keyik İkonografyası s.216, Ağaç ve Sıgun Keyik s.216, Alp Mezarları ve Sıgun Keyik s.216, Yırtıcı Kuş ve Sıgun Keyik s.217, Kaynaklar s.219, Bengü-Taş, Geyik Tasvirli Türk Dikilitaşları Üzerine Bir Deneme s.223, Bazı Hatırlatmalar s.223, Kozmolojik Arka Plan s.228, Şang-Chou-Karasuk Dönemi s.228, Tarihsel Türk Dönemi s.234, Mezar Taşları Üzerindeki Şifreli İşaretlerin Yorumu s.239, Kaynaklar s.247, Sin, Bosna-Hersek'te Bogomilcilere Atfedilen XIII. –XVI. Yüzyıllardan Lahitler ile Anadolu'daki XII.-XIV. Yüzyıllardan Figüratif Tasvirli Türk Mezar Taşları Arasında Bir Mukayese s.250, Türklerde Mezar Taşı Geleneği s.252 Bosna-Hersek'te ve Anadolu'daki Tasvirli Mezar Taşları s.257, Kaynaklar s.263, Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü s.265, Giriş s.256, Proto-Türk ve Erken Türk Sanatı'nda Alp Mevzuu s.266, Budacı ve Manici Türk Sanatının Türkistan'daki Eserlerinde Alp Şahsiyeti s.276, Orta Asya'da VIII-XIII Yüzyıllar Arasındaki Kültür Çevresi s.276, Orta Asya'da Türk Sanatının Geçirdiği Değişimler s.279, VI. –XIII. Yüzyıllar Arası Orta Asya'da İslamiyetten Önceki Türk Sanatında Alp İkonografisine Genel Bakış s.281, Orta Asya Uygur Sanatında Alp Mabutlar s.287, Vacrapan s.288, "Küzetkici Kupiri ve Askerleri" s.288, Buda'ya Katılan Alp s.289, Manici Uygur Alpları s.290, Hakanlı Türkleri s.292, Selçuklu Devrinde Türkiye'de Yapılmış Üç Alp Tasviri s.306, Kaynaklar s.315, Bağdaş ve Çökmek, Türk Töresinde İki Oturuş Şeklinin Kadim İkonografisi s.319, Bağdaş s.319, Diğer Hükümdar Oturuşları s.323, Çökmek s.324, Kaynaklar s.327, Dizin s.329, Resimler s.347.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde, ön söz, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türklerin soyut kültür miraslarının dikilitaşlara, mezar taşlarına, mimariye yansıyan yanlarını, görsel unsurlardan yararlanarak inceleyen, tarihi kayıtlarla somut unsurları birleştiren bir eserdir.

Erken Türk dönemlerine ait silindir kubbeli kuzey İç Asya çadırındaki kozmik simgeciliğin İslam mimarisinde kümbetlere; göksel ruhlarla kutlu hükümdarların buluşma yerleri olarak nitelendirilen kozmik dağların, Türk edebiyatında peygamberlere ilahi vahyin gönderildiği mübarek dağlara dönüşmesiyle özetlenebilecek sanatsal değişim ele alınmıştır. "Kadim kozmolojik kavramlar, deneysel bilimlerin gelişmesiyle unutulmaya yüz tutsa da dilde ve sanatta hatıralar kalmıştır" tezi benimsenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Buda, Kozmos, Kozmoloji, Orduğ, Tös, Yış.

Eyuboğlu, İsmet Zeki,

Anadolu İnançları, Anadolu Mitologisi, İstanbul, Geçit Kitabevi, 1987,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

575 s., res., 14x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Anadolu'da tarih boyunca birbirinden bağımsız ve özgün olarak yaşayan toplulukların inançları ve mitolojileri hakkında bilgi vermek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

İnançlar-Söylenceler Üstüne s.5, Birinci Bölüm Anadolu İnançları s.47, Giriş s.29, Toplumlar-İnançlar s.35, İnanç Nedir? s.37, İnanç Türleri s.40, İnançların Kaynakları s.42, Anadolu İnançlarının Genel Nitelikleri s.46, İnanç Kaynaşmaları s.51, Ay'la İlgili İnançların Kaynağı s.54, Türkülerde Ay s.54, Ay İle Su s.61, Karanlıklar-Kötü Tinler s.65, Şeytan Düğünü s.68, Güneşin İğneleri s.71, Günler s.74, Yılan s.77, Ateş s.82, Kurt s.87, Yıldız s.92, Demiri Isırmak s.96, Çarpılma-Nazar (Göz) Değmesi s.99, Hortlak s.104, Cadı s.108, Davara s.111, Sacayağı Kıvılcımları s.114, Uğursuz Baykuş İle Örümcek s.118, Albastı s.121, Karalar s.124, Yeşil s.127, Nisan Yağmuru s.128, Ebemkuşağı (Gökkuşağı) s.131, Minare s.133, Domuz Neden Kargışlanmış s.136, Akrep Deyip Geçmeyelim s.140, Bizden İyiler s.143, Aylar s.148, Uğur Dedikleri s.152, Kemikler s.158, Kedi s.161, Yıkanma s.165, Sünnet s.168, Andiçmek-Hayvan Döğüştürmek s.170, Döğmeler

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

s.173, Üç s.174, Yabanadamı s.175, İl-Köy İnançları s.177, Halk İnançları s.185, A s.187, B- s.188, C- s.189, Ç- s.190, D- s.190, E- s.190, G- s.192, H- s.192, İ- s.193, K- s.193, M- s.193, O- s.193, S- s.194, T- s.194, Ü- s.194, Y- s.194, Z- s.194, Yediler s.195, Yedilerin Yeri s.197, Yedi Musalar s.202, Yedi Kahraman s.202, Yedi Engel s.202, Yedi Kulaç s.202, Yedi Kişi s.202, Yedi Kapı s.203, Yedi Zenbil s.203, Yedi Çoban s.203, Yedi Minare s.203, Yedi İlke s.203, Yedi Ev s.203, Yediye Gitmek s.204, Yedisini Görmek s.204, Yedi Harika s.204, Yedi Arşın Bez s.204, Yedi Kollu Şamdan s.204, Yedi Oğul s.205, Yedi Dolaşma (Tavaf) s.205, Yedi İşlem s.205, Yedi Selam (Heft Selam) s.206, Yedi Kule s.206, Yedişerleme s.206, Yedi Saya Kilisesi s.206, Yedinci Gün s.206, Yedi Taş s.206, Yedi Basamak s.207, Yedinci Ay s.207, Yedi Ada Cumhuriyeti s.207, Yedi Ada s.207, Yedi Toplam Katı s.207, Yedi Kurban s.207, Yedi Melek-Yedi Gün s.208, Yedi Mühür s.208, Yedi Dereceli Kitap s.208, Yedi Cin s.208, Yedi Kız s.208, Yedi Soru-Yedi Evet s.208, Yedi Kıral s.209, Yedi Fıkıhçı s.209, Yedi Kez Yıkamak s.209, Yedi Türlü Şerbet s.209, Yedi Tecessüd (Gövdeleşme), Yedi Oğul s.209, Yedi Kez Kuşak Sarıp Çözme s.209, Yedi Vezir s.210, Yedi Yıl Hizmet s.210, Yedi Giysi (Hil'at) s.210, Yedi Kapılı Makam s.210, Yedi Yumurta s.210, Yedi Köle s.210, Yedi Mushaf s.211, Yedi El-Çalışması s.211, Yedi Organ s.211, Yedi Kamış s.211, Yedi Kardeş s.211, Yedi Melek s.211, Yedi Gün-Yedi Gece s.211, Yedi Bölme s.212, Yedi Gün Bekleme s.212, Yedi Sin s.212, Yedi Ekmek s.212, Yedi Konsey s.212, Yedi Filiz s.212, Yedi Divan s.213, Yedi Maddi Gufran s.213, Yedi Manevi Gufran s.213, Yedi Ulus s.213, Yedi Sarı Kız s.213, Yedi Pınar s.213, Yedi Yönetici s.213, Yedi Mezmurlar s.214, Babillilerde Yedi s.214, Yedi Gün Töreni s.214, Yedi Bilge s.214, Yedi Tin s.214, Yedi Aylık Bebek s.215, Yedi Neyse s.215, Yediden Yetmişe s.215, Yedi Ced s.215, Yedi Sülale s.215, Yedi Göbek s.215, Yedi Yaş Dişi s.215, Yedi Canlı s.215, Yedi Yıllık Verem s.215, Yedi Yerden Bağlı s.215, Yedi Göller s.215, Yedi Delikli Tokmak s.216, Yedi Dağın Çiçeği s.216, Yedi Yerden Yaralı s.216, Yedi Gün s.217, Yedi Gece s.217, Yedi Köprü s.217, Yedi Derya s.217, Yedi Ayet s.217, Yedi Kıraat s.217, Yedisinde s.217, Yedi Cüce s.217, Yedili Tabanca s.217, Yedili Koz s.217, Yedi Ceddine s.217, Yedi Nitelik s.217, Yedi Erkân s.217, Yedi Tamu s.217, Yedi Tepe s.218, Yedi Uyurlar s.218, Yedi Emirler s.218, Yediler-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Üçler-Kırklar s. 219, Yed İmam s.219, Yedi Derviş s.219, Yedi Ulular s.219, Yedi Kuzu Kurbanı s.219, Yedi Aile s.219, Yedi Piskopos s.219, Yedi Rahip s.219, Yedi Mahalleden Kovulmak s.219, Yedi Taşı Delmek s. 220, Yedi Peygamber s.220, Yedi Tuğ s.220, Yedi-Yedi Şart s.220, Yedi Mum s.220, Yedi Öğüt s.221, Yedi Yerden Yamalı s.221, Yedi Gün s.221, Yedi Konaklık Yol s.221, Yedi Yıl Kıtlık s.222, Yedi Ad s.222, Yedi Kadın Almak s.222, Yedi Gezegen s.222, Bilmeceler s.223, Bilmecelerin Kökeni s.225, Bilmeceler s.231, A- s.231, B- s.234, C, Ç- s.240, D- s.241, E- s.246, F,G s.248, H- s.249, İ- s.251, K- 253, L,M, s.256, N,O- s.258, S- s.259, Ş- s.260, T- s.261, U- s.262, Ü,V- s.263, Y- s.264, İkinci Bölüm Anadolu Mitologyası s.267, Işık s.269, Doğuş s.270, Söylence Üstüne s.272, Anadolu Gerçeği s.293, Tanrılar-Tanrıçalar-Boğalar s.361, Sular Isınıyor s.364, Adonis s.365, Ardini s.368, Arma s.370, Arsimela s.373, Aruna s.374, Aşkesaya s.376, Eştan s.378, Hadad s.379, Haldi s.380, Halmasuitta s.383, Hapantalliyas s.384, Haruva s.385, Harziş s.387, Haşameli s.388, Haşhaş s.388, Hazzi s.391, Hepat s.392, Hikstas s.394, Huhitis s.395, Hurra s.396, Hurriş s.397, Hutuni s.398, Irbıtıga s.399, İnar s.400, İrmusini s.401, İskur s.402, İstanus s.403, Kalhisapi s.406, Kamruşşaba s.407, Kaşku s.410, Kubaba s.412, Kumarbi s.414, Kuşuk s.416, Laksmas s.418, Lama s.419, Lelvani s.420, Levanis s.421, Min (Men) s.422, Mezula s.423, Nanni s.424, Nerik s.428, Nikaruha s.428, Ninatta-Kulitta s.428, Nelaini s.429, Pahhur s.430, Piva s.431, Runda s.432, Santa s.434, Sarhutas s.435, Sarku s.436, Sarrumma (Şarrumma) s.437, Saspunas s.438, Sausga s.440, Sebitu s.442, Selardis s.443, Seris s.444, Sin s.445, Siunasummi s.446, Sulikatta s.447, Suppilulia s.448, Suvaliyatt s.450, Şamaş s.451, Şeşiriş s.453, Şimege s.454, Şivini s.455, Şulinkatta s.456, Tarhui s.458, Tarhuis s.459, Tarhund s.460, Tarhundas s.462, Tarhunza s.463, Tarhusini s.464, Tarhutas s.465, Teişeba s.466, Telepinu s.468, Teşup s.472, Teteşapi s.474, Tivat s.475, Ua s.477, Upelluri s.478, Ura s.480, Utu s.481, Vandu s.483, Vazessel s.484, Vuruşemu s.485, Zashazuna s.487, Zilipura s.489, Zintuhi s.490, Zippalanusia s.491, Zitariyas s.492, Bayramlar s.495, Mesir Bayramı s.499, Prulliya s.501, Konuşmayanlar s.503, Konuşmayanlar s.505, Akrep s.506, Arinna'nın Kartalı s.507, İlluyanka s.508, Karınca s.510, Karınca ile Kartal s.512, Koyun s.513, Örümcek s.514, Turna Kuşu s.515, Yılan s.516, Ağaçlar-Otlar s.519, Ağacın Öyküsü s.521, Gül ile Diken s.522,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Karadiken Aldanmaz s.524, Kızılağaç s.525, Yoncanın Türküsü s.527, Yer altı Ülkesi s.529, Yer altı Ülkesi s.531, Tamu s.532, Yanan Canlar s.533, Yazıdan Öte s.535, Yazıdan Öte s.537, Dizçökmek s.538, Tarihöncesi s.539, Uzaktan Anadolu s.540, Uzak tanrılar s.541.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde, Türkçede "söylence" diye anılan ürünlerin eski Anadolu dillerindeki karşılığı "mitos" olarak belirtilmiş; söylence ve inanç bağlantısı üzerinde durulmuştur. Girişte Anadolu inançlarının niteliği hakkında bilgi verilmiştir. İnançların; çok tanrıcı dinler, tek tanrıcı dinler ve günlük yaşam olayları olmak üzere üç kaynağının olduğuna işaret edilmiştir. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Anadolu inançları ve söylencelerinin kökeninin; Anadolu insanının gök cisimlerine, hayvanlara, sayılara, güncel işleri yönlendiren tasavvurlara yüklediği anlamların temellerinin arandığı bir eserdir.

Anadolu'da yaşayan Hitit, Lidya, Frigya, Roma, Grek, Fenike, Türk ulusları bir kültür birliği içinde Anadolu uygarlığı olarak tanımlanmış; inanç ve söylenceler bütün olarak değerlendirilmiştir. Eserde, inanç ve söylencelerin tarihi kökeni öncelikle Anadolu'da aranmıştır. Anadolu'da yaşayan Türklerin bugün yaşadığı, geçmişte benimsediği inanç ürünleri; mitoloji kavramı altında toplanan söylenceler ele alınırken Anadolu'da olmayan köklerine de ulaşılmaya çalışılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bilmece, Esatir, Mitologi, Söylence, Şaman, Türk.

Göknil, Can,

Mitolojiden Sanata Notlar, Gölgem Renkli mi?, İstanbul, Can Yayınları, 2007,

99 s., res., 17x22 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 978-975-07-0860-2

Çalışmanın Amacı

Yazarın Türk mitolojisi hakkında şahsi merakından yola çıkarak edindiği bilgileri, söz ve resim sanatıyla buluşturmayı amaçlayan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Halk Deyişlerinde Yaşayan İnanç Varlıkları s.13, Anadolu İnanç ve Davranışlarının Düşündürdükleri s.23, Anadolu Tanrıçaları s.35, Şamanizm s.47, Muska ve Tılsımların Dünü, Bugünü s.65, Atölye s.77, Kader Arayışları s.87.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Eserde ön söz, giriş, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türklerin Orta Asya'dan getirerek Anadolu coğrafyasında işlediği inanç motiflerini, bilimsel çizgiden uzaklaştırmadan sanatla birleştiren bir eserdir.

Türk mitolojisindeki yaratılış ve türeyiş mitosları, bunlarla ilgili destan ve efsanelerden yola çıkılarak resimle somutlaştırılmıştır. Şamanizm hakkında da bilgi verilen eserde, Anadolu'da varlığını sürdüren tılsım, muska, fal vb. unsurların mitolojik kökeni irdelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Masal, Mitoloji, Şamanizm, Türk, Umay, Ülgen.

İndirkaş, Zühre

Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İzdürümü, Ankara, İmge Kitabevi, 2007,

141 s., res, 15x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır. Eserde, Türkler ve Türkler öncesi Anadolu'ya ilişkin genel kronoloji ekleri vardır.

ISBN 978-975-533-551-3

Çalışmanın Amacı

Türk boylarının çeşitliliği, yazılı olmayan Orta Asya tarihi ile ilgili bilgilerin az ve dağınık olması vb. sebeplerden dolayı az bilinen Türk mitoslarını daha iyi tanıyabilmek amacıyla yazılan bir eserdir. Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri ve günümüze dek kurguladıkları mitos ve efsaneleri bir araya getirmek ve okuyucuyla paylaşmak istenilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

Sunuş s.9, Giriş s.11, I. Türklerin Anadolu'dan Önce İçinde Bulundukları Tarih ve Kültür Ortamı s.15, a. Orta Asya Göçer ve Yerleşik Kültürünün Evreleri s.15, b. Şamanizm s.19, II. Türk Mitosları s.27, a. Şamanist Dünya Görüşü s.27, b. Evrenin Oluşumu Üzerine Kurgulanan Mitoslar s.28, c. İnsanın Yaradılışı Üzerine Kurgulanan Mitoslar s.32, 4. Türeyiş Mitosları s.35, d. Türklerde Evren/Dünya Tasarımları s.41, e. Tanrılar, Tanrıçalar s.43, f. Tufan, İkinci Yaradılış ya da İnsanlığın İlk Macerası s.50 III. Türklerin İslam Kültür Ortamına Girişleri ve Anadolu'ya Gelişleri s.53, IV. Anadolu Tarihinin Oluşumu s.59, V. Türklerin Anadolu Mitoslarıyla Buluşması s.65, a. Ana Tanrıça s.65 b. Anadolu'da Çoktanrılı İnançlar ve Mitoslar s.73, Bitirirken s.103, Resimler s.107, Ekler, 1. Türklere İlişkin Genel Kronoloji s.125, 2. Türkler Öncesi Anadolu'ya İlişkin Genel Kronoloji s.129, Kaynakça s.133.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

"Sunuş" başlığında verilen ön sözde eserin amaç ve kapsamından bahsedilmiştir. Girişte ise mitolojinin tanımı yapılmış, "mitoslar evrensel ve ortak bilinçaltının ifadesidir" tezinden yola çıkılarak ilkel toplumlarda özellikle yaratılışla ilgili mitlerin benzerliğine değinilmiştir. Sonuçta ise ana kaynağı Orta Asya olan Türk mitoslarının Animist –Şamanist yapısının Anadolu'da karşılaşılan öykülerle çeşitlenip, İslamiyetle bütünleşerek yaşatıldığı savunulmuştur.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

M.Ö.VI. yüzyıldan başlayarak, Türklerin Orta Asya göçer ve yerleşik kültürlerini Anadolu'ya kadar içinde bulunduğu tarih ve kültür ortamı eşliğinde resimlerle görselleştirerek inceleyen bir eserdir.

Şamanist dünya görüşü çerçevesinde şekillenen Türk mitoslarının Türk vatanının taşındığı yeni coğrafyada, Anadolu'da, İslamiyetin de kabulüyle yaşadığı etkileşim eserde ifade edilmiştir. Anadolu mitoslarının ve Türk mitoslarının harmanlandığı, eskinin yeninin içinde sürdüğü belirtilen eserde, oluşan renkli efsaneler çizimlerle okuyucuya sunulmuştur.

Eserde yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Altay, Animist, Budizm, Efsane, Mitoloji, Şamanizm.

Karadağ, Metin,

Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri, 3. bs., Ankara, Ürün Yayınları, 1999,

286 s., 15x22 sm.,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-7145-53-1

Çalışmanın Amacı

Öğrenci ve okuyuculara, halk şiirinin dışında kalan halk edebiyatı ürünlerinin tümü hakkında temel bilgileri vermek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Sözbaşı s.V. Üçüncü Baskı İçin Ön Söz s. Vİ, Giriş s.1, Halk Bilim, Halk Edebiyatı ve Edebiyat Kavramları s.1, Halk Edebiyatı Anlatı Türlerine Genel Bir Bakış s.15, I. Bölüm: mitoloji ve Destanların Halk Edebiyatı Üzerindeki Etkileri s.18, A. Mitoloji s.18, Anadolu'da Mitoloji Mirası s.29, B. Türk Mitolojisi s.34, C. Destanlar s.43, II. Bölüm: Geçiş Dönemi Ürünleri s.59, A. Manzum Dinsel Destanlar s.59, B. Tek Tip Merkezli Destanlar s.68, 1. Battalname s.69, 2. Saltukname s.85, 3. Danişmendname s.92, 4. Hamzaname s.97, C. Dede Korkut Anlatmaları s.97, Ç. Köroğlu Destanı s.134, III. Bölüm: 1. Halk Hikayeleri s.154, 2. Halk Masalları s.179, 3. Efsane s.216, 4. Fıkra s.233, 5. Atalar Sözü s.254, 6. Bilmece s.273.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Türk halk kültürünün sınırsızlığı üzerinde durulmuş; eserin amaç ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Girişte halk bilimi ve halk edebiyatı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

kavramlarının izahı, çeşitli araştırmacıların bakış açısıyla yapılmıştır. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk halk edebiyatı anlatı türlerinin şekil ve içerik bakımından incelendiği bir eserdir.

Eser, Türk mitolojisi ve destanlarını, geçiş dönemi ürünleri olarak tanımlanan manzum dinsel destanları ve halk edebiyatı nesir türlerini içermektedir. Türk mitolojisi ve destanlarının halk edebiyatı üzerindeki etkilerinin işlendiği eserde; Türk mitolojisinde gök ve yer cisimlerine yüklenen anlamlara yer verilmiştir. Destan ve efsane metinlerindeki mitolojik motifler izah edilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Hikaye, Masal, Mitoloji, Türk.

Kaya, Muharrem,

Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerdeki İzleri, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2007,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

[1y.]+215, res, 15x21sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 978-975-8803-78-1

Çalışmanın Amacı

Türklerin eski çağlardan beri kültür dünyalarını şekillendiren mitolojik unsurların tespit edilmesi ve bunların izlerinin Türkiye'deki efsanelerde devam ettiğinin gösterilmesi amacıyla yazılan bir eserdir. Eserde, efsaneler dünyasının daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

İçindekiler

Kısaltmalar s.6, Ön Söz s.9, Giriş s.11, Mitolojinin Tanımı Üzerine Tarihçe s.11, Mitoloji Kavramı s.19, Mitolojide Zaman Kavramı s.23, Mitolojide Mekan Kavramı s.25, Mitoloji ve Halk Hekimliği s.26, Mitlerin Sınıflandırılması s.28, Türk Mitolojisi, Şamanlık, Kamlık, Tengricilik Adlandırmaları s.29, Teogoni s.32, Türk Mitolojisinde Teogoni s.32, Gökyüzünde Bulunan Tanrılar ve Kutsal Ruhlar s.34, Yeryüzünde Bulunan Tanrılar ve Kutsal Ruhlar s.41, Yer Altında Bulunan Tanrılar ve Kutsal Ruhlar s.72, Türkiye'deki Efsanelerde Teogonik Unsurlar s.75, Hızır, Ak Sakallı İhtiyar, Boz Atlı İhtiyar s.75, Evliya, Ata Ruhu s.81, Al Karısı s.90, Şubat Karısı s.92, Kapos, Kepoz s.93, Mayısa s.93, Hıbilik (Gıbilik) s.94, Enkebir s.94, Cinler s.94, Ev İyeleri s.96, Taş, Kaya Ruhu s.97, Dağ Ruhu s.98, Su Ruhu s.99, Ateş Ruhu s.102, Ağaç Ruhu s.102, Güneş Tanrısı s.103, Kozmogoni s.104, Türk

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Mitolojisinde Kozmogoni s.104, Gök s.110, Yer s.115, Yeraltı s.120, Türkiye'deki Efsanelerde Kozmogonik Unsurlar s.124, Samanyolu s.124, Güneş, Ay s.124, Dünyanın Şekli s.126, Deprem s.126, Yerleşim Yerinin Kökeni s.126, Mevsim Dönüşümü, Tekrarlanan Zaman s.127, Ateşin Kökeni s.128, Bitkiler s.128, Hayvanlar s.130, Antropogoni s.142, Türk Mitolojisinde Antropogoni s.142, Hayvan Ata/Ana s.150, Ağaç Ata/Ana s.154, Dağ Ata/Ana s.156, Babasız Türeme s.157, Türkiye'deki Efsanelerde Antropogonik Unsurlar s.158, İnsanın Türeyişi s.158, Hayvan Ata/Ana s.163, Ağaç Ata/Ana s.164, Eskatoloji s.166, Türk Mitolojisinde Eskatoloji s.166, Türkiye'deki Efsanelerde Eskotolojik Unsurlar s.168, Sonuç s.177, Kaynakça s.181, Kaynak Kişiler s.203, Dizin s.205.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Çalışmanın Amacı, metodu ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir. Girişte ise mitolojinin tanımı, mitolojide zaman ve mekan kavramları, mitlerin sınıflandırılması, mitoloji-halk hekimliği ilişkisi ifade edilmiştir. Sonuçta ise mit ve efsane arasındaki benzerliğe dikkat çekilmiş; mitlerin efsanelerin içinde gizlendiği tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Orta Asya'da yer alan mitolojik eski Türk inançlarının; Türkiye'de derlenen efsanelerde görülen motiflerin, olağanüstü olayların, insanların ve varlıkların kökeni olduğu düşüncesiyle efsane-mit arasında bağlantı kuran bir eserdir.

Mitolojik bilgiler verilirken bazı unsurların teogonik, kozmogonik, antropogonik özellikleri göz önünde tutularak sınıflandırılması yapılmıştır. Aynı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

şekilde efsanelerde mitolojik temeli olan unsurlar da sınıflandırılmış, efsanelerin gizemli dünyası mitlerle aydınlatılmıştır.

Türk mitolojisiyle ilgili araştırmalarda yalnızca yazılı eserlerden faydalanılmıştır. Efsaneler hususunda ise yerli ve yabancı çalışmalardan, doktora ve yüksek lisans tezlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca derleme yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Eskatoloji, Kam, Kozmogoni, Mitoloji, Şaman, Teogoni.

Köksal, Hasan,

Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1985,

336 s., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Milli destanlarımız ve Türk halk edebiyatı konusundaki öğrenme zorluklarını ortadan kaldırmak, Türk milletinin asırlar boyunca geçirdiği dil, duygu ve düşünce gelişimine hizmet etmek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz s.7, Giriş s.9, Türk Edebiyatı Tarihinin Devirleri s.10, I. Bölüm: Anonim Halk Edebiyatı ve Folklor s.11, Anonim Ürünleri Derleme ve İnceleme Metodları s.11, Anonim Ürünlerin (Folklor Verimlerinin) Araştırılmasında Gaye Nedir? s.12, II. Bölüm: Türk Destan Edebiyatına Genel Bakış s.14, Destan, Masal, Halk Hikayesi, Efsane Kavramı s.15, Destan Kelimesinin Karşılığı Olarak Kullanılan Kavramlar s.17, Destan Kültürünün Önemi s.17, Sözlü ve Yazılı Destanların Ayırıcı Özellikleri s.18, Türk Destanları ile İlgili Açıklama s.19, Türk Destanlarındaki Tipler ve Motifler s.21, Tipler s.21, Destan Motifleri s.26, Türk Destanları s.31, İslamiyetten Önceki Türk Destanları s.31, İslamiyet'ten Sonraki Türk Destanları s.54, Dede Korkut Hikayeleri s.68, Orhun Kitabeleri s.102, III. Bölüm: Atasözleri s.109, Tarihçe s.109, Atasözlerinin Değişik Dönemlerdeki Kelime Karşılığı s.109, Atasözlerinin Genel Tanımı s.110, Atasözlerinin Şekil Özellikleri s.111, Atasözlerinin Kavram Özellikleri s.112, Atasözlerinin Deyimlerden Farkları s.113, Eski Metinlerde Mevcut Atasözlerinden Örnekler s.114, Açık ve Kesin Öğüt İfade Eden Atasözleri s.117, IV. Bölüm: Bilmeceler s.119, Tanım s.119, Bilmece Çeşitleri s.119, Tasnifi Değişik Bilmece Örnekleri s.124, V. Bölüm: Tekerlemeler s.129, Tanım s.129, Tekerlemenin Yapısı s.129, VI. Bölüm: Masal s. 134, Masal Örnekleri s.141, VII. Bölüm: Halk Hikayeleri s.149, Araştırmalar s.149, Hikaye Tanımı s.150, Kirmanşah Hikayesi s.151, Emrah ile Selvi Han hikayesi s.153, Kerem ile Aslı hikayesi s.157, Tahir ile Zühre hikayesi s.164, Aşık Garip Hikayesi s.165, Şah İsmail

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Hikayesi s.168, Bey Böyrek hikayesi s.170, VIII. Bölüm: Halk Fıkraları s.172, Nasrettin Hoca Fıkraları ve Özellikleri s.172, IX. Bölüm: Halk Oyunları s.177, Karagöz s.177, Ortaoyunu s.178, Meddah s.178, X. Bölüm: Türk Halk Şiiri ve Halk Hikayeleri s.180, Açıklama s.180, Halk Şiiri Türleri s.181, İslamiyetten Sonraki Dönemde Halk Şiiri Türleri s.182, Hece Vezni ile Yazılan türler s.182, Mani s.182, Koşma s.188, Varsağı s.196, Semai s.198, Destan s.199, Türkü s.204, Dini Konular Üzerine Yazılmış Şiirler s.215, Aruz Vezni ile Yazılmış Türküler s.226, Halk Şairleri ve Tasnifi s.227, Din ve Tasavvuf Şairleri s.228, Yunus Emre s.228, Aşık Paşa s.255, Hacı Bayram-ı Veli s.263, Eşrefoğlu s.268, Köylü Şairler s.275, Pir Sultan Abdal s.275, Kağızmanlı Hıfzi s.279, Poshoflu Müdami s.282, Çıldırlı Aşık Şenlik s.283, Aşık Veysel s.285, Bayburtlu Celali s.288, Sümmani s.291, Kasaba ve Şehir Şairleri s.292, Aşık Gevheri s.292, Bayburtlu Zihni s.296, Dertli, s.299, Seyrani s.302, Ruhsati s.304, Erzurumlu Emrah s.306, Kaygusuz Abdal s.309, Aşık Ömer s.313, Yusufelili Huzuri s.316, Yeniçeri Şairleri s.318, Kayıkçı Kul Mustafa s.319, Öksüz Dede s.321, Göçebe Şairler s.323, Karacaoğlan s.323, Dadaloğlu s.327, Deli Boran s.381, Kaynak Eserler s.334.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Türk destanları ve Türk halk edebiyatı hakkında yapılan çalışmaların yetersizliğine vurgu yapılmıştır. Girişte halk edebiyatının; anonim edebiyat, saz ve halk şairleri edebiyatı ve tekke edebiyatı olmak üzere üç bölüme ayrıldığı belirtilmiş, bunların tanımı yapılmıştır. Eserde, son söz bulunmamaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Değerlendirme

Türk halk edebiyatının manzum ve mensur türlerinin içerik ve şekil yönleriyle incelendiği bir eserdir.

Eserde, Türk destan edebiyatı, atasözleri, bilmeceler, masallar, halk hikayeleri, halk fıkraları ve halk oyunları metin merkezli olarak incelenmiştir. İslam öncesi ve İslam devri Türk destanlarındaki tip ve motifler ayrı ayrı ele alınmıştır. Türk halk şiiri ve şairlerine de yer verilmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Folklor, Masal, Meddah, Tasavvuf.

Necatigil, Behçet,

100 Soruda Mitologya, 2. bs., İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973,

144 s. + [1 y.], 14x21 sm.,

Eserde dizin bulunmaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın Amacı; Batıyı, Batı sanat ve edebiyatını anlamak için yüzyıllardır Avrupa sanat ve edebiyatını besleyen Yunan ve Latin mitolojisini tanıtmaktır.

İçindekiler

Bir İki Açıklama s.5, Soru l : Mitos ve Mitologya Nedir? s. 7, Soru 2 : Yunan ve Latin mitologyasını bilmek niçin gerekli? s. 8, Soru 3 : İlk Türk mitoslarına hangi eserlerde rastlıyoruz? s. 8, Soru 4 : Bu kitapta Türk mitologyasından bahsedilecek mi? s. 9, Soru 5 : Şaman dininin inançlarına, yani Altay Türklerine göre dünya nasıl yaratılmıştır? s. 9, Soru 6: İlk Türk destanları nelerdir? s.11, Soru 7 : Türk mitoslarını, eski destanlarımızın hiç değilse özetlerini toplu halde nerelerde bulabiliriz? s.11, Soru 8 : Yunan ve Latin mitologyası ilk defa kimlerin, hangi eserlerinde yazıya geçti? s. 12, Soru 9 : Homeros ve Hesiodos'un kimlikleri konusunda neler biliyoruz? s. 13, Soru 10 : Eserlerinde mitologyayı da işlemiş ilk Latin şairleri kimlerdir? s. 14, Soru 11 : Ya tragedya, komedya şairleri? s.14, Soru 12 : Roma dininde etkileri olan Latin mitologyası nerede doğdu? Yunan mitologyası ile Latin mitologyası arasında benzerlik var mı? s.15, Soru 13 : Yunan mitologyasına göre dünya, evren nasıl yaratıldı? s.15, Soru 14: Yunan ve Latin klasiklerinde ve başka Batı eserlerinde, mitolojik isimlerden en çok Zeus ve Jupiter isimlerine raslıyoruz; niçin? s.16, Soru 15 : Zeus'un öbür iki erkek kardeşi Poseidon ile Hades mitoslara ne şekilde geçtiler? Görünüşleri, kılıkları nasıldır? s. 17, Soru 16 : Zeus'tan olma tanrılar kimlerdir ve nedir öyküleri, nitelikleri? s. 18, Soru 17 : Dionysos'u şarap tanrısı biliyoruz, Zeus'un oğulları arasında adı geçmedi; Zeus'un oğlu değil mi? s. 20, Soru 18 : Peki, ya Herakles? O da Zeus'un oğluydu; Herakles de

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

tanrı değil mi? s. 21, Soru 19 : Zeus'un kız kardeşi Hera, mitoslarda nasıl bir kadın olarak geçer? s.23, Soru 20: Zeus'un öteki kız kardeşi Hestia, mitoslarda yüceltilir mi; nasıl? s. 24, Soru 21: Zeus 'kızı tanrıçalar kimlerdir ve nedir öyküleri? s. 25, Soru 22 : Zeus'un, ölümlülerden olmuş kızları içinde en ünlüsü hangisidir? s. 26, Soru 23 : Zeus'un ölümlülerden olma oğulları Dionysos ile Herakles'ten yukarda bahsedildi. Böyle, ölümlülerden, başka oğulları da var mı Zeus'un? s. 27, Soru 24: Aşk tanrıçası olduğuna göre Aphrodite, birçok aşklar yaşamıştır; nasıl aşklardı bunlar? s. 28, Soru 25 : Zeus kızı Aphrodite'nin aşk tanrıçası olduğunu öğrendik. Bu tanrıça yanı sıra Yunanlılarda bir de aşk tanrısı var mıydı? s.29, Soru 26: Zeus'un karısı Hera'nın çok kıskanç olduğunu öğrendik; çok mu çapkındı Zeus? s.30, Soru 27 : Cevaplarda ara sıra "Olymposlu tanrılar" sözü geçiyor; bundan tanrıların toplu halde Olympos'ta yaşadıkları anlaşılıyor. Belli bir yer midir ve neresidir Olympos? s. 32, Soru 28 : Başlıca Roma tanrıları kimlerdir? Bu tanrılarla Yunan tanrıları arasında özleşmeler, kaynaşmalar ne zaman oldu? s. 33, Soru 29 : Tanrıların yemekleri, içkileri nelerdir? s.35, Soru 30 : 13. sorunun cevabında "ilk tanrıça Gaia ile Uranos'tan Olympos tanrıları dışında Titan'lar, Hekatonheir'ler ve Kyklop'lar meydana geldi" denilmişti; bunların kimliklerini açıklar mısınız? s.35,Soru 31 : Yunan mitologyasında soyları ilk tanrılara bağlanan başka devler de var mı? s. 38, Soru 32 : Homeros'un İlyada'sında anlatılan Troya savaşı da mitolojik bir savaş mıdır? Troya, bir hayal -şehir mi? s. 38, Soru 33 : Homeros'taki şekliyle Troya destanı İlyada'da nasıl özetlenir? s.39, Soru 34 : İlyada destanında olayların Akhilleus'un kahramanlıkları çevresinde toplandığı anlaşılıyor. Akhilleus'u daha etraflıca tanıtamaz mısınız? s.40, Soru 35 : Yunan savaşçılarından bazıları bir tahta at içine gizlenmişler de, Yunan ordusunun Troya önünden çekildiğini gören Troyalılar atı şehirden içeri almışlar. Atta saklı savaşçılar da, tetikte bekleyen yoldaşlarına kapılan açmışlar, ve Troya bu şekilde zaptedilmiş, derler. Özette bu efsaneden bahsedilmedi; niçin? s.42, Soru 36 : Eski Yunanlıların İlyada destanı gibi, Latinlerin de bir destanı var mı; varsa nedir konusu? s.43, Soru 37 : Mitologyada Yeraltı Ülkesi nasıl bir yer, neler var orada? s.43, Soru 38 : Yeraltı Ülkesi'ne kimler ve hangi suçlar yüzünden sürüldüler? Cezaları neler oldu? s.45, Soru 39 : Pan kimdir? s.48, Soru 40 : Sağlık, hekimlik konusunda eski Yunan ve Roma inançları, ne gibi mitosların

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

doğmasına yol açtı? s.48, Soru 41 : Eski Yunan ve Romalılarda, Olympos tanrıları soyundan gelmeyip de soyut kavramların kişileştirilmiş şekilleri olan tanrılar veya tanrısal kuvvetler de var mı? s.49, Soru 42 : Mitologyada Yunan ve Roma tanrıları dışında, ya da, yabancı tanrıların, uzak ülkelerin de bahsi geçer mi? s.51, Soru 43:Homeros destanlarında Eski Yunanlıların isimleri nedir? s.51, Soru 44 : Mitologyada isimleri geçen başlıca Yunan ada ve yarımadaları hangileridir? s.52, Soru 45 : Yunan mitologyasında adlan geçen ünlü limanların, şehirlerin, gerçek ya da hayal ülke ve bölgelerin isimleri, bunlarla ilgili mitoslar nelerdir? s.54, Soru 46 : Çanakkale ile ilgili mitoslar da vardır her halde? s.57, Soru 47 : Mitologyada ünlü denizler, ırmaklar, kaynak ve pınarlar hangileridir? s.58, Soru 48 : Önceki soruda, kaynak ve pınarlardan bahsedilirken nymphe'ler sözü geçti; kimlerdir bu nymphe'ler? s. 59, Soru 49 : Mitologyada ünlü dağlar, tepeler hangileri? s. 60, Soru 50 : Mitologyada adları geçen belli başlı tapınaklar nerelerdeydi? s. 61, Soru 51 : Eski Yunanda kâhinlik nasıldı? Mitoslarda en ünlü kâhinler, kâhin kadınlar, gaipten haber veren ve büyücü kadınlar kimlerdir? s.62, Soru 52 : Yunan mitologyasında tanrıların dünyaya gönderdikleri ilk kadın kimdir? s.65, Soru 53 : Yunan mitologyasında Nuh tufanına benzer bir mitos var mıdır? s.65, Soru 54 : Yunan mitologyasında en ünlü kral kimdir ve nedir öyküsü? s. 65, Soru 55 : Yunan mitos ve eposlarında ünlü öbür krallar kimlerdir ve nelerdir öyküleri? s.67, Soru 56 : İthaka kralı Odysseus kimdir, Homeros'un Odysseia destanının konusu nedir? s.70, Soru 57: Mitoslarda ünlü ikizler kimlerdir ve nelerdir öyküleri? s.71, Soru 58: Kral eşlerinin mitoslarda rolleri nedir? Bu kadınların (yani kraliçelerin) en meşhurları hangileri? s. 73, Soru 59 : Kral eşleri arasında Penelope sayılmadı, İthaka kralı Odysseus'un karısı değil miydi? s. 73, Soru 60 : Yusuf Kâmil Paşa'nın, Türkçede ilk çeviri roman olan, Tercüme-i Telemak isimli kitabının mitologya ile ilgisi nedir? s.74, Soru 61 : Evlâtlarda ana baba sevgisini belirten başka mitoslar, efsaneler de var mı Eski Yunan dünyasında? s.75, Soru 62 : Mitologyada sadık dost temasını işleyen öyküler de yer alıyor mu? s.76, Soru 63 : Mitoslar, alçak ruhlu, basit insanları da tanıtır mı? s. 77, Soru 64 : Kral oğullarının mitoslardaki öyküleri nelerdir? s.78, Soru 65 : Kral kızlarının mitoslardaki öyküleri nelerdir? s.79, Soru 66: Halktan kimselerin de mitoslarda yeri var mı, ne ölçüde? s.80, Soru 67 : Kadınların ihanet, hainlik, merak, tecessüs, bö-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

bürlenme, kıskançlık ve intikam gibi türlü duylarını dile getiren; bu yüzden tanrı veya tanrıçaların gazaplarına uğrayışlarını, hayatlarının facialarla sona erdiğini anlatan mitoslar hangileri? s.82, Soru 68:Yeraltı ülkesinde ebedî suçluların kimlikleri 58. soruda söylenmişti. Böyle, tanrısal düzeni- bozdukları için, tanrıların hışmına sağken uğrayan erkekler de var mı? s.84, Soru 69: Mitologyada hayvana, bitkiye, çiçeğe ve başka şeylere dönüşen insanlar, periler kimlerdir ve nelerdir öyküleri? s.85, Soru 70: Mitologya bir yanıyla savaşlar, çekişmeler olduğuna göre en ünlü silâhlar, kimlerin hangi silâhlarıdır? Soru 71: Mitos ve eposlarda başka, ünlü eşyalar nelerdir? Soru 72: Demokles'in kılıcı diye bir söz vardır; Demokles de bir mitos kahramanı mı? Soru 73: Mitoslarda hayvanların da yeri var mı, ne dereceye kadar? Hangi hayvanların öyküleri mitoslara geçmiştir? Soru 74:İnsanların hayvana dönüştüklerini gördük (soru 66), hayvanların da insana dönüşmesi var mı mitologyada? s.96, Soru 75: Hayvanlardan insana, insanlardan hayvana dönüşmeler oluyor; mitologya'da yan insan, yan hayvan yaratıklar da vardır şu halde? Soru 76: Bazı Eski Yunan vazolarında atla insan karışımı yaratıklar görülüyor; onların isimleri nedir? Soru 77: Kentaur'ların savaştıkları Lapith'ler kimler? Soru 78: Mitoslarda hangi çalgılar var; bu çalgılarla söylenen şarkılara ne gibi isimler verilirdi? Soru 79: Ünlü şarkıcılar, ozanlar var mı mitoslarda? Soru 80: Musalar kimlerdir; şarkı ile, çalgı ile ilgileri nedir? s. 101, Soru 81: Eski Yunanlıların, Romalıların tanrılar, tanrıçalar için düzenledikleri şenlikler, törenler var mıydı; nelerdi bunlar? s.101, Soru 82: Orphik nedir, Mysteria nedir? s.106, Soru 83: Epos ve mitosların Akhilleus, Herakles gibi ünlü kahramanlarını tanıdık. Başka yiğit savaşçılar yok mu? s.108, Soru 84: Mitosların şanlı, ünlü savaşçıları yanında fedakâr, sessiz delikanlıları da vardır her halde? s.110, Soru 85: Erkeklerle beraber veya onlara karşı çarpışan savaşçı kadınlar da var mı, kimler? s.110, Soru 86: Mitoslarda, Troya savaşı gibi büyük savaşlar dışında, küçük ölçüde toplu seferleri anlatanlar da var mı, hangileri? s.111, Soru 87: Eski Yunan ve Romalılarda bitkiler, bağlar bahçeler, toprağın yeşermesi, bahar üzerine mitik ne gibi inançlar vardır? s.13, Soru 88: Çiftçiliğin, tarımın başlangıcını, uygarlığa doğru ilerleme aşamalarını anlatan mitoslardan en ünlüleri hangileridir? s.114, Soru 89: Mitologyada uçmayı deneyen ilk adam kimdir ve nedir öyküsü? s.115, Soru 90: Yunan mitoslarında Tevrat'taki Samson ve Dalila efsanesini andıran

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

bir öykü var mı, hangisi? s.115, Soru 91: Mitoslarda öyküleri anlatılan devler, canavarlar, canavar kadınlar, ifrit ve haydutlar kimlerdir? s.116, Soru 92: Eski Yunan, Roma inancında gece, ay, güneş ve yıldızlarla ilgili astronomi kavram ve mitosları nelerdir? s.118, Soru 93: Mitologyada rüzgârların isimleri nelerdir, rüzgârlarla ilgili mitoslar hangileridir? s.120, Soru 94: Eski Yunan ve Romalılar, şehirleri evleri koruyan tanrıların varlığına da inanırlar mıydı? s.121, Soru 95: Hayvanlar tarafından emzirilerek büyüyen mitos kahramanları var mı? s.122, Soru 96: Yunan ve Roma mitologyaları konusunda, Tanzimattan günümüze kadar, edebiyatımızda derleme, çeviri başlıca kitaplar nelerdir? s.122, Soru 97: Birçok mitosların özetinde Latin şairi Ovidius'un "Metamorphoslar" isimli eseri kaynak diye gösterildi; bu kitap dilimize çevrildi mi? s.123, Soru 98: Yunan ve Latin mitologyaları bizim şair ve yazarlarımızdan hangilerini ne derecede ilgilendirdi; kimler bu mitoslardan faydalandılar? s. 123, Soru 99: Yunan klasiklerinden çeviriler yapmış olan Azra Erhat ile hikâye ve romanlarının konularını daha çok Ege kıyılarından, Akdenizden alan Halikarnas Balıkçısı'nın mitologya ile ilgili telif eserleri yok mu? s.124, Soru 100: Hiç değilse şiirlerden bazı örnekler üzerinde uygulama yapsak? s.125.

Ön söz/ Giriş/ Son Söz

Eserde; ön söz, giriş, son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Mitoloji, özellikle Yunan ve Latin mitolojisi hakkında sorulan 100 soruyla Batı sanat ve edebiyatının kaynağına ulaşılmaya çalışılan bir eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde; Yunan ve Latin mitolojisinin kahramanları, destanlarda geçen yer adları, aşk hikayeleri ve bunların diğer sanat dallarına etkisi ifade edilmiştir. Türk mitolojisine geniş yer verilmeyen eserde Türk mitolojisinin kaynakları ve yaratılışla ilgili mitler kısaca yer bulmuştur.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Homeros, Mitos, Mitologya, Şaman, Zeus.

Örnek, Sedat Veyis,

100 soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat ve Efsane, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1971,

231 s., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

İlkel diye nitelenen halkların inanç dünyalarını, büyülerini, sanatlarını, efsanelerini bir bütün içinde ele alıp, sistemli olarak açıklamayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Ön söz s.5, Giriş A. Genel Açıklamalar: Soru 1. İlkel diye kimler nitelenir? İlkellerin başlıca özellikleri nelerdir? s.7, Soru 2. İlkellerde din, büyü, sanat ve mitolojiyi konu edinen Etnoloji nasıl bir bilimdir? s.9, Soru 3. Etnolojik çalışmalar ne zaman başlamıştır? Gelişmesine başlıca kimler katkıda bulunmuştur? s.10, Soru 4. Etnoloji'nin başlıca konuları nelerdir? s.13, Soru 5. Din Etnolojisi nedir, neleri konu edinir, nelerden yararlanır? s.14, Soru 6. Din Etnolojisi'nin yararlandığı yöntemler nelerdir? s.15, b. İlkel Düşünce Tarzı ve İlkel Zihniyet: Soru 7. L.Lévy-Bruhl'e ve E.Durkheim'a göre ilkel düşünce tarzı ne gibi özellikler taşır? s.17, Soru 8. Etnologların Lévy-Bruhl'e yönelttikleri eleştiriler hangi noktalarda toplanmaktadır? s.20, Soru 9. Etnologlara, folklorculara ve psikologlara göre ilkel ya da gelişmemiş düşüncenin özellikleri nelerdir? s.21, Birinci Bölüm: Din A. Dinsel Temel Kavramlar I. Animizm Soru 10. Animizm kuramını kim ortaya atmıştır? Bu kuram dinin başlangıcını nasıl açıklamaktadır? s.24, Soru 11. İlkellerde ruh tasarımı nasıldır ve kaç çeşit ruh vardır? s.26, II. Dinamizm Soru 12. Dinamizm kavramından ne anlıyoruz? Dinamist dünya görüşü nasıl bir görüştür? s.28, Soru 13. Dinamizmin yerli dilindeki karşılığı olan mana inancı nasıl bir inançtır? Çeşitli ilkel toplumlardaki adları nelerdir? Mananın elde edilişi ve kaybedilişi nasıldır? s.30, s.Soru 14. Mana inancına bağlı olarak ortaya çıkan tabu ne demektir? Niçin bazı yasaklara ve kaçınmalara uyulmaktadır? s.33, Soru 15. Cinsiyet ayrımına dayanan tabular nelerdir? yiyecekle ilgili tabular var mıdır? Bir şeyin pis kabul edilmesi o şeyi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

tabulaştırır mı? Yüksek dinlerde de görülen tabuların temelinde hangi duygular yatmaktadır? Adın da tabulaştığı olur mu? s.35, III.Totemizm Soru 16. Totemizm nasıl bir tasarımdır? Kelimenin aslı hangi dilden gelmektedir? Özellikleri nelerdir? Totemizm konusunda çalışan bilginler kimlerdir? s.38, Soru 17. Grup totemizmi ne demektir? Grubun totemi ile ilişkileri nasıldır? Grup totemizminin dinsel yanı mı, toplumsal yanı mı ağır basar? s.42, Soru 19. Alter ego, Nagualizm ve Tonalizm kavramlarından ne anlıyoruz? s.43, Soru 20. Cinse bağlı totemciliğin temelinde hangi düşünce yatmaktadır? Cinsler arasında ilişkiler nasıldır? s.45, IV. Fetişizm Soru 21. Fetişizm nedir? Fetişlerin etkileri değişik midir? Fetişlere niçin çivi çakılır? s.46, V. Şamanizm Soru 22. Şaman kelimesinin etimolojisi nedir? Şamanizm ne demektir? En çok yeryüzünün hangi bölgelerinde görülür? s.47, Soru 23. Şaman olabilmek için gerekli önbelirtiler nelerdir? s.49, Soru 24. Mistik parçalanma ne demektir? s.51, Soru 25. Şaman adayı bir eğitim ve öğrenimden geçer mi? s.53, Soru 26. Şaman, hastaları nasıl sağaltır? s.54, Soru 27. Şamanların hastaları sağaltırken okudukları türkü, ilahi ve dualar nasıl bir öz taşırlar? Birkaç örnek verebilir miyiz? s.58, Soru 28. Şaman ölü ruhunun öte dünyaya gidişine nasıl eşlik eder? s.62, Soru 29. Şaman giysisinin ne gibi dinsel ve büyüsel özellikleri vardır? s.64, Soru 30. Şaman davulunun ne gibi bir fonksiyonu vardır? s.66, Soru 31. Şamanlara basit birer hasta gözüyle bakabilir miyiz? s.67, B. Yüce Varlık Kavramı Soru 32. Yüce Varlık tasarımından ne anlaşılmaktadır? Yüce Varlık'la Tek Tanrı arasındaki ayırım nedir? s.70, Soru 33. Yüce Varlık nasıl tasarımlanır? Ona insancıl çizgiler ve nitelikler verilir mi? Göksel olaylarla bağlantısı var mıdır? s.71, soru 34. Yüce Varlık hangi adlarla nitelenir? Yüce Varlık'a nasıl seslenilir? s.73, Soru 35. Dinsel hayatta Yüce Varlık inancı ve tasarımı ön planda mıdır? Onun yerini zamanla başka kudretler almış mıdır? s.75, C.İbadet Soru 36. İbadet deyince ne anlaşılır? İbadeti oluşturan önemli öğeler nelerdir? İbadet neleri gerektirir s.78, Soru 37. Nerelerde ibadet edilir? Buralar neden ibadet yeri olarak seçilmiştir? s.79, Soru 38. İbadet ve ayinleri kimler yönetir? Büyücüyle din adamı kesinlikle birbirinden ayrılır mı? Şefler aynı zamanda dinsel lider olabilirler mi? Dinsel liderin kendisi kült objesi olabilir mi? s.80, Soru 39. İbadetin koşulları nelerdir? s.82, Soru 40. Dua nedir? Ne zaman dua edilir? Kaç çeşit dua vardır? Bunlara örnekler verir misiniz? s.83, Soru 41. İbadetin önemli

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

öğelerinden olan kurban hangi amaçlara yönelmiştir? Kurbanlar kaç kısma ayrılır? İlk ürün, ilk av kimlere sunulur? s.87, Soru 42. İbadette kullanılan araçların başlıcaları hangileridir? Bunların kutsallığı nereden gelmektedir? s.89, Soru 43. Tipik bir kutsal araç olan çurunga en çok nerede kullanılır? Biçimsel özellikleri nelerdir? Kimlere tabudur? s.91, Soru 44. Ölüler ibadeti nasıl bir düşünceden doğmuştur? Dinin başlangıcını ölüler ibadetinde arayabilir miyiz? s.93, Soru 45. Atalar ibadeti hangi düşünceden doğmuştur? s. 94, Soru 46. Hayvan kültü en çok hangi halklarda görülür? En çok hangi hayvanlar kutsanır? Hayvan kültü totemizm alanına girer mi? s.96, Soru 47. Ayı kültünün temelinde hangi düşünce yatmaktadır? Ayı kültü en çok kimlerde görülür? Bu konuda birkaç örnek verilebilir mi? s.98, Soru 48. Taş, ağaç ve su kültü ne gibi özellikleri içermektedir? s.101, D.İbadetin Sosyal Yanı Soru 49. Geçiş ritleri niçin yapılır? Hayatın en çok hangi dönemlerini kapsar? Erkek lohusalığı nedir? s.105, Soru 50. Erginleme törenleri ve ritleri hangi amaçla yapılır? Bir erginleme töreni genel çizgileriyle hangi bölümlerden oluşur? Kızların erginlenmesi daha basit midir? s.108, Soru 51. Erkekler derneği ile kadınlar derneğinin özellikleri nelerdir? s.110, Soru 52. Erkekler birliği ile gizli dernekler arasında ne gibi farklar vardır? Ünlü gizli dernekler hangileridir? Bunların ne gibi görevleri vardır? s.112, E.Öte Dünya ile İlgili Tasarımlar Soru 53. Ölünün öte dünyaya gidişiyle ilgili işlemler hangi duyguların etkisi altında yapılır? Cesedin öte dünyaya uğurlanış biçimi nasıldır? s.115, Soru 54. Öte dünya nerelerde düşünülür? Kaç çeşit öte dünya vardır? Bunların özellikleri nelerdir? s.117, Soru 55. Öte dünyaya gidiş nasıl olur? Öte dünyaya giden yollar tehlikelerle dolu mudur? s.119, Soru 56. Öte dünyadaki hayat nasıl tasarımlanır? s.121, Soru 57. Ölüm biçimi, ölünün öte dünyadaki yerini etkiler mi? s.123, Soru 58. Toplumsal yer ve sınıf öte dünya'daki durumu etkiler mi? İlkellerin öte dünya ile ilgili tasarımlarını hangi noktalarda toplayabiliriz? s.125, F.Dinin Başlangıç Kuramları ve Dinlerin Dağılımı Soru 59. Dinin herkes için geçerli bir tanımı yapılabilir mi? Dinin başlangıcını ve gelişim evrelerini açıklamaya çalışan etnolojik kuramların başlıcaları nelerdir? s.127, Soru 60. İlkel dinlere bağlı olanların diğer dinlere bağlı olanlara göre sayıları ne kadardır? Dinler niteliklerine göre birtakım gruplara ayrılabilir mi? s.130, İkinci Bölüm Büyü A. Büyü İle İlgili Açıklamalar Soru 61. Büyü neleri konu edinir?

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tanrısal olanla ve öte dünya ile ilgilenir mi? Büyü terimleri arasında ne gibi ince ayrımlar vardır? Büyüyü nasıl tanımlarız? s.133, Soru 62. Büyünün temelinde yatan dinsel dünya görüşü ve psikolojik nedenler nedir? s.135, Soru 63. Büyü ile din arasındaki benzer ve ayrı noktalar nelerdir? s.137, Soru 64. Büyü ile bilim arasındaki ayrılıklar nelerdir? s.138, B.Büyü Çeşitleri ve Araçları Soru 65. Kaç çeşit büyü vardır? Sempatik büyüden ne anlaşılır? Taklit büyüsü hangi ilkeye dayanır? s. 141, Soru 66. Temas büyüsü hangi ilkeye dayanır? Uygulanışında nelerden yaralanılır? Taklit büyüsünden kesin olarak ayrılır mı? s.143, Soru 67. Ak ve kara büyünün özellikleri nelerdir Allopatik büyü ne demektir? s.146, Soru 69. Ad, sayı ve renkle ilgili büyülerin özellikleri nelerdir? s.147, Soru 70. Amulet ve uğurlukların ortaya çıkışları nasıl açıklanır? Bunlar hangi amaçlarla kullanılmaktadır? s.148, Üçüncü Bölüm: Sanat A. İlkel Sanata İlişkin Genel Açıklamalar Soru 71. İlkellerin sanatını konu edinen sanat etnolojisinin alanı ve görevleri nelerdir? Sanat etnolojisi hangi disiplinlerle işbirliği yapmak zorundadır? s.151, Soru 72. İlkel sanatın araştırılmasına ne zaman başlanmıştır? Bu konuya katkıları olan etnologlar kimlerdir? s. 152, Soru 73. İlkel sanata ilgi duyan modern sanatçılar kimlerdir? İlkel sanatın Batı'da tanınması nasıl olmuştur? s.155, Soru 74. İlkellerde sanatçının durumu nasıldır? Kimler sanatçı olabilir? Sanatçı olabilmek için nasıl bir eğitimden geçmek gerekir? s.157, Soru 75. İlkel sanatçıyı etkileyen başlıca faktörler nelerdir? s.160, Soru 76. İlkel sanatın başlıca niteliği nedir? s.161, Soru 77. İlkel sanat hakkında etnologların ve sanatçıların görüşleri nelerdir? İlkel sanata hangi açıdan bakmak gerekir? s.162, Soru 78. İlkel sanat eserlerinin bulunduğu belli başlı müzeler hangileridir? s.164, B. Yerli Sanatın Bölgesel Özellikleri s.79. Okyanusya yerlilerinin sanat eserleri hangi amaca yöneliktir? Polinezya sanatının başlıca özellikleri nelerdir? s.168, Soru 80. Malenezya yerli sanatının özellikleri nelerdir? s.170, Soru 81. Mikronezya yerli sanatının özellikleri nelerdir? s.171, Soru 82. Avustralya yerli sanatının özellikleri nelerdir? s.172, Soru 83. Buşman kaya resimleri hangi amaçla yapılmıştır? Bu resimlerin benzerleri başka yerlerde de görülür mü? s.173, Soru 84. Kuzey Amerika yerli sanatının özellikleri nelerdir? s.174, Soru 85. Güney Amerika yerli sanatının özellikleri nelerdir? s.176, Soru 86. Afrika zenci sanatı hangi malzemeleri kullanır? Özellikleri nelerdir? s.177, Soru 87. Zenci heykel ve maskelerindeki "yürek biçimi

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

yüz" üslubu hangi bölgelerde görülür? Bu üslubun taş devri sanatıyla ilişkisi olabileceği düşünülür mü? s.179, C.Dans, Müzik, Dram, Şiir Soru 88. İlkellerin dansı dinsel ve büyüsel karakterde midir? En çok hangi olaylara bağlı olarak dans edilir? Müzik de dans gibi dinsel bir karakter taşır mı? s.181, Soru 89. İlkellerin dram ve şiirinin niteliği nedir? Birkaç şiir örneği verebilir miyiz? s.183, D.Süslenme ve Teknikleri Soru 90. Süslenmenin temelinde hangi nedenler yatmaktadır? Dövme, beden yaralama nasıl yapılır? s.187, Soru 91. Beden sakatlama, boyama, dişleri kırma ve kafatasının biçimini değiştirme pratikleri niçin yapılır? s.188, Dördüncü Bölüm: Efsane Soru 92. Efsanelerin başlıca konuları nelerdir? Efsanelerin anlatımında ve canlandırılmasında nelere uymak gerekir? s.190, Soru 93. Dünyanın yaratılışı sadece tanrıların işi midir? Yaratılış efsanelerinde su motifinin rolü büyük müdür? "Dünya yumurtası" ne demektir? Dünyanın hep var olabildiğine inanan ülkeler de var mıdır? s.192, Soru 94. İnsanları sadece tanrılar mı yaratmıştır? İnsanın yaratılışında en çok hangi malzeme kullanılmıştır? s.195, Soru 95. İnsanlar bitkileri nasıl elde etmişlerdir? Bu elde edişte "çalma" ve "acıma" motiflerinin rolü büyük müdür? Hayvanların yaratılması nasıl olmuştur? s.197, Soru 96. İnsanlar başlangıçta ölümsüz müydü? "Yılan" ve "yanlış anlama" motifleri ne demektir? Tanrıların buyrukları dinlenseydi insanlar hep ölümsüz mü kalacaklardı? Ölümün ortaya çıkışını başka açıklamaları da var mıdır? s.200, Soru 97. Ateş nasıl elde edilmiştir? Ateşin elde edilmesinde hayvanlar da aracılık yapmışlar mıdır? s.203, Soru 98. Yeryüzünü yok eden tufanın nedeni nasıl açıklanmaktadır? Bu tufan, bildiğimiz tufan efsanesinden etkilenmiş midir? s.206, Soru 99. Suyun yanı sıra dünyayı yok eden yangın motifi nasıl işlenmektedir? s.208, Soru 100. Adetlerin, kurumların, törenlerin, teknik bilgilerin kökenleri de efsanelerle mi açıklanır? s.210, Küçük Sözlük s.213, Kaynaklar s.219.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde ilkel insan, doğa karşısındaki savaşında teknik yetersizliğini din, büyü ve dinin buyruğundaki sanatla gidermeye çalışan insan olarak tanımlanmıştır. Çalışmanın Amacı belirtilmiştir. Girişte ilkel insanın özellikleri sıralanmış; etnoloji kavramının tanımı yapılmıştır. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

İlkellerin toplumsal ve politik örgütlerini, ekonomilerini, maddi kültürlerini, adetlerini, geleneklerini kavramak amacıyla sorulan sorulara yanıt aranan bir eserdir.

Eserde; din, büyü, sanat, efsane gibi "bilim öncesi bilim" olarak tanımlanan kavramlar üzerinden toplumların sosyolojik haritası çizilmiştir. Mythos olarak nitelenen efsane bölümünde Türk mitolojisine yer verilmiş; çeşitli motiflerin efsane metinleri üzerinden bilimsel kurgusu yapılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Büyü, Efsane, Etnoloji, Mit, Şamanizm, Totemizm.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Sakaoğlu, Saim,

Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980,

140 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Bilimsel anlamda bugüne kadar üzerinde çok durulmayan Anadolu-Türk efsaneleri hakkında, yapılacak ilmi çalışmalar için bir çekirdek oluşturması amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.VI, Giriş s.1, A-Halk Anlatmaları s.1, B- Efsane Nedir? S.3, C- Efsanelerin Teşekkülü s.6, Ç- Efsane Tipleri s.7, D- Efsane Üzerine Yapılan Çalışmalar s.10, E- Efsanenin Mit, Masal, Destan ile Olan Münasebeti s.21, a) Efsane-Mit Münasebeti s.21, b) Efsane-Masal Münasebeti s.21, c) Efsane-Destan Münasebeti s.22, Birinci Bölüm: Motif ve Değişme s.23, A- Motif Nedir? S.23, B-

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Şekil Değiştirme Nedir s.28, C- Taş Kesilme Nedir s.32, İkinci Bölüm: Taş Kesilmenin Hususiyetleri s.38, A- Neler Taş Kesilir s.38, B- Niçin Taş Kesilirler? S.40, C- Nasıl Taş Kesilirler s.42, Üçüncü Bölüm: Diğer Kültürlerde Taş Kesilmeler s.45, A- Mitlerde Taş Kesilmeler s.45, Masallarda Taş Kesilmeler s.46, C- Efsanelerde Taş Kesilmeler s.49, Ç- İnanmalarda Taş Kesilmeler s.51, Dördüncü Bölüm: Dinlerde Taş Kesilme s.54, Beşinci Bölüm: Türklerde Taş Kesilme s.60, A- Asya Türklerinde Taş Kesilme s.60, 1. Kumuk Metni s.61, 2. Kırgız Metni s.62, 3. Altay Metinleri s.62, B- Avrupa Türklerinde Taş Kesilme s.62, C- Anadolu Türklerinde Taş Kesilme s.64, 1. efsanelerin Konularına Göre Tasnifi s.64, 2. Bazı Motif ve Tiplere Dair s.65, a) Değişik Bölgelerde Tespit Edilen Benzer Efsaneler s.66, c) Taş Kesilme Motifine Yer Veren Farklı Efsaneler s.67, ç) Birden Fazla Motifli Efsaneler s.68, 3. Efsanelerdeki Folklorik Unsurlar s.68, a) Sayılar s.68, b) Adetler s.69, c) Yer Adları s.69, 4. Diğer anlatmalarla Ortak Motifler s.70, a) Efsanelerdeki Masal Motifleri s.71, b) Efsanelerdeki Fıkra Motifleri s.72, c) Kesikbaş motifi s.72, 5. Taş Kesilme Motifine Yer Vermeyen Benzer Efsaneler s.73, 6. Anadolu Folklorunda Taş Kesilme s.76, 7. Taşların Canlanması s.76, Netice s.78, Kaynakça s.82, I. Kataloglar s.82, II. Kitap ve Makaleler s.83, Dizin s.87, I. Şahıs Adları s.87, II. Eser Adları s.89, III. Yer Adları s.92, IV. Diğerleri s.94, V. Efsane Tipleri s.96, VI. Motifler s.98, Taş Kesilme Motifine Yer Veren Efsanelerin Tip Kataloğu s.100 Kaynaklar s.101, Kitaplar s.102, Dergiler s.103, Dergilerdeki Yazılar s.103, Talebe Mezuniyet Tezleri s.104, Derleyiciler s.104, Tiplerin İllere Göre Dağılışı s.108, Taş Kesilme motifine Yer Veren Anadolu Efsanelerinin Tip Kataloğu Umumi Planı s.110, 1-45 Aşk s.111, 51-100 Zor Durumdan Kurtulma s.118, 111-160 Saygısızlıklar s.125, 171-190 Kötü Huylar s.129, 201-220 Hızır ve İnsanlar s.131, 231-280 Değişik Taş Kesilmeler s.134, 291-300 Eksik Anlatılanlar s.140.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde Anadolu'nun efsaneler hazinesi olduğu belirtilmiş; bu zenginlik içinde efsanelere genel yaklaşmanın zorluğu ifade edilmiştir. Girişte mit, masal, destan gibi halk anlatmaları ile efsane arasındaki farklar izah edilmiştir. Son sözde, taş kesilme motifinin Anadolu-Türk efsaneleri içinde en yaygın motif olduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifini ele alan, bunların tip kataloglarını içeren bir eserdir.

Asya ve Avrupa Türkleri ile ilgili olarak tespit edilen efsanelere de yer verilmekle birlikte, çalışmanın esası Anadolu efsanelerindeki taş kesilme motifidir. Türk efsanelerindeki bazı motiflerin yabancı motiflerle benzerliklerine de dikkat çekilmiştir. Mitlerde taş kesilme motifi metin merkezli olarak incelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların kitap, makale, tez çalışmalarından faydalanılan eserde; efsane motiflerinin derlemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Destan, Efsane, Folklor, Masal, Mit, Türk.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Sakaoğlu, Saim; Duymaz, Ali (Haz.),

İslamiyet Öncesi Türk Destanları, 2. bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2006,

[1y.] + 256 s., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-437-399-X

Çalışmanın Amacı

İslamiyet'ten önceki Türk destanlarıyla ilgili yazılan makaleleri ve metinleri bir araya getirerek "destan" konusunu ele alan bilim adamlarına ve öğrencilere yardımcı olmak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Sunuş s.9, Birinci Bölüm: Türk Destanları Üzerine İncelemeler, Milli Türk Destanı s.13, Türk Dilinde Destan Kelimesi ve Mefhumu s.18, Türk Kozmogonisi s.28, Türk Destanının Tasnifi (I), s.31, Türk Destanlarına Genel Bakış s.35, Türk Destanını Sınıflandırma Tecrübesi s.51, İslamiyet'ten Önce Türk Destanı s.55, Türk Kahramanlık Destanları s.57, Anadolu Folklorunda Göktürk Efsanelerinin İzleri s.67, Türk Rivayetlerinde "Bozkurt" s.75, Şu Destanı Hakkında s.82, Oğuz Kağan-Oğuz

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Han Destanı s.90, Oğuz Kağan Destanı Üzerine Bazı Düşünceler s.108, Oğuz Destanındaki Irkıl Ata s.113, Dede Korkut Hikayelerinde Kalıp İfadeler s.115, Dede Korkut Kitabı'nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme s.125, Türk Ağaç Kültü İnancının Dede Korkut Hikayelerindeki Yansımaları s.138, Türk Destancılık Geleneğine Bütüncül Yaklaşabilme ve Alp Kavramı Üzerine Bazı Yeni Yaklaşım Denemeleri s.150. İkinci Bölüm: Türk destanları Meinleri, I. Yaratılış, Tufan ve Kıyamet Metinleri, A) Türk Yaratılış Destanları s.167, 1. Saha (Yakut) Türklerinin Yaratılış Destanı s.167, 2. Altay Türklerinin Yaratılış Efsanesi s.168, 3. Altay Türklerine Ait Diğer Bir Yaratılış Efsanesi s.173, 4. Altay Türklerine Ait Diğer Bir Yaratılış Efsanesi (Özet) s.174, 5. Lebed Tatarlarının Yaratılış efsanesi s.175, 6. Mısırlı Tarihçi Devedari'nin Türklerin İlk Atalarının Yaratılışı ile İlgili Olarak Kaydettiği Efsane s.176, 7. Dünyanın Yaratılışı İle İlgili Olarak Manisa'da Derlenmiş Bir efsane s.177, EK A) Kızılderili Yaratılış Destanları, 1. Dünya Nasıl Oluştu s.178, 2. Dünya Nasıl Oluştu s.182, EK B) Sümer Yaratılış Destanı, 1. Dünyanın Yaratılışı s.184, B) Tufan Efsaneleri, 1. Altay Türklerine Ait Tufan Efsanesi s.187, 3. Potonin Tarafından Uryanhalar Arasında Tespit Edilen Tufan Efsanesi s.187, 4. Anohin Tarafından Tespit Edilen Tufan Efsanesi s.188, C) Kıyamet ve Dünyanın Sonu ile İlgili Efsaneler, 1. Telengit Rivayeti s.189, 2. Telcüt Rivayeti s.190, 3. Altay Türklerine Göre Kıyamet s.191, 4. Altay Türklerine Ait Başka Bir Kıyamet Efsanesi s.193, II. Saka Destanları, A) Alp Er Tunga Destanı s.195, 1. Orhun Anıtları s.195, 2. Kutadgu Bilig s.196, 3. Şehname s.197, 4. Divanü Lügati't-Türk s.199, 5. Secerei Terakime s.201, B) Şu Destanı s.186, 1. Divanü Lügati't Türk s.201, III. Göktürk Destanları, A' Göktürklerin Kurttan Türeyişi s.205, 1. Birinci Efsane s.205, 2. İkinci Efsane s.206, 3. Üçüncü Efsane s.207, B) Ergenekon Destanı s.208, a. Ergenekon'a Sığınış s.208, b. Ergenekon'dan Çıkış s.209, IV. Uygur Destanları A) Cüveyni Tarafından Tespit Edilen Türeyiş Efsanesi s.210, 1. Uygurların Yurtları s.210, 2. Uygurların Türeyişi s.211, 3. Bögü Han ve Akınları s.212, 4. Uygurların Dinleri s.214, B) Cüveyni Tarafından Tespit Edilen Göç Destanı s.215, C) Uygurların Türeyişi ve Göçleri ile İlgili Çin Kaynaklarında Yer Alan Efsane s.216, V. Hun-Oğuz Destanı s.218, A) Uygur harfli Oğuz Kağan Destanı s.202, 1. Özgün Metin s.212, 2. Metnin Türkiye

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türkçesi ile Karşılığı s.220, B) Camiüt Tevarihteki Farsça Oğuz Destanı'nın Türkiye Türkçesine Tercümesinden Seçmeler s.225, 1. Oğuz Kağan'ın Doğumu s.225, 2. Oğuz'un Cihangirlik İçin Sefere Çıkarak Muhtelif Ülkelere Elçiler Göndermesi s.227, 3. Kıpçak Adının Verilmesi s.227, 4. Oğuz'un Mısır'a Hareketi, Oruya Varması ve İl Yapması s.227, 65. Oğuz'un Yurduna Dönmesi ve Son Seneleri s.229 C) Secere-i Terakime'deki Oğuz-name'den Parçalar s.230, 1. Oğuz Han'ın Dünyaya Gelişinin Zikri s.230, 2. Oğuz Han'ın İran, Şam, Mısır'a Doğru Yürüdüğünün Zikri s.232, 3. Oğuz Han'ın Yurduna Gelip Ziyafet Tertip Ettiğinin ve Ölümünün Zikri s.235, Ç) Yazıcıoğlu'nun Tevarih-i Al-i Selçuk Adlı Eserinin Başındaki Oğuz Destanı Parçası s.236, D) Oğuz Kağan Destanı'nın Uzunköprü Rivayeti s.239, E) Andalıp'ın Oğuz-namesinden Parçalar s.247, a. Oğuzhan'ın İt Barak Han Birlen Söveş Kılgını s.248, a. Oğuz Han'ın İt Barak Han İle Savaşması s.248, b. Kıpçak Hanın Togulganı s.249, b. Kıpçak han'ın Doğuşu s.249, Bibliyografya s.251.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Saim Sakaoğlu tarafından yazılan "Sunuş"ta eserin yöntemi ve amacı belirtilmiştir. Destan konusunun edebiyatımızda gereken önemi kazanamamasından yakınılmış; özel konumu nedeniyle Dede Korkut, özel yıl dönümü nedeniyle Manas, eskiliğinden dolayı Oğuz Kağan Destanı dışındakilere yeterince ehemmiyet verilmediği belirtilmiştir. Eserde, giriş ve son söz yer almamaktadır.

Değerlendirme

İslamiyetten önceki Türk destanlarını Türk boylarındaki dağılışlarına göre, çeşitli kaynaklardaki metinleri karşılaştırarak ele alan; cumhuriyetten sonra bu sahada yapılan bazı araştırmaları bir araya toplayan eserdir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Metinlerin bazıları özet olarak sunulmuş, uzun metinlerin karşılaştırma için gerekli bölümleri verilmiştir. Bazı metinlerin aslî ve bugünkü söylenişleri birlikte verilmiştir. Eserde, Türk mitolojisinin kaynağı olan destanlar bazı makalelerde motif olarak irdelenmiş, özellikle yaratılış mitlerinin temeli olan destanlara geniş yer ayrılmıştır. Destan metinleri verilirken farklı kaynaklardaki rivayetlerden faydalanılmıştır.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı kaynaklarından yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Destan, Efsane, Kozmogoni, Oğuz, Türk.

Tökel, Dursun Ali,

Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000,

484 s., 16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-338-291-X

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Eser, divan şiirindeki mitolojik ve efsanevi şahısları tespit ederek, bunların tarihi, efsanevi, coğrafi kökenlerini ortaya koymak, divan şiirine yansımalarını izah etmek esasına dayanmaktadır. Divan Edebiyatı'nın daha sağlıklı ve objektif olarak değerlendirilmesine katkıda bulunma hedefi de taşınmaktadır.

İçindekiler

Ön Söz s.IX, Kısaltmalar s.XIV, Giriş s.1, Tanım-Tarihçe ve Mitolojiyle İlgili Temel Kavramlar, A. Tanım s.1, B. Tarihçe s.8, C. Mitolojiyle İlgili Tanımlar s.11, D. Mitlerin Ortaya Çıkışı Teorileri s.13, a. Scriptual Teory s.13, b. Tarihsel Teori s.13, c. Alegorik Teori s.13, d. Fiziksel teori s.14, E. Mit Türleri s.15, a. Kozmogonik Mitler s.15, b. İnsan Hayatının Önemli Anlarına İlişkin Mitler s.15, c. Av ve Ziraat Mitleri s.15, d. Olağanüstü Şahıslarla İlgili Mitler s.15, e. Orijin Mitleri s.15, F. Mitlerin Çıkış Noktaları ve Yayılması s.16, G. Mitoloji ve Diğer Edebi Türler s.18, a. Mit ve Legend s.19, b. Mit ve Masal s.20, ç. Mit ve Halk hikayeleri s.21, d. Mit-Efsane-Epos s.22, e. Epikler ve Saga'lar s.23, H. Mitler ve İşlevleri s.25, I. Yaşayan Mitler ve Günümüz İnsanı Üzerine Etkileri s.28, II. Mitoloji ve Sanat, A. Mitoloji –Sanat İlişkisi s.33, B. Sanatsal Ürünleri Anlamada Mitolojinin Rolü s.37, C. Bir Sembol ve İmaj Olarak Mitler s.41, III. Mitoloji ve Edebiyat, A. Mitsel Objeler Açısından Edebi Eser s.53, B. Edebi Eserde Kullanılan Mitosların Kaynakları s.64, IV. Mitoloji ve Türk Edebiyatı, A. Türk Edebiyatında Mitoloji Çalışmalarıyla İlgili Tarihçe s.71, B. Cumhuriyet Devrinde Mitoloji Çalışmaları s.80, C. Edebi Eserdeki Mitolojik Figürler Üzerine Yapılan Çalışmalar s.86, V. Mitoloji ve Eski Türk Edebiyatı, A. Divan Şiirine Kaynaklık Eden Bir Alan Olarak Mitoloji s.90, B. İran Mitolojisi ve Esatiri Kahramanlarının Divan Şiirinde Kullanılması s.97, C. Kaynkalar s.99, Divan Şiirinde Mitolojik ve Efsanevi Şahıslar, Birinci Bölüm: Acem

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Menşeli Şahıslar, 1. Barbed-Nikisa s.114, 2. Behmen s.114, 3. Behram s.117, 4. Behzad s.121, 5. Bijen s.123, 6. Cemşid s.125, 7. Dahak s.142, 8. Dârâ s.150, 9. Efrasiyab s.156, 10. Ehrimen s.160, 11. Erdşir s.165, 12. Fağfur s.166, 13. Feridun s.166, 14. Gave s.174, 15. Giv s.175, 16. Huşeng s.176, 17. Hüsrev s.176, 18. İsfendiyar s.182, 19. İskender s.187, 20. Kahraman s.208, 21. Keyhüsrev s.209, 22. Keykavus s.221, 23. Keykubad s.227, 24. Kiyumers s.229, 25. Leelac s.231, 26. Mani s.232, 27. miniçihr s.239, 28. Neriman s.240, 29. Nuşirevan s.242, 30. Rüstem s.247, 31. Sam s.258, 32. Siyavuş s.260, 33. Sührab s.264, 34. Tahmurs s.266, 35. Zâl s.267, İkinci Bölüm: Peygamberler, 1. Adem s.273, 2. Danyal s.290, 3. Süleyman s.293, 4. Yusuf s.306, Üçüncü Bölüm: Kutsal Kitaplarda Zımnen veya Alenen zikredilen Ünlü Şahıslar, 1. Asaf s.325, 2. Ashab-ı Kehf s.330, 3. Bel'am-ı Bâür s.335, 4. Cigrcis s.336, 5. Deccal s.338, 6. Firavun s.343, 7. Hâbil-Kâbil s.347, 8. Haman s.351, 10. Hızır s.361, 11. Karun s.380, 12. Nemrud s.387, 13. Şeddad s. 394, 14. Yecüc-Mecüc s.397, Dördüncü Bölüm: Mutasavvuf Şahsiyetler, 1. İbrahim İbni Edhem s.405, 2. Şeyh Sanan s.411, Beşinci Bölüm: Hukema ve Filozoflar 1. Aristo s.415, 2. Eflatun s.422, 3. Lokman s.425, Altıncı Bölüm: Ünlü Aşk Kahramanları, 1. Ferhad s.433, 2. Mecnun s.441, 3. Vamık s.448, Yedinci Bölüm: Diğer Şahıslar, 1. Afet s.451, 2. Afet-i Ab, Malik-i Derya s.452, 3. Hatem-i Tai s.454, 4. Kaydafe s.456, 5. Sinimmar s. 459, Sonuç, Kaynakça, 1. Divanlar s.469, 2. Genel Kaynakça s.471.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde divan şiirinin esinlendiği kaynaklar ve bu kaynaklara ulaşmada yaşanan zorluklar ifade edilmiştir. Eserin kapsamı ve amacı belirtilmiş, eserde geçen mitolojik şahısların değerlendirmesi yapılmıştır. Girişte mitolojinin, tanım ve türleri, sanat, edebiyat, özellikle Türk edebiyatıyla, olan ilişkisi ifade edilmiştir. Sonuçta eserin genel değerlendirmesi yapılmış; divan edebiyatının, başta İran olmak üzere

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türk, Mısır, Yunan, Hint, Çin mitolojilerinden izler taşıdığı düşüncesi savunulmuştur.

Değerlendirme

Divan şiirini, esinlendiği kaynaklardan olan mitoloji ve efsaneler açısından değerlendiren, divanlarda geçen şahısların mitolojik ve efsanevi temeline inen bir eserdir.

Doğu ve Batı dünyasının mitolojilerinden yararlanmakla beraber, divan edebiyatının temeli dikkate alınarak araştırmalar İran mitolojisi ve Şehname eksenli yürütülmüştür. Divan şiirindeki şahıslar ve mitsel unsurların İran tesiriyle şiire girdiği ancak mitolojik temelinin Türk mitolojisinden Ön Asya miletlerinin masallarına kadar geniş bir geçmişe sahip olduğu belirtilmiştir. Eserde bu derin geçmişin Türk edebiyatına yansımaları kaynaklarıyla değerlendirilmiştir.

Çalışmada, çeşitli dünya milletlerinin mitolojilerini anlatan eserlerden, Şehname başta olmak üzere Divan Edebiyatı'nın nazım sahasındaki eserlerinden ve menkıbelerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Divan, Efsane, Epos, Kozmogoni, Masal, Mitoloji.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tuna, Erhan,

Şamanlık ve Oyunculuk, İstanbul, Okyanus Yayıncılık, 2000,

300 s., 11x18 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-7200-77-8

Çalışmanın Amacı

Şamanizmi inceleme, Şamanizmin ögelerini belirleme, Şaman eylemlerinin tiyatroya özgü doğasını açıklama ve bunların tiyatro biçimlerine nasıl yansıdığını araştırarak bu ilişkiyi tartışmayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Giriş s.11, Bölüm I: Şamanlık, 1.1. Şamanizm Avcı ve Göçebe toplumların Karakteristiğidir s.27, 1.2. Şamanizm, Animizm ve Totemizm ile İlişkilidir s.38, 1.3. Şamanist Mitler ve Bu Mitlerin Şaman Eylemiyle İlişkisi s.47, 1.4. Şamanlığa Kabul s.53, 1.5. Şamanizmin Anadolu Kültürüne Etkileri s.60, 1.6. Asya'da Şamanizm s.70, 1.6.1. Hindistan s.72, 1.6.2. Çin s.80, 1.6.3. Japonya s.85, Bölüm II: Şamanlık ve Oyun, 2.1. Şamanın Eylemi ve Tiyatrosal Ögeler s.93, 2.2. Antik Yunan tiyatrosunun

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kaynağı Olarak Şamanizm s.100, 2.3. Şamanizmin Asya Tiyatrosuna Etkileri s.139, 2.3.1. Hindistan Tiyatrosu s.145, 2.3.2. Çin Tiyatrosu s.154, 2.3.3. Japon Tiyatrosu s.164, 2.4. Şamanizmin Anadolu Oyununa Etkileri s.177, Bölüm III: Oyuncu Olarak Şaman, 3.1. Şaman Gösterisinin Teatral Kodları ve Mitsel Kaynakları s.221, 3.2. Şaman Davulu, Kostümü, Gösteri Araçları ve Kullanımı s.232, 3.3. Şaman-Oyuncu, İnanana İnsan-Oynayan İnsan s.242, Bölüm IV: Oyuncu Olarak Şaman ve Günümüz Tiyatrosuna Etkileri, 4.1. Kutsal Tiyatro Olgusu s.251, 4.2. Grotowski, Barba ve Oyunculuğun İlkeleri s.259, 4.3. Şaman-Oyuncu ve Gorotowski ile Barba'nın Oyunculuk Üzerine Olan Çalışmaları ile İlişkisi s.264, Sonuç s.273.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde eserin amaç ve kapsamı belirtilmiş, bölümlerin içerdiği konulara kısaca değinilmiştir. Girişte ise bir inanç sistemi olan Şamanizmi ifade eden kelimeler, etki ettiği toplumlar, Şamanın görevleri ifade edilmiştir. Şamanın özel bir zamanda ve mekanda, kostüm, davul vb. unsurları kullanarak yaptığı taklitlerin, dansların tiyatronun ilksel ögelerini barındırdığı savunulmuştur. Sonuçta Şaman gösterilerinin tiyatroya kaynaklık ettiği belirtilmiştir.

Değerlendirme

Şamanist inanç sisteminde Şamanın yeri, başka inançlarla ilişkisi, Şaman ritüellerinin ve Şamanlığın tiyatroya etkilerini geçmişten günümüze ele alan bir eserdir.

Eserde, Şamanlığın mitolojik temellerine inilmiş, Şamanizmle ilgili soyut ve somut unsurlar irdelenmiştir. Şamanizmin özellikle Asya topluluklarının tiyatrosuna

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

etkileri ifade edilmiş, oyuncu ve Şaman arasında teatral bağlar kurulmuştur. Şamanın kabile mitlerinin taşıyıcısı ve koruyucusu olduğu belirtilen eserde, gösterinin mitsel kaynaklarına inilmiş, inanan insan Şaman ve oynayan insan arasında mistik ilişki kurulmuştur.

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Mitoloji, Oyun, Şaman, Tiyatro, Ülgen.

Yıldırım, Dursun,

Türk Bitigi, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998,

336, s.16x24 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN 975-338-251-0

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çalışmanın Amacı

Sözlü ve yazılı gelenekte yer alan, Türk milli kültürünü meydana getiren ortak kabullenmeler hakkında tespit edilen bilgileri, bir araya toplamak amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Sözbaşı s.IX, I. Sonsuzluk, Yaşamak Sanatı ve Tarih, M.Kemal Atatürk'ün Kültür Anlayışı ve Tam Bağımsızlık Stratejisi Üzerine s.3, Türk Dünyasına Toplu Bakış s.20, Kültürel Açıdan Türk Dünyasının Durumu ve Geleceği s.27, II. Sözel Kültür Bilimi Üzerine, Sözlü Kültür ve Folklor Kavramı Üzerine Düşünceler s.37, Türkiye'de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri s.43, Türkiye'de Folklor Araştırmalarına Kısa Bir Bakış s.61, Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri s.65, Folklor ve Çağdaş Kültür Modelimiz Üzerine Görüş ve Düşünceler s.76, Sözlü Gelenek Kültürü s.81, III. Sorunlar/Çözülmeler, Tarih Yazımı ve Sözlü Ortak Kaynakları s.87, Köktürklerde Kağanlık Süreci: Kaldırma, Kötürme ve Oturma s.102, Köktürk Çağında Tanrı mı Tanrılar mı Vardı? S.112, Köktürk Yazıtlarında Öd Tenri Aymaz, Yag(g)il "Katıl" Olmaz s.124, Coğrafyadan Vatana Geçiş ve Vatan ile Göç Ediş Problemi s.134, Türklerin Yılbaşı/Özgürlük Günü Bayramı s.145, Türk Kahramanlık Destanı s.149, Pamir'de Bir Kırgız Destanı "Olcabay minen Keşimcan" s.158, Köroğlu Destanı'nın Orta Asya Rivayetleri s.169, Orta Asya Bozkırlarından Urumeli'ne <Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine> s.180, Dede Korkut ve Yunus Emre'de Hayat, Tabiat, Tanrı ve Ölüm s.196, Azerbaycan Aşık Şairleri ve Şiirlerinden Örnekler s.206, Fıkra Türü s.221, Sözel Eleştiri ve "Nasrettin Hoca Bildirileri" Üzerine Birkaç Söz s.232, VI. Anı/Söz/Eleştiri, Ayrılıg, Ayrılıg Aman Ayrılıg s.239, Şair, "Kan Yaddaşı" /Şiir Can Yaddaşı s.243, "Payız Düşünceleri" Üstüne Düşen "Büyük Arzular" s.254, Çuvaşlı Şair İvanov ve "Narspi"si s.259,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Molla Veli Vidadi s.264, Molla Penah Vakıf s.266, Samed Vurgun s.268, Azerbaycan Mehebbet Destanları s.271, Köroğlu Destanı s.278, Azerbaycan-Ermeni Edebi Alakaları s.283, Elazığ Masalları s.290, Halk Edebiyatına Giriş s.295, Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri s.298, Türk Bilmeceler Hazinesi s.301, Esir Orta Asya s.308, Şeyhi'nin Harnamesi s.311, Ölümünün 650. Yılında Yunus Emre s.314, Kaynaklar s.320.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde **Türk Bitigi** adlı eseri meydana getiren Türk tarihi ve Türk büyükleri hakkında bilgi verilmiştir. Son zamanlarda Türk milletinin yaşadığı kültürel buhrana dikkat çekilmiştir. Eserde giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Sözlü kültür ve folklor kavramlarının sınırlarını belirlendiği, Orta Asya'dan Rumeli'ye yayılan Türk kültürünün edebi metinler ışığında yansıtıldığı bir eserdir.

Türklerin bulunduğu coğrafyalarda yaşatılan ortak kültür unsurları incelenmiştir. Bu vatanlarda kültürün yarattığı anlam ve kavramların koruyucusu olduğu belirtilen dile yansıyan masal, destan, fıkra, bilmece metinlerine yer verilmiştir. Bazı metinlerin Türkiye ve Orta Asya'daki çeşitlenmeleri karşılaştırılmıştır. Köktürk Yazıtları'nda devlet teşkilatını şekillendiren mitolojik inançlar tarihe yansıyan yönleriyle irdelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinden faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Bilmece, Destan, Folklor, Masal, Köktürk, Türk.

3.2. Tabiat Konulu Kitaplar

Kalafat, Yaşar,

Türk Halk İrfanında Kurt, Ankara, Lalezar Kitabevi, 2007,

213 s., 14x21 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 978-605-5975-01-2

Çalışmanın Amacı:

Türk kültüründe "kurt" inancını mitolojik bir zemine oturtmak amacıyla, yazarın çeşitli kongrelerde sunulan bildiri ve makalelerini bir araya getiren eserdir. Kurt; kültürümüzde totem mi, tös mü, ongun mu? Hangi dönemlerde ne tür görünüm sergiledi? Vb. soruların cevabı aranmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

İçindekiler

İçindekiler s.3, Sunuş s.5, I. Metin s.11, Geçmişten Günümüze Kurt s.13, Başkurt Adına Dair s.35, Kurtağzı Bağlama s.45, Yeni Bulgular s.55, Doğu Anadolu'da Kurt s.65, Horasan-İran'da Kurt s.77, Batı Anadolu'da Kurt s.103, Kurt ve Ulumak s.113, Alevilerde Kurt s.129, Azerbaycan-Anadolu ve Suriye'de Kurt s.129, Sofizm-Kurt s.171, Urmençevyev-Kurt s.191, Dizin s.201, Kaynaklar s.207

Ön Söz/ Giriş/ Son Söz

Ön sözde eserin kaynağı, kapsamı ve amacı belirtilmiştir. Giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk mitolojisi ve destanlarında yer alan Kurt Ana, Kurt-Ata inancının günümüz halk inançlarına yansıyan izlerini içeren bir eserdir.

Kurdun, Gök-Türk destanlarından başlayarak, Türk irfanının muhtelif safhalarına yansıyan yönleri; ata ruhu, don değiştirme, ak ve kara iyeler vb. inanç kodları üzerinden incelenmiştir. Esere göre, kurdun kanı, yağı, kılı, postu, dişi, kemiği, izi vb. semavi bir unsur olarak halk kültürüne yerleşmiş ve bir kurt kültü oluşmuştur.

Azerbaycan'dan Suriye'ye, Horasan'dan Anadolu'ya alanda yapılan çalışmalardan derlenen bilgiler; yerli ve yabancı yazılı kaynaklar ışığında "Türklerde Kurt kültü" irdelenmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Börü, Kurt, Kut, Kült, Mitoloji, Ongun.

Naskali, Emine Gürsoy,

Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık, İstanbul, Türkiye Jokey Kulübü, 1995,

392 s., res., 20x28 sm.,

Dizin ve kaynakça bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Marmara Üniversitesi Türkiyat Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 11-14 Mayıs 1994 tarihleri arasında düzenlenen "Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık" konulu toplantıda sunulan bildirileri yayımlamayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Sunuş s.7, 1. Bölüm: Açılış Konuşmaları, Ömer Faruk Baturel s.11, Ferdi Sabit Soyer s.12, Hazım R. Gözlükçü s.14, M.Ercan Artan s.15, Veli Volkan s.17, Tölömüş Okeyev s.19, Emine Gürsoy-Naskali s.20, II. Bölüm: Türk Kültüründe At, Osman Fikri Sertkaya, Eski Türk Kültüründe At s.25, Aleksandr M.Şçerbak, At

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kelimesi Üzerine Bazı Düşünceler s.31, Istvān Vasary, Türkçe At ve Atçılık Terimlerinin Rusça'ya Tesiri s.34, Emel Esin, Türk Sanatında At s.54, Bilge Seyidoğlu, Mitolojik Dönemde At s.91, Tuncer Gülensoy, At Damgaları s.95, Turdubay, Abdırakunov, Eski Çin Yazma Eserlerindeki "Tanrı Atları" s.120, Gülden Sağol, Tarihi Şivelerde At Donları s.126, Ali Abbas Çınar, Divanu Lügati't Türk'te At Kültürü s.147, Tohliyev Bakican, XI. Yüzyıl Abidelerinde Atla İlgili Terim ve Semboller s.156, Nizamiddin Mahmudov, Özbek Dilindeki atçılık Terimleri s.158, Şükrü Elçin, Türklerde Atın Armağan Olması s.160, Akile Gürsoy, Türk Siyasi Parti Amblemlerinde At s.165, Nezihe Seyhan, Türk Kültüründe At Tasvirleri s.167, Mesut Şen, baytarnameler s.177, İbrahim Yıldırım, Cirit Oyunu s.265, Orhan Bilgin, Türk Edebiyatında Rahşiyeler s.276, Arzu Erdoğan, Tabirnamelerde At s.280, Saim Sakaoğlu, Türk Masallarında At Motifi s.282, Enverbek Mokeyev, Manas Destanında At İsimleri s.289, Erıka, Taube, Altay'daki Tuvaların Sözlü Edebiyatında At s.297, Claus Schönig, Sibirya'da At ve Atçılık Terimleri s.301, R.G. Ahmetcan, Orta İdil Türk Dillerinde At ile İlgili Bazı Kelimeler s.304, Yuriy Vasilyev, Saha (Yakut) Kültüründe At ve Atçılık s.306, L.M. Sabaraykina, Saha Halkının "Çevik Nürgün Bootur" Destanında At Sembolü s.312, L.M.Sabaraykina, Culuruyar Nurgun Bootur s.314, Nina Şatinova, Altayların Yaşamında ve Folklorunda At s.318, Şekir Ibırayulı Ibırayev, Kazakların Eski İnançlarında At s.320, Şirzat Doğru, Kımız Üretimi s.322 III. Bölüm: Çağdaş Atçılık, Mustafa Çelebi, Türkiye'de Çağdaş At Yetiştiriciliği s.327, Adnan Özkoca, Türkiye'de At Yetiştiriciliği ve Sun'i Tohumlama Teknolojisi s.329, Mustafa Alver, Türkiye'de İngiliz Atı Yetiştiriciliği ve Haralar s.332, Saadettin Atığ, Türkiye'de At Yarışları s.335, Kaşif Birengel, Yurdumuzda Yapılan At Yarışları, Islahı, Üretimi ve Soykütüğü ile İlgili Kanun, tüzük ve Yönetmelikler s.337, Bahadır Gödek, Türk Atçılığında Perspektifler s.340, Dinçer Cebeci, Türkiye Jokey Kulübü'nün Yapı ve Teşkilatı s.342, O.Erden Odabaşı, Müşterek Bahisler s.345, Akın Finci, Cerrahi Tedavi Merkezleri s.347, N. Semedoğlu Bağırov, Azerbaycan Medeniyetinde At ve Atçılık s.348, N. Semedoğlu Bağırov, Azerbaycan'da Atçılıg Barede Me'lumat s.354, N. Semedoğlu Bağırov, İzmit Harasında Değerlendirme s.356, Nimet Resulov, Özbekistan'da Atçılık s.358, Baybosun Kıdıkbayev, Issık Göl At Üretme Çiftliğinin Tarihçesi s.366, Sarinci

Cumagaziyev, Kırgızistan'daki At Yarışları s.367, Adaşbek Kıdırmayev, Kırgız Medeniyetinde At ve at Yetiştiriciliği s.372, Sovet Saudabayev, Kazakistan'da At Yetiştiriciliği s.378, Agalikov Nurmuhammed, Ahalteke Atlarının Nesil Izarlaycı Immuogenetik Faktorları s.382, Meredov Bazarbay, Akalteke Atları s.383.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde toplantının amaç ve kapsamı belirtilmiş; bildirilerin Türkiye Türkçesine çevrilmesinde emeği geçenlere yer verilmiştir. Eserde, giriş ve son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk kültüründe, dilinde, tarihinde at ve atçılığın değerlendirilmesi, ülkeler arasındaki iletişimin sağlanması amacıyla yapılan sempozyumda sunulan bildirileri içeren bir eserdir.

Türkiye başta olmak üzere Türklerin yaşadığı Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan, K.K.T.C., Altay Cumhuriyeti, Macaristan, Yakutistan ve Rusya'dan katılan araştırmacıların atla ilgili tetkiklerine yer verilmiştir. Eski Türk kültüründe ve mitolojisinde atla ilgili inançları, damgaları, tanımları içeren bildiriler bulunmaktadır. Atın Türk mitolojisindeki ve Şaman ritüellerindeki anlamlarına değinilmiştir. Destan, efsane ve masallardaki at motifi irdelenmiştir.

Yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı eserlerinin yanı sıra araştırmacıların gözlemlerine yer verilmiştir.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

At, Destan, Masal, Mitoloji, Şaman, Türk.

Roux, Jean-Paul,

Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar, (Çev. Prof. Aykut Kazancıgil-Lale Aslan), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005,

440 s., 16x24 sm.,

Kaynakça ve dizin bulunmaktadır.

ISBN 975-997-012-0

Çalışmanın Amacı

Altay halklarının (Türk-Mogol-Tunguz) hayatında büyük önem taşıyan bitki ve hayvanların kutsal tezahürlerini ele alarak, bunların simgeleşen yönlerini ortaya koymayı amaçlayan bir eserdir.

İçindekiler

Kısaltmalar s.7, Türkçe Çeviriye Ön Söz s.9, Teşekkürler s.11, Giriş s.13, 1. Kısım: Evrendeki İnsanlar, Hayvanlar ve Bitkiler, 1. Yaşamın Birliği s.31, 2. İnsanların Zayıf Yönleri s.59, 3. İnsan Topluluğu ve Hayvan topluluğu: Çatışma s.92, 4. İnsan topluluğu ve Hayvan Topluluğu: İttifaklar ve İlişkiler s.121, 5. Bitkisel

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

ve Hayvansal güçlerin Büyü Amaçlı Kullanımı s.151, 6. Yusak ve Kutsanan s.168, 7. Kurban s.186, II. Kısım: İnsan-Hayvan ve İnsan-Bitki, 1. Eğretilemeler, Simgeler, Paylaşımlar, dönüşümler ve Özdeşlikler s.223, 2. Özel Adlar ve Kavim Adları s.247, 3. İnsanların Mitsel Kökenleri s.272, 4. Büyük Köken Mitleri A. Mavi Kurt Döngüsü s.300, 5. Büyük Köken Mitleri B. Boğa, Arslan, Deve ve Kuğu Döngüleri s.324, 6. Büyük Köken Mitleri, C. Ağaç s.342, 7. İnsanların ve Boyların Hayvan ve Bitki atalarıyla İlişkileri s.365, 8. Altaylarda Totemcilik s.391, Sonuç s.403, Sözlükçe s.407, Kaynakça s.411, Dizin s.435.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde Türk kültürünün tarihi derinliğine inilmiş, Türklerde hayvan ve bitki sevgisinin kutsiyeti doğa sevgisiyle özdeşleştirilmiştir. Girişte Çalışmanın Amacı ve kapsamı verilmiştir. Altay toplumlarındaki mitlerde, özellikle köken mitleri, hayvan ve bitki motifleri irdelenmiştir. Sonuçta ise Altay toplumlarının tarih öncesine dayanan kültürel birliğine, bu birliğin oluşturduğu mitlerin, efsanelerin, inançların günümüzdeki canlılığına temas edilmiştir.

Değerlendirme

Orta Asya toplumlarında hayatın her alanına etki eden hayvan ve bitkilerin toplumsal, dinsel ve büyüsel yanlarını vurgulayarak; mitolojik kökenlerini tanımlayan bir eserdir.

Eski Altay halklarına özgü inançlar, büyük evrensel dinlerin etkisine girilmeyen dönemde farklı inançlarla rastlantısal olmayan benzerliklere de dikkat çekilerek incelenmiştir. Tarihsel olarak böyle sınırlandırılan çalışma alanı, zaman olarak iki bin yıllık bir süreyi kapsarken, coğrafi inceleme Pasifik Okyanusu ve Mançular ile Yakutların ülkesinden, Akdeniz'e kadar uzanmaktadır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Arkeoloji belgeleri, halk masalları, etnografi verileri vb. ile birlikte yazılı eserlerden faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Efsane, Kozmik, Kurt, Mit, Şamanizm, Totem.

Ünal, Tahsin,

Türklüğün Sembolü Bozkurt, 3. bs., Konya, Akın Basımevi, 1977,

[2y.] + 99 s., res., 12x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Aydınlar arasında bozkurta duyulan düşmanlığa karşı bir yumuşama meydana getirmek, bozkurtun Türk kültürünün bir parçası olduğunu izah etmek amacıyla yazılan bir eserdir.

İçindekiler

Ön Söz s.9, Giriş s.12, Kurdun Görünüşleri s.15, a. Bayrakta s.15-21, b. Baba Kurt s.21-33, c. Yeniden Görünüş s.33, Kur'an Ne Diyor, Allah Yahut Tanrı,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Ergenekon'da Kurt s.37, Kurdun Kültür Olması s.41, Alp-Er Tunga s.46, Kurt Soylu Hakanlar s.49, Ergenekon Nedir s.52, Kurt ve Maymun s.56, Kurdun Özellikleri s.62, Türklerin Şeceresi s.65, Türk Kelimesinin Eskiliği s.70, a. Türk Kelimesinin Manası b. Türk Adının Eskiliği, Osmanlıların Mezhebi s.78, Kısa Kaynakça s.86.

Ön Söz/Giriş/Son Söz

Ön sözde, tarih ilmine genel tarihi olaylar metodu ile bakmak gerektiği belirtilmiş; bu çerçevede Türklerin birçok milletten önce köy ve şehir devletleri kuran yerleşik bir medeniyetin temsilcisi oldukları savunulmuştur. Girişte Türk mitolojisinin sözden yazıya geçiş aşaması anlatılmış; mitoloji, "milletlerin yazının icadından önceki tarihleri" olarak tanımlanmıştır. Eserde son söz bulunmamaktadır.

Değerlendirme

Türk mitolojisi içinde bozkurdun kültürel, sosyal, simgesel anlamlarını ele alan bir eserdir.

Türk destanlarından yola çıkılarak Türk mitolojisinde kurdun görünüşü işlenmiş; kurt milli karakterle bütünleştirilerek ifade edilmiştir. İlmi bir kaygı taşımadığı belirtilen eserde, cumhuriyet döneminde kurdu simge olarak kullanan çeşitli kurum ve kuruluşların sembolleri de verilmiştir.

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Anahtar Sözcükler

Bozkurt, Efsane, Ergenekon, Mitoloji, Şaman, Türk.

Yöndemli, Fuat,

Tarih Öncesinden Günümüze Yılan, Piramit Yayıncılık, Konya, 2003,

320 s., res., 14x21 sm.,

Kaynakça bulunmaktadır, dizin bulunmamaktadır.

ISBN y.

Çalışmanın Amacı

Geleneksel Türk kültüründe önemli bir yeri olduğu belirtilen yılanlar hakkında yapılan bu çalışma, milli hafıza ve menkıbelerin yeniden hatırlanmasına katkıda bulunmak amacıyla yazılmıştır.

İçindekiler

Söz Başlarken s.11, Yılan ve Tıp s.15, Eski Mısır'da Tıbbın İki Sembolü: Yılan ve Hekim s.17, Mezopotamya'da Yılan s.20, Mezototamya'da Tıp s.22, Hekimlik Tanrıları s.22, Mezopotamya Hekimleri ve Hammurabi Kanunları s.23, hastalıklar ve Tedavi Yöntemleri s.24, Reçeteler s.26, ilaç Maddeleri, Tıp aletleri s.27, Doktor Raporlarından Örnekler s.28, Sahte Doktor s.29, Hititlerde Yılan s.31,

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Hint, Uygur Mitolojisi ve Budizmde Yılan s.41, Antik Orta ve Güney Amerika'da Yılan s.48, Azteklerde Yılan s.49, Mayalarda Yılan s.50, Tanrı Telakki Edilen Yılan s.55, Eski Grek ve Romalılarda Yılan s.67, Yılanla Birleşmeden Doğan İnsanlar s.85, Yılan mı, Ejder mi, Evren mi s.90, Orta Asya ve Çin'de Yılan s.94, Türk Şamanizminde Yılan s.104, Çift Yılan Motifinin Tarihçesi ve tipleri s.106, Büke Motifi s.108, Pençi-kent Yılan Motifleri s.109, Oğuzlarda Yılan s.110, Türk Sanatında Yılan Tasvirinin Stilistik Özellikleri s.110, Orhun abidelerinde Yılan s.114, Türk Sanat Tarihi ve Mitolojide Yılanla Mücadele Anlatımları s.117, Hikaye, Masal ve efsanelerde Yılan s.122, Mevlana'nın Mısralarında Yılan s.140, Şiir, Atasözü ve Deyimlerde Yılan s.143, Azerbaycan Atasözlerinde Yılan s.147, Kazak Atasözlerinde Yılan s.148, Özbek Atasözlerinde Yılan s.149, Kırgız Atasözlerinde Yılan s.149, Türkmen Atasözlerinde Yılan s.150, Yılan Hakkında Mani ve Bilmeceler s.151, İstanbul'un Kuruluşu ve Yılan s.156, Fatih'in Edirne'deki Sarayı, Hekim Konyalı Beşir Çelebi ve Yılan s.159, Doğu İslam Dünyası'nda Yılan s.160, Muhyiddin-i Arabi'nin "Satranç-ı Urefa'sında Yılan s.166, Kemaleddin Demiri'nin "Hayat-ül Hayvan" Eserinde Yılan s.170, El Esvedissalih s.170, El-Ef'a s.171, Su'ban s.172, Yılan s.173, Yılan Hakkında Bir Diğer Garibe s.177, Rüyada Yılan Görmek s.177, Ok Yılanı s.178, Cinanelbüyut s.179, Ejderha s.179, Anadolu Selçuklu Sanatında Yılan s.181, Selçuklular Devrinde Yılan İkonografisinin Özellikleri s.193, Anadolu'da Ejder Başlı Madeni Çeşme Lüleleri s.200, Sülüs Besmelelerde Yılan s.202, Arabesk Motifinin Kaynağı Olarak Yılan s.204, Ahi Teşkilatı Kurucusu Ahi Evren ve Yılan s.206, Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Mücerrebnamesi'nde Yılan s.209, Saadet Zinciri 211, Yılan Desenli Halılar s.213, Pullarda Yılan s.216, Yılanlar Hakkında Kısa Anatomik ve Genel Bilgiler s.217, Hekimlik Sembolü Olarak Yılan s.224, Şahmeran Hikayesinde Yılan s.230, Melüsin Efsanesi s.232, Eyyub Peygamber Kıssasında Yılan s.233, Lokman Hekim ve Yılan s.234, Hristiyanlıkta Yılan s.238, Avrupa'da Yılan s.250, Evliya Çelebi ve Seyahatnamesinde Yılan s.255, Faruku Azam Tiryak-ı Macunu s.256, İbret Alınacak Şey s.257, Bir Diğer İbret Alınacak Şey s.258, Yılan Etinin Faydası s.259, Tiryak-ı Faruk Macunu Neticesi s.259, Güzel Bir Latife s.259, İbret Alınacak Bir Hikaye s.260, Tuhafların Tuhafı Acayip hikaye s.260, Yılan Kursunda Hasıl Olan Tiryak-ı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Faruklar s.261, Hakum Halyuş Tiryak-ı s.261, Yılan Terbiyecileri ve Yılan Oynatma s.262, Muskalarda Yılan s.267, Mezartaşlarında Yılan s.269, Günümüz Anadolu'sunda Yılan s.270, Şifa Unsuru Olarak Yılan Eti s.273, Yılan Yiyen Kuzgun Etiyle Fıtık Tedavisi s.278, Yılanla Tedavi s.278, Zehirli Yılan Isırmasında Semptomlar s.283, Zehirli Yılan Isırmasında İlk Yardım s.285, Yılan Zehri ve Terapötik Özellikleri s.287, Yılan Zehrinin Terkibi ve Etki Mekanizması s.292, Yılan Sokmaları Hakkında Genel Bilgiler s.294, Sağlığın Türkiye ve Dünyadaki Sembolü Olarak Yılan s.301, Sözün Özü s.303, Resim Açıklamaları s.307, Kaynaklar s.313.

Ön Söz/Giriş/ Son Söz

Ön sözde, yılana Türk kültüründe ve dünyada yüklenen anlamlar üzerinde durulmuş; bir araştırma konusu olarak yılanın tercih edilme sebebi açıklanmıştır. Eserde giriş bulunmamaktadır. Son sözde ise yılanın dünyanın her köşesinde karşımıza çıkan, dinlerin ve mitolojilerin ortak dili olduğu tezi savunulmuştur.

Değerlendirme

Yılanın, çeşitli milletlerin milli hafızasında yer eden tarihi, dini, felsefi ve mitolojik yönlerinin konu edildiği bir eserdir.

Eserde, Mısır'dan Mezopotamya'ya; Çin'den Antik Yunan'a kadar çeşitli mitolojilerde yılan tasavvuru anlatılmıştır. Türk mitoloji ve sanatında yılan motifine de geniş yer verilmiş; Orta Asya'dan Anadolu'ya geniş bir coğrafyanın kültürel bakışı ortaya konulmuştur. Orta Asya Türk mitolojisinde kainatın iki dev yılandan yaratıldığı düşüncesinin yazılı ve görsel sanattaki izleri aranmıştır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Eserde, yerli ve yabancı araştırmacıların yazılı çalışmalarından faydalanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Budizm, Efsane, Mitoloji, Şamanizm, Türk, Yılan.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

SONUÇ

Türk milletinin tarihi boyunca devlet anlayışından, yerleşim şekline kadar maddi ve manevi kültür değerlerinin içinde yer alan; Türk sözlü kültürünü anafikrini oluşturan mitler, bugün de sosyal yapıda gizli veya açık varlığını sürdürmektedir. Türk devlet erkinin katıldığı Nevruz törenlerine yansıyan temsillerin esasında, Türk ordusunun uygulamakta olduğu ant törenlerinde, mitlerin tarihi derinliğini görmek mümkündür. İslamiyetin kabulüyle birlikte bazı değişimler meydana gelse de halk inançlarında mitolojik kutsallar varlığını korumaktadır. Ancak son yıllarda, "gelişmiş" ülkelerin gelişmekte olan ülkeler üzerinde bir denek olarak uygulamaya çalıştıkları küresel kuralların, kültürleri yok edici etkisi Türk kültüründe de yıkıcı etkisini göstermektedir. Bu nedenle Türk kültürünü yaşatacak olan Türk milletine, küresel güçlerin silahı olan görsel yayın organları aracılığıyla nüfuz etmek gerekmektedir.

Türk mitolojisini içeren yayınları incelerken çeşitli sorunlarla karşılaştık. Bu sorunlardan biri "mit" teriminin tanımlanışıyla ilgilidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Batı'da "epos, mitos, logos" arasında kavram kargaşası yaşayan mitle ilgili, aynı sorun Türkiye'de de yaşanmıştır. Başta sözlük ve ansiklopediler olmak üzere bazı eserlerde mit; efsane, destan, masal gibi sözlü anlatı türleriyle bütünleştirilmiştir. Burada şunu belirtmek gerekir ki mit, Türk halkbilimi içinde özgün tanımına kavuşturulmadığı sürece Türk mitolojisinin tasnifini yapmak, Türk mitoloji haritasını ortaya koymak mümkün değildir.

İkinci sorun ise mitlerin kökeniyle ilgilidir. Türk mitolojisi bazı eserlerde eski Türk dini çerçevesinde incelenmiştir. Mitin kökeni nedir? Türk mitolojisinin sınıflandırması nasıl yapılmalıdır? Mitlerin sözlü anlatı türleri içindeki yeri nedir? Türk mitlerini din ve tarihten ayırmak mümkün müdür? gibi Türk mit biliminin özgün şeklini belirleyecek soruların bilimsel bir tartışma zemini oluşturmadığı

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

görülmektedir. Bu durum Türk mitolojisinin karakterini belirlerken aydınları, Batı'da yapılan tasniflere bağımlı kılmıştır. Türk din algısının, kurallar ve kurumlar şeklinde yapılanarak sosyal hayat içindeki sınırlarının çizilmemesi; töre, inanç, ahlak gibi sosyal dinamiklerin yaşam tarzı olarak bütünleşmesi, bizleri mitlerin kökeni hakkında kesin hükümlere varma konusunda zorlamaktadır. Sosyal düzenlerinin başına Gök-Tanrı'yı oturtan Türklerin, Şamanları devlet otağında hakanın üstüne çıkarmamaları, Tanrı kutu olan hükümdara töre gereği itaat ederken töresiz hükümdarı cezalandırmaları gibi uygulamalardan yola çıkarak şunu diyebiliriz ki Türklerde töre ve inanç toplum üzerinde değişen bir etkiye sahiptir. Kutun "koşulsuz, şartsız itaat" anlamına gelmemesi, törenin hakandan önce gelmesi sosyal yaşamın, sosyal ahlaka göre şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle, Türk mitlerinin kökenini irdelerken sosyal gerçekliğin önemini unutmamak gerekir kanısındayız.

Bilindiği gibi bilim evrensel kurallar çerçevesinde sonuca ulaşır. Mitoloji de sosyal bilimler dahilinde bir bilim olduğu için genelgeçer kurallara tabidir. Ancak mitler konulduğu zemine göre şekillenen sosyal yaratılardır. Bunu madde bilimi olan klimatoloji ile ilişkilendirebiliriz. İncelenen bölgenin dağlık, ormanlık, denize yakınlık, uzaklık gibi özellikleri uzmanları yerel faktörleri esas almaya zorlar. Bunlar dikkate alınmadığı takdirde yanılgıya düşülür. Daha önce de belirttiğimiz gibi mitler; milletlerin sosyal ihtiyaçlarına, inançlarına, hatta ekonomik ve siyasi yapılanmalarına göre şekillenen yaratılardır. Sosyal yaratı olarak tanımlayabileceğimiz dil ve kültür gibi unsurlarda yer alan "millilik" vasfı mitler için de geçerlidir. Türk mitolojisiyle ilgili yapılan çalışmalarda, özgün yapıyı fark etmeden yapılan genellemeler bazı yanılgıları beraberinde getirmiştir.

Türk mitolojisiyle ilgili Türkiye'de yayınlanan tercüme ve telif seksen beş eseri içeren bibliyografya çalışmamızda, eserlerin tasnifini konulara göre yaptık. Buna göre; mitleri tarihle bütünleştirerek ele alan tarih konulu kitaplar; eski Türk dininin Gök-Tanrı inancı ve Şamanizm arasında kalan terim tartışmalarını arasında mitleri dinin bir parçası telakki eden din konulu kitaplar; mitleri edebiyat-sanat ve tabiatla bütünleştirerek inceleyen kitaplar.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Türk mitolojisiyle ilgili çalışmalar cumhuriyetten önce başlasa da, cumhuriyet döneminde önemli yol katetmiştir. Çalışmaların 2000'li yıllarda hızlandığı görülmektedir. Türk mitolojisinin ana kaynaklarına ulaşmada yaşanılan güçlükler, Türklerin yaşadığı alanın genişliği ve yapılan bireysel çalışmaların bu anlamda "yerel" kalması, çeşitli sebeplerle mitlerin yaşayan taraflarını keşfetme konusunda ortak çalışmaların yürütülememesi vb. sebepler Türk mit biliminin ilerlemesini yavaşlatmaktadır.

Türk mitolojisiyle ilgili çalışmaların ilgili çalışmaların üniversitelerde oluşturulacak devlet destekli heyetlerle bir sistem dahilinde ve devamlılık esas alınarak yürütülmesi gerekmektedir. Bu heyetlerin Türk Cumhuriyetlerindeki üniversitelerle ortak akademik çalışmalar yürütmesi şarttır.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

KAYNAKÇA

Akgün, Engin, Türk Dünyasında Din ve Gelenek Üzerine, İstanbul, Doğu Kütüphanesi, 2008.

Alangu, Tahir, **Türk Folkloru Elkitabı**, İstanbul, Adam Yayıncılık, 1983.

Albayrak, Nurettin, **Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Leyla ile Mecnun Yayıncılık, 2004.

And, Metin, **Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası**, İstanbul, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, 1998.

And, Metin, **Türk Tiyatrosunun Evreleri**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1983, s.14.

Artun, Erman, **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, 2. bs., İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2006.

Ayvazoğlu, Beşir, **Geçmişi Yeniden Kurmak**, İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 1987.

Banarlı, N.Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt I-II, 3. bs., İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 2001.

Bayat, Fuzuli, Korkut Ata, **Mitolojiden Gerçekliğe Dede Korkut**, Ankara, Karam Yayınları, 2003.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Bayat, Fuzuli, **Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi),** Cilt:1, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007.

Bayat, Fuzuli, **Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dişi-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)** C.2, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.

Bayat, Fuzuli, **Mitolojiye Giriş**, 2. bs., İstanbul, Ötüken Yayınları, 2007.

Bayat, Fuzuli, **Oğuz Destan Dünyası**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2006.

Beydilli, Celal, **Türk Mitolojisi Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, Yurt Kitap-Yayınları, 2005.

Binler, M.Ziya, "Sakalar'da Evlenme", **Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi**, 2004.
Uraz, Murat, **Türk Mitolojisi**, İstanbul, Mitologya Yayınları, 1992.

Bozkurt, Fuat, **Türklerin Dini**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995.

Çınar, Ali Abbas, **Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler**, Muğla, Muğla Üniversitesi Matbaası, 1996.

Çobanoğlu, Özkul, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.

Çobanoğlu, Özkul, **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çobanoğlu, Özkul, **Halkbilimi Kuralları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.

Çoruhlu, Yaşar, **Türk Mitolojisinin Anahatları**, 2. bs., İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2006.

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 19. bs. Ankara, Aydın Kitabevi, 2002.

Eliade, Mircea, **Mitlerin Özellikleri** (Çev. Sema Rifat), İstanbul, Simavi Yayınları, 1999.

Erdoğan, Bayram, **Sorularla Türk Mitolojisi**, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2007.

Ergin Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, 27. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2003.

Ergin, Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, 27. bs. İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2003.

Ergin, Muharrem, **Orhun Abideleri,** 41. bs, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 2008.

Eyüboğlu, İsmet Zeki, Anadolu İnançları, Anadolu Mitologyası, İstanbul, Geçit Kitabevi.

Esin, Emel, **İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1978.

Esin, Emel, **Türk Kozmolojisine Giriş**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Esin, Emel, **Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu**, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2003.

Gömeç, Saadettin, **Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü**, 2. bs., Ankara, Akçağ Yayınları, 1989.

Grenard, M.F., "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarihi", (Çev.Osman Turan), **Ülkü**, 1939.

Hooke, Samuel Henry, **Ortadoğu Mitolojisi**, (Çev: Alaeddin, Şenel), Ankara, İmge Yayınevi, 1993.

İnan, Abdulkadir, **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1976,

İnan, Abdülkadir, **Makaleler ve İncelemeler**, Cilt:1, 3. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998.

İndirkaş, Zühre, **Türk Mitosları ve Anadolu Efsanelerinin İzsürümü**, Ankara, İmge Kitabevi, 2007.

İslam Ansiklopedisi, "Esatir Maddesi", Cilt:11, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

Kabaklı, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, Cilt:1, 10. bs., İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2002.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kadıoğlu, Muhsin, **Küresel Sorunlara Karşı Ulusal Tavır**, İstanbul, Yesevi Yayıncılık, 2007.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984.

Kafesoğlu, İbrahim, **Eski Türk Dini**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1980.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Bozkır Kültürü**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1987.

Kafesoğlu, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984.

Kalafat, Yaşar, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, 1990.

Kaya, Muharrem, **Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2007.

Kaya, Muharrem, **Mitolojiden Efsaneye, Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2007, s.11.

Sakaoğlu, Saim; Duymaz, Ali, **İslamiyet Öncesi Türk Destanları**, 2. bs., İstanbul,

Sakaoğlu, Saim, **Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.

Sami, Şemseddin, (Haz. Cengiz, Batuk), **Esatir**, İstanbul, İnsan yayınları, 2004.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Satuk Buğra Han Destanı, (Haz. İsmail Bilgin), İstanbul, Damla Yayınevi, 2003.

Seyidoğlu, Bilge, **Mitoloji Üzerine Araştırmalar/Metinler ve Tahliller**, 17. bs., İstanbul, Dergah Yayınları, 2002.

Taş, İsmail, **İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni, Kozmoloji**, Konya, Kömen Yayınları, 2002.

Tanyu, Hikmet, **İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980.

TDK Türkçe Sözlük, "Mit Maddesi", Ankara, TDK Yayınları, 1975.

Timuçin, Afşar, **Felsefe Sözlüğü**, 2. bs., İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1998.

Tuna, Erhan, **Şamanlık ve Oyunculuk**, İstanbul, Okyanus Yayıncılık, 2000. Bkz.

Turan Osman, **Oniki Hayvanlı Türk Takvimi**, İstanbul, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1941.

Turan, Osman, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi**, 2. bs., İstanbul, Nakışlar Yayınevi, 1978.

Türkdoğan, Orhan, "Biz Kimiz Gerçeğine Sosyolojik Bir Yaklaşım", **Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi,** 2007, S.244..

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Tökel, Dursun Ali, **Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar, Şahıslar Mitolojisi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.

Ülken, Hilmi Ziya, **Türk Tefekkürü Tarihi**, İstanbul, Matbaai Ebüzziya, 1933.

Ögel, Bahaddin, **Türk Mitolojisi I-II**, 3.bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998.

Ögel, Bahaeddin, **Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, 4. bs., İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2001.

Örnek, Sedat Veyis, **100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat ve Efsane**, İstanbul, Gerçek Yayınları, 1988.

Örnek, Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Ankara, İş Bankası Yayınevi Kültür Yayınları, 1977.

Pekman, Yavuz, **Murathan Mungan'ın Oyunlarında Mitolojik Ögeler**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro Bölümü Dramaturji ve Tiyatro Eleştirmenliği Anabilim Dalı, İstanbul, 1996 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Rappe, Alexander H., "Folklor ve Mitoloji", (Çev.Umay Günay) **Milli Folklor**, Cilt: 2, 1992.

Rasonyı, Laszlo, **Tarihte Türklük**, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Roux, Jean-Paul, **Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar**, (Çev.Aykut Kazancıgil, Lale Arslan), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005.

Roux, Jean-Paul, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (Çev.Aykut Kazancıgil) İstanbul, İşaret Yayınları, 1994.

Roux, Jean-Paul, **Eskiçağ ve Ortaçağ'da Altay Türklerinde Ölüm**, (Çev.Aykut Kazancıgil), İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1999, s.218.

Uydu, Mualla, **Türk-İslam Bütünleşmesi**, İstanbul, Hamle Yayınevi, 1995.

Öz, Mehmet Ali, **Bütün Yönleriyle Gürün**, y.y., 1997.

Özden, Hilmi, **Kutadgu Bilig'de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Etkisi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2007.

Yıldırım, Dursun, **Türk Bitiği**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998.

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

DİZİN

Abdal Musa, i, 232

Abdülkadir İnan, 126

Ab-ı Hayat, 68, 182

Ağaç Ruhu, 298

Ahmet Yesevi, 192, 193

aldaçı, 53

Alegorik Teori, 25, 323

Alevi, 123, 194, 195, 196, 202, 203, 204, 231, 232, 233, 234

Alevilik, 196, 203, 205

Alman Mitolojisi, 9, 22

Alp Er Tunga Destanı, 77, 265, 320

Altay Türkleri, 35, 36, 37, 41, 50, 52, 53, 58, 70, 75, 78, 119, 227

Animist, 106, 182, 294, 295

Animizm, 99, 100, 119, 210, 211, 310, 326

Antropogoni, 299

Antropomorfik, 90

Apollon, 41

Aslan Baba, 192

Atalar Kültü, 57, 91, 95, 137, 184, 211, 232, 251

Ay Ata, 42, 43, 47, 55

Ay Toldı, 65

Bahar Bayramları, 156

Baş Çeken, 74

Başat, 143

Bektaşi, 123, 202, 203, 204, 231, 232, 233, 234, 253

Bilge Kağan, 5, 41, 240, 265

Bozkurt, 29, 39, 41, 46, 61, 77, 82, 83, 87, 129, 132, 158, 162, 174, 200, 254, 257, 265, 269, 319, 322, 338, 340, 348

Bozkurt Destanı, 83

Bögü Han, 31, 40, 320

Budist, 221, 240, 278, 279

Budizm, 106, 107, 125, 163, 167, 169, 172, 182, 183, 192, 196, 201, 202, 204, 206, 211, 215, 219, 232, 234, 238, 251, 278, 279, 295, 343

Bumin Kağan, 35

Burhanizm, 191, 192, 193, 223, 224

Burkan Dini, 115

Bügü, 27, 32, 74, 248, 249

Büyük Hun Devleti, 139

Cebrail, 56, 57, 59, 62, 66

Cengiz Han, 130, 156, 164

Cengizname, 60, 61

cihan hakimiyeti, 8, 43, 59, 64, 178

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Çin, 9, 11, 38, 43, 47, 77, 85, 103, 105, 110, 115, 118, 127, 138, 140, 150, 157, 165, 173, 180, 187, 206, 215, 222, 224, 320, 325, 326, 334, 341, 342

Dağ Ruhu, 298

Danişmendname, 252, 296

Dede Korkut, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 130, 133, 143, 147, 152, 186, 221, 240, 243, 244, 253, 260, 261, 269, 270, 271, 296, 301, 320, 321, 329, 347, 349

Dede Korkut Destanları, 61

Deli Dumrul, 56, 140, 143

Destan, 15, 40, 47, 56, 57, 60, 63, 68, 69, 70, 72, 73, 82, 87, 89, 99, 100, 122, 130, 135, 138, 140, 142, 143, 150, 167, 168, 177, 179, 181, 183, 188, 205, 219, 245, 248, 252, 256, 257, 259, 262, 267, 268, 269, 297, 301, 303, 309, 316, 318, 319, 321, 322, 331, 335, 336, 348

Dikotomi, 109, 110, 111

Divanü Lûgati't Türk, 59

dünya ağacı, 45, 51, 276, 282

Edigey Masalı, 270

Efrasiyab, 324

efsane, 7, 14, 15, 38, 66, 69, 86, 122, 188, 199, 207, 228, 234, 260, 264, 297, 299, 315, 318, 320, 335, 344

Epos, i, ii, 7, 13, 307, 323, 325

Ergenekon Destanı, 40, 50, 51, 77, 83, 254, 265, 320

Ergenekon Efsanesi, 139

Erlik, 34, 58, 92, 120, 220, 229, 275, 277, 281, 282

Erlik Han, 93, 120

Er-Sogotoh, 139

Esatir, 9, 14, 291, 350, 351

eskatologya mitleri, 28

Eskatolojik, 91

Etioloji, 252

Evren, 91, 176, 237, 275, 278, 281, 294, 341

Fetiş, 99, 251

Fetişizm, 99, 182, 211, 311

Folk, 1

Folklor, 1, 6, 17, 130, 132, 133, 135, 220, 263, 301, 303, 318, 329, 331, 353

Fuat Köprülü, 6, 49, 134, 180, 235

Fuzuli Bayat, 18, 28

Gagauz, 78, 85, 124

Göç Destanı, 47, 77, 254, 265, 320

Gök-Tanrı, 26, 29, 34, 35, 37, 39, 49, 54, 56, 69, 72, 74, 137, 184, 185, 202, 207, 223, 225, 226, 228, 233, 345

Gök-Tanrı Dini, 184

Gök-Türk, 11, 30, 31, 35, 37, 39, 41, 42, 43, 46, 53, 56, 78, 136, 172, 173, 174, 240, 265, 266, 332

Göktürk Efsaneleri, 139

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Gün Ana, 42, 43, 55, 61

Güneş Miti, 92

Hacı Bektaş-ı Veli, 232

Hacım Sultan, 232

Hakas Destanı, 83

Hakim Ata Süleyman, 192

halk bilimi, 296

Hayat Ağacı, 88, 139, 275, 281

Hayat Suyu, 139

Hızır, 56, 57, 67, 68, 74, 95, 144, 218, 298, 317, 324

Homeros Destanı, 32

Iduk Ötüken, 42, 46

Iduk Yir Sub, 175

Irkıl Ata, 130, 320

İlce Han Destanı, 77

İran Mitolojisi, 323

İskender, 246, 324

İt Başlı Kurt Efsanesi, 130

Jır, 262

Kam, 198, 200, 220, 222, 223, 228, 229, 236, 275, 278, 281, 300

Karlık, 220, 275, 281

Kartal, 141, 142, 144, 195, 272, 275, 281, 289

Kaşgarlı Mahmud, 59, 83, 147

Kayra Han, 34, 36, 42, 43, 46, 55, 56, 57, 71

Kızıl Elma, 86

Korkut Ata, 57, 70, 95, 201, 260, 261, 262, 347

Kozmogonik Mitler, v, 27, 323

Kozmoloji, 28, 34, 91, 94, 110, 112, 114, 174, 175, 210, 211, 274, 279, 286, 352

Kozmos, 244, 245, 286

Kök Öng, 42, 44

Köroğlu Destanı, 57, 68, 296, 329

kurban, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 64, 76, 238, 312

Kurban Ritüeli, 92

Kurt, 38, 40, 119, 130, 139, 142, 144, 156, 174, 189, 190, 237, 272, 274, 275, 281, 287, 331, 332, 333, 337, 338

Kut, 85, 100, 103, 109, 110, 111, 114, 119, 136, 160, 167, 179, 184, 185, 226, 236, 240, 333

Kutadgu Bilig, 62, 64, 65, 84, 144, 150, 240, 320, 354

Kutlu Dağ, 47

Kül Tegin, 156

kült, 199, 311

Kült, 92, 94, 95, 98, 106, 108, 117, 125, 128, 132, 135, 138, 160, 172, 185, 193, 214, 219, 222, 226, 228, 234, 236, 251, 256, 259, 333

Kült Mitosları, 252

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Kün Togdu, 65

Lamaizm, 106, 182, 211

Logos, i, ii, 13

Maaday-Kara Destanı, 67, 70, 254

Manas Destanı, 59, 63, 75, 130, 140, 252

Mandişere, 36

Mani Dini, 115, 125, 211

Maniheist, 175, 221, 278, 279

Maniheizm, 31, 81, 83, 106, 107, 140, 182, 183, 202, 232, 238, 279

masal, 7, 14, 15, 65, 234, 270, 271, 318, 330, 344

Mazdaizm, 107, 182

menkıbe, 65, 234

Mete, 78, 139, 151, 157, 163

Mevlid, 74, 76

Mitologya, 50, 181, 246, 247, 248, 303, 304, 309, 348

mitoloji, i, iii, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 63, 71, 93, 107, 141, 142, 186, 187, 241, 247, 275, 279, 280, 290, 296, 299, 325, 339, 342, 344

Mitolojik Ana, 45, 92, 94, 348

Mitos, 304, 309

Munzur Baba, 203

Naturist, 106, 182

Nevruz, 51, 74, 89, 124, 344

Nibelungen, 9

Oğuz, 30, 40, 42, 43, 45, 49, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 73, 77, 83, 91, 109, 111, 118, 122, 124, 130, 133, 139, 143, 151, 175, 181, 186, 206, 208, 226, 237, 240, 245, 252, 256, 257, 258, 259, 265, 270, 284, 319, 321, 322, 348

Oğuz Han, 81, 83, 119, 139, 143, 154, 206, 320

Oğuz Kağan, 40, 43, 56, 62, 155, 254, 258, 265, 320

Oğuz Kağan Destanı, 30, 40, 42, 43, 45, 49, 56, 58, 59, 64, 83, 175, 258, 265, 320, 321

Oğuzname, 257

ongun, 53, 331

Oniki Hayvanlı Türk Takvimi, 51, 179, 352

Ontoloji, 98, 252

Ordu, 84, 101, 134, 137, 145, 152, 283

Orhun, 12, 26, 36, 37, 41, 42, 46, 53, 61, 83, 151, 170, 172, 175, 205, 240, 301, 320, 341, 349

Osman Gazi, 63, 78, 85

oyun, 27, 250

Pınar Kültü, 134

Pir Sultan Abdal, 145, 302

Prestij, v, 28, 252

Ritüel, v, vi, 24, 27, 48, 72, 94, 98, 99, 100, 198, 200, 209, 210, 250, 252, 259

ritüel mitleri, 29

Sagay Türkleri, 129

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Said Cüsip, 192

Saka Destanları, 252, 265, 320

Saltukname, 68, 252, 296

Samanlık, 126

Satuk Buğra Han, 55, 56, 57, 61, 62, 66, 67, 72, 73, 75, 80, 83, 252, 350, 352

Semah, 254

Seyid Koja, 192

Su Ruhu, 298

Sub, 101, 109

Sümer, 183, 196, 205, 320

Sünbüle, 42, 246

Şaman, 9, 27, 41, 49, 51, 53, 55, 73, 74, 88, 89, 92, 95, 97, 126, 128, 150, 160, 162, 171, 179, 182, 183, 193, 197, 199, 200, 201, 202, 206, 209, 220, 223, 224, 225, 229, 231, 235, 237, 250, 257, 262, 275, 278, 281, 291, 300, 304, 309, 311, 326, 327, 328, 335,□336, 340

Şamanist, 89, 210, 221, 223, 235, 253, 275, 278, 280, 294, 295, 326, 327

Şamanizm, 78, 82, 88, 107, 108, 119, 123, 125, 130, 132, 135, 164, 167, 191, 192, 193, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 230, 232, 233, 235, 237, 238, 239, 242, 249, 251, 275, 277, 278, 279, 280, 282, 292, 293, 294, 295, 311, 315, 326, 338, 343, 345

Şehname, 124, 320, 325

Şeyh Edebali, 58

Şiir ve İnşa, 4

şölen, 49, 53, 72, 75

Şu Destanı, 46, 73, 77, 83, 254, 265, 319

Takvim Mitleri, 91

Tangara, 93

Taoizm, 106, 182, 206, 211, 215, 232

Tasavvuf, 71, 164, 187, 188, 302, 303

Tenasüh, 232, 252

Teogoni, 298, 300

Tepegöz, 60, 124, 144, 244, 255, 270

Totem, 88, 89, 99, 120, 122, 126, 206, 338

Toy, 120, 152, 184, 206, 258

Töre, 85, 101, 126, 133, 154, 158, 169, 184, 258, 263

Tören, v, vi, 48, 72, 135, 139, 201, 223, 252

Tös, 93, 130, 286

Töz, 93, 114, 126, 220, 277, 282

Truva Savaşı, 32

Tuluk oyunu, 74

Türeyiş Destanı, 29, 39, 45, 47, 240, 265

Türeyiş Mitleri, vi, 58

Türk kozmogonisi, 122, 188, 190

Türk mitolojisi, iii, 9, 10, 12, 35, 141, 157, 166, 183, 188, 193, 256, 269, 278, 279, 291, 297, 332, 339, 344

Uluğ Türk, 155

ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com
ABBYY PDF Transformer 2.0 Click here to buy www.ABBYY.com

Umay, 17, 34, 45, 54, 94, 95, 98, 101, 103, 130, 175, 179, 205, 220, 222, 229, 231, 275, 281, 293, 348, 353

Uran, 127, 128

Usture, 122

Uygur, 31, 40, 47, 77, 83, 109, 111, 115, 123, 136, 140, 151, 161, 164, 170, 223, 240, 252, 258, 265, 266, 270, 284, 320, 341, 350

Uygurlar, 39, 45, 47, 81, 104, 123, 136, 139, 151, 161, 163

Ülgen, 34, 36, 45, 50, 53, 56, 58, 92, 119, 120, 220, 222, 236, 241, 242, 275, 281, 293, 328

Üzüt Bayramı, 53

Yada Taşı, 96, 206, 223, 252

Yafes, 30, 59, 151, 240

Yakut Türkleri, 35, 37, 45, 119, 140

Yaratılış Destanı, 39, 54, 56, 57, 77, 83, 88, 140, 254, 320

Yaratılış Efsanesi, 34, 140, 265, 320

Yeni Yıl, 51, 124

Yerlik, 50, 53

yer-su mitleri, 29

yer-su ruhları, 25

Yesevilik, 191, 192, 193

Yılan, 170, 195, 217, 276, 281, 287, 314, 340, 343

Yir, 101, 109, 170, 175

Yoğ, 109, 111, 160, 184, 185

Yuğ Töreni, 229

Zengi Baba, 192

Zerdüştlük, 204

Zeus, 32, 41, 45, 304, 309

Zoomorfik Tasarım, 90

Zoomortf, 182

Zülkarneyn, 206